Actions, Suits, and Demands whatſoever which ſhall or may happen to
had or b erſon or perſons inſt the ſaid *I.* and *K.* or
them, u vithout Fraud or Covin, as the Adminiſtrators, or
dminiſt *N.* or *N.* or againſt the Executors or Adminiſtra-
ors, of the either of them, by reaſon of the ſaid Adminiſtra-
ons, or ei d or taken by the ſaid *I* and *K.* or either of them.
witneſs,

reaſon of ſ
Actions, &
And of
&tions to
brought
againſt th

n and Sale of a Moiety of a Ship.

O *A* this preſent Writing indented ſhall come, *M. S.*
of &c ing in our Lord God everlaſting. Know ye, that I
conſideration of the Sum of 150 *l.* of &c. whereof

From the Library of
Gerald P. Mander

Qui quærit istius dominum cognoscere libri,
Nomen subscriptum perlegat ille meum.

Gervasius Hamond

P. OVIDII

NASONIS

Metamorphosis;

Ex accuratissimis Virorum Doctissimorum Castigationibus emendata, & in lucem edita.

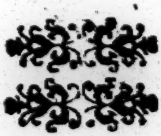

LONDINI,
Typis pro Societate Stationariorum
1664.

Cum Privilegio.

P. Ovidii Nasonis

METAMORPHOSEON

Liber I.

In nova fert animus mutatas dicere formas
Corpora: Dii cœptis (nam vos mutastis & illas)
Aspirate meis; primaque ab origine mundi,
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.
Ante mare & terras, & quod tegit omnia cœlum,
Unus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixêre Chaos; rudis indigestaque moles,
Nec quicquam, nisi pondus iners, congestaque eodem
Non bene junctarum discordia semina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan:
Nec nova crescendo reparabat cornua Phœbe:
Nec circumfuso pendebat in aëre Tellus,
Ponderibus librata suis: nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.
Quáque erat & tellus, illic & pontus, & aër.
Sic erat instabilis tellus, innabilis unda,
Lucis egens aër, nulli sua forma manebat.
Obstabatque aliis aliud: quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc Deus & melior litem Natura diremit.
Nam cœlo terras, & terris abscidit undas,
Et liquidum spisso secrevit ab aëre cœlum:

Quæ poſtquam evolvit, cæcoque exemit acervo,
Diſſociata locis concordi pace ligavit.
Ignea convexi vis, & ſine pondere, cæli
Emicuit, ſummaque locum ſibi legit in arce.
Proximus eſt aër illi levitate, locoque.
Denſior his tellus, elementaque grandia traxit,
Et preſſa eſt gravitate ſui. Circumfluus humor
Ultima poſſedit, ſolidumque coërcuit orbem.
Sic ubi diſpoſitam, quiſquis fuit ille Deorum,
Congeriem ſecuit, ſectamque in membra redegit:
Principio terram, ne non æqualis ab omni
Parte foret, magni ſpeciem glomeravit in orbis.
Tum freta diffudit, rapidiſque tumeſcere ventis
Juſſit, & ambitæ circumdare littora terræ.
Addidit & fontes, & ſtagna immenſa, lacuſque,
Fluminaque obliquis cinxit declivia ripis:
Quæ diverſa locis partim ſorbentur ab ipſâ,
In mare perveniunt partim, campoque recepta
Liberioris aquæ, pro ripis littora pulſant.
Juſſit & extendi campos, ſubſidere valles,
Fronde tegi ſylvas, lapidoſos ſurgere montes.
Utque duæ dextra cœlum, totidemque ſiniſtra
Parte ſecant Zonæ, quinta eſt ardentior illis:
Sic onus incluſum numero diſtinxit eodem
Cura Dei, totidemque plagæ tellure premuntur.
Quarum quæ media eſt, non eſt habitabilis æſtu:
Nix tegit alta duas: totidem inter utramque locavit;
Temperiemque dedit, miſta cum frigore flamma.
Imminet his aër, qui quanto eſt pondere terræ,
Pondere aquæ levior, tanto eſt oneroſior igne.
Illic & nebulas, illic conſiſtere nubes
Juſſit, & humanas motura tonitrua mentes,
Et cum fulminibus facientes frigora ventos.
His quoque non paſſim mundi fabricator habendum
Aëra permiſit: vix nunc obſiſtitur illis,
(Cum ſua quiſque regat diverſo flamina tractu)
Quin lanient mundum: Tanta eſt diſcordia fratrum,

Eurus

Eurus ad auroram, Nabathæaque regna receſſit,
Perſidaque, & radiis juga ſubdita matutinis:
Veſper, & occiduo quæ littora Sole tepeſcunt,
Proxima ſunt Zephyro: Scythiam, Septemque Triones,
Horriſer invaſit Boreas: contraria tellus
Nubibus aſſiduis, pluvioque madeſcit ab Auſtro.
Hâc ſuper impoſuit liquidum, & gravitate carentem
Æthera, nec quicquam terrenæ ſæcis habentem.
Vix ita limitibus diſcreverat omnia certis
Cum quæ preſſa diu maſſa latuêre ſub ipſa,
Sydera cœperunt toto ſulgere cœlo.
Neu regio foret ulla ſuis animalibus orba,
Aſtra tenent cœleſte ſolum, formæque Deorum:
Ceſſerunt nitidis habitandæ piſcibus undæ:
Terra feras cepit, volucres agitabilis aër.
Sanctius his Animal, mentiſque capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera poſſet,
Natus homo eſt: ſive hunc divino ſemine fecit
Ille opifex rerum mundi melioris origo:
Sive recens tellus, ſeductaque nuper ab alto
Æthere, cognati retinebat ſemina cœli:
Quam ſatus Iapeto miſtam fluvialibus undis
Finxit in effigiem moderantûm cuncta Deorum.
Pronaque cum ſpectant animalia cætera terram,
Os Homini ſublime dedit, cœlumque tueri
Juſſit, & erectos ad ſydera tollere vultus.
Sic, modò quæ fuerat rudis & ſine imagine tellus,
Induit ignotas hominum converſa figuras.

Aurea prima ſata eſt ætas; quæ, vindice nullo,
Sponte ſua, ſine lege, fidem rectumque colebat.
Pœna metuſque aberant: nec vincta minacia collo
Ære ligabantur, nec ſupplex turba timebat
Judicis ora ſui; ſed erant ſine judice tuti.
Nondum cæſa ſuis, peregrinum ut viſeret orbem,
Montibus, in liquidas pinus deſcenderat undas:
Nullaque mortales præter ſua littora norant.
Nondum præcipites cingebant oppida foſſæ:

Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galeæ, non ensis erat: sine militis usu
Mollia securæ peragebant otia gentes.
Ipsa quoque immunis, rastroque intacta, nec ullis
Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus.
Contentique cibis nullo cogente creatis,
Arbuteos fœtus montanáque fraga legebant,
Cornaque, & in duris hærentia mora rubetis,
Et quæ deciderant patula Jovis arbore glandes.
VER erat æternum: placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat,
Nec renovatus ager gravidis canebat aristis.
Flumina jam lactis, jam flumina nectaris ibant:
Flavaque de viridi stillabant ilice mella.

Postquam, Saturno tenebrosa in Tartara misso,
Sub Jove mundus erat, subiit argentea proles,
Auro deterior, fulvo pretiosior ære;
Jupiter antiqui contraxit tempora veris,
Perque hyemes, æstusque, & inæquales autumnos,
Et breve ver, spatiis exegit quatuor annum.
Tum primum siccis aër fervoribus ustus
Canduit & ventis glacies astricta pependit.
Tum primum subiêre domos: domus antra fuerunt,
Et densi frutices, & junctæ cortice virgæ.
Semina tum primum longis Cerealia sulcis
Obruta sunt, pressique jugo gemuêre juvenci.
Tertia post illam successit ahenea proles,
Sævior ingeniis, & ad horrida promptior arma,
Non scelerata tamen. De duro est ultima ferro.
Protinus erupit venæ pejoris in ævum
Omne nefas: fugêre pudor, verumque, fidesque;
In quorum subiêre locum fraudesque, dolique,
Insidiæque, & vis, & amor sceleratus habendi.
Vela dabat ventis, nec adhuc bene noverat illos,
Navita; quæque diu steterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis insultavêre carinæ.

Commu-

Communemque prius, ceu lumina solis & auræ,
Cautus humum longo signavit limite mensor.
Nec tantum segetes, alimentaque debita, dives
Poscebatur humus: sed itum est in viscera terræ;
Quæsque recondiderat, Stygiisque admoverat umbris,
EFFODIUNTUR opes irritamenta malorum.
Jamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum,
Prodierat: prodit bellum, quod pugnat utroque,
Sanguineaque manu crepitantia concutit arma.
Vivitur ex rapto: non hospes ab hospite tutus,
Nec socer à genero: fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita novercæ:
Filius ante diem patrios inquirit in annos:
Victa jacet pietas, & virgo cæde madentes
Ultima cœlestum terras Astræa reliquit.
Neve foret terris securior arduus æther,
Affectâsse ferunt regnum cœleste Gigantes,
Altaque congestos struxisse ad sydera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, & excussit subjectum Pelion Ossæ.
Obruta mole sua cum corpora dira jacerent,
Perfusam multo natorum sanguine terram
Immaduisse ferunt, calidumque animâsse cruorem:
Et, ne nulla suæ stirpis monumenta manerent,
In faciem vertisse hominum: sed & illa propago
Contemptrix superum, sævæque avidissima cædis,
Et violenta fuit: Scires è sanguine natam.
Quæ pater ut summa vidit Saturnius arce,
Ingemit: & facto nondum vulgata recenti
Fœda Lycaoniæ referens convivia mensæ,
Ingentes animo, dignas Jove, concipit iras;
Conciliumque vocat. Tenuit mora nulla vocatos.
Est via sublimis cœlo manifesta sereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipso:
Hac iter est superis ad magni tecta Tonantis,
Regalemque domum: dextra, lævaque, Deorum

Atria

Atria Nobilium valvis celebrantur apertis:
Plebs habitat diversa locis: à fronte potentes
Cælicolæ, clarique suos posuêre Penates.
Hic locus est, quem, si verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse palatia cœli.
Ergo ubi marmoreo Superi sedêre recessu,
Celsior ipse loco, sceptroque innixus eburno,
Terrificam capitis concussit terque quaterque
Cæsariem: cum qua terram, mare, sydera movit;
Talibus inde modis ora indignantia solvit:
Non ego pro mundi regno magis anxius illa
Tempestate fui, quâ centum quisque parabat
Injicere anguipedum captivo brachia cœlo.
Nam quanquam ferus hostis erat, tamen illud ab uno
Corpore, & ex una pendebat origine bellum.
Nunc mihi quà totum Nereus circumsonat orbem,
Perdendum est mortale genus: per flumina juro
Infera, sub terras Stygio labentia luco.
CUNCTA prius tentanda: sed immedicabile vulnus
Ense recidendum est, ne pars syncera trahatur.
Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina Fauni,
Et Nymphæ, Satyrique, & monticolæ Sylvani:
Quos quoniam cœli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certè terras habitare sinamus.
An satis, O Superi, tutos fore creditis illos,
Cum mihi, qui fulmen, qui vos habeoque regoque,
Struxerit insidias notus feritate Lycaon?
Confremuêre omnes: studiisque ardentibus ausum
Talia, deposcunt. Sic, cum manus impia sævit
Sanguine Cæsareo Romanum extinguere nomen,
Attonitum tanto subitæ terrore ruinæ
Humanum genus est, totusque perhorruit orbis.
Nec tibi grata minus pietas, Auguste, tuorum,
Quam fuit illa Jovi: qui postquam voce manuque
Murmura compressit, tenuêre silentia cuncti.
Subsidit ut clamor pressus gravitate regentis,

Jupiter

Iupiter hoc iterum ſermone ſilentia rupit.
Ille quidem pœnas (curam hanc dimittite) ſolvit:
Quod tamen admiſſum, quæ ſit vindicta, docebo.
Contigerat noſtras infamia temporis aures:
Quam cupiens falſam, ſummo delabor Olympo,
Et Deus humana luſtro ſub imagine terras.
Longa mora eſt, quantum noxæ ſit ubique repertum,
Enumerare: minor fuit ipſa infamia vero.
Mœnala tranſieram latebris horrenda ferarum,
Et cum Cylleno gelidi pineta Lycæi:
Arcados hinc ſedes, & inhoſpita tecta tyranni
Ingredior, traherent cum ſera crepuſcula noctem.
Signa dedi veniſſe Deum, vulguſque precari
Cœperat. Irridet primo pia vota Lycaon:
Mox, ait, Experiar, Deus hic, diſcrimine aperto,
An ſit mortalis, nec erit dubitabile verum.
Nocte gravem ſomno, nec opina perdere morte
Me parat: hoc illi placet experientia veri.
Nec contentus eo eſt: miſſi de gente Moloſſa
Obſidis unius jugulum mucrone reſolvit;
Atque ita ſemineces partim ferventibus artus
Mollit aquis, partem ſubjecto torruit igne:
Quos ſimul impoſuit menſis, ego vindice flamma
In dominum dignos everti tecta penates.
Territus ipſe fugit: nactuſque ſilentia ruris
Exululat, fruſtraque loqui conatur: ab ipſo
Colligit os rabiem, ſolitæque cupidine cædis
Utitur in pecudes, & nunc quoque ſanguine gaudet.
In villos abeunt veſtes, in crura lacerti;
Fit lupus, & veteris ſervat veſtigia formæ.
Canicies eadem eſt, eadem violentia vultûs,
Iidem oculi lucent, eadem feritatis imago eſt.
Occidit una domus, ſed non domus una perire
Digna fuit: quà terra patet, fera regnat Erinnys.
In facinus juraſſe putes: dent ocyus omnes,
Quas meruêre pati (ſic ſtat ſententia) pœnas.

Dicta

Dicta Jovis pars voce probant, stimuloſque frementi
Adjiciunt: alii partes aſſenſibus implent.
Eſt tamen humani generis jactura dolori
Omnibus; & quæ ſit terræ, mortalibus orbæ,
Forma futura, rogant; quis ſit laturus in aras
Thura: ferisne paret populandas tradere terras?
Talia quærentes (ſibi enim fore cætera curæ)
Rex ſuperûm trepidare vetat, ſobolemque priori
Diſſimilem populo promittit origine mira.
Famque erat in totas ſparſurus fulmina terras:
Sed timuit, ne forte ſacer tot ab ignibus æther
Conciperet flammas, totuſque arderet axis.
Eſſe quoque in fatis reminiſcitur, affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaque regia cœli
Ardeat, & mundi moles operoſa laboret.
Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum,
Pœna placet diverſa genus mortale ſub undis
Perdere, & ex omni nimbos demittere cœlo.
Protinus, Æoliis Aquilonem claudit in antris,
Et quicunque fugant inductas flamina nubes:
Emittitque Notum. Madidis Notus evolat alis,
Terribilem picea tectus caligine vultum:
Barba gravis nimbis, canis fluit unda capillis,
Fronte ſedent nebulæ, rorant pennæque ſinúſque:
Utque manu latè pendentia nubila preſſit,
Fit fragor, & denſi funduntur ab æthere nimbi:
Nuntia Junonis, varios induta colores,
Concipit Iris aquas, alimentaque nubibus affert.
Sternuntur ſegetes, & deplorata colonis
Vota jacent. longi perit labor irritus anni.
Nec cœlo contenta ſuo eſt Jovis ira: ſed illum
Cæruleus frater juvat auxiliaribus undis.
Convocat hic amnes: qui poſtquam tecta tyranni
Intravêre ſui, Non eſt hortamine longo
Nunc, ait, utendum: vires effundite veſtras:
(Sic opus eſt): aperite domos, ac, mole remota,
Fluminibus veſtris totas immittite habenas.

Juſſe-

Fusserat. Hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
Et defrænato volvuntur in æquora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit: at illa
Intremuit, motuque vias patefecit aquarum.
Exspatiata ruunt per apertos flumina campos;
Cumque satis arbusta simul, pecudesque, virosque,
Tectaque, cumque sacris rapiunt penetralia sacris.
Si qua domus mansit, potuitque resistere tanto
Indejecta malo, culmen tamen altior hujus
Unda tegit, pressæque latent sub gurgite turres.
Jamque mare, & tellus, nullum discrimen habebant:
Omnia pontus erat; deerant quoque littora ponto.
Occupat hic collem; cymba sedet alter adunca;
Et ducit remos illic, ubi nuper arârat.
Ille super segetes, aut mersæ culmina villæ
Navigat: hic summa piscem deprendit in ulmo:
Figitur in viridi (sic fors tulit) anchora prato:
Aut subjecta terunt curvæ vineta carinæ;
Et modò quà graciles gramen carpsêre capellæ,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora Phocæ;
Mirantur sub aqua lucos, urbesque, domosque
Nereïdes: sylvasque tenent delphines: & altis
Incursant ramis, agitataque robora pulsant:
Nat lupus inter oves: fulvos vehit unda leones:
Unda vehit tigres: nec vires fulminis apro,
Crura nec alato prosunt velocia cervo:
Quæsitisque diu terris, ubi sistere possit,
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.
Obruerat tumulos immensa licentia ponti,
Pulsabantque novi montana cacumina fluctus,
Maxima pars unda rapitur: quibus unda pepercit,
Illos longa domant inopi jejunia victu.
Separat Aonios Actæis Phocis ab arvis
Terra ferax, dum terra fuit: sed tempore in illo
Pars maris, & latus subitarum campus aquarum.
Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus,
Nomine Parnassus, superatque cacumine nubes.

Hic

Hic ubi Deucalion (nam cætera texerat æquor)
Cum consorte tori parva rate vectus adhæsit:
Corycidas Nymphas, & numina montis adorat,
Fatidicamque Themin, quæ tunc oracla tenebat.
Non illo melior quisquam, nec amantior æqui,
Vir fuit; aut illa reverentior ulla Deorum.
Jupiter ut liquidis stagnare paludibus orbem,
Et superesse virum de tot modo millibus unum,
Et superesse vidct de tot modo millibus unam;
Innocuos ambos, cultores numinis ambos:
Nubila disjecit, nimbisque Aquilone remotis,
Et cælo terras ostendit, & æthera terris.
Nec maris ira manet: positoque tricuspide telo,
Mulcet aquas rector pelagi, supraque profundum
Emersum, atque humeros innato murice tectum,
Cæruleum Tritona vocat, conchaque sonanti
Inspirare jubet, fluctusque & flumina signo
Jam revocare dato. Cava buccina sumitur illi
Tortilis, in latum quæ turbine crescit ab imo:
Buccina quæ in medio concepit ubi æra ponto,
Littora voce replet sub utroque jacentia Phœbo.
Tum quoque ut ora Dei madida rorantia barba
Contigit, & cecinit jussos inflata recessus,
Omnibus audita est telluris, & æquoris undis:
Et quibus est undis audita coercuit omnes.
Jam mare littus habet, plenos capit alveus amnes:
Flumina subsidunt: colles exire videntur:
Surgit humus: crescunt loca decrescentibus undis.
Postque diem longum nudata cacumina sylvæ
Ostendunt, limumque tenent in fronde relictum.
Redditus orbis erat, quem postquam vidit apertum,
Et desolatas agere alta silentia terras,
Deucalion lacrymis ita Pyrrham affatur obortis.
O soror, O conjux, O fœmina sola superstes,
Quam commune mihi genus, & patruelis origo,
Deinde torus junxit, nunc ipsa pericula jungunt:
Terrarum, quascunque vident occasus & ortus,

Nos

Nos duo turba ſumus ; poſſedit cætera pontus.
Hæc quoque adhuc vitæ non eſt fiducia noſtræ
Certa ſatis : terrent etiam nunc nubila mentem.
Quis tibi, ſi fine me fatis erepta fuiſſes,
Nunc animus, miſeranda, foret ? quô ſola timorem
Ferre modo poſſes ; quô conſolante, dolores ?
Namque ego (crede mihi) ſi te quoque pontus haberet,
Te ſequerer conjux, & me quoque pontus haberet.
O utinam poſſem populos reparare paternis
Artibus, atque animas formatæ infundere terræ !
Nunc genus in nobis reſtat mortale duobus ;
(Sic viſum eſt ſuperis), hominumque exempla manemus.
Dixerat, & flebant : placuit cæleſte precari
Numen, & auxilium per ſacras quærere ſortes.
Nulla mora eſt : adeunt pariter Cephiſidas undas,
Et nondum liquidas, ſed jam vada nota ſequentes :
Inde ubi libatos irroravêre liquores
Veſtibus, & capiti, flectunt veſtigia ſacræ
Ad delubra Deæ : quorum faſtigia turpi
Squallebant muſco, ſtabantque ſine ignibus aræ.
Ut templi tetigêre gradus, procumbit uterque
Pronus humi, gelidôque pavens dedit oſcula ſaxo ;
Atque ità : Si precibus, dixerunt, numina juſtis
Victa remolleſcunt, ſi flectitur ira Deorum ;
Dic, Themi, quâ generis damnum reparabile noſtri
Arte ſit, & merſis fer opem mitiſſima rebus.
Mota dea eſt, ſortemque dedit : Diſcedite templo,
Et velate caput, cinctáſque reſolvite veſtes,
Oſſaque poſt tergum magnæ jactate Parentis.
Obſtupuêre diu : rumpitque ſilentia voce
Pyrrha prior, juſſiſque Deæ parere recuſat,
Detque ſibi veniam, pavido rogat ore ; pavetque
Lædere jactatis maternas oſſibus umbras !
Interea repetunt, cæciſque obſcura latebris
Verba datæ ſortis ſecum, inter ſéque, volutant.
Inde Promethides placidis Epimethida dictis
Mulcet : & Aut fallax, ait, eſt ſolertia nobis,

Aut pia ſunt, nullumque nefas oracula ſuadent.
Magna parens terra eſt, lapides in corpore terræ,
Oſſa reor dici: jacere hos poſt terga jubemur.
Conjugis augurio quanquam Titania mota eſt,
Spes tamen in dubio eſt: adeò cœleſtibus ambo
Diffidunt monitis; ſed quid tentare nocebat?
Diſcedunt, velantque caput, tunicaſque recingunt,
Et juſſos lapides ſua poſt veſtigia mittunt.
Saxa (quis hoc credat, niſi ſit pro teſte vetuſtas?)
Ponere duritiem cœpêre, ſuumque rigorem,
Mollirique mora, mollitaque ducere formam.
Mox ubi creverunt, naturaque mitior illis
Contigit; ut quædam, ſic non manifeſta videri
Forma poteſt hominis, ſed uti de marmore cœpta,
Non exacta ſatis, rudibuſque ſimillima ſignis.
Quæ tamen ex illis aliquo pars humida ſucco
Et terrena fuit, verſa eſt in corporis uſum:
Quod ſolidum eſt, flectique nequit, mutatur in oſſa,
Quæ modo vena fuit, ſub eodem nomine manſit:
Inque brevi ſpatio, ſuperorum numine ſaxa
Miſſa viri manibus faciem traxêre virorum;
Et de fœmineo reparata eſt fœmina jactu.
Inde genus durum ſumus, experienſque laborum:
Et documenta damus qua ſimus origine nati.
Cætera diverſis tellus animalia formis
Sponte ſua peperit, poſtquam vetus humor ab igne
Percaluit ſolis, cœnumque udæque paludes
Intumuêre æſtu, fœcundaque ſemina rerum
Vivaci nutrita ſolo, ceu matris in alvo,
Creverunt, faciemque aliquam cepêre morando.
Sic ubi deſeruit madidos ſeptemfluus agros
Nilus, & antiquo ſua flumina reddidit alveo,
Æthereoque recens exarſit ſydere limus:
Plurima cultores verſis animalia glebis
Inveniunt, & in his quædam modo cœpta per ipſum
Naſcendi ſpatium; quædam imperfecta, ſuiſque
Trunca vident humeris: & eodem corpore ſæpe

Altera

Altera pars vivit, crudis est pars altera tellus:
Quippe ubi temperiem sumpsêre humorq; calorque,
Concipiunt, & ab his orinntur cuncta duobus.
Cumq; sit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes
Res creat & discors concordia fœtibus apta est.
Ergo ubi diluvio tellus lutulenta recenti,
Solibus æthereis, altóq; recanduit æstu,
Edidit innumeras species, partimq; figuras
Reddidit antiquas, partim nova monstra creavit.
Illa quidem nollet: sed te quoque maxime Python,
Tum genuit: populisque novis, incognite serpens,
Terror eras, tantum spatii de monte tenebas.
Hunc Deus Arcitenens, & nunquam talibus armis
Antè, nisi in damis, capriſque fugacibus, usus,
Mille gravem telis, exhausta penè pharetra,
Perdidit, effuso per vulnera nigra veneno,
Neve operis famam posset delere vetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.
Hic juvenum quicunq; manu, pedibúsve, rotave
Vicerat, esculeæ capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat; longóq; decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.
Primus amor Phœbi Daphne Peneïa, quem non
Sors ignara dedit, sed sæva Cupidinis ira.
Delius hunc nuper, victo serpente superbus,
Viderat adducto flectentem cornua nervo:
Quidque tibi, lascive puer, cum fortibus armis?
Dixerat: ista decent humeros gestamina nostros,
Qui dare certa feræ, dare vulnera possumus hosti.
Qui modo pestifero tot jugera ventre prementem
Stravimus innumeris tumidum Pythona sagittis.
Tu face nescio quos esto contentus amores
Irritare tua, nec laudes asserе nostras.
Filius huic Veneris: Figat tuus omnia, Phœbe,
Te meus arcus, ait; quantóque animalia cedunt
Cuncta Deo, tantò minor est tua gloria nostrâ.

Dixit, & eliſo percuſſis aëre pennis,
Impiger umbroſa Parnaſſi conſtitit arce.
Deque ſagittifera prompſit duo tela pharetra
Diverſorum operum: fugat hoc, facit illud amorem.
Quod facit, auratum eſt, & cuſpide fulget acuta:
Quod fugat, obtuſum eſt, & habet ſub arundine plumbum.
Hoc Deus in Nympha Peneïde fixit: at illo
Læſit Apollineas trajecta per oſſa medullas.
Protinus alter amat: fugit altera nomen amantis,
Sylvarum latebris, captivarúmque ferarum
Exuviis gaudens, innupta æmula Phœbes.
Vitta coërcebat poſitos ſine lege capillos.
Multi illam petiêre: illa averſata petentes,
Impatiens, expersque viri, nemora avia luſtrat:
Nec quid Hymen, quid Amor, quid ſint Connubia curat.
Sæpe pater dixit, Generum mihi filia debes:
Sæpe pater dixit, Debes mihi nata nepotes.
Illa, velut crimen, taedas exoſa jugales,
Pulchra verecundo ſuffundens ora rubore,
Inque patris blandis hærens cervice lacertis,
Da mihi perpetuâ, genitor chariſſime, dixit,
Virginitate frui: dedit hoc pater antè Dianæ.
Ille quidem obſequitur: ſed te decor iſte, quod optas,
Eſſe vetat, votoque tuo tua forma repugnat.
Phœbus amat, viſæque cupit connubia Daphnes:
Quodque cupit, ſperat; ſuaque illum oracula fallunt.
Utique leves ſtipulæ demptis adolentur ariſtis;
Ut facibus ſepes ardent, quas forte viator
Vel nimis admovit, vel jam ſub luce reliquit:
Sic Deus in flammas abiit, ſic pectore toto
Uritur, & ſterilem ſperando nutrit amorem.
Spectat inornatos collo pendere capillos:
Et quid ſi comantur? ait: videt igne micantes,
Syderibus ſimiles oculos; videt oſcula, quæ non
Eſt videſſe ſatis: laudat digitoſque, manuſque,
Brachiaque, & nudos media plus parte lacertos.
Si qua latent, meliora putat. Fugit ocyor aura

Illa

Illa levi: neque ad hæc revocantis verba resistit.
Nympha, precor, Penei a mane: non insequor hostis,
Nympha mane: sic agna lupum, sic cerva leonem,
Sic aquilam penna fugiunt trepidante columbæ,
Hostes quæque suos: amor est mihi causa sequendi.
Me miserum! ne prona cadas, indignave lædi
Crura notent sentes, & sim tibi causa doloris:
Aspera, quà properas, loca sunt: moderantiùs, oro,
Curre, fugamque inhibe; moderantiùs insequar ipse.
Cui placeas, inquire tamen. Non incola montis,
Non ego sum pastor: non hìc armenta, gregesve
Horridus observo. Nescis, temeraria, nescis
Quem fugias, ideóque fugis: mihi Delphica tellus,
Et Claros, & Tenedos, Patareaque regia servit.
Jupiter est genitor: per me quod eritque, fuitque,
Estque, patet: per me concordant carmina nervis.
Certa quidem nostra est; nostra tamen una sagitta
Certior, in vacuo quæ vulnera pectore fecit.
Inventum medicina meum est, opiferque per orbem
Dicor, & herbarum est subjecta potentia nobis.
Hei mihi, quod nullis amor est medicabilis herbis:
Nec prosunt domino, quæ prosunt omnibus, artes.
Plura loquuturum timido Peneïa cursu
Fugit, cumque ipso verba imperfecta reliquit,
Tunc quoque visa decens: nudabant corpora venti,
Obviáque adversas vibrabant flamina vestes,
Et levis impulsos retro dabat aura capillos.
Aucta fuga forma est: sed enim non sustinet ultra
Perdere blanditias juvenis Deus: utque monebat
Ipse amor, admisso sequitur vestigia passu.
Ut canis in vacuo leporem cum Gallicus arvo
Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille salutem
Alter inhæsuro similis, jam, jamque tenere
Sperat, & extento stringit vestigia rostro;
Alter in ambiguo est, an sit comprensus; & ipsis
Morsibus eripitur, tangentiaque ora relinquit:
Sic Deus, & Virgo est: hic spe celer, illa timore.

Qui tamen insequitur, pennis adjutus amoris,
Ocyor est, requiemque negat, tergoque fugacis
Imminet, & crinem sparsum cervicibus afflat.
Viribus absumtis expalluit illa, citaque
Victa labore fugæ, spectans Peneïdas undas,
Fer pater, inquit, opem, si flumina numen habetis.
Qua nimium placui, tellus, ait, hisce, vel istam,
Quæ facit ut lædar, mutando perde figuram.
Vix prece finita, torpor gravis occupat artus:
Mollia cinguntur tenui præcordia libro:
In frondem crines: in ramos brachia crescunt:
Pes modo tam velox pigris radicibus hæret:
Ora cacumen habent: remanet nitor unus in illa,
Hanc quoque Phœbus amat. positaque in stipite dextra,
Sentit adhuc trepidare novo sub cortice pectus:
Complexusque suis ramos, ut membra, lacertis,
Oscula dat ligno, refugit tamen oscula lignum.
Cui Deus, At quoniam conjux mea non potes esse,
Arbor eris certè, dixit, mea: semper habebunt
Te coma, te citharæ, te nostræ, Laure, pharetræ.
Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum
Vox canet, & longas visent Capitolia pompas.
Postibus Augustis eadem fidissima custos
Ante fores stabis, mediamque tuebere quercum.
Utque meum intonsis caput est juvenile capillis,
Tu quoque perpetuos semper gere frondis honores.
Finierat Paan: factis modo laurea ramis
Annuit, utque caput visa est agitâsse cacumen.

Est nemus Æmoniæ, prærupta quod undique claudit
Silva, vocant Tempe, per quæ Penëus, ab imo
Effusus Pindo, spumosis volvitur undis:
Dejectûque gravi tenues agitantia fumos
Nubila conducit, summisque aspergine silvis
Influit, & sonitu, plusquam vicina fatigat.
Hæc domus, hæc sedes, hæc sunt penetralia magni
Amnis: in his residens, facto de cautibus antro,
Undis jura dabat, Nymphisque colentibus undas.

Con-

Conveniunt illuc popularia flumina primum,
Neſcia gratentur, conſolenturne parentem,
Populifer Spercheus, & irrequietus Enipeus,
Apidanuſque ſenex, lenísque Amphryſus, & Æas.
Moxque amnes alii, qui, quà tulit impetus illos,
In mare deducunt feſſas erroribus undas.
Inachus unus abeſt, imoque reconditus antro
Fletibus auget aquas, natamque miſerrimus Io
Luget ut amiſſam: neſcit, vitâne fruatur,
An ſit apud manes; ſed quam non invenit uſquam,
Eſſe putat nuſquam, atque animo pejora veretur.
Viderat à patrio redeuntem Jupiter illam
Flumine: &, O virgo Jove digna, tuoque beatum
Neſcio quem factura toro, pete, dixerat, umbras
Aut horum, aut horum nemorum (& monſtraverat ambas)
Dum calet, & medio ſol eſt altiſſimus orbe.
Quod ſi ſola times latebras intrare ferarum,
Præſide tuta Deo, nemorum ſecreta ſubibis:
Nec de plebe Deo, ſed qui cœleſtia magna
Sceptra manu teneo, ſed qui vaga fulmina mitto.
Ne fuge me, fugiebat enim. Jam paſcua Lernæ,
Conſitaque arboribus Lycæa reliquerat arva;
Cum Deus inducta latas caligne terras
Occuluit, tenuitque fugam, rapuitque pudorem.
Interea mediòs Juno deſpexit in agros;
Et noctis faciem nebulas feciſſe volucres
Sub nitido mirata die, non fluminis illas
Eſſe nec humenti ſenſit tellure remitti.
Atque ſuus conjux ubi ſit, circumſpicit, ut quæ
Deprenſi toties bene nôſſet furta mariti.
Quam poſtquam cœlo non repperit, Aut ego fallor,
Aut ego lædor, ait: delapſaque ab æthere ſummo
Conſtitit in terris, nebulaſque recedere juſſit.
Conjugis adventum præſenſerat, inque nitentem
Inachidos vultus mutaverat ille juvencam.
Bos quoque formoſa eſt; ſpeciem Saturnia vaccæ,
Quanquam invita, probat; necnon & cujus, & unde,

Quove ſit armente, veri quaſi neſcia, quærit.
Iupiter è terra genitam mentitur, ut auctor
Deſinat inquiri: petit hanc Saturnia munus.
Quid faciat? Crudele, ſuos abdicere amores;
Non dare, ſuſpectum. Pudor eſt, qui ſuadeat illinc;
Hinc diſſuadet amor. Victus pudor eſſet amore:
Sed leve ſi munus ſociæ generiſque torique
Vacca negaretur, poterat non vacca videri.
Pellice donata, non protinus exuit omnem
Diva metum, timuitque Iovem, & fuit anxia furti;
Donec Ariſtoridæ ſervandam tradidit Argo.
Centum luminibus cinctum caput Argus habebat:
Inde ſuis vicibus capiebant bina quietem,
Cætera ſervabant, atque in ſtatione manebant.
Conſtiterat quocunque loco, ſpectabat ad Io:
Ante oculos Io quamvis averſus habebat.
Luce ſinit paſci: cum Sol tellure ſub alta eſt,
Claudit, & indigno circumdat vincula collo.
Frondibus arboreis, & amara paſcitur herba:
Proque toro, terræ non ſemper gramen habenti
Incubat infelix limoſaque flumina potat.
Illa etiam ſupplex Argo cum brachia vellet
Tendere, non habuit quæ brachia tenderet Argo:
Et conata queri, mugitus edidit ore;
Pertimuitque ſonos, propriâque exterrita voce eſt.
Venit & ad patrias, ubi ludere ſæpe ſolebat,
Inachidas ripas: novaque ut conſpexit in unda
Cornua pertimuit, ſæpe externata refugit.
Naiades ignorant, ignorat & Inachus ipſe,
Quæ ſit; at illa patrem ſequitur, ſequiturque ſorores,
Et patitur tangi, ſeque admirantibus offert.
Decerptas ſenior porrexerat Inachus herbas:
Illa manus lambit, patriiſque dat oſcula palmis:
Nec retinet lacrymas: &, ſi modo verba ſuperſint,
Orat opem, nomenque ſuum, caſuſque loquatur.
Littera pro verbis, quam pes in pulvere duxit,
Corporis indicium mutati triſte peregit.

Me

Me miſerum! exclamat pater Inachus: inque gementis
Cornibus, & niveæ pendens cervice juvencæ,
Me miſerum! ingeminat. Tune es quæſita per omnes,
Nata, mihi terras? Tu non, inventa, reperta es.
Luctus erat levior: Retices? nec mutua noſtris
Dicta refers? alto tantum ſuſpiria ducis
Pectore; quodque unum potes, ad mea verba remugis.
At tibi ego ignaro thalamos, tedaſque parabam;
Speſque fuit generi mihi prima, ſecunda nepotum.
De grege nunc tibi vir, & de grege natus habendus.
Nec finire licet tantos mihi morte dolores:
Sed nocet eſſe Deum; præcluſaque janua lethi
Æternum noſtros luctus extendit in ævum.
Talia dicenti ſtellatus ſummovet Argus,
Ereptamque patri diverſa in paſcua natam
Abſtrahit: ipſe procul montis ſublime cacumen
Occupat, unde ſedens partes ſpeculatur in omnes.
Nec ſuperum rector mala tanta Phoronidos ultra
Ferre poteſt: natumque vocat, quem lucida partu
Plëias enixa eſt, lethoque dat imperat Argum.
Parva mora eſt, alas pedibus, virgamque potente
Somniferam ſumpſiſſe manu, tegimenque capillis.
Hæc ubi diſpoſuit, patria Jove natus ab arce
Deſilit in terras: illic tegimenque removit,
Et poſuit pennas; tantummodo virga retenta eſt.
Hâc agit, ut paſtor, per devia rura capellas,
Dum venit, adductas: & ſtructis cantat avenis.
Voce novæ captus cuſtos Junonius artis,
Quiſquis es, hoc poteris mecum conſidere ſaxo,
Argus ait: neque enim pecori fœcundior ullo
Herba loco eſt, aptamque vides paſtoribus umbram.
Sedit Atlantiades, & euntem multa loquendo
Detinuit ſermone diem, junctiſque canendo
Vincere arundinibus ſervantia lumina tentat.
Ille tamen pugnat molles evincere ſomnos;
Et quamvis ſopor eſt oculorum parte receptus,
Parte tamen vigilat; quærit quoque (namque reperta

Fistula nuper erat) qua sit ratione reperta.
Tum Deus, Arcadiæ gelidis in montibus, inquit,
Inter Hamadryadas celeberrima Nonacrinas
Naïas una fuit. Nymphæ Syringa vocabant.
Non semel & Satyros eluserat illa sequentes:
Et quoscunque Deos umbrosaque sylva, feraxque
Rus habet; Ortygiam studiis, ipsamque colebat
Virginitate Deam, ritu quoque cincta Dianæ.
Fallerct & credi posset Latonia, si non
Corneus huic arcus, si non foret aureus illi:
Sic quoque fallebat. Redeuntem colle Lycæo
Pan videt hanc, pinuque caput præcinctus acuta,
Talia verba refert. Tibi nubere, Nympha, volentis
Votis cede Dei. Restabat plura referre:
Et precibus spretis fugisse per avia Nympham,
Donec arenosi placidum Ladonis ad amnem
Venerat: hicillam, cursum impedientibus undis,
Ut se mutarent, liquidas orâsse sorores:
Panaque cum prensam sibi jam Syringa putaret,
Corpore pro Nymphæ calamos tenuisse palustres:
Dumque ibi suspirat, motos in arundine ventos
Effecisse sonum tenuem, similemque querenti:
Arte nova, vocisque Deum dulcedine captum,
Hoc mihi colloquium tecum dixisse, manebit.
Atque ita disparibus calamis compagine cerâ
Inter se junctis nomen tenuisse puellæ.
Talia dicturus, vidit Cyllenius omnes
Succubuisse oculos adopertaque lumina somno:
Supprimit extemplo vocem, firmatque soporem,
Languida permulcens medicata lumina virga.
Nec mora, falcato nutantem vulnerat ense,
Qua collo est confine caput, saxoque cruentum
Dejicit, & maculat præruptam sanguine rupem.
Arge jaces, quodque in tot lumina lumen habebas,
Extinctum est, centumque oculos nox occupat una.
Excipit hos, volucrisque suæ Saturnia pennis
Collocat, & gemmis caudam stellantibus implet.

Pro-

Protinus exarſit, nec tempora diſtulit iræ,
Horrificamque oculis, animoque objecit Erinnyn
Pellicis Argolicæ, ſtimuloſque in pectore cæcos
Condidit, & profugam per totum terruit orbem.
Ultimus immenſoreſtabas, Nile, labori:
Quem ſimul ac tetigit, poſitis in margine ripæ
Procubuit genibus, reſupinoque ardua collo,
Quos potuit ſolos tendens ad ſydera vultus;
Et gemitu, & lacrymis, & luctiſono mugitu,
Cum Jove viſa queri eſt finemque orare malorum.
Conjugis ille ſuæ complexus colla lacertis,
Finiat ut pœnas tandem rogat: inque futurum
Pone metus, inquit, nunquam tibi cauſa doloris
Hæc erit: & Stygias jubet hoc audire paludes.
Ut lenita Dea eſt, vultus capit illa priores,
Fitque quod ante fuit: fugiunt de corpore ſetæ:
Cornua decreſcunt: fit luminis arctior orbis:
Contrahitur rictus; redeunt humerique manuſque:
Ungulaque in quinos dilapſa abſumitur ungues.
De bove nil ſupereſt, formæ niſi candor, in illa:
Officioque pedum Nymphe contenta duorum
Erigitur, metuitque loqui, ne more juvencæ
Mugiat; & timidè verba intermiſſa retentat:
Nunc Dea linigera colitur celeberrima turba.
Hinc Epaphus magni genitus de ſemine tandem
Creditur eſſe Jovis, perque urbes juncta parenti
Templa tenet. Fuit huic animis æqualis, & annis,
Sole ſatus Phaëthon, quem quondam magna loquentem
Nec ſibi cedentem, Phœboque parente ſuperbum,
Non tulit Inachides: Matrique, ait, omnia demens
Credis, & es tumidus genitoris imagine falſi.
Erubuit Phaëthon, iramque pudore repreſſit,
Et tulit ad Clymenen Epaphi convitia matrem.
Quoque magis doleas genitrix, ait, En ego liber,
Ille ferox: tacui: pudet hæc opprobria nobis
Et dici potuiſſe, & non potuiſſe refelli,
At tu, ſi modo ſum cœleſti ſtirpe creatus,

Ede

Ede notam tanti generis, méque aſſere cœlo:
Dixit, & implicuit materno brachia collo,
Perque ſuum, Meropiſque caput, tedaſque ſororum,
Traderet, oravit, veri ſibi ſigna parentis.
Ambiguum eſt, Clymene precibus Phaëthontis, an irâ
Mota magis dicti ſibi criminis, utraque Cœlo
Brachia porrexit: ſpectanſque ad lumina Solis,
Per jubar hoc, inquit, radiis inſigne coruſcis,
Nate, tibi juro, quod nos auditque videtque:
Hoc te, quem ſpectas, hoc te, qui temperat orbem,
Sole ſatum: ſi ficta loquor, neget ille videndum
Se mihi, ſitque oculis lux iſta noviſſima noſtris.
Nec longus patrios labor eſt tibi noſſe penates:
Unde oritur, terræ domus eſt contermina noſtræ.
Si modo fert animus, gradere, & ſcitabere ab ipſo.
Emicat extemplo lætus poſt talia matris
Dicta ſuæ Phaëthon, & concipit æthera mente:
Æthiopaſque ſuos, poſitoſque ſub ignibus Indos
Sydereis tranſit, patrioſque adit impiger ortus.

P. Ovidii Naſonis

METAMORPHOSEωN

Liber II

REgia Solis erat ſublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammaſque imitante pyropo:
Cujus ebur nitidum faſtigia ſumma tegebat:
Argenti bifores radiabant limine valvæ.
Materiam ſuperabat opus: nam Mulciber illic

Æquora

Æquora cœlárat medias cingentia terras,
Terrarúmque orbem, cœlumque quod imminet orbi.
Cæruleos habet unda Deos: Tritona canorum,
Proteáque ambiguum, balænarúmque prementem
Ægæona ſuis immania terga lacertis,
Doridáque, & natas, quarum pars nare videtur,
Pars in mole ſedens virides ſiccare capillos,
Piſce vehi quædam: Facies non omnibus una eſt,
Nec diverſa tamen, qualem decet eſſe ſororum.
Terra viros, urbeſque gerit, ſylvaſque, feraſque,
Fluminaque, & Nymphas, & cætera numina ruris.
Hæc ſuper impoſita eſt cœli fulgentis imago;
Signaque ſex foribus dextris, totidémque ſiniſtris.
Quo ſimul acclivo Clymenëia limite proles
Venit, & intravit dubitati tecta parentis:
Protinus ad patrios ſua fert veſtigia vultus,
Conſiſtitque procul: neque enim propiora ferebat
Lumina. Purpurea velatus veſte ſedebat
In ſolio Phœbus, claris lucente ſmaragdis.
A dextra lævâque Dies, & Menſis, & Annus,
Seculaque, & poſitæ ſpatiis æqualibus Horæ:
Verque novum ſtabat cinctum florente corona:
Stabat nuda Æſtas, & ſpicea ſerta gerebat:
Stabat & Autumnus calcatis ſordidus uvis,
Et glacialis Hyems canos hirſuta capillos.
Inde loco medius rerum novitate paventem
Sol oculis juvenem, quibus adſpicit omnia, vidit,
Quæque viæ tibi cauſa? quid hac, ait, arce petiſti,
Progenies Phaëthon haud inficianda parenti?
Ille refert, O lux immenſi publica mundi,
Phœbe pater, ſi das uſum mihi nominis hujus, §
Nec falſa Clymene culpam ſub imagine celat:
Pignora da genitor, per quæ tua vera propago
Credar, & hunc animis errorem detrahe noſtris.
Dixerat: At genitor circum caput omne micantes
Depoſuit radios, propiúſque accedere juſſit:
Amplexuque dato, Nec te tu meus eſſe negari

Dignus

Dignus es; & Clymene veros, ait, edidit ortus.
Quóque minus dubites, quod vis pete munus, & illud
Me tribuente feres: promissi testis adesto
Diis juranda palus, oculis incognita nostris.
Vix benè desierat: currus petit ille paternos,
Inque diem alipedum jus & moderamen equorum.
Pœnituit juravisse patrem, qui terque quaterque
Concutiens illustre caput, Temeraria, dixit,
Vox mea facta tua est: utinam promissa liceret
Non dare: Confiteor, solum hoc tibi, nate, negarem.
Dissuadere licet: non est tua tuta voluntas:
Magna petis, Phaeton, & quæ non viribus istis
Munera conveniunt, nec tam puerilibus annis.
Sors tua mortalis: non est mortale quod optas.
Plus etiam, quam quod superis contingere fas est,
Nescius affectas: placeat sibi quisque licebit,
Non tamen ignifero quisquam consistere in axe,
Me, valet, excepto: vasti quoque rector Olympi
Qui fera terribili jaculatur fulmina dextra,
Non agit hos currus; & quid Jove majus habetur?
Ardua prima via est, & qua vix mane recentes
Enituntur equi: medio est altissima cœlo.
Unde mare & terras ipsi mihi sæpe videre
Fit timor & pavida trepidat formidine pectus.
Ultima prona via est, & eget moderamine certo.
Tunc etiam quæ me subjectis excipit undis,
Ne ferar in præceps, Tethys solet ipsa vereri.
Adde, quod assidua rapitur vertigine cœlum,
Sideraque alta trahit, celerique volumine torquet.
Nitor in adversum: nec me, qui cætera, vincit
Impetus; et rapido contrarius evehor orbi.
Finge datos currus: quid ages? poterisne rotatis
Obvius ire polis, ne te citus auferat axis?
Forsitam et lucos illic urbesque Deorm
Concipias animo, delubraque ditia donis
Esse: per insidias iter est formasque ferarum.
Utque viam teneas, nulloque errore traharis,

Per

Per tamen adverſi gradieris cornua Tauri,
Æmonioſque arcus, violentique ora Leonis,
Sævaque circuitu curvantem brachia longo
Scorpion, atque aliter curvantem brachia Cancrum.
Nec tibi quadrupedes animoſos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore, & naribus efflant,
In promptu regere eſt: vix me patiuntur, ubi acres
Incaluêre animi, cervixque repugnat habenis.
At tu, funeſti ne ſim tibi muneris auctor,
Nate cave, dum reſque ſinit, tua corrige vota.
Scilicet ut noſtro genitum te ſanguine credas,
Pignora certa petis, do pignora certa timendo,
Et patrio pater eſſe metu probor: aſpice vultus
Ecce meos: utinamque oculos in pectore poſſes
Inſerere, & patrias intus deprendere curas.
Denique quicquid habet dives circumſpice mundus.
Deque tot ac tantis, cœli, terræque, mariſque
Poſce bonis aliquid, nullam patiêre repulſam.
Deprecor hoc unum, quod vero nomine pœna,
Non honor eſt: pœnam Phaëton pro munere poſcis,
Quid mea colla tenes blandis, ignare, lacertis?
Ne dubita, dabitur (Stygias juravimus undas)
Quodcunque optâris, ſed tu ſapientiùs opta.
Finierat monitis: dictis tamen ille repugnat.
Propoſitumque premit, flagratque cupidine currûs.
Ergo quà licuit, genitor cunctatus, ad altos
Deducit juvenem, Vulcania munera, currus.
Aureus axis erat, temo aureus, aurea ſummæ
Curvatura rotæ, radiorum argenteus ordo.
Per juga Chryſolithi, poſitæque ex ordine gemmæ,
Clara repercuſſo reddebant lumina Phœbo.
Dumque ea magnanimus Phaëton miratur, opuſque
Perſpicit, ecce vigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores, & plena roſarum
Atria; diffugiunt ſtellæ, quarum agmina cogit
Lucifer, & cœli ſtatione noviſſimus exit.
Tum pater, ut terras, mundumq; rubeſecere vidit,

Cor-

Cornuaque extremæ velut evaneſcere Lunæ;
Jungere equos Titan velocibus imperat Horis.
Fuſſa Deæ celeres peragunt, ignemque vomentes
Ambroſiæ ſucco ſaturos præſepibus altis
Quadrupedes ducunt, adduntque ſonantia fræna.
Tum pater ora ſui ſacro medicamine nati
Contigit, & rapidæ fecit patientia flammæ:
Impoſuitque comæ radios: præſagaque luctus
Pectore ſollicito repetens ſuſpiria, dixit;
Si potes his ſaltem monitis parere parentis,
Parce puer ſtimulis, & fortiùs utere loris.
Sponte ſua properant: labor eſt inhibere volantes.
Nec tibi directos placeat via quinque per arcus.
Sectus in obliquum eſt lato curvamine limes,
Zonarúmque trium contentus fine, polumque
Effugit Auſtralem, junctamque aquilonibus Arcton.
Hâc ſit iter: manifeſta rotæ veſtigia cernes;
Utque ferant æquos & cœlum & terra calores,
Nec preme, nec ſummum molire per æthera currum.
Altius egreſſus cœleſtia ſigna cremabis;
Infernum, terras: Medio tutiſſimus ibis,
Neu te dexterior tortum declinet ad Anguem,
Neve ſiniſterior preſſum rota ducat ad Aram,
Inter utrumque tene: fortunæ cætera mando;
Quæ juvet, & melius quam tu tibi, conſulat, opto.
Dum loquor, Heſperio poſitas in littore metas
Humida nox tetigit: non eſt mora libera nobis.
Poſcimur, & fulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu: vel, ſi mutabile pectus
Eſt tibi, conſiliis, non curribus utere noſtris,
Dum potes & ſolidis etiam nunc ſedibus adſtas,
Dumque male optatos nondum premis inſcius axes;
Quæ tutus ſpectes, fine me dare lumina terris.
Occupat ille levem juvenili corpore currum,
Statque ſuper, manibuſque datas contingere habenas
Gaudet, & invito grates agit inde parenti.
Interea volucres Pyrœïs, Eous, & Æthon,

Solis

Solis equi, quartuſque Phlegon, hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibuſque repagula pulſant.
Quæ poſtquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
Reppulit & facta eſt immenſi copia cœli,
Corripuêre viam, pedibuſque per aëra motis
Obſtantes ſcindunt nebulas, penniſque levati
Prætereunt ortos iiſdem de partibus Euros.
Sed leve pondus erat, nec quod cognoſcere poſſent
Solis equi; ſolitâque jugum gravitate carebat.
Utque labant curvæ juſto ſine pondere naves,
Perque mare inſtabiles nimia levitate feruntur:
Sic onere inſueto vacuos dat in aëre ſaltus,
Succutitúrque altè, ſimiliſque eſt currus inani.
Quod ſimul ac ſenſêre, ruunt, tritúmque relinquunt
Quadrijugi ſpatium, nec quo prius ordine currunt.
Ipſe pavet; nec quà commiſſas flectat habenas;
Nec ſcit, quà ſit iter; nec, ſi ſciat, imperet illis.
Tum primum radiis gelidi caluêre Triones:
Et vetito fruſtra tentârunt æquore tingi.
Quæque polo poſita eſt glaciali proxima ſerpens,
Frigore pigra prius, nec formidabilis ulli,
Incaluit, ſenſitque novas fervoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugiſſe, Boote,
Quamvis tardus eras, & te tua plauſtra tenebant.
Ut verò terras deſpexit ab æthere ſummo
Infœlix Phaëthon penitus penituſque jacentes,
Palluit, & ſubito genua intremuêre timore;
Suntque oculis tenebræ per tantum lumen obortæ.
Et jam mallet equos nunquam tetigiſſe paternos:
Jam cognôſſe genus piget, & valuiſſe rogando:
Jam Meropis dici cupiens; ita fertur, ut acta
Præcipiti pinus Borea, cui cuncta remiſit
Fræna ſuus rector, quam Diis, votiſque reliquit.
Quid faciat? multum cœli poſt terga relictum;
Ante oculos plus eſt: animo metitur utrumque:
Et modo, quos illi fas tum contingere non eſt,
Proſpicit occaſus, interdum reſpicit ortus,

Quid-

Quidq; agat ignarus, ſtupet: & nec fræna remittit.
Nec retinere valet, nec nomina novit equorum;
Sparſa quoque in vario paſſim miracula cœlo,
Vaſtarumque videt trepidus ſimulachra ferarum.
Eſt locus, in geminos ubi brachia concavat arcus
Scorpius; & cauda flexiſque utrinque lacertis
Porrigit in ſpatium ſignorum membra duorum.
Hunc puer ut nigri madidum ſudore veneni
Vulnera curvata minitantem cuſpide vidit,
Mentis inops gelida formidine lora remiſit.
Quæ poſtquam ſummo ſenſêre jacentia tergo,
Exſpatiantur equi, nulloque inhibente per auras
Ignotæ regionis eunt, quaque impetus egit,
Hac ſine lege ruunt, altóque ſub æthere fixis
Incurſant ſtellis, rapiuntque per avia currum:
Et modo ſumma petunt, modo per declive, viaſque
Præcipites, ſpatio terræ propiore feruntur:
Inferiuſque ſuis fraternos currere Luna
Admiratur equos, ambuſtaque nubila fumant.
Corripitur flammis, ut quæque altiſſima, tellus;
Fiſſaque agit rimas, & ſuccis aret ademptis.
Pabula caneſcunt, cum frondibus uritur arbor,
Materiamque ſuo præbet ſeges arida damno.
Parva queror, magnæ pereunt cum mœnibus Urbes,
Cumque ſuis totas populis incendia gentes
In cinerem vertunt: ſylvæ cum montibus ardent.
Ardet Athos, Tauruſque Cilix, & Tmolus, & Octe,
Et tum ſicca, prius celeberrima fontibus, Ide,
Virginiuſque Helicon, & nondum Oeagrius, Æmus;
Ardet in immenſum geminatis ignibus Ætna,
Parnaſſuſque biceps, & Eryx & Cynthus, & Othrys,
Et tandem nivibus Rhodope caritura, Mimaſque
Dindymaque, & Mycale, natuſque ad ſacra Cithæron.
Nec proſunt Scythiæ ſua frigora: Caucaſus ardet,
Oſſaque cum Pindo, majorque ambobus Olympus,
Aëriæque Alpes, & nubifer Appenninus.
Tum verò Phaëton cunctis è partibus orbem

Aſpicit,

Adſpicis accenſum, nec tantos ſuſtinet æſtus?
Ferventeſque auras, velut è fornace profunda,
Ore trahit, curruſque ſuos candeſcere ſentit.
Et neque jam cineres, ejectatamque favillam
Ferre poteſt, calidoque involvitur undique fumo:
Quóque eat, aut ubi ſit, picea caligine tectus
Neſcit, & arbitrio volucrum raptatur equorum.
Sanguine tum credunt in corpora ſumma vocato,
Æthiopum populos nigrum traxiſſe colorem.
Tum facta eſt Libyæ raptis humoribus æſtu
Arida: tum Nymphæ paſſis, fonteſque, lacuſque,
Deflevêre comis: quærit Bœotia Dircen,
Argos Amymonen, Ephyre Pireniidas undas.
Nec ſortita loco diſtantes flumina ripas
Tuta manent: medio Tanais fumavit in undis,
Peneüſque ſenex, Teuthranteuſque Caycus,
Et celer Iſmenos, cum Photaico Erymantho,
Arſuruſque iterum Xanthus, flavuſque Lycormas,
Quique recurvatis ludit Mæander in undis,
Mygdoniuſque Melas, & Tænareus Eurotas.
Arſit & Euphrates Babylonius, arſit Orontes,
Thermodoonque citus, Gangeſque, & Phaſis, & Iſther:
Æſtuat Alpheus, ripæ Sperchiades ardent,
Quodque ſuo Tagus amne vehit, fluit ignibus aurum:
Et, quæ Mæonias celebrarent carmine ripas,
Flammeæ volucres medio caluêre Cayſtro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem,
Occuluitque caput, quod adhuc latet: Oſtia ſeptem
Pulverulenta vacant, ſeptem ſine flumine valles.
Sors eadem Iſmarios Hebrum cum Strymone ſiccat,
Heſperioſque amnes, Rhenum, Rhodanúmque, Padúmque,
Cuique fuit rerum permiſſa potentia, Tibrim
Diſſilit omne ſolum, penetratque in Tartara rimis
Lumen, & infernum terret cum conjuge regem.
Et mare contrahitur; ſiccæque eſt campus arena
Quod modo pontus erat: quoſque altum texerat æquor
Exſiſtunt montes, & ſparſas Cycladas augent.

Ima petunt pisces: nec se super æquora curvi
Tollere consuetas audent delphines in auras.
Corpora phocarum summo resupina profundo
Exanimata jacent: ipsum quoque Nerea, fama est,
Doridáque, & natas, tepidis latuisse sub undis.
Ter Neptunus aquis cum torvo brachia vultu
Exserere ausus erat; ter non tulit aeris ignes.
Alma tamen Tellus, ut erat circumdata ponto,
Inter aquas pelagi, contractósque undique fontes,
Qui se condiderant in opacæ viscera matris,
Sustulit omniferos collo tenus arida vultus;
Oppositque manum fronti, magnóque tremore
Omnia concutiens paulum subsedit, & infra
Quam solet esse, fuit: sacrâque ita voce profatur,
Si placet hoc, meruíque, quid O tua fulmina cessant,
Summe Deum? liceat perituræ viribus ignis,
Igne perire tuo, cladémque autore levare.
Vix equidem fauces hæc ipsa in verba resolvo:
(Pressérat ora vapor) tostos en adspice crines,
Inque oculis fumum: volitant super ora favillæ.
Hosne mihi fructus? hunc fertilitatis honorem,
Officiique refers, quòd adunci vulnera aratri
Rastrorumque fero, totôque exerceor anno?
Quod pecori frondes, alimentaque mitia, fruges
Humano generi, vobis quoque thura, ministro?
Sed tamen exitium fac me meruisse: quid undæ,
Quid meruit frater? cur illi tradita sorte
Æquora decrescunt, & ab æthere longiùs absunt?
Quod si nec fratris, nec te mea gratia tangit;
At cæli miserere tui: circumspice, utrinque
Fumat uterque polus: quos si violaverit ignis,
Atria vestra ruent. Atlas en ipse laborat,
Vixque suis humeris candentem sustinet axem.
Si freta, si terræ pereunt, si regia cæli;
In chaos antiquum confundimur. Eripe flammis,
Si quid adhuc superest, & rerum consule summæ.
Dixerat hæc Tellus: neque enim tolerare vaporem

Ulterius potuit, nec dicere plura, ſuúmque
Rettulit os in ſe, propioraque Manibus antra.
At pater omnipotens ſuperos teſtatur, & ipſum,
Qui dederat currus, niſi opem ferat, omnia fato
Interitura gravi, ſummam petit arduus arcem,
Unde ſolet nubes latis inducere terris,
Unde movet tonitrus, vibrataque fulmina jactat.
Sed neque, quas poſſet terris inducere, nubes
Tunc habuit; nec, quos cœlo demitteret, imbres.
Intonat, & dextra libratum fulmen ab aure
Miſit in aurigam: pariterque animaque rotiſque
Exuit; & ſævis compeſcuit ignibus ignes.
Conſternuntur equi: & ſaltu in contraria facto
Colla jugo eripiunt, abruptaque lora relinquunt.
Illic fræna jacent, illic temone revulſus
Axis, in hac radii fractarum parte rotarum:
Sparſaque ſunt late laceri veſtigia currûs.
At Phaëthon, rutilos flamma populante capillos,
Volvitur in præceps, longóque per aëra tractu
Fertur: ut interdum de cœlo ſtella ſereno;
Quæ ſi non cecidit, potuit cecidiſſe videri.
Quem procul à patria diverſo maximus orbe
Excipit Eridanus, fumantiaque abluit ora.
Naïdes Heſperiæ trifida fumantia flamma
Corpora dant tumulo, ſignant quoque carmine ſaxum:
HIC SITUS eſt Phaëthon, currus auriga paterni;
Quem ſi non tenuit, magnis tamen excidit auſis.
At pater obductos luctu miſerabilis ægro
Condiderat vultus: &, ſi modò credimus, unum
Iſſe diem ſine ſole ferunt: incendia lumen
Præbebant, aliquiſque malo fuit uſus in illo.
At Clymene, poſtquam dixit quæcunque fuerunt
In tantis dicenda malis, lugubris & amens,
Et laniata ſinus, totum perſenſuit orbem,
Exanimeſque artus primo, mox oſſa, requirens,
Repperit oſſa; tamen peregrina condita ripa:
Incubuitque loco, nomenque in marmore lectum

Perfudit lacrymis, & aperto pectore fovit.
Nec minus Heliades lugent, & inania morti
Munera dant lachrymas, & cæsæ pectora palmis,
Non audituram miseras Phaëthonta querelas
Nocte dieque vocant adsternuntur que sepulcro.
Luna quater junctis implérat cornibus orbem:
Illæ more suo (nam morem fecerat usus)
Planctorem dederant: è quèis Phaëthusa sororum
Maxima, cum vellet terræ procumbere, questa est
Diriguisse pedes: ad quam conata venire
Candida Lampetie, subita radice retenta est.
Tertia cum crinem manibus laniare pararet,
Avellit frondes: hæc stipite crura teneri;
Illa dolet fieri longos sua brachia ramos.
Dumque ea mirantur, complectitur inguina cortex,
Perq; gradus uterum, pectúsque, humerósque, manusq;
Ambit: & exstabant tantum ora vocantia matrem.
Quid faciat mater, nisi, quò trahit impetus illam,
Huc eat atq; illuc? &, dum licet, oscula jungat?
Non satis est; truncis avellere corpora tentat,
Et teneros manibus ramos abrumpit: at inde
Sanguineæ manant, tanquam de vulnere, guttæ.
Parce precor, mater, quæcunq; est saucia, clamat;
Parce precor: nostrum laceratur in arbore corpus.
Famq; vale; cortex in verba novissima venit.
Inde fluunt lacrymæ, stillataq; sole rigescunt
De ramis electra novis; quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda Latinis.
Adfuit huic monstro proles Stheneleïa Cycnus:
Qui tibi materno quamvis à sanguine junctus,
Mente tamen, Phaëthon, propior fuit. Ille relicto
(Nam Ligurum populos, & magnas rexerat urbes)
Imperio, ripas virides, amnemq; querelis
Eridanum implêrat, sylvamq; sororibus auctam:
Cum vox est tenuata viro, canæq; capillos
Dissimulant plumæ, collúmq; à pectore longè
Porrigitur, digitósq; ligat junctura rubentes,

Penna

Penna latus velat, tenet os ſine acumine roſtrum.
Fit nova Cycnus avis: nec ſe cœlóque, Jovîque
Credit, ut injuſtæ miſſi memor ignis ab illo.
Stagna petit, paluloſque lacus: ignemque peroſus,
Quæ colat, elegit contraria flumina flammis.
Squallidus interea genitor Phaëthontis, & expers
Ipſe ſui decoris (qualis cum deficit orbi,
Eſſe ſolet) lucemque odit, ſéque ipſe, diemque
Datque animum in luctus, & luctibus adjicit iram,
Officiumque negat mundo. Satis, inquit, ab ævi
Sors mea principiis fuit irrequieta, pigetque,
Actorum ſine fine mihi, ſine honore laborum.
Quilibet alter agat portantes lumina currus.
Si nemo eſt, omneſque dei non poſſe fatentur,
Ipſe agat; ut ſaltem dum noſtras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat:
Tunc ſciet, ignipedum vires expertus equorum,
Non meruiſſe necem, qui non bene rexerit illos.
Talia dicentem circumſtant omnia ſolem
Numina, neve velit tenebras inducere terris
Supplice voce rogant: miſſos quoque Jupiter ignes
Excuſat, precibuſque minas regaliter addit.
Colligit amentes, & adhuc terrore paventes
Phœbus equos, ſtimulóque dolens, & verbere ſævit:
Sævit enim, natumque objectat, & imputat illis.
At pater omnipotens ingentia mœnia cœli
Circuit, & ne quid labefactum viribus ignis
Corruat, explorat: quæ poſtquam firma, ſuique
Roboris eſſe videt: terras, hominumque labores
Perſpicit (Arcadiæ tamen eſt impenſior illi
Cura ſuæ:) fontéſque, & nondum audentia labi
Flumina reſtituit: dat terræ gramina, frondes
Arboribus, læſaſque jubet revireſcere ſylvas.
Dum redit, itque frequens, in virgine Nonacrina
Hæſit, & accepti caluére ſub oſſibus ignes.
Non erat hujus opus lanam mollire trahendo,
Nec poſitas variare comas: ſed fibula veſtem.

Vitta coërcuerat neglectos alba capillos,
Et modo leve manu jaculum, modo ſumpſerat arcum.
Mi les erat Phœbes: nec Mænalon attigit ulla
Gratior hâc Triviæ. Sed nulla potentia longa eſt.
Ulterius medio ſpatium Sol altus habebat,
Cum ſubit illa nemus, quod nulla ceciderat ætas.
Exuit hic humero pharetram lentoſque retendit
Arcus; inque ſolo quod texerat herba, jacebat:
Et pictam poſita pharetram cervice premebat.
Jupiter ut vidit feſſam, & cuſtode vacantem,
Hoc certè furtum conjux mea neſciet, inquit:
Aut, ſi reſcierit, ſunt, O ſunt, jurgia tanti?
Protinus induitur faciem, cultúmque Diana;
Atq; ait, O comitum virgo pars una mearum,
In quibus es venata jugis? De ceſpite virgo
Se levat; & Salve numen, me judice, dixit,
Audiat ipſe licèt, majus Jove. Ridet, & audit,
Et ſibi præferri ſe gaudet, & oſcula jungit;
Nec moderata ſatis, nec ſic à virgine danda.
Qua venata foret ſylva narrare parantem
Impedit amplexu, nec ſe ſine crimine prodit.
Illa quidem contra, quantum modo fœmina poſſet,
(Adſpiceres utinam Saturnia, mitior eſſes)
Illa quidem pugnat: ſed, Qua ſuperare puella,
Quiſve, Jovem poterat? Superum petit æthera victor
Jupiter: huic odio nemus eſt, & conſcia ſylva.
Inde pedem referens, pene eſt oblita pharetram
Tollere cum telis, & quem ſuſpenderat arcum.
Ecce! ſuo comitata choro Dictynna per altum
Mænalon ingrediens, & cæde ſuperba ferarum,
Adſpicit hanc, viſumque vocat; clamata refugit:
Et timuit primo, ne Jupiter eſſet in illa,
Sed poſtquam pariter Nymphas incedere vidit,
Senſit abeſſe dolos, numerúmque acceſſit ad harum.
Heu! quam difficile eſt crimen non prodere vultu!
Vix oculos attollit humo: nec, ut ante ſolebat,
Junctæ Deæ lateri nec toto eſt agmine prima:

Sed

Sed silet, & læsi dat signa rubore pudoris.
Et, nisi quod virgo est, poterat sentire Diana
Mille notis culpam: Nymphæ sensisse feruntur.
Orbe resurgebant lunaria cornua nono,
Cum Dea venatrix, fraternis languida flammis,
Nacta nemus gelidum est, de quo cum murmure labens
Ibat, & attritas versabat rivus arenas;
Ut loca laudavit, summas pede contigit undas.
His quoque laudatis, Procul est, ait, arbiter omnis:
Nuda superfusi tingamus corpora lymphis.
Parrhasis erubuit: cunctæ velamina ponunt.
Una moras quærit: dubitanti vestis adempta est.
Qua posita, nudo patuit cum corpore crimen.
Attonitæ, manibúsque iterum celare volenti,
I procul hinc, dixit, nec sacros pollue fontes,
Cynthia: dcque suo jussit secedere cœtu.
Senserat hoc olim magni matrona Tonantis,
Distulcratque graves in idonea tempora pœnas.
Causa moræ nulla est: & jam puer Arcas (id ipsum
Indoluit Juno) fuerat de pellice natus.
Quo simul obvertit sævam cum lumine mentem,
Scilicet hoc etiam restabat, adultera, dixit,
Ut fœcunda fores, fieretque injuria partu
Nota, Jovisque mei testatum dedecus esset.
Haud impune feres: adimam tibi namque figuram,
Qua tibi, quaque places nostro importuna marito.
Dixit, & arreptam prensis à fronte capillis
Stravit humi pronam. Tendebat brachia supplex:
Brachia cœperunt nigris horrescere villis,
Curvaríque manus, & aduncos crescere in ungues.
Officióque pedum fungi; laudataque quondam
Ora Jovi, lato fieri deformia rictu.
Neve preces animos, & verba precantia flectant;
Posse loqui eripitur: vox iracunda, minaxque,
Plenaque terroris rauco de gutture fertur.
Mens antiqua tamen facta quoque mansit in ursa;
Assiduoque suos gemitu testata dolores,

Qualescunque manus ad cœlum & sydera tollit,
Ingratumque Jovem, nequeat cum dicere, sentit.
Ah! quoties sola non ausa quiescere sylva,
Ante domum, quondamque suis erravit in agris?
Ah! quoties per saxa canum latratibus acta est?
Venatrixque metu venantum territa fugit?
Sæpe feris latuit visis, oblita quid esset;
Ursaque conspectos in montibus horruit ursos:
Pertimuitque lupos, quamvis pater esset in illis.
Ecce! Lycaoniæ proles ignara parentis
Arcas adest, ter quinque ferens natalibus annos:
Dumque feras sequitur, dum saltu eligit aptos,
Nexilibusque plagis sylvas Erymanthidas ambit;
Incidit in matrem: quæ restitit Arcade viso,
Et cognoscenti similis fuit. Ille refugit.
Immotosque oculos in se sine fine tenentem
Nescius extimuit, propiusq; accedere fugit.
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo.
Arcuit omnipotens, paritérque, ipsumque, nefásq;
Sustulit, & celeri raptos per inania vento,
Imposuit cœlo, vicinaq; sydera fecit.
Intumuit Juno, postquam inter sydera pellex
Fulsit, & ad canam descendit in æquora Tethyn,
Oceanumq; senem, quorum reverentia movit
Sæpe Deos; causamq. viæ scitantibus inquit,
Quæritis æthereis quare regina Deorum
Sedibus hic adsim? Pro me tenet altera cœlum.
Mentiar, obscurum nisi nox cum fecerit orbem,
Nuper honoratas summo mea vulnera cœlo
Videritis stellis illic, ubi circulus axem
Ultimus extremum, spatióque brevissimus ambit.
Est verè cur quis Junonem lædere nolit,
Offensamque tremat, quæ prosum sola nocendo?
O ego quantum egi! quam vasta potentia nostra est!
Esse hominem vetui; facta est Dea: sic ego pœnas
Sontibus impono; sic est mea magna potestas.
Vindicet antiquam faciem, vultusque ferinos

Detrahat,

Detrahat, Argolica quod in ante Phoronide fecit.
Cur non expulsa ducit Iunone, meoque
Collocat in thalamo, socerumque Lycaona sumit?
At vos, si læsæ tangit contemptus alumnæ,
Gurgite cæruleo septem prohibete triones;
syderaque in cœlum stupri mercede recepta
Pellite, ne puro tingatur in æquore pellex.
Dii maris adnuerant: habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pavonibus aëra pictis;
Tam nuper pictis cæso pavonibus Argo,
Quam tu nuper eras, cum candidus antè fuisses,
Corve loquax, subito nigrantes versus in alas.
Nam fuit hæc quondam niveis argentea pennis
Ales, ut æquaret totas sine labe columbas:
Nec servaturis vigili Capitolia voce
Cederet anseribus, nec amanti flumina cycno.
Lingua fuit damno: lingua faciente loquaci,
Qui color albus erat, nunc est contrarius albo.
Pulchrior in tota, quam Lariſsæa Coronis,
Non fuit Æmonia. Placuit tibi, Delphice, certe,
Dum vel casta fuit, vel inobservata: sed ales
Sensit adulterium Phœbeius; utque latentem
Detegeret culpam non exorabilis index,
Ad dominum tendebat iter. Quem garrula motis
Consequitur pennis, scitetur ut omnia, cornix:
Auditâque viæ causâ, Non utile carpis,
Inquit, iter; ne sperne meæ præsagia linguæ.
Quid fuerim, quid simque vide, meritumque require;
Invenies nocuisse fidem. Nam tempore quodam
Pallas Erichthonium, prolem sine matre creatam,
Clauserat Actæo texta de vimine cista,
Virginibusque tribus gemino de Cecrope natis
Servandam dederat; sed enim inconfessa quid esset:
Et legem dederat sua ne secreta viderent.
Abdita fronde levi densa speculabar ab ulmo,
Quid facerent. Commissa duæ sine fraude tuentur
Pandrosos atque Herse: timidas vocat una sorores
Aglauros,

Aglauros, nodoſque manu diducit: & intus
Infantémque vident, apporrectúmque draconem.
Acta Deæ refero: pro quo mihi gratia talis
Redditur, ut dicar tutela pulſa Minervæ,
Exponar poſt noctis avem: Mea pœna volucres
Admonuiſſe poteſt, ne voce pericula quærant.
At puto, non ultro, nec quicquam tale rogantem
Me petiit: licet hoc ex ipſa Pallade quæras:
Quamvis irata eſt, non hoc irata negabit.
Nam me Phœcaïca clarus tellure Coroneus
(Nota loquor) genuit, fucramq; ego regia virgo,
Divitibuſq; procis (ne me contemne) petebar.
Forma mihi nocuit, nam, cum per littora lentis
Paſſibus, ut ſoleo, ſumma ſpatiarer arena,
Vidit, & incaluit pelagi Deus; utque precando
Tempora cum blandis abſumpſit inania verbis,
Vim parat, & ſequitur: fugio, denſúmque relinquo
Littus, & in molli nequicquam laſſor arena.
Inde Deos, hominesq; voco, nec contigit ullum
Voxmea mortalem: mota eſt pro virgine virgo,
Auxiliúmque tulit. Tendebam brachia cœlo:
Brachia cœperunt levibus nigreſcere pennis.
Rejicere ex humeris veſtem molibar: at illa
Pluma erat, inque cutem radices fixerat imas.
Plangere nuda meis conabar pectora palmis:
Sed neque jam palmas, nec pectora nuda gerebam,
Currebam: nec, ut ante, pedes retinebat arena;
Sed ſumma tollebar humo: mox acta per auras
Evehor, & data ſum comes inculpata Minervæ,
Quid tamen hoc prodeſt, ſi diro facta volucris
Crimine Nyctimene noſtro ſucceſſit honori?
An, quæ per totam res eſt notiſſima Lesbon,
Non audita tibi eſt, Patrium temerâſſe cubile
Nyctimenen? Avis illa quidem; ſed conſcia culpæ
Conſpectum lucemque fugit, tenebriſque pudorem
Celat, & à cunctis expellitur æthere toto.

Talia dicenti, Tibi, ait, revocamina, corvus,

Sint

Sint precor iſta malo? nos vanum ſpernimus omen.
Nec cœptum dimittit iter: dominoq; jacentem
Cum juvene Æmonio vidiſſe Coronida narrat.
Laurea delapſa eſt audito crimine amantis,
Et pariter, vultûſque decor, plectrúmq; colorq;
Excidit: utque animus tumida fervebat ab ira,
Arma adſueta capit, flexúmq; à cornibus arcum
Tendit, & illa ſuo toties cum pectore juncta
Indevitato trajecit pectora telo.
Icta dedit gemitum, tractóque à vulnere ferro
Candida puniceo perfudit membra cruore;
Et dixit, Potui pœnas tibi, Phœbe, dediſſe,
Sed peperiſſe prius: duo nunc moriemur in uno.
Hactenus: & pariter vitam cum ſanguine fudit.
Corpus inane animæ frigus lethale ſecutum eſt.
Pœnitet, (heu!) ſero pœnæ crudelis amantem,
Seque quod audierit, quod ſic exarſerit, odit.
Odit avem, per quam crimen, cauſamque dolendi
Scire coactus erat: nec non arcúmq; manúmq;
Odit, cúmque manu, temeraria tela ſagittas,
Collapſamque fovet, ſeraque ope vincere fata
Nititur: & medicas exercet inaniter artes.
Quæ poſtquam fruſtra tentata, rogúmque parari
Vidit, & arſuros ſupremis ignibus artus:
Tum vero gemitus (neque enim cœleſtia tingi
Ora licet lacrymis) alto de corde petitos
Edidit: haud aliter quam cum, ſpectante juvenca,
Lactantis vituli dextra libratus ab aure
Tempora diſcuſſit claro cava malleus ictu.
Ut tamen ingratos in pectora fudit odores,
Et dedit amplexus, injuſtaque juſta peregit,
Non tulit in cineres labi ſua Phœbus eoſdem
Semina, ſed natum flammis uteróque parentis
Eripuit, geminique tulit Chironis in antrum.
Sperantemque ſibi non falſa præmia linguæ,
Inter aves albas vetuit conſiſtere corvum.
Semifer interea divinæ ſtirpis alumno

Lætus erat, miſtôque oneri gaudebat honore:
Ecce! venit rutilis humeros projecta capillis
Filia Centauri, quam quondam Nympha Chariclo,
Fluminis in rapidi ripis enixa, vocavit
Ocyroën. Non hæc artes contenta paternas
Edidiciſſe fuit: fatorum arcana canebat.
Ergo ubi vaticinos concepit mente furores,
Incaluitque Deo, quem clauſum pectore habebat;
Adſpicit infantem; Totíque ſalutifer orbi
Creſce puer, dixit: Tibi ſe mortalia ſæpe
Corpora debebunt: animas tibi reddere ademptas
Fas erit: itque ſemel Diis indignantibus auſus
Poſſe dare hoc iterum flamma prohibebere avita:
Eque Deo corpus fies exſangue; Deuſque,
Qui modo corpus eras: & bis tua fata novabis.
Tu quoque, chare pater, non jam mortalis, & ævis
Omnibus ut maneas, naſcendi lege creatus,
Poſſe mori cupies, tum cum cruciabere diræ
Sanguine ſerpentis per ſaucia membra recepto:
Têque ex æterno patientem numina mortis
Efficient, triplicéſque Deæ tua fila revolvent.
Reſtabat fatis aliquid: ſuſpirat ab imis
Pectoribus, lachrymæque genis labuntur obortæ:
Atque ita, Prævertunt, inquit, me fata, vetórque
Plura loqui, vociſque meæ præcluditur uſus,
Non fuerant artes tanti, quæ numinis iram
Contraxêre mihi: mallem neſciſſe futura.
Jam mihi ſubduci facies humana videtur:
Jam cibus herba placet jam latis currere campis
Impetus eſt: in equam cognataque pectora vertor.
Tota tamen quare? Pater eſt mihi nempe biformis,
Talia dicenti pars eſt extrema querelæ
Intellecta parum: confuſaque verba fuerunt.
Mox, nec verba quidem, nec equæ ſonus ille videtur;
Sed ſimulantis equam: parvóque in tempore certos
Edidit hinnitus, & brachia movit: in herbas
Tum digiti coëunt, & quinos aſſigat ungues,

Perpetuo

Perpetuo cornu levis ungula; crescit in oris
Et colli spatium; longæ pars maxima pallæ
Cauda fit: utq; vagi crines per colla jacebant,
In dextras abiêre jubas; pariterq; novata est
Et vox, & facies: nomen quoq; monstra dederunt.
Flebat, opemque tuam frustra Philyreïus heros,
Delphice, poscebat: nam nec rescindere magni
Jussa Jovis poteras; nec, si rescindere posses,
Tunc aderas: Elim, Messeniaque arva colebas.
Illud erat tempus, quo te pastoria pellis
Texit: onusque fuit baculus sylvestris oliva;
Asterius, dispar septenis fistula cannis.
Dúmque amor est curæ, dum te tua fistula mulcet,
Incustoditæ Pylios memorantur in agros
Processisse boves: videt has Atlantide Maia
Natus & arte sua sylvis occultat abactas.
Senserat hoc furtum nemo, nisi natus in illo
Rure senex: Battum vicinia tota vocabat.
Divitis hic saltus, herbosaque pascua Nelei,
Nobiliúmque greges custos servabat equarum.
Hunc timuit, blandâque manu seduxit, & illi,
Quisquis es hospes, ait, si forte armenta requiret
Hæc aliquis, vidisse nega: neu gratia facto
Nulla rependatur, nitidam cape præmia vaccam;
Et dedit. Acceptâ, voces has reddidit hospes:
Tutus eas; lapis iste prius tua furta loquetur:
Et lapidem ostendit. Simulat Jove natus abire.
Mox redit: &, versa pariter cum voce figura,
Rustice, vidisti si quas hoc limite, dixit,
Ire boves, fer opem, furtóque silentia deme:
Juncta suo pariter dabitur tibi fœmina tauro.
At senior, postquam est merces gemmata, sub illis:
Montibus inquit, erant; & erant sub montibus illis:
Risit Atlantiades: &, Me mihi, perfide, prodis?
Me mihi prodis, ait: perjuraque pectora vertit
In durum silicem, qui nunc quoque dicitur Index.
Inque nihil merito vetus est infamia saxo.

Hinc

Hinc ſe ſuſtulerat paribus Caducifer alis:
Munychioſque volans agros, gratamque Minervæ
Deſpiciebat humum, cultique arbuſta Lycæi.
Illa forte die caſtæ de more puellæ
Vertice ſuppoſito feſtas in Palladis arces
Pura coronatis portabant ſacra caniſtris.
Inde revertentes Deum adſpicit ales, iterque
Non agit in rectum, ſed in orbem curvat eundem.
Ut volucris viſis rapidiſſima milvius extis,
Dum timet, & denſæ circumſtant ſacra miniſtri,
Flectitur in gyrum, nec longius audet abire,
Spemque ſuam motis avidus circumvolat alis:
Sic ſuper Actæas agilis Cyllenius arces
Inclinat curſus, & eaſdem circinat auras.
Quanto ſplendidior quàm cætera ſydera fulget
Lucifer; & quanto, quàm Lucifer, aurea Phœbe:
Tanto virginibus præſtantior omnibus Herſe
Ibat, eratque decus pompæ, comitúmque ſuarum.
Obſtupuit forma Jove natus: & æthere pendens,
Non ſecus exarſit, quàm cum Balearica plumbum
Funda jacit: volat illud & incandeſcit eundo;
Et, quos non habuit, ſub nubibus invenit ignes.
Vertit iter, cœlóque petit diverſa relicto;
Nec ſe diſſimulat: tanta eſt fiducia formæ.
Quæ quanquam juſta eſt, curâ tamen adjuvat illam:
Permulcetque comas, chlamidemque, ut pendeat apte,
Collocat, ut limbus, totúmque apparcat aurum:
Ut teres in dextra, qua ſomnos ducit, & arcet,
Virga ſit; ut terſis niteant talaria plantis.
Pars ſecreta domus, ebore, & teſtudine cultos
Tres habuit thalamos: quorum tu Pandroſe dextrum,
Aglauros lævum, medium poſſederat Herſe.
Quæ tenuit lævum, venientem prima notavit
Mercurium, nomenque Dei ſcitarier auſa eſt,
Et cauſam adventus. Cui ſic reſpondit Atlantis
Pleïoneſque nepos, Ego ſum, qui juſſa per auras
Verba patris porto: pater eſt mihi Jupiter ipſe.

Nec

Nec fingam cauſas : tu tantum fida ſorori
Eſſe velis, proliſque meæ matertera dici.
Herſe cauſa via eſt : faveas oramus amanti.
Adſpicit hunc oculis iiſdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglauros flavis ſecreta Minervæ :
Próque miniſterio magni ſibi ponderis aurum
Poſtulat, interea tectis excedere cogit.
Vertit ad hunc torvi dea bellica luminis orbes,
Et tanto penitus traxit ſuſpiria motu,
Ut horriter pectus, poſitamque in pectore forti
Ægida concuteret : ſubit, hanc arcana profana
Deprexiſſe manu, tum cum ſine matre creatam
Lemniacam ſtirpem contra data fœdera vidit ;
Ingratamque Deo fore jam, ingratamque ſorori,
Et ditem ſumpto, quod avara popoſcerat, auro.
Protinus INVIDIÆ nigro ſquallentia tabo
Tecta petit. Domus eſt imis in vallibus antri
Abdita, ſole carens, non ulli pervia vento,
Triſtis & ignavi pleniſſima frigoris, & quæ
Igne vacet ſemper, caligine ſemper abundet.
Huc ubi pervenit bello metuenda virago,
Conſtitit ante domum (neque enim ſuccedere tectis
Fas habet) & poſtes extrema cuſpide pulſat.
Concuſſa patuêre fores : videt intus edentem
Vipereas carnes, vitiorum alimenta ſuorum,
Invidiam ; viſaque, oculos avertit. At illa
Surgit humo pigre, ſemeſarumque relinquit
Corpora ſerpentum, paſſuque incedit inerti.
Utque deam vidit formaque armiſque decoram,
Ingemuit, vultumque deæ ad ſuſpiria duxit.
Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto ;
Nuſquam recta acies ; livent rubigine dentes ;
Pectora felle virent ; lingua eſt ſuffuſa veneno ;
Riſus abeſt, niſi quem vidit movêre dolores.
Nec fruitur ſomno, vigilantibus excita curis :
Sed videt ingratos, intabeſcitque videndo,
Succeſſus hominum ; carpitque, & carpitur una ;

Suppli-

Supplicium que ſuum eſt. Quamvis tamen oderat illam.
Talibus affata eſt breviter Tritonia dictis.
Infice tabe tua natarum Cecropis unam:
Sic opus eſt. Aglauros ea eſt. Haud plura locuta,
Fugit, & impreſſa tellurem reppulit haſta.
Illa deam obliquo fugientem lumine cernens,
Murmura parva dedit; ſucceſſorémque Minervæ
Indoluit; baculúmque capit quem ſpinea tortum
Vincula cingebant: adopertaque nubibus atris,
Quacunque ingreditur, florentia proterit arva,
Exuritque herbas, & ſumma papavera carpit:
Afflatúque ſuo populoſque, urbeſque, domoſque
Polluit; & tandem Tritonida conſpicit arcem,
Ingeniiſque. opibúſque, & feſta pace virentem.
Vixque tenet lacrymas, quia nil lacrymabile cernit.
Sed poſtquam thalamos intravit Cecrope natæ;
Juſſa facit: pectúſque manu ferrugine tincta
Tangit; & humatis præcordia ſentibus implet;
Inſpiratque nocens virus, piceúmque per oſſa
Diſſipat, & medio ſpargit pulmone venenum,
Neve mali cauſſæ ſpatium per latius errent,
Germanum ante oculos, fortunatúmque ſororis
Conjugium, pulchraque deum ſub imagine ponit:
Cunctaque magna facit: quibus irritata, dolore
Cecropis occulto mordetur, & anxia nocte,
Anxia luce gemit, lentâque miſerrima tabe
Liquitur, ut glacies incerto ſaucia ſole.
Feliciſque bonis aliter non uritur Herſes,
Quàm cum ſpinoſis ignis ſupponitur herbis,
Quæ neque dant flammas, lenique tepore cremantur.
Sæpe mori voluit, ne quicquam tale videret:
Sæpe velut crimen rigido narrare parenti.
Denique in adverſo venientem limine ſedit
Excluſura Deum: cui blandimenta, preceſque,
Verbaque jactanti mitiſſima, Deſine, dixit;
Hinc ego me non ſum niſi te motura repulſo.
Stemus, ait, pacto, velox Cyllenius, iſto;

Cæli-

Cælataſque fores virga patefecit. At illi
Surgere conanti partes, quaſcunque ſedendo
Flectimus, ignava nequeunt gravitate moveri.
Illa quidem pugnat, recto ſe attollere trunco:
Sed genuum junctura riget, friguſque per ungues
Labitur; & pallent amiſſo ſanguine venæ.
Utque malum late ſolet immedicabile cancer
Serpere, & illæſas vitiatis addere partes:
Sic lethalis hyems paulatim in pectora venit;
Vitaleſque vias, & reſpiramina clauſit.
Nec conata loqui eſt: nec, ſi conata fuiſſet,
Vocis habebat iter: ſaxum jam colla tenebat,
Oraque durauerant, ſignúmque exſangue ſedebat.
Nec lapis albus erat: ſua mens infecerat illam.
Has ubi verborum pœnas mentiſque profanæ
Cæpit Atlantiades, dictas à Pallade terras
Linquit, & ingreditur jactatis æthera pennis.
Sevocat hunc genitor; nec cauſſam fatſus amoris,
Fide miniſter, ait, luſorum nate meorum,
Pelle moram, ſubitoque celer delabere curſu:
Quæque tuam matrem tellus à parte ſiniſtra
Suſpicit (indigenæ Sidonida nomine dicunt)
Hanc pete; quodque procul montano gramine paſci
Armentum regale vides, ad littora verte.
Dixit: & expoſti jamdudum monte juvenci
Littora juſſa petunt, ubi magni filia regis
Ludere virginibus Tyriis comitata ſolebat.
Non bene conveniunt nec in una ſede morantur
Majeſtas & amor: ſceptri gravitate relicta,
Ille pater rectorque deûm, cui dextra triſulcis
Ignibus armata eſt, qui nutu concutit orbem,
Induitur faciem tauri; miſtúſque juvencis
Mugit, & in teneris formoſus obambulat herbis.
Quippe color nivis eſt, quam nec veſtigia duri
Calcavêre pedis, nec ſolvit aquaticus Auſter.
Colla toris extant, armis palearia pendent.
Cornua, parva quidem; ſed quæ contendere poſſes

Facta manu, puraque magis pellucida gemma.
Nullæ in fronte minæ, nec formidabile lumen:
Pacem vultus habet. Miratur Agenore natus,
Quòd tam formosus, quòd prælia nulla minetur.
Sed, quamvis mitem, metuit contingere primò;
Mox adit, & flores ad candida porrigit ora.
Gaudet amans; &, dum veniat sperata voluptas,
Oscula dat manibus (vix, ah! vix cætera differt)
Et nunc alludit, viridique exsultat in herba:
Nunc latus in fulvis niveum deponit arenis,
Paulatimque metu dempto, modò pectora præbet
Virginea palpanda manu, modò cornua sertis
Impedienda novis. Ausa est quoque regia virgo,
Nescia quem premeret, tergo considere tauri.
Tum Deus à terra, siccoque à littore, sensim
Falsa pedum primò vestigia ponit in undis:
Inde abit ulterius, mediisque per æquora ponti
Fert prædam. Pavet hæc; littusque ablata relictum
Respicit; & dextra cornu tenet, altera dorso
Imposita est: tenues sinuantur flamine vestes.

P. Ovidii Nasonis

METAMORPHOSEΩN

Liber III.

JAmque Deus, posita fallacis imagine tauri
Se confessus erat, Dictæaque rura tenebat:
Cum pater ignarus natam perquirere Cadmo

Imperat,

Imperat, & pœnam ſi non invenerit, addit
Exilium: facto pius, & ſceleratus, eodem.
Orbe peregrato (quis enim deprendere poſſet
Furta Jovis?) profugus patriamque, iramque parentis
Vitat Agenorides, Phœbique oracula ſupplex
Conſulit: & quæ ſit tellus habitanda, requirit.
Bos tibi, Phœbus ait, ſolis occurret in arvis,
Nullum paſſa jugum, cui vique immunis aratri,
Hac duce carpe vias: & qua requieverit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiaque illa vocato.
Vix bene Caſtalio Cadmus deſcenderat antro:
Incuſtoditam lentè videt ire juvencam,
Nullum ſervitii ſignum cervice gerentem.
Subſequitur, preſſoque legit veſtigia greſſu,
Autoremque viæ Phœbum taciturnus adorat.
Jam vada Cephiſi, Panopeſque evaſerat arva.
Bos ſtetit: & tollens ſpecioſam cornibus altis
Ad cœlum frontem, mugitibus impulit auras.
Atque ità reſpiciens comites ſua terga ſequentes,
Procubuit, teneraſque latus ſubmiſit in herbas.
Cadmus agit grates, peregrinæque oſcula terræ
Figit, & ignotos monteſque, agroſque ſalutat.
Sacra Jovi facturus erat: jubet ire miniſtros,
Et petere è vivis libandas fontibus undas.
Sylva vetus ſtabat, nulla violata ſecuri,
Et ſpecus in medio, virgis ac vimine denſus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum,
Uberibus fœcundus aquis: ubi conditus antro
Martius anguis erat, criſtis præſignis & auro;
Igne micant oculi; corpus tumet omne veneno;
Treſque micant linguæ; triplici ſtant ordine dentes.
Quem poſtquam Tyria lucum de gente profecti
Infauſto tetigêre gradu, demiſſaque in undas
Urna dedit ſonitum: longo caput extulit antro
Cæruleus ſerpens, horrendaque ſibila miſit.
Effluxêre undæ manibus, ſanguiſque reliquit
Corpus, & attonitos ſubitus tremor occupat artus.

Ille volubilibus squamosos nexibus orbes
Torquet, & immenso saltu sinuatur in arcum:
Ac media plus parte leves erectus in auras
Despicit omne nemus; tantoque est corpore, quanto,
Si totum spectes, geminas qui separat arctos.
Nec mora: Phœnicas, sive illi tela parabant,
Sive fugam, sive ipse timor prohibebat utrumque,
Occupat hos morsu, longis amplexibus illos;
Hos necat afflatu, funesta hos tabe veneni.
Fecerat exiguas jam Sol altissimus umbras:
Quæ mora sit sociis, miratur Agenore natus,
Vestigatque viros. Tegimen direpta leoni
Pellis erat; telum splendenti lancea ferro,
Et jaculum: teloque animus præstantior omni.
Ut nemus intravit, lethataque corpora vidit,
Victorémque super spacioso corpore hostem
Tristia sanguinea lambentem vulnera lingua:
Aut ultor vestræ, fidissima corpora, mortis;
Aut comes, inquit, ero. Dixit: dextráque molarem
Sustulit, & magnum magno conamine misit.
Illius impulsu cum turribus ardua celsis
Mœnia mota forent: serpens sine vulnere mansit;
Loricæque modo squamis defensus, & æræ
Duritia pellis validos cute repulit ictus.
At non duritia jaculum quoque vicit eadem:
Quod medio lentæ spinæ curvamine fixum
Constitit, & totum descendit in ilia ferrum.
Ille dolore ferox, caput in sua terga retorsit,
Vulneráque adspexit, fixumque hastile momordit.
Idque ubi vi multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit: ferrum tamen ossibus hæsit.
Tum vero postquam solitas accessit ad iras
Causa recens; plenis tumuerunt guttura venis,
Spumaque pestiferos circumfluit albida rictus,
Terráque rasa sonat squamis; quique halitus exit
Ore niger Stygio, vitiatas inficit herbas.
Ipse modo immensum spiris facientibus orbem

Cingitur

Cingitur; interdum longa trabe rectior exſtat:
Impete nunc vaſto, ceu concitus imbribus amnis,
Fertur, & obſtantes perturbat pectore ſylvas.
Cedit Agenorides paulum ſpolióque leonis
Suſtinet incurſus, inſtantiaque ora retardat
Cuſpide prætenta. Furit ille, & inania duro
Vulnera dat ferro, figitque in acumine dentes.
Famque venenifero ſanguis manare palato
Cœperat; & virides adſpergine tinxerat herbas.
Sed leve vulnus erat; quia ſe retrahebat ab ictu,
Læſaque colla dabat retro, plagamque ſedere
Cedendo arcebat, nec longiùs ire ſinebat.
Donec Agenorides conjectum in guttura ferrum
Uſque ſequens preſſit, dum retro quercus eunti
Obſtitit: & fixa eſt pariter cum robore cervix.
Pondere ſerpentis curvata eſt arbor, & imæ
Parte flagellari gemuit ſua robora caudæ.
Dum ſpatium victor victi conſederat hoſtis,
Vox ſubitò audita eſt; neque erat cognoſcere promptum,
Unde; ſed audita eſt. Quid, Agenore nate, peremptum
Serpentem ſpectas? & tu ſpectabere ſerpens.
Ille diu pavidus pariter cum voce colorem
Perdiderat, gelidoque comæ terrore rigebant.
Ecce! viri fautrix, ſuperâ delapſa per auras
Pallas adeſt, motæque jubet ſupponere terræ
Vipereos dentes populi incrementa futuri.
Paret: & impreſſo ſulcum patefecit aratro.
Spargit humi juſſos, mortalia ſemina, dentes.
Inde (fide majus!) glebæ cœpêre moveri:
Primáque de ſulcis acies apparuit haſtæ:
Tegmina mox capitum picto nutantia collo:
Mox humeri, pectuſque, onerataque brachia telis
Exiſtunt: creſcitque ſeges clypeata virorum.
Sic, ubi tolluntur feſtis aulæa theatris,
Surgere ſigna ſolent, primúmque oſtendere vultus:
Cætera paulatim placidoque educta tenore
Tota patent, imoque pedes in margine ponunt:

Territus hoſte novo Cadmus capere arma parabat.
Ne cape. de populo quem terra creaverat, unus
Exclamat; nec te civilibus inſere bellis.
Atque ita terrigenis rigido de fratribus unum
Comminus enſe ferit: jaculo cadit eminus ipſe.
Hic quoque, qui dederat letho, non longiùs illo
Vivit; & exſpirat, modo quas acceperat, auras.
Exemploque pari furit omnis turba: ſuoque
Marte cadunt ſubiti per mutua vulnera fratres.
Famque brevis vitæ ſpatium ſortita juventus
Sanguineam tepido plangebant pectore matrem;
Quinque ſuperſtitibus: quorum fuit unus Echion.
Is ſua jecit humi, monitu Tritonidis, arma,
Fraternæque fidem pacis petiitque deditque.
Hos operis comites habuit Sidonius hoſpes,
Cum poſuit juſſam Phœbaïs ſortibus urbem.
Jam ſtabant Thebæ: poteras jam, cadme, videri
Exilio fœlix. Soceri tibi Marſque, Venúſque,
Contigerant: huc adde genus de conjuge tanta,
Tot natos, nataſque, & pignora chara nepotes;
Hos quoque jam juvenes. Sed ſcilicet ultima ſemper
Expectanda dies homini eſt: dicique beatus
Ante obitum nemo ſupremaque funera debet.
Prima nepos inter res tot tibi, Cadme, ſecundas
Cauſa fuit luctûs; alienaque cornua fronti
Addita, voſque canes ſatiati ſanguine herili.
At bene ſi quæras, fortunæ crimen in illo,
Non ſcelus invenias: Quod enim ſcelus error habebat?
Mons erat infectus variarum cæde ferarum:
Famque dies medius rerum contraxerat umbras,
Et Sol ex æquo meta diſtabat utraque;
Cum juvenis placido per devia luſtra vagantes
Participes operum compellat Hyantius ore:
Lina madent, comites ferrúmque cruore ferarum,
Fortunæque dies habuit ſatis; altera lucem
Cum croceis invecta rotis Aurora reducet,
Propoſitum repetemus opus: nunc Phœbus utraque

Diſſat

Diſtat idem terra, finditque vaporibus arva.
Siſtite opus præſens nodoſaque tollite ligna.
Fuſſa viri faciunt, intermittuntque laborem.
Vallis erat piceis, & acuta denſa cupreſſu,
Nomine Gargaphie, ſuccinctæ cura Dianæ:
Cujus in extremo eſt antrum nemorale receſſu,
Arte laboratum nulla; ſimulaverat artem
Ingenio natura ſuo: nam pumice vivo,
Et levibus tophis nativum duxerat arcum;
Fons ſonat à dextra tenui pellucidus unda,
Margine graminео patulos ſuccinctus hiatus.
Hic dea ſylvarum, venatu feſſa ſolebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.
Quo poſtquam ſubiit, Nympharum tradidit uni
Armigeræ jaculum, pharetramque, arcuſque retentos
Altera depoſitæ ſubjecit brachia pallæ;
Vincla duæ pedibus demunt: nam doctior illis
Iſmenis Crocale ſparſos per colla capillos
Colligit in nodum, quamvis erat ipſa ſolutis.
Excipiunt laticem Nypheque, Hyaleque, Rhaniſque,
Et Pſecas, & Phiale, funduntque capacibus urnis.
Dumque ibi perluitur ſolita Titania lympha,
Ecce nepos Cadmi, dilata parte laborum,
Per nemus ignotum non certis paſſibus errans
Pervenit in lucum: ſic illum fata ferebant.
Qui ſimul intravit rorantia fontibus antra,
Sicut erant nudæ, viſo ſua pectora Nymphæ
Percuſſêre viro, ſubitiſque ululatibus omne
Implevêre nemus, circumfuſæque Dianam
Corporibus texêre ſuis: tamen altior illis
Ipſa dea eſt, colloque venus ſupereminet omnes.
Qui color infectis adverſi ſolis ictu
Nubibus eſſe ſolet, aut purpureæ Auroræ;
Is ſuis in vultu viſa ſine veſte Dianæ:
Quæ, quanquam comitum turba eſt ſtipata ſuarum.
In latus obliquum tamen adſtitit, oraque retro
Flexit, & ut vellet promptas habuiſſe ſagittas,

Quas habuit, ſic hauſit aquas, vultúmque virilem
Perfudit, ſpargenſque comas ultricibus undis,
Addidit hæc cladi prænuntia verba futuræ;
Nunc tibi me poſito viſam velamine narres,
Si poteris narrare, licet: nec plura minata,
Dat ſparſo capiti vivacis cornua cervi;
Dat ſpatium collo, ſummaſque cacuminat aures;
Cum pedibuſque manus, cum longis brachia mutat
Cruribus, & velat maculoſo vellere corpus.
Additus & pavor eſt: fugit Autonëius heros,
Et ſe tam celerem curſu miratur in ipſo.
Ut vero vultus, & cornua vidit in unda,
Me miſerum! dicturus erat: vox nulla ſecuta eſt.
Ingemuit; vox illa fuit: lachrymæque per ora
Non ſua fluxerunt; mens tantum priſtina manſit.
Quid faciat? Repetâtne domum, & regalia tecta?
An lateat ſylvis? Timor hoc, pudor impedit illud.
Dum dubitat, vidêre canes: primúſque Melampus,
Ichnobateſque ſagax latratu ſigna dedêre;
Gnoſius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
Inde ruunt alii rapida velociùs aura,
Pamphagus, & Dorceus, & Oribaſus, Arcades omnes;
Nebrophonoſque valens, & trux cum Lælape Theron,
Et pedibus Pterelas, & naribus utilis Agre,
Hylæúſque ferox nuper percuſſus ab apro,
Déque lupo concepta Nape, pecudéſque ſecuta
Pæmenis, & natis comitata Harpya duobus,
Et ſubſtricta gerens Sycyonius ilia Lagon,
Et Dromas & Canache, Stictéque, & Tigris, & Alce,
Et niveis Leucon, & villis Asbolus atris.
Prævalidúſque Lacon, & curſu fortis Nëllo,
Et Thous, & Cyprio velox cum fratre Lyciſca,
Et nigram medio frontem diſtinctus ab albo
Harpyias, & Melaneus, hirſutaque corpore Lachne,
Et patre Dictæo, ſed matre Laconide nati
Labros & Agriodos, & acutæ vocis Hylactor,
Quoſque referre mora eſt. Ea turba cupidine præ-

Per

Per rupes, ſcopulóſque, adituque carentia ſaxa,
Quàque eſt difficilis, quàque eſt via nulla, ſequuntur.
Ille fugit, per quæ fuerat loca ſæpe ſecutus.
Heu! famulos fugit ille ſuos: clamare libebat,
Actæon ego ſum, dominum cognoſcite veſtrum.
Verba animo deſunt, reſonat latratibus æther.
Prima Melanchætes in tergo vulnera fecit,
Proxima Theridamas; Oreſitrophus hæſit in armo.
Tardius exierant, ſed per compendia montis
Præcipitata via eſt; dominum retinentibus illis.
Cætera turba coït, confertque in corpore dentes.
Jam loca vulneribus deſunt. Gemit ille, ſonumque,
Etſi non hominis, quem non tamen edere poſſit
Cervus, habet, mœſtiſque replet juga nota querelis;
Et genibus pronis ſupplex, ſimiliſque roganti,
Circumfert tacitos, tanquam ſua brachia, vultus.
At comites rapidum ſolitis hortatibus agmen
Ignari inſtigant, oculiſque Actæona quærunt,
Et velut abſentem certatim Actæona clamant,
(Ad nomen caput ille refert) & abeſſe queruntur,
Nec capere oblatæ ſegnem ſpectacula prædæ.
Vellet abeſſe quidem, ſed adeſt; velletque videre,
Non etiam ſentire, canum fera facta ſuorum.
Undique circumſtant, morſiſque in corpore noſtris
Dilacerant falſi Dominum ſub imagine Cervi.
Nec, niſi finita per plurima vulnera vita,
Inaphariretiæ fertur ſatiata Dianæ
Rumor in ambiguo eſt: aliis violentior æquo
Viſa dea eſt; alii laudant, dignamque ſeverâ
Virginitate vocant: pars invenit utraque cauſas.
Sola Jovis conjux non tam culpetne probetne
Eloquitur, quam clade domûs ab Agenore ductæ
Gaudet: & à Tyria collectum pellice transfert
In generis ſocios odium. Subit (ecce!) priori
Cauſa recens gravidámque dolet de ſemine magni
Eſſe Jovis Semelen: tum linguam ad jurgia ſolvit.
Profecì quid enim toties per jurgia? dixit.

Ipſa

Ipſa petenda mihi eſt: ipſam, ſi maxima Juno
Rite vocor, perdam; ſi me gemmantia dextra
Sceptra tenere decet; ſi ſum regina, Jovisque
Et ſoror, & conjux: certe ſoror. At puto furto eſt
Contenta, & thalami brevis eſt injuria noſtri.
Concipit; id deerat, manifeſtaque crimina pleno
Fert utero: & mater, quod vix mihi contigit uni,
De Jove vult fieri. Tanta eſt fiducia formæ.
Fallat eam ſaxo: nec ſim Saturnia, ſi non
Ab Jove merſa ſuo Stygias penetrabit ad undas.
Surgit ab his ſolio; fulvaque recondita nube
Limen adit Semeles: nec nubes ante removit,
Quàm ſimulavit anum; poſuitque ad tempora canos.
Sulcavitque cutem rugis, & curva trementi
Membra tulit greſſu: vocem quoque fecit anilem.
Ipſaque erat Beroë Semeles Epidauria nutrix.
Ergo ubi captato ſermone, diúque loquendo
Ad nomen venêre Jovis, ſuſpirat; & Opto
Jupiter ut ſit, ait: metuo tamen omnia, multi
Nomine divorum thalamos inière pudicos.
Nec tamen eſſe Jovem ſatis eſt: det pignus amoris:
Si modo verus is eſt: quantuſque, & qualis ab alta
Junone excipitur; tantus, taliſque rogatos
Det tibi complexus, ſuaque ante inſignia ſumat.
Talibus ignaram Juno Cadmëida dictis
Formârat. Rogat illa Jovem ſine nomine munus.
Cui Deus, Elige, ait; nullam patière repulſam.
Quóque magis credas, Stygii quoque conſcia ſunto
Numina torrentis: Timor, & Deus ille Deorum eſt.
Læta malo, nimiúmque potens, perituraque amantis
Obſequio Semele, Qualem Saturnia, dixit,
Te ſolet amplecti, Veneris cùm fœdus initis,
Da mihi te talem. Voluit Deus ora loquentis
Opprimere: exierat jam vox properata ſub auras.
Ingemuit: neque enim non hæc optâſſe, neque ille
Non jurâſſe poteſt. Ergo mœſtiſſimus altum
Æthera conſcendit, vultúmque ſequentia traxit

Nubila;

Nubila; queis nimbos immiſtaque fulgura ventis
Addidit, & tonitrus, & inevitabile fulmen.
Quà tamen uſque poteſt, vires ſibi demere tentat,
Nec, quo centimanum dejecerat igne Typhœa,
Nunc armatur eo: vimium feritatis in illo eſt.
Eſt aliud levius fulmen, cui dextra Cyclopum
Sævitiæ flammæque minus, minus addidit iræ:
Tela ſecunda vocant ſuperi: capit illa, domumque
Intrat Agenoream. Corpus mortale tumultus
Non tulit æthereos, doniſque jugalibus aſſit.
Imperfectus adhuc infans genetricis ab alvo
Eripitur, patrióque tener (ſi credere dignum eſt)
Inſuitur femori, maternaque tempora complet.
Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat: inde datum Nymphæ Nyſæides antris
Occuluêre ſuis, lactiſque alimenta dedêre.
Dumque ea per terras fatali lege geruntur,
Tutaque bis geniti ſunt incunabula Bacchi:
Forte Jovem memorant diffuſum nectare curas
Sepoſuiſſe graves, vacuaque agitâſſe remiſſos
Cum Junone jocos; & Major veſtra profectò eſt,
Quam quæ contingit maribus, dixiſſe, voluptas.
Illa negat. Placuit quæ ſit ſententia docti
Quærere Tireſiæ: Venus huic erat utraque nota.
Nam duo magnorum viridi coëuntia ſylvâ
Corpora ſerpentum baculi violaverat ictu:
Deque viro factus (mirabile) fœmina, ſeptem
Egerat autumnos: octavo rurſus eoſdem
Vidit; & Eſt veſtræ ſi tanta potentia plagæ,
Dixit, ut autoris ſortem in contraria mutet,
Nunc quoque vos feriam. Percuſſis anguibus iiſdem,
Forma prior rediit, genitivaque venit imago.
Arbiter hic igitur ſumptus de lite jocoſa,
Dicta Jovis firmat. Gravius Saturnia juſto,
Nec pro materia fertur doluiſſe: ſuique
Judicis æterna damnavit lumina nocte.
At pater omnipotens (neque enim licet irrita cuiquam

Facta

Facta Dei feciſſe Deo) pro lumine adempto
Scire futura dedit, pœnamque levavit honore.
Illa per Aonias fama celeberrima urbes,
Irreprehenſa dabat populo reſponſa petenti.
Prima fidem vociſque ratæ tentamina ſumpſit
Cærula Liriope: quam quondam flumine curvo
Implicuit, clauſique ſuis Cephiſus in undis
Vim tulit. Enixa eſt utero pulcherrima pleno
Infantem Nymphe, jam tunc qui poſſet amari;
Narciſſumque vocat: de quo conſultus, an eſſet
Tempora maturæ viſurus longa ſenectæ,
Fatidicus vates; Si ſe non noverit, inquit.
Vana diu viſa eſt vox augurio: exitus illam,
Reſque probat, lethique genus, novitaſque furoris.
Nam quater ad quinos unum Cephiſius annos
Addiderat; poterátque puer, juveniſque videri.
Multi illum juvenes, multæ petiêre puellæ:
Sed fuit in tenera tam dura ſuperbia forma,
Nulli illum juvenes, nulli tetigêre puellæ.
Adſpicit hunc trepidos agitantem in retia cervos
Vocalis Nymphe, quæ nec reticere loquenti.
Nec prior ipſa loqui didicit, reſonabilis Echo.
Corpus adhuc Echo, non vox erat; & tamen uſum
Garrula non alium, quam nunc habet, oris habebat,
Reddere de multis ut verba noviſſima poſſet.
Fecerat hoc Juno quia, cum deprendere poſſet
Sub Jove ſæpe ſuo Nymphas in monte jacentes,
Illa deam longo prudens ſermone tenebat,
Dum fugerent Nymphæ. Poſtquam hæc Saturnia ſenſit,
Hujus, ait linguæ, quæ ſum deluſa, poteſtas
Parva tibi dabitur, vociſque breviſſimus uſus
Rèque minas firmat. Tamen hæc in fine loquendi
Ingeminat voces, auditáque verba reportat.
Ergo ubi Narciſſum per devia rura vagantem
Vidit, & incaluit, ſequitur veſtigia furtim.
Quòq; magis ſequitur, flammæ propiore caleſcit:
Non aliter, quàm cum ſummis circumlita tedis

Admotas

Admotas rapiunt vivacia ſulphura flammas.
O quoties voluit blandis accedere dictis,
Et molles adhibere preces! Natura repugnat,
Nec ſinit incipiat: ſed, quod ſinit, illa parata eſt
Exſpectare ſonos, ad quos ſua verba remittat.
Forte puer comitum ſeductus ab agmine fido
Dixerat, Hic quis adeſt? Et Adeſt, reſponderat Echo.
Hic ſtupet, utque aciem partes demiſit in omnes,
Voce, Veni, magna clamat. Vocat illa vocantem.
Reſpicit, & rurſus nullo veniente, Quid, inquit,
Me fugis? Et totidem, quot dixit, verba recepit.
Perſtat, & alterna deceptus imagine vocis,
Huc coëamus, ait. Nullique libentius unquam
Reſponſura ſono, Coëamus, rettulit Echo:
Et verbis favet ipſa ſuis, egreſſaque ſylva
Ibat, ut injiceret ſperato brachia collo.
Ille fugit, fugienſque manus complexibus aufert.
Ante ait, emoriar, quam ſit tibi copia noſtri.
Rettulit illa nihil, niſi, Sit tibi copia noſtri.
Spreta latet ſylvis, pudibundaque frondibus ora
Protegit, & ſolis ex illo vivit in antris.
Sed tamen hæret amor, creſcitque dolore repulſæ,
Et tenuant vigiles corpus miſerabile curæ:
Adducitque cutem macies, & in aëra ſuccus
Corporis omnis abit; vox tantum, atque oſſa ſuperſunt.
Vox manet: oſſa ferunt lapidis traxiſſe figuram.
Inde latet ſylvis, nulloque in monte videtur;
Omnibus auditur: ſonus eſt, qui vivit in illâ.
Sic hanc, ſic alias undis aut montibus ortas
Luſerat hic Nymphas, ſic cœtus ante viriles.
Inde manus aliquis deſpectus ad æthera tollens,
Sic amet ipſe licet, ſic non potiatur amato,
Dixerat. Aſſenſit precibus Rhamnuſia juſtis.
Fons erat illimis nitidis argenteus undis,
Quem neque paſtores, neque paſtæ monte capellæ
Contigerant, aliudve pecus; quem nulla volucris,
Nec fera turbârat, nec lapſus ab arbore ramus:

Gramen

Gramen erat circa, quod proximus humor alebat;
Sylvaque ſole locum paſſura tepiſcere nullo.
Hic puer, & ſtudio venandi laſſus, & æſtu,
Procubuit, faciemque loci, fontemque ſecutus.
Dumque ſitim ſedare cupit, ſitis altera crevit;
Dumque bibit, viſæ correptus imagine formæ.
Spem ſine corpore amat: corpus putat eſſe quod umbra eſt,
Ac ſtupet ipſe ſibi: vultúque immotus eodem
Hæret: ut è Pario formatum marmore ſignum
Spectat humi poſitus geminum, cœli lumina, ſydus;
Et dignos Bacho digitos, & Apolline crines,
Impubéſque genas & eburnea colla, decuſque
Oris, & in niveo miſtum candore ruborem:
Cunctaque miratur, quibus eſt mirabilis ipſe.
Se cupit imprudens; & qui probat, ipſe probatur:
Dumque petit, petitur: pariterque accendit, & ardet.
Irrita fallaci quoties dedit oſcula fonti!
In medios quoties viſum captantia collum
Brachia merſit aquis, nec ſe deprendit in illis!
Quid videat neſcit; ſed quod videt, uritur illo:
Atque oculos idem, qui decipit, incitat error.
Credule, quid fruſtra ſimulacra fugacia captas?
Quod petis, eſt nuſquam: quod amas, avertere, perdes.
Iſta repercuſſæ, quam cernis, imaginis umbra eſt,
Nil habet iſta ſui; tecum venitque manetque
Tecum diſcedet, ſi tu diſcedere poſſis.
Non illum Cereris, non illum cura quietis
Abſtrahere inde poteſt: ſed opaca fuſus in herba
Spectat inexpleto mendacem lumine formam,
Perque oculos perit ipſe ſuos; paulumque levatus,
Ad circumſtantes tendens ſua brachia ſylvas,
Ecquis, ió ſylvæ, crudeliùs, inquit, amavit?
(Scitis enim, & multis latebra opportuna fuiſtis)
Ecquem, cum veſtræ tot agantur ſecula vitæ,
Qui ſic tabuerit, longo meminiſtis in ævo?
Et placet, & video: ſed, quod videoque, placetque,
Non tamen invenio: tantum tenet error amantem.

Quoque

Quoque magis doleam, non nos mare ſeparat ingens,
Nec via, nec montes, nec clauſis mœnia portis:
Exigua prohibemur aqua. Cupit ipſe teneri.
Nam quoties liquidis porreximus oſcula lymphis,
Hic toties ad me reſupino nititur ore.
Poſſe putes tangi: minimum eſt, quod amantibus obſtat.
Quiſquis es, huc exi: quid me, puer unice, fallis?
Quòve petitus abis? Certe nec forma nec ætas
Eſt mea, quam fugias: & amârunt me quoq; Nymphæ.
Spem mihi neſcio quam vultu promittis amico;
Cúmque ego porrexi tibi brachia, porrigis ultro;
Cum riſi, arrides: lacrymas quoque ſæpe notavi,
Me lacrymante, tuas; nutu quoque ſigna remittis
Et quantum motu formoſi ſuſpicor oris,
Verba refers aures non pervenientia noſtras.
Ille ego ſum: ſenſi: nec me mea fallit imago.
Uror amore meî: flammas moveoque feroque.
Quid faciam? Roger, anne rogem? quid deinde rogabo?
Quod cupio, mecum eſt. Inopem me copia fecit.
O utinam à noſtro ſecedere corpore poſſem!
Votum in amante novum eſt: vellem, quod amamus, abeſſet.
Famque dolor vires adimit, nec tempora vitæ
Longa meæ ſuperant, primoque extinguor in ævo.
Nec mihi mors gravis eſt poſituro morte dolores
Hic, qui diligitur, vellem diuturnior eſſet:
Nunc duo concordes anima moriemur in una.
Dixit, & ad faciem rediit malè ſanus eandem,
Et lacrymis turbavit aquas; obſcuraque moto
Reddita forma lacu eſt: quam cum vidiſſet abire,
Quo refugis? remane; nec me, crudelis, amantem
Deſere, clamavit: liceat, quod tangere non eſt,
Adſpicere, & miſero præbere alimenta furori.
Dumque dolet, ſumma veſtem diduxit ab ora,
Nudaque marmoreis percuſſit pectora palmis.
Pectora traxerunt tenuem percuſſa ruborem;
Non aliter, quam poma ſolent, quæ candida parte,
Parte rubent; aut ut variis ſolet uva racemis

Ducere

Ducere purpureum nondum matura colorem.
Quæ simul adspexit liquefacta rursus in unda,
Non tulit ulterius: sed, ut intabescere flavæ
Igne levi ceræ, matutinæque pruinæ
Sole tepente solent; sic attenuatus amore
Liquitur, & tecto paulatim carpitur igni.
Et neque jam color est mixto candore rubori,
Nec vigor, & vires, & quæ modo visa placebant,
Nec corpus remanet, quondam quod amaverat Echo.
Quæ tamen ut vidit, quamvis irata, memorque,
Indoluit: quotiesque puer miserabilis, Eheu!
Dixerat; hæc resonis iterabat vocibus, Eheu!
Cumque suos manibus percussérat ille lacertos,
Hæc quoque reddebat sonitum plangoris eundem,
Ultima vox solitam fuit hæc spectantis in undam,
Heu frustra dilecte puer! totidemque remisit.
Verba locus: dictoque vale, vale, inquit & Echo.
Ille caput viridi fessum submisit in herba:
Lumina mors clausit domini mirantia formam.
Tum quoque se, postquam est inferna sede receptus,
In Stygia spectabat aqua: planxére sorores
Naides, & sectos fratri imposuêre capillos.
Planxerunt Dryades: plangentibus adsonat Echo.
Famque rogum, quassasque faces, pheretrúmq; parabant:
Nusquam corpus erat: Croceum pro corpore florem
Inveniunt, foliis medium cingentibus albis.

Cognita res vati meritam per Achæidas urbes
Contulerat famam: nomenque erat auguris ingens.
Spernit Echionides tamen hunc ex omnibus unus,
Contemptor superum Penthcus, prasagaque ridet
Verba senis; tenebrasque, & cladem lucis ademptæ
Objicit. Ille movens albentia tempora canis,
Quam felix esses, si tu quoque luminis hujus
Orbus, ait, fieres, nec Bacchica sacra videres!
Namque dies aderit, (quam non procul augurer esse,)
Qua novus huc veniat proles Semeleï a Liber:
Quem nisi templorum fueris dignatus honore,

Mille

Mille lacer ſpargêre locis, & ſanguine ſylvas
Fœdabis, matremque tuam, matriſque ſoreres.
Eveniet: neque enim dignabere numen honore:
Meque ſub his tenebris nimium vidiſſe quereris.
Talia dicentem perturbat Echione natus
Dicta fides ſequitur: reſponſaque vatis aguntur.
Liber adeſt, feſtiſque fremunt ululatibus agri:
Turba ruit, miſtæque viris matreſque, nurusque,
Et vulgus, procereſque ignota ad ſacra feruntur.
Quis furor Anguigenæ, proles Mavortia, veſtras
Attonuit mentes? Pentheus ait: Ærane tantum
Ære repulſa valent, & adunco tibia cornu?
Et magicæ fraudes? ut quos non bellicus enſis,
Non tuba terrucrit, non ſtrictis agmina telis;
Fœmineæ voces, & mota inſania vino,
Obſcœnique greges, & inania tympana vincant?
Viſne ſenes mirer? qui longa per æquora vecti
A Tyro hùc, profugos poſuiſtis ſede penates;
Nunc finitis ſine Marte capi? Voſne, acrior ætas,
O juvenes, propiorque meæ; quos arma tenere,
Non thyrſos; galeaque tegi, non fronde decebat?
Eſte, precor, memores, qua ſitis ſtirpe creati:
Illiuſque animos, qui multos perdidit unus,
Sumite ſerpentis. Pro fontibus ille, lacuque
Interiit: at vos pro fama vincite veſtra.
Ille dedit letho fortes: vos vincite molles,
Et patrium retinete decus. Si fata vetabunt
Stare diu Thebas; utinam tormenta, virique
Mœnia diruerent; ferrumque, igniſque ſonaret!
Eſſemus miſeri ſine crimine; ſorſque querenda,
Non celanda foret, lacrimæque pudore carerent.
At nunc à puero Thebæ capientur inermi:
Quem neque bella juvant, nec tela, nec uſus equorum;
Sed madidi myrrha crines, molleſque coronæ,
Purpuraque, & pictis intextum veſtibus aurum.
Quem quidem ego actutùm (modò vos abſiſtite) cogam
Aſſumptúmque patrem, commentaque ſacra fateri.

An ſatis Accriſio eſt animi contemnere vanum
Numen, & Argolicas venienti claudere portas?
Penthea terrebit cum totis advena Thebis?
Ite citi, (famulis hoc imperat) ite, ducemque
Attrahite huc vinctum: juſſis mora ſegnis abeſto.
Hunc avus, hunc Athamas, hunc cætera turba ſuorum
Corripiunt dictis, fruſtraque inhibere laborant.
Atrior admonitu eſt: irritaturque retenta.
Et creſcit rabies, moderaminaque ipſa nocebant.
Sic ego torrentem, quà nil obſtabat eunti,
Leniùs, & modico ſtrepitu decurrere vidi:
At, quácunque trabes, obſtructaque ſaxa jacebant,
Spumeus, & fervens, & ab obice ſævior ibat.
Ecce! cruentati redeunt, & Bacchus ubi eſſet,
Quærenti domino, Bacchum vidiſſe negârunt.
Hunc, dixêre, tamen comitem, famulumque ſacrorum,
Cepimus: & tradunt manibus poſt terga ligatis,
Sacra dei quondam Tyrrhena gente ſecutum.
Adſpicit hunc Pentheus oculis, quos ira tremendos
Fecerat: & quanquam pœnæ vix tempora differt,
O periture, tuaque aliis documenta daturo
Morte, ait, ede tuum nomen, nomenque parentum,
Et patriam, moriſque novi cur ſacra frequentes.
Ille metu vacuus, Nomen mihi, dixit Acœtes,
Patria Mœonia eſt, humili de plebe parentes.
Non mihi, quæ duri colerent, pater arva, juvenci,
Lanigeroſque greges, non ulla armenta reliquit.
Pauper & ipſe fuit: linoque ſolebat & hamis
Decipere, & calamo ſalientes ducere piſces.
Ars illi ſua cenſus erat: cum traderet artem,
Accipe quas habeo, ſtudii ſucceſſor, & hæres,
Dixit, opes: morienſque mihi nihil ille reliquit
Præter aquas: unum hoc poſſum appellare paternum.
Mox ego, ne ſcopulis hærerem ſemper in iiſdem,
Addidici regimen dextra moderante carinæ
Flectere, & Oleniæ ſydus pluviale capellæ,
Taygetenque, Hyadaſque oculis, Arctonque notavi,

Vento-

Ventorumque domos, & portus puppibus aptos.
Forte petens Delon, Chiæ telluris ad oras
Applicor, & dextris adducor littora remis:
Doq; leves saltus, ad eq; immittor arenæ
Nox ubi consumpta est, aurora rubescere primò
Cœperat: exsurgo, laticésque inferre recentes
Admoneo, monstroq; viam quæ ducit ad undas.
Ipse, quid aura mihi tumulo promittat ab alto,
Prospicio: comitesque voco, repetoque carinam.
Adsumus (en!) inquit, sociorum primus Opheltes:
Utique putat, prædam deserto nactus in agro
Virginea puerum ducit per littora forma
Ille mero, somnóque gravis titubare videtur,
Vixque sequi: specto cultum, faciemque, gradumque,
Nil ibi, quod credi possit mortale, videbam.
Et sensi, & dixi sociis; quod numen in isto
Corpore sit dubito: sed corpore numen in isto est.
Quisquis es, O faveas, nostrisque laboribus adsis:
His quoque des veniam. Pro nobis mitte precari,
Dictys ait, quo non alius conscendere summas
Ocyor antennas, prensoque rudente relabi.
Hoc Libys hoc flavus proræ tutela Melanthus,
Hoc probat Alcimedon, & qui requiemque modumque
Voce dabat remis animorum hortator Epopeus;
Hoc omnes alii: prædæ tam cæca cupido est.
Non tamen hinc sacro violari pondere pinum
Perpetiar, dixi: pars hic mihi maxima juris.
Inque aditu obsisto. Furit audacissimus omni
De numero Lycabas: qui Thusca pulsus ab urbe.
Exilium, dira pœnam pro cæde, lucbat.
Is mihi, dum resto, juvenili guttura pugno
Rupit: & excussum misisset in æquora si non
Hæsissem, quamvis amens, in funere retentus.
Impia turba probat factum; dum deniq; Bacchus
(Bacchus enim fuerat) veluti clamore solutus
Sit sopor, á que mero redeant in pectore sensus.
Quid facitis? quis clamor? ait: qua, dicite nautæ,

Huc ope perveni? quò me deferre paratis?
Pone metum, Proteus; & quos contingere portus,
Ede velis, dixit: terra sistêre petita.
Naxon, ait Liber, cursus advertite vestros:
Illa mihi domus est, vobis erit hospita tellus.
Per mare fallaces, perque omnia numina jurant,
Sic fore; meque jubent pictæ dare vela carinæ.
Dextera Naxos erat: dextra mihi linea danti,
Quid facis? O demens; quis te furor? inquit Opheltes.
Pro se quisque timet: lævam pete, maxima nutu
Pars mihi significat; pars, quid velit, aura susurrat.
Obstupui: capiatque aliquis moderamina, dixi:
Meque ministerio scelerisque, artisque removi.
Increpor à cunctis: totumque immurmurat agmen.
E quibus Ethalion, Te scilicet omnis in uno
Nostra salus posita est, ait: & subit ipse, meumque
Explet opus, Naxoque petit diversa relictâ.
Tum deus illudens, tanquam modò denique fraudem
Sensisset, è puppi pontum prospectat aduncâ,
Et flenti similis, Non hæc mihi littora nautæ,
Promisistis, ait: non hæc mihi terra rogata est.
Quo meruí pœnam facto? quæ gloria vestra est,
Si puerum juvenes, si multi fallitis unum?
Jamdudum flebam; lacrymas manus impia nostras
Ridet, & impellit properantibus æquora remis.
Per tibi nunc ipsum (neque enim præsentior illo
Est Deus) adjuro tam me tibi vera referre,
Quam veri majora fide. Stetit æquore puppis
Haud aliter, quam si siccum navale teneret.
Illi admirantes remorum in verbera perstant,
Velaque deducunt, geminaque ope currere tentant.
Impediunt hederæ remos, nexúmque recurvo
Serpunt, & gravidis distinguunt vela corymbis.
Ipse racemifer frontem circumdatus uvis,
Pampineî agitat velatam frondibus hastam.
Quem circa tigres, simulacraque inania lyncum,
Pictarumque jacent fera corpora pantherarum.

Exsiluêre

Exſilière viri: (ſive hoc inſania fecit,
Sive timor:) primúſque Medon nigreſcere pinnis,
Corpore depreſſo, & ſpinæ curvamine flecti
Incipit. Huic Lycabas, In quæ miracula, dixit,
Verteris? & lati rictus, & panda loquenti
Naris erat, ſquammamque cutis durata trahebat.
At Libys, obſtantes dum vult obvertere remos,
In ſpatium reſilire manus breve vidit; & illas
Jam non eſſe manus, jam pinnas poſſe vocari.
Alter ad intortos cupiens dare brachia funes,
Brachia non habuit, truncoque repandus in undas
Corpore deſiluit: falcata noviſſima cauda eſt,
Qualia dimidiæ ſinuantur cornua Lunæ.
Undique dant ſaltus, multaque adſpergine rorant,
Emerguntque iterum, redeuntque ſub æquora rurſus:
Inque chori ludunt ſpeciem, laſcivaque jactant
Corpora. & acceptum patulis mare naribus efflant.
De modo viginti (tot enim ratis illa ferebat)
Reſtabam ſolus: pavidum gelidúmque trementi
Corpore vixque animum firmat deus Excute, dicens,
Corde metum, Diamque tene. Delatus in illam
Acceſſi ſacris, Baccheaque ſacra frequento.
Præbuimus longis, Penthee, ambagibus aures,
Inquit, ut ira mora vires abſumere poſſet.
Præcipitem famuli rapite hunc, cruciataque duris
Corpora tormentis Stygiæ demittite morti.
Protinus abſtractus ſolidis Tyrrhenus Acœtes
Clauditur intectis: &, dum crudelia juſſæ
Inſtrumenta necis, ferrumque, igneſque parantur,
Sponte ſua patuiſſe fores, lapſaſque lacertis,
Sponte ſua, fama eſt, nullo ſolvente, catenas.
Perſtat Echionides; nec jam jubet ire, ſed ipſe
Vadit, ubi feſtus facienda ad ſacra Cithêron
Cantibus, & clara bacchantum voce ſonabat.
Ut fremit acer equus, cum bellicus ære canoro
Signa dedit tubicen, pugnæque adſumit amorem:
Penthea ſic ictus longis ululatibus æther

Movit, & audito clamore recanduit ira,
Monte fere medio eſt, cingentibus ultima ſylvis;
Purus ab arboribus ſpectabilis undique campus.
Hic oculis illum cernentem ſacra profanis
Prima videt, prima eſt inſano conſita curſu,
Prima ſuum miſſo violavit Penthea thyrſo
Mater: &, O geminæ, clamavit, adeſte ſorores.
Ille aper, in noſtris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper. Ruit omnis in unum
Turba furens: cunctæ coëunt, trepidumque ſequuntur;
Jam trepidum, jam verba minus violenta loquentem,
Jam ſe damnantem, jam ſe peccaſſe fatentem.
Saucius ille tamen, Fer opem, matertera dixit,
Autonoë: moveant animos Actæonis umbræ.
Illa quis Actæon neſcit; dextramque precantis
Abſtulit: Inoo lacerata eſt altera raptu.
Ille etiam, matri cum brachia tendere vellet,
Non habet infœlix quæ matri brachia tendat:
Truncæ ſed oſtendens dejectis vulnera membris,
Adſpice mater, ait. Viſis ululavit Agave,
Collaque jactavit, crinemque per aëra movit:
Avulſumque caput digitis complexa cruentis,
Clamat, Io comites! opus hoc victoria noſtra eſt.
Non citius frondes autumni frigore tactas,
Famque malehærentes, alta rapit arbore ventus:
Quam ſunt membra viri manibus direpta nefandis.
Talibus exemplis monitæ nova ſacra frequentant,
Thuraque dant, ſanctaſque colunt Iſmenides aras.

P. Ovidii Naſonis

METAMORPHOSEΩN

Liber IV.

AT non Alcithoë Minȳas Orgia cenſet
Accipienda dei: ſed adhuc temeraria Bacchum
Progenicm negat eſſe Jovis; ſociaſque ſorores
Impietatis habet. Feſtum celebrare ſacerdos,
Immuneſque operum famulas dominaſque ſuorum,
Peſtora pelle tegi, crinales ſolvere vittas,
Serta comis manibus frondentes ſumere thyrſos
Juſſerat: &, ſævam læſi fore numinis iram,
Vaticinatus erat. Parent matreſque, nuruſque:
Telas, & calathos, infectaque penſa reponunt;
Thuraque dant, Bacchumque vocant, Bromiumq; Lyæumq;
Ignigenamque, ſatumque iterum, ſolumque bimatrem.
Additur his Nyſeuſque, indetonſuſque Thyoneus,
Et cum Lenæo, genialis conſitor uvæ,
Nyctheleuſque, Eleuſque parens, & Iacchus, & Evan:
Et quæ præterea per Graias plurima gentes
Nomina, Liber, habes. Tibi enim inconſumpta juventa eſt:
Tu puer æternus, tu formoſiſſimus alto
Conſpiceris cœlo: tibi, cum ſine cornibus adſtas,
Virgineum caput eſt. Oriens tibi victus, adúſque
Decolor extremo quà cingitur India Gange.
Penthea, tu venerande, bipenniferumque Lycurgum
Sacrilegos mactas, Tyrrhenaque mittis in æquor
Corpora. Tu bijugum pictis infignia frænis

Colla premis lyncum : Bacchæ, Satyrique sequuntur,
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet, & pando non fortiter hæret asello.
Quicunque ingrederis, clamor juvenilis, & una
Fœmineæ voces, impulsaque tympana palmis,
Concavaque æra sonant, longoque foramine buxus.
Placatus mitisque, rogant Ismenides, adsis :
Fussaque sacra colunt. Solæ Mineïdes intus
Intempestiva turbantes festa Minerva,
Aut ducunt lanas, aut stamina pollice versant,
Aut hærent telæ, famulasque laboribus urgent.
E quibus unalevi deducens pollice filum,
Dum cessant aliæ, commentaque sacra frequentant :
Nos quoque, quas Pallas melior dea detinet, inquit,
Utile opus manuum vario sermone levemus ;
Perque vices aliquid, quod tempora longa videri
Non sinat, in medium vacuas referamus ad aures.
Dicta probant, primamque jubent, narrare sorores.
Illa, quid è multis referat (nam plurima nôrat)
Cogitat : & dubia est, de te Babylonia narret
Derceti, quam versa squamis velantibus artus
Stagna Palæstini credunt coluisse figura ;
An magis ut sumptis illius filia pennis,
Extremos altis in turribus egerit annos ;
Naïs an ut cantu, nimiumque potentibus herbis,
Verterit in tacitos juvenilia corpora pisces,
Donec idem passa est ; an quæ poma alba ferebat,
Ut nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.
Hæc placet : hæc quoniam vulgaris fabula non est,
Talibus orsa modis, lana sua fila sequente.
Pyramus & Thisbe (juvenum pulcherrimus alter,
Altera, quas oriens habuit, prælata puellis ;)
Contiguas habuêre domos : ubi dicitur altam
Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
Notitiam, primosque gradus vicinia fecit :
Tempore crevit amor : tedæ quoque jure coissent,
Sed vetuêre patres. Quod non potuêre vetare,

Ex

Ex æquo captis ardebant mentibus ambo.
Conſcius omnis abeſt; nutu ſignique loquuntur.
Quoque magis tegitur, tanto magis æſtuat ignis.
Fiſſus erat tenui rima, quam duxerat olim,
Cum fieret paries, domui communis utrique.
Id vitium nulli per ſecula longa notatum.
(Quid non ſentit amor?) primi vidiſtis amantes,
Et vocis feciſtis iter; tutæque per illud
Murmure blanditiæ minimo tranſire ſolebant.
Sæpe ubi conſtiterant hinc Thisbe, Pyramus illinc,
Inque vices fuerat captatus anhelitus oris,
Invide, dicebant, paries, quid amantibus obſtas?
Quantum erat, ut ſineres toto nos corpore jungi?
Aut, hoc ſi nimium eſt, vel ad oſcula danda pateres?
Nec ſumus ingrati: tibi nos debere fatemur,
Quod datus eſt verbis ad amicas tranſitus aures.
Talia diverſa nequicquam ſede locuti,
Sub noctem dixêre, Vale: partique dedêre
Oſcula quiſque ſuæ, non pervenientia contrà.
Poſtera nocturnos aurora removerat ignes,
Solque pruinoſas radiis ſiccaverat herbas:
Ad ſolitum coiêre locum. Tum murmure parvo
Multa prius queſti, ſtatuunt, in nocte ſilenti
Fallere cuſtodes, foribuſque excedere tentent;
Cumque domo exierint, urbis quoque tecta relinquant;
Neve ſit errandum lato ſpatiantibus arvo
Conveniant ad buſta Nini, lateantque ſub umbra
Arboris. Arbor ibi niveis uberrima pomis
Ardua morus erat, gelido contermina fonti.
Pacta placent: & lux tarde diſcedere viſa
Præcipitatur aquis, & aquis nox exit ab iiſdem.
Callida per tenebras verſato cardine Thisbe
Egreditur, fallitque ſuos, adopertaque vultum
Pervenit ad tumulum, dictaque ſub arbore ſedit.
Audacem faciebat amor. Venit (ecce!) recenti
Cæde leæna boûm ſpumantes oblita rictus,
Depoſitura ſitim vicini fontis in unda.

Quam

Quam procul ad Lunæ radios Babylonia Thisbe
Vidit, & obscurum timido pede fugit in antrum.
Dumque fugit, tergo velamina lapsa relinquit.
Ut lea sæva sitim multa compescuit unda,
Dum redit in sylvas, inventos forte sine ipsa
Ore cruentato tenues laniavit amictus.
Seriùs egressus vestigia vidit in alto
Pulvere certa feræ, totoque expalluit ore
Pyramus: ut vero vestem quoque sanguine tinctam
Repperit, Una dues, inquit, nox perdet amantes;
E quibus illa fuit longa dignissima vita,
Nostra nocens anima est: ego te, miseranda, peremi,
In loca plena metûs qui jussi nocte venires;
Nec prior huc veni. Nostrum divellite corpus,
Et scelerata fero consumite viscera morsu,
O quicunque sub hac habitatis rupe leones.
Sed timidi est optare necem: velamina Thisbes
Tollit, & ad pactæ se confert arboris umbram.
Utque dedit notæ lacrymas, dedit oscula vesti;
Accipe, nunc inquit, nostri quoque sanguinis haustum
Quoque erat accinctus, demisit in ilia ferrum.
Nec mora: ferventi moriens è vulnere traxit,
Et jacuit resupinus humo: cruor emicat altè,
Non aliter, quam cum vitiato fistula plumbo
Scinditur, &, tenui stridente foramine, longas
Ejaculatur aquas, atque ictibus aëra rumpit.
Arborei fœtus adspergine cædis in atram
Vertuntur faciem: madefactaque sanguine radix
Purpureo tingit pendentia mora colore.
Ecce! metu nondum posito, ne fallat amantem,
Illa redit: juvenemque oculis animoque requirit:
Quantaque vitârit narrare pericula gestit.
Utque locum, & visam cognoscit in arbore formam,
(Sic facit incertam pomi color) hæret an hæc sit.
Dum dubitat, tremebunda videt pulsare cruentum
Membra solum, retróque pedem tulit: oraque buxo
Pallidiora gerens, exhorruit æquoris instar,

Quod

Quod fremit exigua cum ſummum ſtringitur aura.
Sed poſtquam remorata ſuos cognovit amores,
Percutit indignos claro plangore lacertos:
Et laniata comas, amplexaque corpus amantis,
Vulnera ſupplevit lacrimis, fletúmque cruori
Miſcuit; & gelidis in vultibus oſcula figens,
Pyrame, clamavit, quis te mihi caſus ademit?
Pyrame, reſponde: tua te chariſſima Thisbe
Nominat: exaudi, vultuſque attolle jacentes.
Ad nomen Thisbes oculos in morte gravatos
Pyramus erexit, viſaque recondidit illa.
Quæ poſtquam veſtemque ſuam cognovit, & enſe
Vidit ebur vacuum; Tua te manus, inquit, amorque
Perdidit infœlix. Eſt & mihi fortis in unum
Hæc manus, eſt & amor: dabit hic in vulnera vires.
Perſequar extinctum, letbique miſerrima dicar
Cauſa, comeſque tui: quique à me morte revelli
(Heu!) ſola poteras, poteris nec morte revelli.
His tamen amborum verbis eſtote rogati,
O multum miſerique mei, illiuſque parentes,
Ut quos certus amor, quos hora noviſſima junxit,
Componi tumulo non invideatis eodem.
At tu quæ ramis arbor miſerabile corpus
Nunc tegis unius, mox es tectura duorum,
Signa tene cædis: pullosque & luctibus aptos
Semper habe fœtus, gemini monumenta cruoris.
Dixit, & aptato pectus muerone ſub imum
Incubuit ferro, quod adhuc à cæde tepebat.
Vota tamen tetigêre deos, tetigêre parentes.
Nam color in pomo eſt, ubi permaturuit, ater;
Quodque rogis ſupereſt, unâ requieſcit in urna.
Deſierat; mediumque fuit breve tempus: & orſa eſt
Dicere Leucothoë: vocem tenuêre ſorores.
Hunc quoque, ſyderea qui temperat omnia luce,
Cepit amor Solem: Solis referamus amores.
Primus adulterium Veneris cum Marte putatur
Hic vidiſſe deus: videt hic deus omnia primus.

Indoluit

Indoluit facto, Junonigenæque marito
Furtatori furtique locum monstravit: at illi
Et mens, & quod opus fabriles dextra tenebat,
Excidit. Extemplo graciles ex ære catenas,
Retiaque, & laqueos, quæ lumina fallere possent,
Elimat: non illud opus tenuissima vincant
Stamina, nec summo quæ pendet aranea tigno.
Utque leves tactus momentaque parva sequantur,
Efficit; & lecto circundata collocat apte.
Ut venêre torum conjux & adulter in unum:
Arte viri, vinclisque novatione paratis,
In mediis ambo deprensi amplexibus hærent.
Lemnius extemplo valvas patefecit eburnas,
Admisitque deos: illi jacuêre ligati
Turpiter; atque aliquis de diis non tristibus, optat
Sic fieri turpis. Superi risêre: diûque
Hæc fuit in toto notissima fabula cœlo.
Exigit indicii memorem Cytherëia pœnam;
Inque vices illum, tectas qui læsit amores,
Lædit amore pari. Quid nunc, Hyperione nate,
Forma, colorque tibi, radiataque lumina prosunt?
Nempe tuis omnes qui terras ignibus uris,
Ureris igne novo: quique omnia cernere debes,
Leucothoën spectas; & virgine figis in una,
Quos mundo debes oculos. Modò surgit Eoo
Temporius cœlo; modò serius incidit undis;
Spectandique mora brumales porrigit horas.
Deficis interdum, vitiúmque in lumina mentis
Transit, & obscurus mortalia pectora terres.
Nec, tibi quod Lunæ terris propioris imago
Obstiterit, palles: facit hunc amor ipse colorem.
Diligis hanc unam: nec te Clymeneque Rhodoque,
Nec tenet Æneæ genitrix pulcherrima Circes,
Quæque tuos Clytie, quamvis despecta petebat
Concubitus ipsoque illo grave vulnus habebat
Tempore. Leucothoë multarum oblivia fecit,
Gentis odoriferæ quam formosissima partu

Edidit

Edidit Eurynome : ſed poſtquam filia crevit,
Quàm mater cunctas, tam matrem filia vicit.
Rexit Achæmenias urbes pater Orchamus, iſque
Septimus à priſco numeratur origine Belo.
Axe ſub Heſperio ſunt paſcua Solis equorum.
Ambroſiam pro gramine habent : ea feſſa diurnis
Membra miniſteriis nutrit, reparatque labori.
Dumque ibi quadrupedes cæleſtia pabula carpunt,
Noxque vicem peragit ; thalamos deus intrat amatos
Verſus in Eurynomes faciem genitricis : & inter
Bis ſex Leucothoën famulas ad lumina cernit
Levia verſato ducentem ſtamina fuſo,
Ergo ubi, ceu mater, chara dedit oſcula nata ;
Res, ait, arcana eſt : famulæ diſcedite, neve
Eripite arbitrium matri ſecreta loquendi.
Paruerant : thalamoque deus ſine teſte relictus,
Ille ego ſum, dixit, qui longum metior annum,
Omnia qui video, per quem videt omnia tellus,
Mundi oculus : mihi crede, places. Pavet illa, metuque
Et colus & fuſus, digitis cecidêre remiſſis.
Ipſe timor decuit : nec longius ille moratus
In veram rediit ſpeciem, ſolitúmque nitorem.
At virgo, quamvis inopino territa viſu,
Victa nitore dei poſita vim paſſa querela eſt.
Invidit Clytie : (neq; enim moderatus in illum
Solis amor fuerat) ſtimulataque pellicis ira
Vulgat adulterium, diffamatumque parenti
Indicat. Ille ferox immanſuetuſque, precantem
Tendentemque manus ad lumina Solis & : Ille
Vim tulit invitæ, dicentem, defodit alta
Crudus humo : tumulumque ſuper gravis addit arena.
Diſſipat hunc radiis Hyperione natus, iisque
Dat tibi, quo poſſis defoſſos promere vultus.
Nec tu jam poteras enectum pondere terræ
Tollere. Nympha, caput ; corpuſque exſurgat jacebas.
Nil illo fertur volucrum moderator equorum
Poſt Phaëthonteos vidiſſe dolentius ignes.

Ille

Ille quidem gelidos radiorum viribus artus,
Si queat, in vivum tentat revocare calorem.
Sed quoniam tantis fatum conatibus obstat,
Nectare odorato sparsit corpusque locumque:
Multaque conquestus; Tanges tamen æthera, dixit.
Protinus imbutum cœlesti nectare corpus
Delicuit, terramque suo madefacit odore;
Virgaque per glebas sensim radicibus actis
Thurea surrexit, tumulumque cacumine rupit.
At Glytien, quamvis amor excusare dolorem,
Indiciumque dolor poterat, non amplius autor,
Lucis adit. Venerisque modum sibi fecit in illa.
Tabuit ex illo dementer amoribus usa
Nympharum impatiens; & sub Jove nocte dieque
Sedit humo nuda madidis incompta capillis:
Perque novem luces expers undaque, cibique,
Rore mero, lacrymisque suis jejunia pavit.
Nec se movit humo: tantum spectabat euntis
Ora Dei, vultusque suos flectebat ad illum.
Membra ferunt hæsisse solo; partemque coloris
Luridus exsangues pallor convertit in herbas:
Est in parte rubor, violæque simillimus ora
Flos tegit. Illi suum, quamvis radice tenetur,
Vertitur ad solem, mutataque servat amorem.
Dixerat: & factum mirabile ceperat aures.
Pars fieri potuisse negant: pars omnia veros
Posse deos memorant: sed non est Bacchus in illis.
Poscitur Alcythoë, postquam siluêre sorores:
Quæ radio stantis percurrens stamina telæ,
Vulgatos taceo, dixit, pastoris amores
Daphnidis Idæi, quem Nymphæ pellicis ira
Contulit in saxum. Tantus dolor urit amantes.
Nec loquar, ut quondam naturæ jure novato
Ambiguus fuerit modo vir, modo fœmina, Scython.
Te quoque, nunc adamas, quondam fidissima parvo
Celmæ Jovi, largoque satos curetas ab imbri:
Et Crocon in parvos versum cum Smilace flores,

Prætereo:

Præterco : dulcique animos novitate tenebo.
Unde ſit infamis : quare male fortibus undis
Salmacis enervet, tactoſque remolliat artus.
Diſcite ; cauſſa latet : vis eſt notiſſima fontis.
Mercurio puerum diva Cythereïde natum
Naïades Idæis enutrivêre ſub antris :
Cujus erat facies, in qua materque paterque
Cognoſci poſſent : nomen quoque traxit ab illis.
Is, tria cum primùm fecit quinquennia, montes
Deſeruit patrios : Idaque altrice relicta,
Ignotis errare locis, ignota videre
Flumina gaudebat, ſtudio minuente labores.
Ille etiam Lycias urbes, Lyciæque propinquos
Caras adit : videt hic ſtagnum lucentis ad imum
uſque ſolum lymphæ : non illic canna paluſtris,
Nec ſteriles ulvæ, nec acuta cuſpide junci.
Perſpicuus liquor eſt : ſtagni tamen ultima vivo
Ceſpite cinguntur, ſemperque virentibus herbis.
Nympha colit : ſed nec venatibus apta, nec arcus
Flectere quæ ſoleat, nec quæ contendere curſu,
Solique Naïadum celeri non nota Dianæ
Sæpe ſuas illi fama eſt dixiſſe ſorores,
Salmaci, vel jaculum, vel pictas ſume pharetras ;
Et tua cum duris venatibus otia miſce.
Nec jaculum ſumit, nec pictas illa pharetras ;
Nec ſua cum duris venatibus otia miſcet :
Sed modo fonte ſuo formoſos perluit artus ;
Sæpe Citoriaco deducit pectine crines,
Et, quid ſe decet, ſpectatas conſulit undas.
Nunc perlucenti circumdata corpus amictu,
Mollibus aut foliis, aut mollibus incubat herbis
Sæpe legit flores ; & tunc quoque forte legebat,
Cum puerum vidit, viſumque optavit habere.
Nec tamen antè adiit, etſi properabat adire,
Quàm ſe compoſuit, quàm circumſpexit amictus,
Et finxit vultum, & meruit formoſa videri.
Tunc ſic orſa loqui : Puer O digniſſime credi

Eſſe

Esse deus! seu tu deus es; potes esse Cupido:
Sive es mortalis; qui te genuêre beati,
Et mater fœlix, & fortunata profectò
Si qua tibi soror est, & quæ dedit ubera nutrix.
Sed longe cunctis longèque beatior illa est,
Si qua tibi sponsa est, si quam dignabere teda.
Nunc tibi sive aliqua est, mea sit furtiva voluptas:
Seu nulla est; ego sim: thalamúmque ineamus eundem.
Nais ab his tacuit. Pueri rubor ora notavit.
Nescit quid sit amor: sed & erubuisse decebat.
Hic color aprica pendentibus arbore malis,
Aut ebori tincto est, aut sub candore rubenti,
Cum frustra resonant æra auxiliaria Lunæ,
Poscenti Nymphæ sine fine sororia saltem
Oscula jamque manus ad eburnea colla ferenti,
Desinis? Aut fugio, tecúmque, ait, ista relinquo?
Salmacis extimuit, locaque hæc tibi libera trado
Hospes, ait; simulatque gradu discedere verso.
Tum quoq; respiciens, fruticumque recondita sylva
Delituit, flexúmque genu submisit: at ille,
Ut puer, & vacuus, & inobservatus, in herbis
Hucit, & hinc illuc, & in alludentibus undis
Summa pedum, taloque tenus vestigia tingit.
Nec mora: temperie blandarum captus aquarum,
Mollia de tenero velamina corpore ponit.
Tum verò stupuit, nudæque cupidine formæ,
Salmacis exarsit: flagrant quoque lumina Nymphæ
Non aliter quam cum puro nitidissimus orbe
Oppesita speculi referitur imagine Phœbus.
Vixque moram patitur; vix jam sua gaudia differt.
Jam cupit amplecti; jam se male continet amens.
Ille cavis velox applauso corpore palmis
Desilit in latices, alternaque brachia jactans
In liquidis translucet aquis: ut ebunea si quis
Signa tegat claro, vel candida lilia vitro.
Vicimus, & meus est, exclamat Nais; & omni
Vestle procul jactâ, medijs immittitur undis;

Pugnantemque

Pugnantemque tenet, luctantiáque oſcula carpit;
Subjectatque manus, invitaque pectora tangit:
Et nunc hac juvenî, nunc circumfunditur illac.
Denique nitentem contra, elabique volentem
Implicat ut ſerpens, quem regia ſuſtinet ales,
Sublimemque rapit: pendens caput illa, pedeſque
Alligat, & cauda ſpatiantes implicat alas,
Utque ſolent hederæ longos intexere truncos;
Utve ſub æquoribus deprenſum Polypus hoſtem
Continet, ex omni demiſſis parte flagellis.
Perſtat Atlantiades, ſperataque gaudia Nymphæ
Denegat: Illa premit, demiſſaque corpore toto
Sicut inhærebat; Pugnes licet, improbe, dixit,
Non tamen effugies. Ita dii juvcatis, & iſtum
Nulla dies à me, nec me deducat ab iſto!
Vota ſuos habuêre deos: nam miſta duorum
Corpora junguntur, faciesque inducitur illis
Una: velut ſi quis conducat cortice ramos,
Creſcendo jungi, pariterque adolescere cernat.
Sic ubi complexu coïerunt membra tenaci,
Nec duo ſunt, ſed forma duplex: nec fœmina dici,
Nec puer ut poſſit; neutrumque & utrumque videtur.
Ergo ubi ſe liquidas, quò vir deſcenderat, undas
Semimarem feciſſe videt, mollitaque in illis
Membra, manus tendens, ſed jam non voce virili,
Hermaphroditus ait, Nato date munera veſtro,
Et pater & genitrix, amborum nomen habenti
Quiſquis in hos fontes vir venerit, exeat inde
Semivir, & tactis ſubito molleſcat in undis.
Motus uterque parens nati rata verba biformis
Fecit, & incerto fontem medicamine tinxit.
Finis erat dictis: & adhuc Mineïa proles
Urget opus, ſpernitque Deum, feſtúmque profanat.
Tympana cum ſubito non apparentia raucis
Obſtrepuêre ſonis, & aduncotibia cornu,
Tinnulaque æra ſonant, & olent myrrhæque crocique.
Reſque fide major, cæpêre vireſcere telæ,

Inque hederæ faciem pendens frondescere vestis.
Pars abit in vites: &, quæ modo fila fuerunt,
Palmite mutantur: de stamine pampinus exit:
Purpura fulgorem pictis accommodat uvis.
Jamque dies exactus erat, tempusque subibat,
Quod tu nec tenebras, nec posses dicere lucem,
Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis.
Tecta repente quati, pinguesque ardere videntur
Lampades, & rutilis collucent ignibus ædes,
Falsaque sævarum simulacra ululare ferarum.
Fumida jamdudum latitant per tecta sorores,
Diversæq; locis ignes ac lumina vitant.
Dumque petunt tenebras, parvos membrana per artus
Porrigitur, tenuesque includunt brachia pennæ.
Nec, qua perdiderint veterem ratione figuram,
Scire sinunt tenebræ. Non illas pluma levavit:
Sustinuêre tamen se perlucentibus alis.
Conatæque loqui, minimam pro corpore vocem
Emittunt, peraguntque levis stridore querelas;
Tectaque, non sylvas celebrant: lucemque perosæ
Nocte volant: seróque tenent à vespere nomen.
Tum verò totis Bacchi memorabile Thebis
Numen erat; magnasque novi matertera vires
Narrat ubique Dei: de totque sororibus expers
Una doloris erat, nisi quem fecêre sorores.
Adspicit hanc, natis thalamoque Athamantis habentem
Sublimes animos, & alumni numine, Juno.
Non tulit: & secum, Potuit de pellice natus
Vertere Mæonios pelagoque immergere nautas,
Et laceranda suæ nati dare viscera matri,
Et triplices operire novis Mineïdas alis?
Nil poterit Juno, nisi multos flere dolores?
Idque mihi satis est? Hæc una potentia nostra est?
Ipse docet, quid agam. Fas est & ab hoste doceri.
Quidque furor valeat, Penthea cæde satisque
Ac super ostendit. Cur non stimuletur, eatque
Per cognata suis exempla sororibus Ino?

Es

Eſt via declivis funeſta nubila taxo:
Ducit ad infernas per muta ſilentia ſedes.
Styx nebulas exhalat iners, umbræque recentes
Deſcendunt illac, ſimulacraque funĕta ſepulcris,
Pallor, hyemſque tenent latè loca ſenta: novique,
Quà ſit iter, manes, Stygiam quod ducat ad urbem,
Ignorant; ubi ſit nigri ſera regia Ditis.
Mille capax aditus, & apertas undique portas
Urbs habet: utque fretum de tota flumina terra;
Sic omnes animas locus accipit ille; nec ulli
Exiguus populo eſt, turbamve accedere ſentit.
Errant exſangues ſine corpore & oſſibus umbræ:
Parſque forum celebrant, pars imi tecta tyranni;
Pars aliquas artes, antiquæ imitamina vitæ,
Exercent; aliam partem ſua pœna coercet.
Suſtinet ira illuc, cæleſti ſede relicta,
(Tantum odiis iræque dabat) Saturnia Juno.
Quò ſimul intravit, ſacroque à corpore preſſum
Intremuit limen; tria Cerberus extulit ora,
Et tres latratus ſimul edidit: illa ſorores
Nocte vocat genitas, grave & implacabile numen.
Carceris ante fores clauſas adamante ſedebant,
Deque ſuis atros pectebant crinibus angues;
Quam ſimul agnôrunt inter caliginis umbras,
Surrexêre deæ. Sedes ſcelerata vocatur.
Viſcera præbebat Tytius lanianda, novemque
Fugeribus diſtractus erat. Tibi, Tantale, nullæ
Deprenduntur aquæ: quæque imminet, effugit arbor.
Aut petis, aut urges ruiturum, Siſyphe, ſaxum.
Volvitur Ixion: & ſe ſequiturque, fugitque.
Moliríque ſuis lethum patruelibus auſæ,
Aſſiduè repetunt, quas perdunt Belides, undas.
Quos omnes facie poſtquam Saturnia torva
Vidit, & ante omnes Ixiona; rurſus ab illo
Siſyphon adſpiciens; Cur hic è fratribus, inquit,
Perpetuas patitur pœnas? Athamanta ſuperbum
Regia dives habet, qui me cum conjuge ſemper

Sprevit? & exponit cauſas odiique, viæque,
Quidque velit: quod vellet, erat, ne regia Cadmi
Staret, & in facinus traherent Athamanta furores.
Imperium, promiſſa, preces, confundit in unum;
Sollicitatque deas. Sic hæc Junone locuta,
Tiſiphone canos, ut erat turbata capillos,
Movit, & exſtantes dejecit ab ore colubros:
Atque ita, Non longis opus eſt ambagibus, inquit:
Facta puta, quæcunque jubes: inamabile regnum
Deſere, téque refer cœli melioris ad auras.
Læta redit Juno; quam cœlum intrare parantem
Roratis luſtravit aquis Thaumantias Iris.
Nec mora: Tiſiphone madefactam ſanguine ſumit
Importuna facem, fluidóque cruore rubentem
Induitur pallam, tortóque incingitur angue;
Egreditúrque domo. Luctus comitatur euntem,
Et pavor, & Terror, trepidóque Inſania vultu,
Limine conſtiterat: poſtes tremuiſſe feruntur
Æolii, pallórque fores infecit acernas;
Solque locum fugit: monſtris exterrita conjux;
Territus eſt Athamas; tectóque exire parabant.
Obſtitit infœlix, aditúmque obſedit Erinnys:
Nexaque viperiis diſtendens brachia nodis
Cæſariem excuſſit: motæ ſonuére colubræ.
Parſque jacent humeris, pars circum pectora lapſæ
Sibila dant, ſaniemque vomunt, linguiſque coruſcant.
Inde duos mediis abrupit crinibus angues,
Peſtiferaque manu raptos immiſit. At illi
Inooſque ſinus Athamanteoſque pererrant,
Inſpirantque graves animos; nec vulnera membris
Ulla ferunt: mens eſt, quæ diros ſentiat ictus.
Attulerat ſecum liquidi quoque monſtra veneni,
Oris Cerberei ſpumas, & virus Echidnæ,
Erroreſque vagos, cæcæque oblivia mentis,
Et ſcelus & lacrymas, rabiemque, & cædis amorem.
Omnia trita ſimul: quæ ſanguine miſta recenti
Coxerat ære cavo viridi verſata cicuta.

Dum-

Dumque pavent illi, vertit furialc venenum
Pectus in amborum, præcordiaque intima movit.
Tum face jactata per eundem sæpius orbem,
Consequitur motis velociter ignibus ignes.
Sic victrix, jussique potens, ad inania magni
Regna redit Ditis: sumptumque recingitur anguem.
Protinus Æolides media furibundus in aula
Clamat, Io comites, his retia tendite sylvis:
Hic modo cum gemina visa est mihi prole leæna.
Utque feræ, sequitur vestigia conjugis amens;
Deque sinu matris ridentem & parva Learchum
Brachia tendentem rapit, & bis terque per auras
More rotat fundæ, rigidoque infantia saxo
Discutit ora ferox: tum denique concita mater,
Seu dolor hoc fecit, seu sparsi causa veneni,
Exululat, sparsisque fugit male sana capillis;
Teque ferens parvum nudis, Melicerta, lacertis,
Evæ Bacche, sonat. Bacchi sub nomine Juno
Risit, &, Hos usus præstet tibi, dixit, alumnus.
Imminet æquoribus scopulus: pars ima cavatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus undas:
Summa rigent, frontemque in apertum porrigit æquor,
Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino,
Seque super pontum nullo tardata timore
Mittit, onusque suum: percussa recanduit unda.
At Venus immeritæ nepti miserata labores,
Sic patruo blandita suo est; O numen aquarum,
Proxima cui cœlo cessit, Neptune, potestas,
Magna quidem posco: sed tu misercre meorum,
Jactari quos cernis in Ionio immenso,
Et dis adde tuis. Aliqua & mihi gratia ponto est:
Si tamen in medio quondam concreta profundo
Spuma fui, gratumque manet mihi nomen ab illa.
Adnuit oranti Neptunus: & abstulit illis
Quod mortale fuit, majestatemque verendam
Imposuit: nomenque simul, faciemque novavit;
Leucotheâque deum cum matre Palæmona dixit,

Sidoniæ comites, quantum valuêre, secutæ
Signa pedum primo vidêre novissima saxo:
Nec dubium de morte ratæ, Cadmeïda palmis
Deplanxêre domum, scissis cum veste capillis.
Utque parum justæ, nimiumque in pellice sævæ
Invidiam fecêre Deæ; convitia Juno
Non tulit: &, Faciam vos ipsas maxima, dixit,
Sævitiæ monumenta meæ. Res dicta secuta est.
Nam quæ præcipuè fuerat pia, Persequar, inquit,
In freta reginam: saltúmque datura, moveri
Haud usquam potuit; scopulóque affixa cohæsit.
Altera, dum solito tentat plangore ferire
Pectora, tentatos sentit riguisse lacertos.
Illa, manus ut forte tetenderat in maris undas,
Saxea facta manus in easdem porrigit undas.
Hujus, ut arreptum laniabat vertice crinem,
Duratos subito digitos in crine videres.
Quo quæque in gestu deprensa est, hæsit in illo.
Pars volucres factæ: quæ nunc quoque gurgite in illo
Æquora distringunt summis Cadmeïdis alis.

Nescit Agenorides natam parvumque nepotem
Æquoris esse Deos. Luctu, serieque malorum
Victus & ostentis, quæ plurima viderat; exit
Conditor urbe sua, tanquam fortuna locorum,
Non sua, se premeret: longisque erroribus actus,
Contigit Illyricos profuga cum conjuge fines.
Jamque malis annisque graves, dum prima retractant
Fata domûs, releguntque suos sermone labores;
Num sacer ille mea trajectus cuspide serpens,
Cadmus ait, fuerat tum, cum Sidone profectus
Vipereos sparsi per humum nova semina dentes?
Quem si cura deum tam certa vindicat ira,
Ipse, precor, serpens in longam porrigar alvum.
Dixit, &, ut serpens, in longam tenditur alvum;
Duratæque cuti squamas increscere sentit,
Nigraque cæruleis variari corpora guttis:
In pectúsque cadit pronus: commistaque in unum

Paulatim

Paulatim tereti tenuantur acumine crura,
Brachia jam reſtant: quæ reſtant brachia tendit;
Et, lacrymis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede, O conjux, accede, miſerrima, dixit;
Dúmque aliquid ſupereſt de me, me tange, manúmque
Accipe, dum manus eſt, dum non totum occupat anguis.
Ille quidem vult plura loqui: ſed lingua repente
In partes eſt fiſſa duas, nec verba loquenti
Sufficiunt: quotieſque aliquos parat edere queſtus
Sibilat: Hanc illi vocem natura reliquit.
Nuda manu feriens exclamat pectora conjux,
Cadme, mane, téque infælix bis erue monſtris.
Cadme quid hoc? ubi pes? ubi ſunt humeriq; manúſque,
Et color, & facies? &, dum loquor, omnia? cur non
Me quoque, cœleſtes, in eundem vertitis anguem?
Dixerat: ille ſuæ lambebat conjugis ora,
Inque ſinus charos, veluti cognoſceret, ibat,
Et labat amplexus, aſſuetaq; colla petebat.
Quiſquis adeſt (aderant comites) terretur: at illis
Lubrica perlucent criſtati colla draconis.
Et ſubito duo ſunt; junctoq; volumine ſerpunt,
Donec in oppoſiti nemoris ſubiêre latebras.
Nunc quoque nec fugiunt homines, nec vulnere lædunt:
Quidq; prius fuerint, placidi meminêre dracones.
Sed tamen ambobus verſæ ſolatia formæ
Magna nepos dederat, quam debellata colebat
India quæ poſitis celebrabat Achaia templis.
Solus Abantiades ab origine cretus eadem
Acriſius ſupereſt, qui mœnibus arceat urbis
Argolicæ, contráque deum ferat arma, genúſq;
Non putat eſſe deum (neque enim Jovis eſſe putabat)
Perſea; quem pluvio Danaë conceperat auro.
Mox tamen Acriſium (tanta eſt præſentia veri)
Tam violâſſe deum, quam non agnôſſe nepotem
Pœnitet: impoſitus jam cœlo eſt alter; & alter
Viperei referens ſpolium memorabile monſtri,
Aëra carpebat tenerum ſtridentibus alis.

Cúmque ſuper Libycas victor penderet arenas,
Gorgonei capitis guttæ cecidêre cruentæ:
Quas humus exceptas varios animavit in angues;
Unde frequens illa eſt, infeſtaque terra colubris.
Inde per immenſum ventis diſcordibus actus,
Nunc huc, nunc illuc, exemplo nubis aquoſæ
Fertur: & ex alto ſeductas æthere longe
Deſpectat terras, totúmque ſupervolat orbem.
Ter gelidas Arctos, ter Cancri brachia vidit:
Sæpe ſub occaſus, ſæpe eſt ablatus in ortus.
Famque cadente die, veritus ſe credere nocti,
Conſtitit Heſperio regnis Atlantis in orbe;
Exiguamque petit requiem, dum Lucifer ignes
Evocet Auroræ, curſúſque Aurora diurnos.
Hic hominum cunctis ingenti corpore præſtans
Iapetionides Atlas fuit. Ultima tellus
Rege ſub hoc, & pontus erat, qui ſolis anhelis
Æquora ſubdit equis, & feſſos excipit axes.
Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Errabant: & humum vicinia nulla premebat.
Arboreæ frondes auro radiante nitentes,
Ex auro ramos, ex auro poma ferebant.
Hoſpes, ait Perſeus illi, ſeu gloria tangit
Te generis magni, generis mihi Jupiter auctor:
Sive es mirator rerum, mirabere noſtras.
Hoſpitium, requiemque peto. Memor ille vetuſtæ
Sortis erat: dederat Themis hanc Parnaſſia ſortem:
Tempus, Atla, venict tua quo ſpoliabitur auro
Arbor, & hunc prædæ titulum Jove natus habebit,
Id metuens, ſolidis pomaria clauſerat Atlas
Montibus, & vaſto dederat ſervanda draconi;
Arcebatque ſuis externos finibus omnes.
Hinc quoque vade procul, ne longe gloria rerum,
Quas mentiris, ait, longe tibi Jupiter abſit.
Vimque minis addit, manibúſque expellere tentat
Cunctantem, & placidis miſcentem fortia dictis,
Viribus inferior: quis enim par eſſet Atlantis

Viribus?

Viribus? At quoniam parvi tibi gratia noſtra eſt,
Accipe munus, ait: lævâque à parte Meduſæ
Ipſe retro verſus ſquallentia protulit ora.
Quintus erat, mons factus Atlas: nam barba comæque
In ſylvas abeunt; juga ſunt humerique manúſque;
Quod caput ante fuit, ſummo eſt in monte cacumen;
Oſſa lapis fiunt: tum partes altus in omnes
Crevit in immenſum, (ſic Dii ſtatuiſtis) & omne
Cum tot ſyderibus cœlum requievit in illo.
Clauſerat Hippotades æterno carcere ventos:
Admonitorque operum cœlo clariſſimus alto
Lucifer ortus erat. Pennis ligat ille reſumptis
Parte ab utraque pedes, teloque accingitur unco;
Et liquidum motis talaribus aëra findit.
Gentibus innumeris circúmque infráque relictis,
Æthiopum populos, Cepheaque conſpicit arva.
Illic immeritam maternæ pendere linguæ
Andromedam pœnas injuſtus juſſerat Ammon.
Quam ſimul ad duras religatam brachia cautes
Vidit Abantiades; niſi quod levis aura capillos
Moverat, & tepido manabant lumina fletu,
Marmoreum ratus eſſet opus: trahit inſcius ignes,
Et ſtupet: eximiæ correptus imagine formæ,
Pene ſuas quatere eſt oblitus in aëre pennas.
Ut ſtetit, O, dixit, non iſtis digna catenis,
Sed quibus inter ſe cupidi junguntur amantes,
Pande requirenti nomen terræque, tuúmque,
Et cur vincla geras. Primò ſilet illa, nec audet
Appellare virum virgo; manibúſque modeſtos
Celaſſet vultus ſi non religata fuiſſet.
Lumina, quod potuit, lacrymis implevit obortis.
Sæpius inſtanti, ſua ne delicta fateri
Nolle videretur; nomen terræque, ſuúmque,
Quantaque maternæ fuerit fiducia formæ,
Indicat: &, nondum memoratis omnibus, unda
Inſonuit; venienſque immenſo beſtia ponto
Imminet, & latum ſub pectore poſſidet æquor.

Con-

Conclamat virgo. Genitor lugubris, & unà
Mater adest; ambo miseri, sed justiùs illa:
Nec secum auxilium, sed dignos tempore fletus,
Plangoremque ferunt, vinctoque in corpore adhærent.
Tum sic hospes ait, Lacrymarum longa manere
Tempora vos poterunt; ad opem brevis hora ferenda est.
Hanc ego si peterem Perseus, Jove natus, & illâ
Quam clausam implevit fœcundo Jupiter auro,
Gorgonis anguicomæ Perseus superator, & alis
Æthereas ausus jactatis ire per auras,
Præferrer cunctis certe gener: addere tantis
Dotibus & meritum (faveant modo numina) vento.
Ut mea sit, servata mea virtute, paciscor.
Accipiunt legem, (quis enim dubitaret?) & orant,
Promittuntque super regnum dotale parentes.
Ecce! velut navis præfixo concita rostro
Sulcat aquas, juvenum sudantibus acta lacertis:
Sic fera dimotis impulsu pectoris undis
Tantum aberat scopulis, quantum balearica torto
Funda potest plumbo medii transmittere cœli.
Cum subito juvenis pedibus tellure repulsa
Arduus in nubes abiit; & in æquore summo
Umbra viri visa est: visam fera sævit in umbram.
Utque Jovis præpes, vacuo cum vidit in arvo
Præbentem Phœbo liventia terga draconem,
Occupat adversum; neu sæva retorqueat ora,
Squamigeris avidos figit cervicibus ungues:
Sic celeri misso præceps per inane volatu
Terga feræ pressit dextroque frementis in armo
Inachidis ferrum curvo tenus abdidit hamo.
Vulnere læsa gravi, modò se sublimis in auras
Attollit; modò tollit aquis; modò more ferocis
Versat apri, quem turba canum circumsona terret.
Ille avidos morsus velocibus effugit alis:
Quàque patent, nunc terga cavis super obsita conchis,
Nunc lateris costas, nunc quà tenuissima cauda
Desinit in piscem, falcato vulnerat ense.

Bellua

Bellua puniceo miſtos cum ſanguine fluctus
Ore vomit: maduêre graves adſpergine pennæ.
Nec bibulis ultra Perſeus talaribus auſus
Credere, conſpexit ſcopulum: qui vertice ſummo
Stantibus extat aquis, operitur ab æquore moto.
Nixus eo, rupiſque tenens juga prima ſiniſtra,
Ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
Littora cum plauſu clamor, ſuperaſque Deorum
Implevêre domos. Gaudent, generúmque ſalutant;
Auxiliúmque domus, ſervatoremque fatentur
Caſſiope, Cepheuſque pater. Reſoluta catenis
Incedit virgo, pretiúmque & cauſa laboris.
Ipſe manus hauſta victrices abluit unda;
Anguiferúmque caput dura ne lædat arena,
Mollit humum foliis, nataſque ſub æquore virgas
Sternit, & imponit Phorcynidos ora Meduſæ.
Virga recens, bibulaque etiam nunc viva medulla
Vim rapuit monſtri, tactuque induruit hujus,
Percepitque novum ramis & fronde rigorem.
At pelagi Nymphæ factum mirabile tentant
Pluribus in virgis: & idem contingere gaudent;
Seminaque ex illis iterant jactata per undas.
Nunc quoque coraliis eadem natura remanſit:
Duritiem tacto capiant ut ab aëre, quodque
Vimen in æquore erat, fiat ſuper æquora ſaxum.
Diis tribus ille focos totidem de cæſpite ponit:
Lævum Mercurio; dextrum tibi, bellica Virgo;
Ara Jovis media eſt: mactatur vacca Minervæ;
Alipedi vitulus; taurus tibi, ſumme deorum.
Protinus Andromeden, & tanti præmia facti
Indotatam rapit: tedas Hymenæe, Amorque,
Præcipiunt: largis ſatiantur odoribus ignes,
Sertaque dependent tectis, & ubique lyræque,
Tibiaque, & cantus, animi ſolicia læti
Argumenta ſonant: reſeratis aurea valvis
Atria tota patent; pulchroque inſtructa paratu,
Cepheni proceres ineunt convivia regis.

Poſtquam

Poſtquam epulis functi, generoſi munere Bacchi
Diffudêre animos: cultuſque genuſque locorum
Quærit Abantiades. Quærenti protinus unus
Narrat Lyncides moreſque habitumque virorum.
Quod ſimul edocuit, Nunc, O fortiſſime, dixit,
Fare precor, Perſeu, quanta virtute, quibuſque
Artibus abſtuleris crinita draconibus ora.
Narrat Abantiades, gelido ſub Atlante jacentem
Eſſe locum ſolidæ tutum munimine molis,
Cujus in introitu geminas habitâſſe ſorores
Phorcidas, unius ſortitas luminis uſum:
Id ſe ſolerti, furtim dum traditur, aſtu
Suppoſita cepiſſe manu, perque abdita longè,
Deviaque, & ſylvis horrentia ſaxa fragoſis
Gorgoneas tetigiſſe domos; paſſimque per agros,
Perque vias vidiſſe hominum ſimulacra ferarúmque
In ſilicem ex ipſa viſa converſa Meduſa.
Se tamen horrendæ, clypei quem læva gerebat
Ære repercuſſo, formam adſpexiſſe Meduſæ:
Dúmque gravis ſomnus colubros, ipſamque tenebat,
Eripuiſſe caput collo; penniſque fugacem
Pegaſon, & fratrem, matris de ſanguine natos.
Addidit & longi non falſa pericula curſus;
Quæ freta, quas terras ſub ſe vidiſſet ab alto,
Et quæ jactatis tetigiſſet ſydera pennis.
Ante exſpectatum tacuit tamen: excipit unus
Ex numero procerum, quærens, cur una ſororum
Geſſerit alternis immiſtos crinibus angues.
Hoſpes, ait, quoniam ſcitaris digna relatu,
Accipe quæſiti cauſam. Clariſſima forma,
Multorumque fuit ſpes invidioſa procorum
Illa, nec in toto conſpectior ulla capillis
Pars fuit: inveni, qui ſe vidiſſe referrent.
Hanc pelagi rector templo vitiaſſe Minervæ
Dicitur: averſa eſt, & caſtos ægide vultus
Nata Jovis texit: neve hoc impunè fuiſſet,
Gorgoneum crinem turpes mutavit in hydros.

Nunc

Nunc quoque, ut attonitos ſormidine terreat hoſtes,
Pectore in adverſo, quos fecit, ſuſtinet angues.

P. Ovidii Naſonis

METAMORPHOSEΩN

Liber V.

DUmque ea Cephenum medio Danaïus heros
Agmine commemorat, fremitu regalia turbæ
Atria complentur: nec conjugialia feſta
Qui canat, eſt clamor, ſed qui fera nuntiet arma.
Inque repentinos convivia verſa tumultus
Adſimilare freto poſſis, quod ſæva quietum
Ventorum rabies motis exaſperat undis.
Primus in his Phineus, belli temerarius autor,
Fraxineam quatiens æratæ cuſpidis haſtam,
En, ait, en! adſum prærepti conjugis ultor.
Nec mihi te pennæ, nec falſum verſus in aurum,
Jupiter eripiet. Conanti mittere, Cepheu,
Quid facis? exclamat: quæ te, germane, furentem
Mens agit in facinus? meritiſne hæc gratia tantis
Redditur? hac vitam ſervatam dote rependis?
Quam tibi non Perſeus, verum ſi quæris, ademit;
Sed grave Nereïdum numen, ſed corniger Ammon,
Sed quæ viſceribus veniebat bellua ponti
Exſaturanda meis. Illo tibi tempore rapta eſt,
Quo peritura fuit: niſi ſi crudelis id ipſum
Exigis ut pereat, luctuque levabere noſtro.

Scilicet

Scilicet baud satis est, quod te spectante revincta est,
Et nullam quod opem patruus sponsusve tulisti:
Insuper à quoquam quod sit servata dolebis?
Præmiaque eripies? quæ, si tibi magna videntur,
Ex illis scopulis, ubi erant affixa, petisses.
Nunc sine qui petiit, per quem hæc non orba senectus,
Ferre, quod & meritis, & voce est pactus; eumque
Non tibi, sed certæ prælatum intellige morti.
Ille nihil contra: sed & hunc, & Persea vultu
Alterno spectans, petat hunc ignorat, an illum.
Cunctatúsque brevi contortam viribus hastam,
Quantas ira dabat, nequicquam in Persea misit,
Ut stetit illa toro, stratis tum denique Perseus
Exiliit; teloque ferox inimica remisso
Pectora rupisset, nisi post altaria Phineus
Isset: & (indignum!) scelerato profuit ara.
Fronte tamen Rhæti non irrita cuspis adhæsit.
Qui postquam cecidit, ferrúmque ex osse revulsum est,
Calcitrat, & positas adspergit sanguine mensas.
Tum vero indomitas ardescit vulgus in iras.
Telaque conjiciunt: & sunt, qui Cephea dicant
Cum genero debere mori: sed limine tecti
Exierat Cepheus, testatus jusque, fidemque,
Hospitiique Deos, ea se prohibente moveri.
Bellica Pallas adest & protegit ægide fratrem,
Datque animos. Erat Indus Atys, quem flumine Gange
Edita Lymniace vitreis peperisse sub undis
Creditur, egregius forma quam divite cultu
Augebat, bis adhuc octonis integer annis,
Induitus chlamydem Tyriam, quam lymbus obibat
Aureus: ornabant aurata monilia collum,
Et madidos myrrha curvum crinale capillos.
Ille quidem jaculo quamvis distantia misso
Figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.
Tum quoque lenta manu flectentem cornua Perseus
Stipite, qui media positus fumabat in ara,
Perculit, & fractis confudit in ossibus ora.

Hunc

Hunc ubi fædatos jactantem in ſanguine vultus
Aſſyrius vidit Lycabas junctiſſimus illi,
Et comes, & veri non diſſimulator amoris;
Poſtquam exhalantem ſub acerbo vulnere vitam
Deploravit Atyn, quos ille tetendcrat arcus
Arripit: &, Mecum tibi ſint certamina, dixit:
Nec longum pueri fato lætabere, quo plus
Invidiæ, quàm laudis habes. Hæc omnia nondum
Dixerat, emicuit nervo penetrabile telum:
Vitatumque, tamen ſinuoſa veſte pependit.
Vertit in hunc harpen madefactam cæde Meduſæ
Acriſioniades, adigitque in pectus: at ille
Jam moriens, oculis ſub nocte natantibus atra,
Circumſpexit Atyn, ſeque acclinavit ad illum;
Et tulit ad manes junctæ ſolatia mortis.
Ecce Syenites genitus Methione Phorbas,
Et Libys Amphimedon, avidi committere pugnam,
Sanguine, quo latè tellus madefacta tepebat;
Conciderant lapſi: ſurgentibus obſtitit enſis,
Alterius coſtis jugulo Phorbantis adactus.
At non Actoriden Erithum, cui lata bipennis
Telum erat, admoto Perſeus petit enſe; ſed altis
Exſtantem ſignis, multæque in pondere maſſæ
Ingentem manibus tollit cratera duabus,
Infligitque viro. Rutilum vomit ille cruorem,
Et reſupinus humum moribundo vertice pulſat.
Inde Semeramio Polydæmona ſanguine cretum,
Caucaſeumque Abarim Sperchiſiademque Lycetum,
Intonſumque comas Helicen, Phlegyamque, Clytumque
Sternit, & exſtructos morientum calcat acervos.
Nec Phineus auſus concurrere comminus hoſti,
Intorquet jaculum: quod detulit error in Idam
Expertem fruſtra belli, & neutra arma ſecutum.
Ille tuens oculis immitem Phinea torvis,
Quandoquidem in partes, ait, abſtrahor, accipe Phineu,
Quem feciſti hoſtem penſaque hoc vulnere vulnus.
Famque remiſſurus tractum de corpore telum,

Sanguine

Sanguine defectos cecidit collapſus in artus.
Hic quoque Cephenum poſt regem primus Odytes
Enſe jacet Clymeni: Protenora percutit Hypſeus:
Hypſea Lyncides; fuit & grandævus in illis
Emathion, æqui cultor, timidúſque deorum:
Qui, quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat, & inceſſit, ſceleratáque devovet arma.
Huic Cromis amplexo tremulis altaria palmis
Decutit enſe caput; quod protinus incidit aræ:
Atque ibi ſemianimis verba exſecrantia lingua
Edidit, & medios animam exſpiravit in ignes.
Hinc gemini fratres. Broteaſque & cæſtibus Ammon
Inviĉti, vinci ſi poſſent cæſtibus enſes,
Phinea cecidêre manu; Cereriſque, ſacerdos
Amphitus, albenti velatus tempora vitta.
Tu quoque, Lampetide, non hos adhibendus ad uſus,
Sed qui pacis opus citharam cum voce moveres,
Juſſus eras celebrare dapes feſtúmque canendo.
Quem procul adſtantem plectrúmque imbelle tenentem
Pettalus irridens, stygiis cane cætera, dixit,
Manibus: & lævo mucronem tempore fixit.
Concidit, & digitis morientibus ille retentat
Fila lyræ: casúque fuit miſerabile carmen.
Non finit hunc impune ferox cecidiſſe Lycormas:
Raptaque de dextro robuſta repagula poſte
Oſſibus illiſit mediæ cervicis: at ille
Procubuit terræ, mactati more juvenci.
Demere tentabat lævi quoque robora poſtis
Ciniphetus Palates: tentanti dextera fixa eſt
Cuſpide Marmaridæ Coriti, lignoque cohæſit,
Harenti lapſus hauſit Abas: nec corruit ille;
Sed retinente manu moriens è poſte pependit.
Sternitur & Melaneus Perſeïa caſtra ſecutus,
Et Naſamniaci Dorilas ditiſſimus agri:
Dives agri Dorilas; quo non poſſederat alter
Latius, aut totidem tollebat farris acervos.
Hujus in obliquo miſſum ſtetit inguine ferrum:

(Lethiſæ

(Letbiſer ille locus) quem poſtquam vulneris autor
Singultantem animam, & verſantem lumina, vidit
Baſtrius Halcyoneus; Hoc quod premis, inquit, habeto
De tot agris terræ, corpúſque exſangue reliquit.
Torquet in hunc haſtam cædo de vulnere raptam
Ulior Abantiades: media qua nare retecta
Cervice exacta eſt, in parteſque eminet ambas.
Dúmque manum fortuna juvat, Glytiúmque, Danumque,
Matre ſatos una, diverſo vulnere fudit:
Nam Glytii per utrúmque gravi vibrata lacerto
Fraxinus acta femur; jaculum Danus ore momordit.
Occidit & Geladon Mindeſius; occidit Aſtreus
Matre Palæſtina, dubio genitore creatus;
Ethiónque ſagax quondam ventura videre,
Tunc ave deceptus falſa; regiſque Thoactes
Armiger, & cæſo genitore infamis Agyrtes.
Plus tamen exhauſto ſupereſt: námque omnibus unum
Opprimere eſt animus. Conjurata undique pugnant
Agmina pro cauſa meritum impugnante fidémque,
Hac pro parte, ſocer fruſtra pius, & nova conjux
Cum genitrice favent, ululatuque atria complent.
Sed ſonus armorum ſuperat, gemitúſque cadentum;
Pollutóſque ſimul multo Bellona penates
Sanguine perfundit, renovatáque prælia miſcet.
Circumeunt unum Phineus, & mille ſecuti
Phinea: tela volant hyberna grandine plura
Præter utrúmque latus, præterque & lumen, & aures.
Applicat hic humeros ad magnæ ſaxa columnæ;
Tutáque terga gerens, adverſáque in agmina verſus,
Suſtinet inſtantes: inſtabat parte ſiniſtra
Chaonius Molpeus, dextra Nabathæus Ethemon.
Tigris ut, auditis diverſa valle duorum,
Exſtimulata fame, mugitibus armentorum,
Neſcit utro potius ruat, & ruere ardet utroque:
Sic dubius Perſeus, dextra læváne feratur,
Molpea trajecti ſummovit vulnere cruris;
Contentuſque fuga eſt; neque enim dat tempus Ethemon

Sed furit, & cupiens alto dare vulnera collo,
Non circumſpectis exactum viribus enſem
Fregit; in extrema percuſſæ parte columnæ
Lamina diſſiluit, dominique in gutture fixa eſt.
Non tamen ad lethum cauſas ſatis illa valentes
Plaga dedit: trepidum Perſeus, & inertia fruſtra
Brachia tendentem Cyllenide confodit harpe.
Verum ubi virtutem turbæ ſuccumbere vidit,
Auxilium, Perſeus, quoniam ſic cogitis ipſi,
Dixit, ab hoſte petam: vultus avertite veſtros,
Si quis amicus adeſt: & Gorgonis extulit ora.
Quære alium, tua quem moveant miracula, dixit
Theſſalus: utque manu jaculum lethale parabat
Mittere, in hoc hæſit ſignum de marmore geſtu.
Proximus huic Amphix animi pleniſſimi magni
Pectora Lyncidæ gladio petit: inque petendo
Dextera diriguit nec citrà mota, nec ultrà eſt.
At Nileus, qui ſe genitum ſeptemplice Nilo
Ementitus erat, clypeo queque flumina ſeptem
Argento partim, partim cælaverat auro;
Adſpice, ait, Perſeu, noſtræ primordia gentis:
Magna feres tacitas ſolatia mortis ad umbras,
A tanto cecidiſſe viro. Pars ultima vocis
In medio ſuppreſſa ſono eſt; adaperta que velle
Ora loqui credas, nec ſunt ea pervia verbis.
Increpat hos, Vitióque animi, non viribus, inquit,
Gorgoneis torpetis, ait: incurrite mecum,
Et proſternite humi juvenem magica arma moventem.
Incurſurus erat: tenuit veſtigia tellus.
Immotúſque ſilet, armataque manſit imago.
Hi tamen exmerito pœnas ſubiêre: ſed unus
Miles erat Perſei, pro quo dum pugnat, Aconteus
Gorgone conſpectâ ſaxo concrevit oborto.
Quem ratus Aſtyages etiamnum vivere, longo
Enſe ferit: ſonuit tinnitibus enſis acutis.
Dum ſtupet Aſtyages, naturam traxit eandem;
Marmoreóque manet vultus miranti in ore.

Nomina

Nomina longa mora eſt media de plebe virorum
Dicere. Bis centum reſtabant corpora pugnæ:
Gorgone bis centum rigucrunt corpora visâ.
Pœnitet injuſti tunc denique Phineа belli:
Sed quid agat? ſimulacra videt diverſa figurîs;
Agnoſcitque ſuos: & nomine quemque vocatum
Poſcit opem: credénſque parum, ſibi proxima tangit
Corpora; marmor erant. Avertitur, atque ita ſupplex,
Confeſſáſque manus, obliquaque brachia tendens,
Vincis, ait, Perſeu; remove tua monſtra, tuæque
Saxificos vultus, quæcunque ea, tolle Meduſæ:
Tolle, precor: non nos odium, regnique cupido
Compulit ad bellum: pro conjuge movimus arma.
Cauſa fuit meritis melior tua, tempore noſtra;
Non ceſſiſſe piget. Nihil, O fortiſſime, prater
Hanc animam concede mihi: tua cætera ſunto.
Talia dicenti, neque eum, quem voce rogabat
Reſpicere audenti, Quid, ait, timidiſſime Phineu,
Et poſſum tribuiſſe & magnum eſt munus inerti,
Pone metum, tribuam: nullo violabere ferro:
Quinetiam manſura dabo monumenta per ævum,
Inque domo ſoceri ſemper ſpectabere noſtri,
Ut mea ſe ſponſi ſoletur imagine conjux.
Dixit, & in partem Phorcynida tranſtulit illam,
Ad quam ſe trepido Phineus obverterat ore.
Tunc quoquo conanti ſua flectere lumina cervix
Diriguit, ſaxóque oculorum induruit humor.
Sed tamen os timidum vultúſque in marmore ſupplex,
Summiſſæque manus, faciéſque obnoxia manſit.
Victor Abantiades patrios cum conjuge muros
Intrat; & immeriti vindex ultórque parentis,
Aggreditur Prœtum: *nam fratre per arma fugato,*
Acriſioneas Prœtus poſſederat arces.
Sed nec ope armorum, nec, quam male ceperat, arce
Torva colubriferi ſuperavit lumina monſtri.
Te tamen, O parvæ rector Polydecta ſeriphi,
Nec juvenis virtus per tot ſpectata labores,

Nec mala mollierant: ſed inexorabile durus
Exerces odium, nec iniqua finis in ira eſt.
Detrectas etiam laudem; fictámque Meduſæ
Arguis eſſe necem. Dabimus tibi pignora veri:
Parcite luminibus, Perſeus ait; oráque regis
Ore Meduſæo ſilicem ſine ſanguine fecit.
Hactenus aurigenæ comitem Tritonia fratri
Se dedit: inde cava circumdata nube Seriphon
Deſerit, à dextra Cypro Gyaróque relictis.
Quàque ſuper pontum via viſa breviſſima, Thebas,
Virgineúmque Helicona petit: quo monte potita
Conſtitit, & doctas ſic eſt affata Sorores.
Fama novi fontis noſtras pervenit ad aures,
Dura Meduſæi quem præpetis ungula rupit.
Is mihi cauſa viæ: volui mirabile factum
Cernere: vidi ipſum materno ſanguine naſci.
Excipit Uranie; Quæcunque eſt cauſa videndi
Has tibi, diva, domos, animo gratiſſimus noſtro es;
Vera tamen fama eſt: & Pegaſus hujus origo eſt
Fontis, & ad latices deduxit Pallada ſacros.
Quæ mirata diu factas pedis ictibus undas,
Sylvarum lucos circumſpicit antiquarum,
Antraque, & innumeris diſtinctas floribus herbas:
Felicéſque vocat pariter ſtudióque locóque
Mœonidas. Quam ſic affata eſt una Sororum;
O, niſi te virtus opera ad majora tuliſſet
In partem ventura chori, Tritonia, noſtri,
Vera refers; meritóque probas artémq; locúmq;
Et gratam ſortem, tutæ modo ſimus, habemus.
Sed (vetitum eſt adeò ſceleri nihil) omnia terrent
Virgineas mentes, dirúſque ante ora Pyrenes
Vertitur: & nondum me tota mente recepi.
Daulia Thrëïcio Phocæaque milite rura
Ceperat ille ferox, injuſtáque regna tenebat.
Templa petebamus Parnaſſia: vidit euntes;
Noſtráque fallaci veneratus numina vultu
Mœonides (agnôrat enim) conſiſtite, dixit;

Nec dubitate, precor, tecto grave ſydus, & imbrem
(Imber erat) vitare meo: ſubière minores
Sæpe caſas ſuperi. Dictis, & tempore motæ,
Adnuimúſque viro, primáſque intravimus ædes.
Deſierant imbres, victóque Aquilonibus Auſtro,
Fuſca repurgato fugiebant nubila cœlo.
Impetus ire fuit. Claudit ſua tecta Pyreneus,
Vimque parat; quam nos ſumptis effugimus alis.
Ipſe ſecuturo ſimilis ſtetit arduus arce:
Quaque via eſt vobis, erit & mihi, dixit, eâdem,
Seque jacit vecors è ſummo culmine turris;
Et cadit in vultus, diſcuſſiſque oſſibus oris,
Tundit humum moriens ſcelerato ſanguine tinctam.
Muſa loquebatur: pennæ ſonuêre per auras,
Voxque ſalutantum ramis veniebat ab altis.
Suſpicit, & linguæ quærit tam certa loquentes
Unde ſonent, hominemque putat Jove nata locutum,
Ales erat: numeroque novem ſua fata querentes
Inſtiterant ramis imitantes omnia picæ.
Miranti ſic orſa Dea Dea; Nuper & ipſæ
Auxerunt volucrum victæ certamine turbam.
Pierus has genuit Pellæis dives in arvis:
Pæonis Enippe mater fuit; illa potentem
Lucinam novies, novies paritura vocavit.
Intumuit numero ſtolidarum turba ſororum,
Perque tot Æmonias, & per tot Achaidas urbes
Huc venit, & tali committit prælia voce:
Deſinite indoctum vana dulcedine vulgus
Fallere, nobiſcum, ſi qua eſt fiducia vobis,
Theſpiades certate Deæ: nec voce, nec arte
Vincemur; totidemque ſumus. Vel cedite victæ
Fonte Meduſæo, & Hyantea Aganippe;
Vel vos Emathiis ad Pæonas uſque nivoſos
Cedemus ſylvis: dirimant certamina nymphæ:
Turpe quidem contendere erat; ſed cedere viſum
Turpius: electæ jurant per flumina nymphæ;
Factáque de vivo preſſêre ſedilia ſaxo.

Tunc ſine ſorte prior, quæ ſe certare profeſſa eſt,
Bella canit ſuperum, falſoque in honore gigantas
Ponit, & extenuat magnorum facta deorum:
Emiſſúmque imâ de ſede Typhœëa terræ
Cœlitibus feciſſe metum; cunctóſque dediſſe
Terga fugæ, donec feſſos Ægyptia tellus
Ceperit, & ſeptem diſcretus in oſtia Nilus.
Huc quoque terrigenam veniſſe Typhœëa narrat;
Et ſe mentitis ſuperos celaſſe figuris;
Duxque gregis, dixit, fit Jupiter: unde recurvis
Nunc quoque formatis Libys eſt cum cornibus Ammon.
Delius in corvo, proles Semeleïa capro,
Fele ſoror Phœbi, nivea Saturnia vacca,
Piſce Venus latuit, Cyllenius Ibidis alis.
Hactenus ad citharam vocalia moverat ora.
Poſcimur Aonides: ſed forſitan otia non ſunt,
Nec noſtris præbere vacat tibi cantibus aures.
Ne dubita, veſtrumque mihi refer ordine carmen,
Pallas ait: nemoriſque levi conſedit in umbra.
Muſa refert: dedimus ſummam certaminis uni.
Surgit, & immenſos hedera collecta capillos
Calliope querulas pretentat pollice chordas:
Atque hæc percuſſis ſubjungit carmina nervis.
Prima Ceres unco glebas dimovit aratro;
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris;
Prima dedit leges; Cererís ſunt omnia munus,
Illa canenda mihi eſt: utinam modo dicere poſſem
Carmina digna Dea! certe eſt Dea carmine digna.
Vaſta giganteis injecta eſt inſula membris
Trinacris, & magnis ſubjectum molibus urget
Ætherias auſam ſperare Typhœëa ſedes.
Nititur ille quidem, tentátque reſurgere ſæpe:
Dextra ſed Auſonio manus eſt ſubjecta Peloro:
Læva, Pachyne, tibi; Lilybæo crura premuntur;
Degravat Ætna caput: ſub qua reſupinus arenas
Ejectat, flammámque fero vomit ore Typhœus.
Sæpe remóliri luctatur pondera terræ,

Oppidáque

Oppidáque, & magnos devolvere corpore montes,
Inde tremit tellus; & rex pavet ipſe ſilentûm
Ne pateat, latóque ſolum retegatur hiatu;
Immiſſuſque dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem, tenebroſa ſede tyrannus
Exierat: curruque atrorum evectus equorum,
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.
Poſtquam exploratum ſatis eſt loca nulla labare,
Depoſituſque metu; videt hunc Erycina vagantem
Monte ſuo reſidens: natumque amplexa volucrem,
Arma manuſque meæ, mea, nate, potentia, dixit,
Illa, quibus ſuperas omnes, cape tela, Cupido,
Inque Dei pectus celeres molire ſagittas,
Cui triplicis ceſſit fortuna noviſſima regni.
Tu ſuperos, ipſumque Jovem, tu numina ponti
Victa domas, ipſumque regit qui numina terræ.
Tartara quid ceſſant? Cur non matríſque, tuumque
Imperium profers? agitur pars tertia mundi:
Et tamen in cœlo, quæ jam patientia noſtra eſt?
Spernimur, ac mecum vires minuuntur amoris.
Pallada nonne vides, jaculatricémque Dianam
Abſceſſiſſe mihi? Cereris quoque filia, virgo,
Si patiamur, erit: nam ſpes affectat eaſdem.
At tu pro ſocio, ſi qua eſt tibi gratia, regno
Junge Deam patruo. Dixit Venus. Ille pharetram
Solvit; & arbitrio matris de mille ſagittis
Unam ſepoſuit: ſed qua nec acutior ulla,
Nec minus incerta eſt, nec quæ magis audiat arcum.
Oppoſitôque genu, curvavit flexile cornu;
Inque cor hamata percuſſit arundine Ditem.
Haud procul Ætnæis lacus eſt à mœnibus altus,
Nomine Perguſa: non illo plura Cayſter
Carmina cycnorum labentibus audit in undis.
Sylva coronat aquas cingens latus omne, ſuíſque
Frondibus, ut velo, Phœbæos ſummovet ignes,
Frigora dant rami, varios humus humida flores.
Perpetuum ver eſt. Quo dum Proſerpina luco

Ludit, & aut violas, aut candida lilia carpit;
Dúmque puellari ſtudio, calathóſque, ſinúmque
Implet, & æquales certat ſuperare legendo;
Pene ſimul viſa eſt, dilectaque, raptaque, Diti:
Uſque adeo eſt properatus amor. Dea territa, mæſto,
Et matrem, & comites, ſed matrem ſæpius, ore
Clamat: & ut ſumma veſtem laniãrat ab ora,
Collecti flores tunicis cecidêre remiſſis.
Tantãque ſimplicitas puerilibus adfuit annis;
Hæc quoque virgineum movit jactura dolorem.
Raptor agit currus, & nomine quemque vocando
Exhortatur equos, quorum per colla jubáſque
Excutit obſcura tinctas ferrugine habenas:
Perque lacus altos, & olentia ſulphure fertur
Stagna Palicorum, rupta ferventia terra;
Et qua Bacchiadæ, bimari gens orta Corintho,
Inter inæquales poſuerunt mœnia portus.
Eſt medium Cyanes, & Piſææ Arethuſæ,
Quod coit angũſtis incluſum cornibus, æquor.
Hîc fuit, à cujus ſtagnum quoque nomine dictum eſt,
Inter Sicelidas Cyane, celeberrima nymphas;
Gurgite quæ medio ſumma tenus exſtitit alvo,
Agnovitque Deam: Nec longius ibitis, inquit.
Non potes invitæ Cereris gener eſſe: roganda,
Non rapienda fuit. Quod ſi componere magnis
Parva mihi fas eſt, & me dilexit Anapis:
Exorata tamen, nec, ut hæc, exterrita, nupſi.
Dixit: & in partes diverſas brachia tendens
Obſtitit. Haud ultra tenuit Saturnius iram:
Terribiléſque hortatus equos, in gurgitis ima
Contortum valido ſceptrum regale lacerto
Condidit. Icta viam tellus in Tartara fecit,
Et pronos currus medio trahêre recepit.
At Cyane, raptámque Deam, contemptaque ſuæ
Jura ſui mœrens, inconſolabile vulnus
Mente gerit tacita, lacrymiſque abſumitur omnis:
Et quorum fuerat magnum modo numen, in illas

Extenuatu aquas: molliri membra videres,
Oſſa pati flexus, ungues poſuiſſe rigorem.
Primáque de tota tenuiſſima quæque liqueſcunt;
Cærulei crines, digitíque, & crura, pedeſque:
Nam brevis in gelidas membris exilibus undas
Tranſitus eſt. Poſt hæc humeri, tergumque, latuſque,
Pectoraque in tenues abeunt evánida rivos.
Denique pro vivo vitiatas ſanguine venas
Lympha ſubit: reſtatque nihil quod prendere poſſis.
Interea pavidæ nequicquam filia matri
Omnibus eſt terris, omni quæſita profundo.
Illam non udis veniens Aurora capillis
Ceſſantem vidit, non Heſperus: illa duabus
Flammiferas pinus manibus ſuccendit ab Ætna,
Perque pruinoſas tulit irrequieta tenebras.
Rurſus ubi alma dies hebetárat ſydera, natam
Solis ab occaſu, ſolis quærebat ad ortus.
Feſſa labore ſitim conceperat; oraque nulli
Colluerant fontes: contectam ſtramine vidit
Forte caſam, parvaſque fores pulſavit. At inde
Prodit anus, divamque videt, lymphamque roganti
Dulce dedit, teſta quod coxerat ante polenta.
Dum bibit illa datum, duri puer oris, & audax
Conſtitit ante Deam, riſitque, avidamque vocavit.
Offenſa eſt; neque adhuc cepta parte, loquentem
Cum liquido miſta perfudit diva polenta.
Combibit os maculas; &, quæ modo brachia geſſit,
Crura gerit: cauda eſt mutatis addita membris:
Inque brevem formam, ne ſit vis magna nocendi,
Contrahitur, parvaque minor menſura lacertæ eſt.
Mirantem, flentemque, & tangere monſtra parantem
Fugit anum, latebramque petit, aptumque colori
Nomen habet variis ſtellatus corpora guttis.
Quas Dea per terras, & quas erraverit undas,
Dicere longa mora eſt: quærenti defuit orbis.
Sicaniam repetit: dumque omnia luſtrat eundo,
Venit & ad Cyanen: ea, ni mutata fuiſſet,

Omnia

Omnia narrâſſet; ſed & os, & lingua volenti
Dicere non aderant, nec, qua loqueretur, habebat.
Signa tamen manifeſta dedit, notámque parenti
Illo forte loco dilapſam in gurgite ſacro
Perſephones zonam ſummis oſtendit in undis.
Quam ſimul agnovit, tanquam tum denique raptam
Sciſſet, inornatos laniavit dira capillos:
Et repetita ſuis percuſſit pectora palmis,
Neſcit adhuc ubi ſit: terras tamen increpat omnes,
Ingratáſque vocat, nec frugum munere dignas:
Trinacriam ante alias, in qua veſtigia damni
Repperit. Ergo illic ſæva vertentia glebas
Fregit aratra manu, parilíque irata colonos
Ruricolâſque boves letho dedit, arvaque juſſit
Fallere depoſitum, vitiataque ſemina fecit.
Fertilitas terræ latum vulgata per orbem
Sparſa jacet: primis ſegetes moriuntur in herbis.
Et modò Sol nimius, nimius modò corripit imber;
Sidera nunc, ventique nocent; avidæque volucres
Semina jacta legunt: lolium tribulique fatigant
Triticeas meſſes, & inexpugnabile gramen.
Tum caput Elcis Alphëias extulit undis:
Rorantéſque comas à fronte removit ad aures:
Atque ait, O toto quæſitæ virginis orbe,
Et frugum genitrix, immenſos ſiſte labores,
Neve tibi ſidæ violenta iraſcere terræ.
Terra nihil meruit, patuitque invita rapinæ.
Nec ſum pro patria ſupplex: huc hoſpita veni.
Piſa mihi patria eſt, & ab Elide ducimus ortus;
Sicaniam peregrina colo: ſed gratior omni
Hæc mihi terra ſolo eſt: hos nunc Arethuſa penates
Hanc habeo ſedem; quam tu mitiſſima ſerva.
Mota loco cur ſim, tantîque per æquoris undas
Advehar Ortygiam, veniat narratibus hora
Tempeſtiva meis, cum tu curáque levata,
Et vultu melioris eris: mihi pervia tellus
Præbet iter, ſubtérque imas ablata cavernas

Hic

Hic caput attollo, deſuctáque ſydera cerno.
Ergo dum Stygio ſub terris gurgite labor,
Viſa tua eſt oculis illic Proſerpina noſtris.
Illa quidem triſtis, nec adhuc interrita vultu;
Sed regina tamen, ſed opaci maxima mundi,
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.
Mater ad auditas ſtupuit, ſeu ſaxea, voces;
Attonitaque diu ſimilis fuit: utque dolore
Pulſa gravi gravis eſt amentia, curribus auras
Exit in atherias. Ibi toto nubila vultu
Ante Jovem ſparſis, ſtetit invidioſa capillis;
Próque meo veni ſupplex tibi, Jupiter, inquit,
Sanguine, próque tuo: ſi nulla eſt gratia matris,
Nata patrem moveat: neu ſit tibi cura, precamur,
Vilior illius, quòd noſtro eſt edita partu.
En! quæſita diu tandem mihi nata reperta eſt:
Si reperire vocas, amittere certius; aut ſi,
Scire ubi ſit, reperire vocas. Quòd rapta, feremus;
Dummod. reddat eam: neque enim prædone marito
Filia digna tua eſt, ſi jam mea filia non eſt.
Jupiter excepit, Commune eſt pignus onúſque
Nata mihi tecum: ſed, ſi modo nomina rebus
Addere vera placet, non hoc injuria factum,
Verum amor eſt: neque erit nobis gener ille pudori.
Tu modo diva velis. Ut deſint cætera, quantum eſt
Eſſe Jovis fratrem? Quid, quòd non cætera deſunt?
Nec cedit niſi ſorte mihi? Sed tanta cupido
Si tibi diſſidii eſt, repetet Proſerpina cœlum;
Lege tamen certa, ſi nullos contigit illic
Ore cibos: nam ſic Parcarum fœdere cautum eſt.
Dixerat. At Cereri certum eſt educere natam.
Non ita fata ſinunt: quoniam jejunia virgo
Solverat; &, cultis dum ſimplex errat in hortis,
Puniceum curva decerpſerat arbore pomum,
Sumptáque pallenti ſeptem de cortice grana
Preſſerat ore ſuo. Soluſque ex omnibus illud
Aſcalaphus vidit: quem quondam dicitur Orphne,

Inter

Inter Avernales haud ignotissima Nymphas,
Ex Acheronte suo furvis peperisse sub antris.
Vidit, & indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit regina Erebi, testemque profanum
Fecit avem: sparsumque caput Phlegethontide lympha
In rostrum, & plumas, & grandia lumina vertit.
Ille sibi ablatas fulvis amicitur in alis,
Inque caput crescit, longosque reflectitur ungues;
Vixque movet natas per inertia brachia pennas:
Fœdáque fit volucris, venturi nuncia luctus,
Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.

Hic tamen indicio pœnam, linguaque videri
Commeruisse potest. Vobis, Achelöides, unde
Pluma, pedésque avium, cum virginis ora geratis?
An quia, cum legeret flores Proserpina vernos,
In comitum numero mista Sirenes eratis?
Quam postquam toto frustra quæsistis in orbe;
Protinus, ut vestram sentirent æquora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optâstis: facilésque Deos habuistis, & artus
Vidistis vestros subitis flavescere pennis.
Ne tamen illecebræ mulcendas natus ad aures,
Tantáque dos oris linguæ ne perderet usum,
Virginei vultus, & vox humana remansit.

At medius fratrisque sui mœstæque sororis
Jupiter, ex æquo volventem dividit annum.
Nunc Dea regnorum numen commune duorum,
Cum matre est totidem, totidem cum conjuge menses,
Vertitur extemplo facies & mentis, & oris.
Nam modo quæ poterat Diti quoque mœsta videri,
Læta Deæ frons est; ut sol, qui tectus aquosis
Nubibus antè fuit, victis è nubibus exit.
Exigit alma Ceres, nata secura recepta,
Quæ tibi causa fugæ? cur sis, Arethusa, sacer fons?
Conticuêre undæ: quarum Dea sustulit alto
Fonte caput, viridesque manu siccata capillos,
Fluminis Alphëi veteres narravit amores.

Pars

Pars ego Nympharum quæ ſunt in Achaïde, dixit,
Una fui: nec me ſtudioſiùs altera ſaltus
Legit, nec poſuit ſtudioſiùs altera caſſes.
Sed quamvis formæ nunquam mihi fama petita eſt,
Quamvis fortis eram, formoſæ nomen habebam.
Nec mea me facies nimium laudata juvabat.
Quaque aliæ gaudere ſolent, ego ruſtica dote
Corporis erubui, crimenque placere putavi.
Laſſa revertebar, memini, Stymphalidæ ſylva:
Æſtus erat, magnúſque labor geminaverat æſtum.
Invenio ſine vortice aquas, ſine murmure euntes,
Perſpicuas ad humum; per quas numerabilis altè
Calculus omnis erat, quas tu vix ire putares.
Cana ſalicta dabant, nutritaque populus unda,
Sponte ſua natas ripis declivibus umbras.
Acceſſi, primúmque pedis veſtigia tinxi;
Poplite deinde tenus, neque eo contenta recingor,
Molliáque impono ſalici velamina curvæ,
Nudáque mergor aquis: quas dum ferióque, trahóque,
Mille modis labens, excuſſáque brachia jacto,
Neſcio-quod medio ſenſi ſub gurgite murmur;
Territaque inſiſto propioris margine fontis.
Quò properas, Arethuſa? ſuis Alpheus ab undis;
Quò properas? iterum rauco mihi dixerat ore.
Sic ut eram fugio ſine veſtibus (altera veſtes
Ripa meas habuit:) tantò magis inſtat, & ardet;
Et, quia nuda fui, ſum viſa paratior illi.
Sic ego currebam, ſic me furens ille premebat,
Ut fugere accipitrem penna trepidante columbæ,
Ut ſolet accipiter trepidas urgere columbas.
Uſque ſub Orchomenon, Pſophidáque, Cyllenénque,
Mænalióſque ſinus, gelidúmq; Erymanthon, & Elim
Currere juſtinui; nec me velocior ille.
Sed tolerare diu curſus ego viribus impar
Non poteram; longi patiens erat illic laboris.
Per tamen & campos, & opertos arbore montes,
Saxa quoque, & rupes, & quà via nulla, cucurri.

Sol

Sol erat à tergo: vidi præcedere longam
Ante pedes umbram; nisi si timor illa videbit.
Sed certe sonitúque pedum terrebat, & ingens
Crinales vittas afflabat anhelitus oris.
Fessa labore fugæ, Fer opem, deprendimur, inquam,
Armigeræ, Diana, tuæ cui sæpe dedisti
Ferre tuos arcus, inclusaque tela pharetra.
Mota Dea est, sparsisque ferens è nubibus unam,
Me super injecit. Lustrat caligine tectam
Amnis, & ignarus circum cava nubila quærit:
Bisque locum, quo me Dea texerat, inscius ambit:
Et bis, Io Arethusa, Io Arethusa vocavit.
Quid mihi tunc animi miseræ fuit? Anne quod agnæ,
Sicua lupos audit circum stabula alta frementes?
Aut lepori, qui vepre latens hostilia cernit
Ora canum, nullósque audet dare corpore motus?
Non tamen abscedit, neque enim vestigia cernit
Longius ulla pedum: servat nubemque, locumque.
Occupat obsessos sudor mihi frigidus artus,
Cæruleæque cadunt toto de corpore guttæ;
Quaque pedem movi, manat locus: éque capillis
Ros cadit & citius, quam nunc tibi fata renarro,
In latices mutor. Sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas; positoque viri, quod sumpserat, ore,
Vertitur in proprias, ut se mihi misceat, undas.
Delia rupit humum: cæcis ego mersa cavernis
Advehor Ortygiam; quæ me cognomine divæ
Grata mihi superas eduxit prima sub auras.
Hac Arethusa venus. Geminos Dea fertilis angues
Curribus admovit, frænísque coërcuit ora,
Et medium cæli terræque per aëra vecta est:
Atque levem currum Tritonida misit in urbem
Triptolemo; partimque rudi data semina jussit
Spargere humo, partim post tempora longa recultæ.
Jam super Europen sublimis, & Asida terram
Vectus erat juvenis, Scythicásque advertitur oras;
Rex ubi Lyncus erat: regis subit ille penates.

Qua

Quò veniat, cauſámque viæ, noménque rogatus,
Et patriam: Patria eſt claræ mihi, dixit, Athenæ;
Triptolemus nomen; veni nec puppe per undas,
Nec pede per terras: patuit mihi pervius æther.
Dona fero Cereris, latos quæ ſparſa per agros,
Frugiferas meſſes, alimentaque mitia reddant.
Barbarus invidit, tantíque ut munerís autor
Ipſe ſit, hoſpitio recipit, ſomnóque gravatum
Aggreditur ferro: conantem figere pectus
Lynca Ceres fecit; rurſúſque per æëra juſſit
Mopſopium juvenem ſacros agitare jugales.
Finieras doctos è nobis maxima cantus.
At Nymphæ viciſſe Deas Helicona colentes
Concordi dixêre ſono. Convitia victæ
Cum facerent, Quoniam, dixit, certamine vobis
Supplicium meruiſſe parum eſt, maledictáque culpæ
Additis, & non eſt patientia libera nobis:
Ibimus in pœnas, & quò vocat ira, ſequemur.
Rident Pœonides ſpernúntque minantia verba:
Conataque loqui, & magno clamore protervas
Intentare manus, pennas exire per ungues
Adſpexêre ſuos, operire & brachia plumis:
Altercáque alterius rigido concreſcere roſtro
Ora videt, volucréſque novas accedere ſylvis.
Plangere dúmque volunt, per brachia mota levatæ,
Aëre pendebant, nemorum convitia, picæ.
Nunc quoque in alitibus facundia priſca remanſit,
Raucaque garrulitas, ſtudiúmque immane loquendi.

P. Ovidii

P. Ovidii Naſonis

METAMORPHOSEΩN

Liber VI.

PRabuerat dictis Tritonia talibus aures:
Carminaq; Aonidum, juſtámq; probaverat iram.
Tum ſecum; Laudare parum eſt; laudamer & ipſa:
Numina nec ſperni ſine pœna noſtra ſinamus.
Mæoniaque animum fatis intendit Arachnes,
Quam ſibi lanificæ non cedere laudibus artis
Audierat. Non illa loco, nec origine gentis
Clara. ſed arte, fuit. Pater huic Colophonius Idmon,
Phocaïco bibulas tingebat murice lanas.
Occiderat mater; ſed & hæc de plebe, ſuoque
Æqua viro fuerat. Lydias tamen illa per urbes
Quæſierat ſtudio nomen memorabile: quamvis
Orta domo parva, parvis habitabat Hypæpis.
Hujus ut adſpicerent opus admirabile, ſæpe
Deſeruére ſui Nymphæ vineta Timoli:
Deſeruêre ſuas Nymphæ Pactolides undas.
Nec factas ſolum veſtes ſpectare juvabat,
Tunc quoque cum fierent. Tantus decor adfuit arti.
Sive rudem primos lanam glomerabat in orbes;
Seu digitis ſubigebat opus, repetitáque longo
Vellera mollîbat nebulas æquantia tractu;
Sive levi teretem verſabat pollice fuſum;
Seu pingebat acu: ſcires à Pallade doctam.
Quod tamen ipſa negat: tantáque offenſa magiſtra,

Certi,

Certet, ait, mecum: nihil eſt quod victa recuſem.
Pallas anum ſimulat, falſoſque in tempora canos
Addit, & infirmos baculo quoque ſuſtinet artus.
Tunc ſic orſa loqui: Non omnia grandior ætas
Quæ fugiamus habet. Serùs venit uſus ab annis.
Conſilium ne ſperne meum. Tibi fama petatur
Inter mortales facienda maxima telæ:
Cede deæ; veniamque tuis temeraria dictis
Supplice voce roga: veniam dabit illa roganti.
Adſpicit hanc torvis, inceptaque fila relinquit;
Vixque manus retinens, confeſſoque vultibus iram
Talibus obſcuram reſecuta eſt Pallada dictis:
Mentis inops, longaque venis confecta ſenecta,
Et nimium vixiſſe diu nocet. Audiat iſtas,
Si qua tibi nurus eſt, ſi qua eſt tibi filia, voces,
Conſilii ſatis eſt in mea mihi: neve monendo
Profeciſſe putes, eadem eſt ſententia nobis.
Cur non ipſa venit? cur hæc certamina vitat?
Tunc dea, Venit, ait: formamque removit anilem,
Palladaque exhibuit. Venerantur numina Nymphæ,
Mygdonidesque nurus: ſola eſt interrita virgo.
Sed tamen erubuit, ſubituſque invita notavit
Ora rubor, rurſuſque evanuit: ut ſolet aër
Purpureus fieri, cum primum Aurora movetur,
Et breve poſt tempus candeſcit ſolis ab ortu.
Perſtat in incepto, ſtolidæque cupidine palmæ
In ſua fata ruit: neque enim Jove nata recuſat,
Nec monet ulterius, nec jam certamina differt.
Haud mora: conſiſtunt diverſis partibus ambæ,
Et gracili geminas intendunt ſtamine telas.
Tela jugo juncta eſt; ſtamen ſecernit arundo;
Inſeritur medium radiis ſubtegmen acutis,
Quod digiti expediunt: atque inter ſtamina ductum
Percuſſo feriunt inſecti pectine dentes.
Utraque feſtinat, cinctæque ad pectora veſtes.
Brachia docta movent, ſtudio fallente laborem.
Illic & Tyrium quæ purpura ſenſit ahenum

Texitur, & tenues parvi discriminis umbræ,
Qualis ab imbre solet percussus solibus arcus
Inficere ingenti longum curvamine cœlum;
In quo diversi niteant cum mille colores,
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit.
Usque adeo quod tangit idem est, tamen ultima distant.
Illic & lentum filis immittitur aurum.
Et vetus in tela deducitur argumentum
Cecropia Pallas scopulum Mavortis in arce
Pingit, & antiquam de terræ nomine litem.
Bis sex cœlestes medio Jove, sedibus altis
Augusta gravitate sedent: sua quemque deorum
Inscribit facies: Jovis est regalis imago.
Stare deum pelagi, longoque ferire tridente
Aspera saxa facit: medioque è vulnere saxi
Exsiluisse fretum, quo pignore vendicet urbem.
At sibi dat clypeum, dat acutæ cuspidis hastam,
Dat galeam capiti, defenditur ægide pectus:
Percussámque sua simulat de cuspide terram
Edere cum baccis fœtum canentis olivæ;
Mirarique deos. Operis victoria finis.
Ut tamen exemplis intelligat æmula laudis,
Quod pretium speret pro tam furialibus ausis;
Quattuor in partes certamina quattuor addit,
Clara colore suo, brevibus distincta figillis.
Threïciam Rhodopen habet angulus unus, & Æmum,
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam,
Nomina summorum sibi qui tribuere deorum.
Altera Pygmææ fatum miserabile matris
Pars habet: hanc Juno jussit certamine victam
Esse gruem, populisque suis indicere bellum.
Pinxit & Antigonen ausam contendere quondam
Cum magni consorte Jovis: quam regia Juno
In volucrem vertit, nec profuit Ilion illi,
Laomedonve pater, sumptis quin candida pennis
Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.
Qui supersit solus Cynaran habet angulus orbem:

Isque

Iſque gradus templi, natarum membra ſuarum,
Amplectens, ſaxoque jacens lacrymare videtur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras.
Is modus eſt, operiſque ſua facit arbore finem.
Mœonis eluſam deſignat imagine tauri
Europam: verum taurum freta vera putares.
Ipſa videbatur terras ſpectare relictas,
Et comites clamare ſuas, tactumque vereri
Adſilientis aquæ, timidaſque recondere plantas,
Fecit & Aſterien aquila luctante tenori:
Fecit olorinis Ledam recubare ſub alis.
Addidit, ut Satyri cœlatus imagine, pulchram
Jupiter implerit gemino Nycteida fœtu:
Amphitryon fuerit, cum te, Tirynthia, cepit:
Aurcus ut Danaën; Aſophida luſerit ignis;
Mnemoſynen paſtor; variuſque Decïda ſerpens.
Te quoque mutatum torvo, Neptune, juvenco
Virgine in Æolia poſuit: tu viſus Enipeus
Gignis Aloidas; aries Biſaltida fallis.
Et te flava comas frugum mitiſſima mater,
Senſit equum: te ſenſit equum crinita colubris
Mater equi volucris: ſenſit Delphina Melantho.
Omnibus his faciemque ſuam, faciemque locorum
Reddidit. Eſt illic agreſtis imagine Phœbus:
Utque modo accipitris pennas, modo terga leonis
Geſſerit; ut paſtor Macarëida luſerit Iſſen.
Liber ut Erigonen falſa deceperit uva.
Ut Saturnus equo geminum Chirona crearit.
Ultima pars telæ tenui circundata limbo,
Nexilibus flores hederis habet intertextos.
Non illud Pallas, non illud carpere Livor
Poſſit opus. Doluit ſucceſſu flava virgo;
Et rupit pictas, cœleſtia crimina, veſtes:
Utque Cytoriaco radium de monte tenebat,
Ter quater Idmoniæ frontem percuſſit Arachnes.
Non tulit infelix: laqueoque animoſa ligavit
Guttura. Pendentem Pallas miſerata levavit;

Atque ita, Vive quidem, pende tamen, improba, dixit.
Lexque eadem pœnæ, ne ſis ſecura futuri,
Dicta tuo generi, ſeriſque nepotibus eſto.
Poſtea diſcedens ſuccis Hecateïdos herbæ
Sparſit: & extemplo triſti medicamine tactæ
Defluxere comæ; cum queis & naris, & aures.
Fitque caput minimum: toto quoque corpore parva eſt.
In latere exiles digiti pro cruribus hærent.
Cætera venter habet: de quo tamen illa remittit
Stamen, & antiquas exercet aranea telas.
Lydia tota fremit, Phrygiæque per oppida facti
Rumor it, & magnum ſermonibus occupat orbem.
Ante ſuos Niobe thalamos cognoverat illam,
Tum cum Mæoniam virgo, Sipylumque colebat:
Nec tamen admonita eſt pœnæ popularis Arachnes
Cedere cœlitibus, verbiſque minoribus uti.
Multa dabant animos: ſed enim nec conjugis arces,
Nec genus amborum, magnique potentia regni,
Sic placuere illi (quamvis ea cuncta placerent)
Ut ſua progenies: & feliciſſima matrum
Dicta foret Niobe, ſi non ſibi viſa fuiſſet.
Nam ſata Tireſia venturi præſcia Manto
Per medias fuerat, divino concita motu,
Vaticinata vias: Iſmenides ite frequentes:
Et date Latonæ, Latonigeniſque duobus
Cum prece thura pia, lauroque innectite crinem.
Ore meo Latona jubet. Paretur: & omnes
Thebaïdes juſſis ſua tempora frondibus ornant,
Thuraque dant ſanctis & verba precantia flammis.
Ecce! venit comitum Niobe celeberrima turba,
Veſtibus intexto Phrygiis ſpectabilis auro,
Et, quantum ira ſinit formoſa: movenſque decoro
Cum capite immiſſos humerum per utrumque capillos,
Conſtitit: utque oculos circumtulit alta ſuperbos,
Quis furor auditos, inquit, præponere viſis
Cœleſtes? aut, cur colitur Latona per aras?
Numen adhuc ſine thure meum eſt: Mihi Tantalus autor,

Cui

Cui licuit ſoli ſuperorum tangere menſas;
Pleïadum ſoror eſt genitrix mea; maximus Atlas
Eſt avus, athereum qui fert cervicibus axem;
Jupiter alter avus; ſocero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ; me regia Cadmi,
Sub domina eſt; fidibuſque mei commiſſa mariti
Mœnia cum populis à meque viroque reguntur.
In quamcunque domus adverti lumina partem,
Immenſæ ſpectantur opes: accedit eodem
Digna dea facies: huc natas adjice ſeptem,
Et totidem juvenes, & mox generoſque, nuruſque.
Quærite nunc, habeat quam noſtra ſuperbia cauſam.
Quoque modo audetis genitam Titanida Cæo
Latonam præferre mihi; cui maxima quondam
Exiguam ſedem parituræ terra negavit?
Nec cœlo, nec humo, nec aquis dea veſtra recepta eſt.
Exul erat mundo; donec miſerata vagantem,
Hoſpita tu terris erras, ego, dixit, in undis;
Inſtabilemque locum Delos dedit. Illa duorum
Facta parens? uteri pars hæc eſt ſeptima noſtri,
Sum felix: quis enim neget hoc? felixque manebo;
Hoc quoque quis dubitet? tutam me copia fecit.
Major ſum, quam cui poſſit fortuna nocere;
Multaque ut eripiat, multo mihi plura relinquet.
Exceſſere metum mea jam bona. Fingite demi
Huic aliquid populo natorum poſſe meorum:
Non tamen ad numerum redigar ſpoliata duorum.
Ite ſatis propere ſacris: Laurumque capillis
Ponite. Diponunt, & ſacra infecta relinquunt:
Quodque licet, tacito venerantur murmure numen
Latonæ. Turba quantum diſtabat ab orba,
Tantum animoſa ſui furiis agitata doloris
Indignata dea eſt, ſummoque in vertice Cynthi
Talibus eſt dictis gemina cum prole locuta:
En; ego veſtra parens, vobis animoſa creatis,
Et, niſi Funoni, nulli ceſſura dearum,
An dea ſim, dubitor: perque omnia ſecula cultis

Arceor, O nati, niſi vos ſuccurritis, armis.
Nec dolor hic ſolus: diro convitia facto
Tantalis adjecit, voſque eſt poſtponere natis
Auſa ſuis, & me (quod in ipſam decidat!) orbam
Dixit, & exhibuit linguam ſcelerata paternam.
Adjectura preces erat his Latona relatis.
Deſine, Phœbus ait; pœnæ mora longa querela eſt.
Dixit idem Phœbe: celerique per aëra lapſu
Contigerant tecti Cadmëïda nubibus arcem.
Planus erat, lateque patens prope mœnia campus,
Aſſiduis pulſatus equis; ubi turba rotarum,
Duraque mollierat ſubjectas ungula glebas,
Pars ibi de ſeptem genitis Amphione fortes
Conſcendunt in equos, Tyrioque rubentia ſucco
Terga premunt: auro gravidis moderantur habenis.
E quibus Iſmenos, qui matriſarcina quondam
Prima ſu[illegible] fuerat, dum certum flectit in orbem
Quadrupedis curſus ſpumantiaque ora coërcet,
Hei mihi! conclamat: medioque in pectore fixa
Tela gerit, fræniſque manu moriente remiſſis
In latus à dextro paulatim defluit armo.
Proximus, audito ſonitu per inane pharetræ,
Fræna dabat Sipylus: veluti cum præſcius imbres
Nube fugit viſa, pendentiaque undique rector
Carbaſa deducit, ne qua levis effluat aura.
Fræna tamen dantem non evitabile telum
Conſequitur: ſummaque tremens cervice ſagitta
Hæſit, & extabat nudum de gutture ferrum.
Ille, ut erat pronus, per crura admiſſa, jubaſque
Volvitur, & calido tellurem ſanguine fœdat.
Phœdimus infelix, & aviti nominis hæres
Tantalus, ut ſolito finem impoſuere labori,
Tranſierant ad opus nitidæ juvenile palæſtræ:
Et jam contulerant arcto luctantia nexu
Pectora pectoribus: cum tento concita nervo,
Sicut erant juncti, trajecit utrumque ſagitta.
Ingemuere ſimul; ſimul incurvata dolore

Membra

Membra ſolo poſuere; ſimul ſuprema jacentes
Lumina verſarunt; animam ſimul exhalarunt.
Adſpicit Alphenor; laniataque pectora plangens
Evolat, ut gelidos complexibus allevet artus:
Inque pio cadit officio: nam Delius illi
Intima fatifero rupit præcordia ferro.
Quod ſimul eductum eſt, pars eſt pulmonis in hamis
Eruta: cumque anima cruor eſt effuſus in auras,
At non intonſum ſimplex Damaſichthona vulnus
Afficit: ictus erat qua crus eſſe incipit, & qua
Mollia nervoſus facit internodia poples.
Dumque manu tentat trahere exitiabile telum.
Altera per jugulum pennis tenuis acta ſagitta eſt.
Expulit hanc ſanguis, ſeque ejaculatus in altum
Emicat, & longe terebrata profilit aure.
Ultimus Ilioneus non profectura precando
Brachia ſuſtulerat: Diique O communiter omnes,
Dixerat, ignarus non omnes eſſe rogandos
Parcite. Motus erat, cum jam revocabile telum
Non fuit. Arcitenens: minimo tamen occidit ille
Vulnere, non alto percuſſo corde ſagitta.
Fama mali, populique dolor, lacrymæque ſuorum,
Tam ſubitæ matrem certam fecere ruinæ,
Mirantem potuiſſe iraſcentemque quod auſi
Hoc eſſent ſuperi, quod tantum juris haberent.
Nam pater Amphion, ferro per pectus adacto,
Finierat moriens pariter cum luce dolorem.
Heu! Quantum hæc Niobe, Niobe diſtabat ab illa,
Quæ modo Latoïs populum ſubmoverat aris,
Et mediam tulerat greſſus reſupina per urbem
Invidioſa ſuis: at nunc miſeranda vel hoſti,
Corporibus gelidis incumbit, & ordine nullo
Oſcula diſpenſat natos ſuprema per omnes.
A quibus ad cœlum liventia brachia tollens,
Paſcere crudelis noſtro Latona dolore,
Paſcere, ait, ſatiique meo tua pectora luctu;
Corque ferum ſatia, dixit: per funera ſeptem

Efferor: exsulta, victrixque inimica triumpha:
Cur autem victrix? miseræ mihi plura supersunt,
Quam tibi felici: post tot quoque funera vinco.
Dixerat: & sonuit contento nervus ab arcu,
Qui, præter Nioben unam, conterruit omnes.
Illa malo est audax: stabant cum vestibus atris
Ante toros fratrum demisso crine sorores.
E quibus una trahens hærentia viscere tela,
Impositо fratri moribunda relanguit ore,
Altera solari miseram conata parentem,
Conticuit subito, duplicataque vulnere cæco est;
Oraque compressit, nisi postquam spiritus ibat.
Hæc frustra fugiens collabitur; illa sorori
Immoritur; latet hæc, illam trepidare videres.
Sexque datis letho, diversaque vulnera passis,
Ultima restabat; quam toto corpore mater,
Tota veste tegens, Unam, minimamque relinque,
De multis minimam posco, clamavit, & unam.
Dumque rogat, pro qua rogat, occidit. Orba resedit
Exanimes inter natos, natasque, virumque;
Diriguitque malis: nullos movet aura capillos.
In vultu color est sine sanguine; lumina mœstis
Stant immota genis; nihil est in imagine vivum.
Ipsa quoque interius cum duro lingua palato
Congelat, & venæ desistunt posse moveri.
Nec flecti cervix, nec brachia reddere gestus,
Nec pes ire potest: intra quoque viscera saxum est.
Flet tamen, & validi circundata turbine venti
In patriam rapta est: ubi fixa cacumine montis
Liquitur; & lacrymis etiam nunc marmora manant.
Tunc vero cuncti manifestam numinis iram
Fœmina virque timent: cultuque impensius omnes
Magna gemelliparæ venerantur numina divæ.
Utque fit, à facto prospere priora renarrant.
E quibus unus ait: Lyciæ quoque fertilis agris
Non impune deam veteres sprevere coloni.
Res obscura quidem est ignobilitate virorum;

Mira

Mira tamen: vidi præsens stagnumque, locumque
Prodigio notum. Nam me jam grandior ævo,
Impatiensque viæ genitor, deducere lectos
Fusserat inde boves; gentisque illius cunti
Ipse ducem dederat: cum quo dum pascua lustro,
(Ecce!) lacu medio sacrorum nigra favilla
Ara vetus stabat, tremulis circundata cannis.
Restitit; & parvo, Faveas mihi, murmure dixit
Dux meus: & simili, Faveas mihi, murmure dixi.
Naïadum, Faunine foret tamen ara rogabam,
Indigenæve dei: cum talia rettulit hospes,
Non hac, O juvenis, montanum numen in ara est.
Illa suum vocat hanc, cui quondam regia conjux
Orbem interdixit, quam vix erratica Delos
Errantem accepit, tunc cum levis insula nabat;
Illic incumbens cum Palladis arbore palmæ,
Edidit invita geminos Latona noverca.
Hinc quoque Panonem fugisse puerpera fertur,
Inque suo portasse sinu duo numina natos.
Famque Chimæriferæ, cum Sol gravis ureret arva,
Finibus in Lyciæ, longo dea fessa labore,
Sydereo siccata sitim collegerat æstu,
Uberaque ebiberant avidi lactantia nati.
Forte lacum mediocris aquæ prospexit in imis
Vallibus: agrestes illic fruticosa legebant
Vimina cum junco, gratamque paludibus ulvam.
Accessit, positoque genu Titania terram
Pressit, ut hauriret gelidos potura liquores.
Rustica turba vetat. Dea sic affata vetantes.
Quid prohibetis aquas? usus communis aquarum est.
Nec solem proprium natura, nec aëra fecit,
Nec tenues undas: ad publica munera veni.
Quæ tamen ut detis, supplex peto. Non ego nostros
Abluere hic artus, lassataque membra parabam;
Sed relevare sitim: caret os humore loquentis,
Et fauces arent, vixque est via vocis in illis.
Haustus aquæ mihi nectar erit, vitamque fatebor

Accepisse:

Accepiſſe: ſimul vitam dederitis in undis.
Hi quoque vos moveant, qui noſtro brachia tendunt
Parva ſinu: & caſu tendebant brachia nati.
Quem non blanda deæ potuiſſent verba movere?
Hi tamen orantem perſtant prohibere; minaſque,
Ni procul abſcedat, convitiaque inſuper addunt.
Nec ſatis eſt: ipſos etiam pedibuſque, manuque,
Turbavere lacus, imoque è gurgite mollem
Huc illuc limum ſaltu movere maligno.
Diſtulit ira ſitim: neque enim jam filia Cœi
Supplicat indignis, nec dicere ſuſtinet ultra
Verba minora Dea; tollenſque ad ſydera palmas,
Æternum ſtagno, dixit, vivatis in iſto.
Eveniunt optata deæ. Juvat eſſe ſub undis;
Et modo tota cava ſummergere membra palude;
Nunc proferre caput: ſummo modo gurgite nare;
Sæpe ſuper ripam ſtagni conſidere; ſæpe
In gelidos reſilire lacus: ſed nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas; pulſóque pudore,
Quamvis ſint ſub aqua, ſub aqua maledicere tentant.
Vox quoque jam rauca eſt, inflataque colla tumeſcunt;
Ipſaque dilatant patulos convitia rictus.
Terga caput tangunt, colla intercepta videntur:
Spina viret; venter, pars maxima corporis, albet:
Limoſoque novæ ſaliunt in gurgite ranæ.
Sic ubi neſcio quis Lycia de gente virorum
Rettulit; exitium Satyri reminiſcitur alter,
Quem Tritoniaca Latous arundine victum
Adfecit pœna. Quid me mihi detrahis? inquit.
Ah! piget: ah! non eſt, clamabat, tibia tanti.
Clamanti cutis eſt ſummos direpta per artus:
Nec quicquam niſi vulnus erat: cruor undique manat,
Detectique patent nervi, trepidæque ſine ulla
Pelle micant venæ. Salientia viſcera poſſes,
Et perlucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolæ ſylvarum numina Fauni,
Et Satyri fratres, & tunc quoque clarus Olympus,

Et

Et Nymphæ fierunt, & quiſquis montibus illis
Lanigeroſque greges, armentaque bucera pavit.
Fertilis immaduit, madefactaque terra caducas
Concepit lacrymas, ac venis perbibit imis:
Quas ubi fecit aquas, vacuas emiſit in auras.
Inde petens rapidum ripis declivibus æquor,
Marſya nomen habet, Phrygiæ liquidiſſimus amnis.
Talibus exemplis redit ad præſentia dictis
Vulgus: & extinctum cum ſtirpe Amphiona luget.
Mater in invidia eſt: hanc tunc quoque dicitur unus
Fleſſe Pelops; humeroque, ſuas à pectore poſtquam
Deduxit veſtes, ebur oſtendiſſe ſiniſtro.
Concolor huic humerus naſcendi tempore dextro,
Corporeuſque fuit: manibus mox cæſa paternis
Membra ferunt junxiſſe deos: aliiſque repertis,
Qui locus eſt juguli medius, ſummique lacerti,
Defuit: impoſitum eſt non comparentis in uſum
Partis ebur; factoque Pelops fuit integer illo.
Finitimi proceres cœunt: urbeſque propinquæ
Oravere ſuos ire ad ſolatia reges,
Argoſque, & Sparte, Pelopëiadeſque Mycenæ,
Et nondum torvæ Calydon inviſa Dianæ.
Orchomenoſque ferax, & nobilis ære Corinthos,
Meſſeneque ferox, Patræque, humileſque Gleonæ,
Et Nelea Pylos, nec adhuc Pittheïa Træzen,
Quaque urbes aliæ binis alluuntur ab iſthmo,
Exteriuſque ſitæ binis ſpectantur ab iſthmo.
Credere quis poſſet? ſolis ceſſiſſe Athenas.
Obſtitit officio bellum: ſubjectaque ponto
Barbara Cecropios terrebant agmina muros.
Threïcius Tereus hæc auxiliaribus armis
Fuderat, & clarum vincendo nomen habebat.
Quem ſibi Pandion opibuſque virisque potentem,
Et genus à magno ducentem forte Gradivo,
Connubio Prognes junxit. Non pronuba Juno,
Non Hymenæus adeſt: non illi Gratia lecto.
Eumenides tenuere faces de funere raptas:

Eume-

Eumenides ſtravere torum; tectoque profanum
Incubuit bubo, thalamique in culmine ſedit.
Hac ave conjuncti Progne Tereuſque, parentes
Hac ave ſunt facti: gratata eſt ſcilicet illis
Thracia, diiſque ipſis grates egere; diemque,
Quoque data eſt clara Pandione nata tyranno,
Quoque erat ortus Itys, feſtum juſſere vocari.
Uſque adeo latet utilitas. Jam tempora Titan
Quinque per autumnos repetitis duxerat annis;
Cum blandita viro Progne, Si gratia, dixit,
Ulla mea eſt, vel me viſendam mitte ſorori;
Vel ſoror huc veniat: rediturum tempore parvo,
Promittes ſocero: magni mihi muneris inſtar
Germanam vidiſſe dabis. Jubet ille carinas
In freta deduci; veloque & remige portus
Cecropios intrat, Piræaque littora tangit.
Ut primum ſoceri data copia, dextera dextræ
Jungitur, infauſto committitur omine ſermo.
Cœperat adventus cauſas, mandata referre
Conjugis, & celeres miſſe ſpondere recurſus.
Ecce! venit dives magno Philomela paratu,
Divitior forma: quales audire ſolemus
Naiadas, & Dryadas mediis incedere ſylvis;
Si modo des illis cultus ſimiliſque paratus.
Non ſecus exarſit conſpecta virgine Tereus,
Quam ſi quis canis ignem ſupponat ariſtis,
Aut frondem peſtaſque cremet fœnilibus herbas.
Digna quidem facies: ſed & hunc innata libido
Extimulat pronumque genus regionibus illis
In Venerem, flagrat vitio genitriſque ſuoque.
Impetus eſt illi comitum corrumpere curam.
Nutriciſque fidem, nec non ingentibus ipſam
Sollicitare datis, totumque impendere regnum:
Aut rapere, & ſævo raptam defendere bello.
Et nihil eſt, quod non effreno capiat amore
Auſit; nec capiunt incluſas pectora flammas.
Famque moras male fert, cupidoque revertitur ore

Man-

Mandata ad Prognes, & agit ſua vota ſub illa.
Facundum faciebat amor: quotieſque rogabat
Ulterius juſſo, Prognen ita velle ferebat.
Addidit & lacrymas, tanquam mandaſſet & illas.
Prob ſuperi! Quantum mortalia pectora cæcæ
Noctis habent! Ipſo ſceleris molimine Tereus
Creditur eſſe pius, laudemque à crimine ſumit.
Quid quod idem Philomelæ cupit? patrioſque lacertis
Blanda tenens humeros, ut eat viſura ſororem,
Perque ſuam, contraque ſuam, petit illa ſalutem.
Spectat eam Tereus, præcontrectatque videndo?
Oſculaque, & collo circundata brachia cernens,
Omnia pro ſtimulis, facibuſque, ciboque furoris
Accipit: & quoties amplectitur illa parentem,
Eſſe parens vellet: neque enim minus impius eſſet.
Vincitur amborum genitor prece: gaudet, agitque
Illa patri grates; & ſucceſſiſſe duabus
Id putat infelix, quod erat lugubre duabus.
Jam labor exiguus Phœbo reſtabat, equique
Pulſabant pedibus ſpatium declivis Olympi:
Regales epulæ menſis, & Bacchus in auro
Ponitur: hinc placido tradunt ſua corpora ſomno.
At rex Odryſius quamvis ſeceſſit ab illa,
Æſtuat: & repetens faciem, motumque, manuſque,
Qualia vult, fingit quæ nondum vidit; & ignes
Ipſe ſuos nutrit, cura removente ſoporem.
Lux erat; & generi dextram complexus eunti
Pandion, comitem lacrymis commendat obortis:
Ut voluere ambæ, voluiſti tu quoque Tereu:
Hanc ego, chare gener, quoniam pia cauſa coëgit,
Do tibi: perque fidem cognataque pectora ſupplex,
Per ſuperos oro, patrio ut tuearis amore,
Et mihi ſollicito lenimen dulce ſenectæ
Quam primum (omnis erit nobis mora longa) remittas.
Tu quoque quam primum (ſatis eſt procul eſſe ſororem)
Si pietas ulla eſt, ad me, Philomela, reverto.
Mandabat, pariterque ſuæ dabat oſcula natæ;

Et lacrymæ mites inter mandata cadebant.
Ut pignus fidei dextras utrasque poposcit,
Interque datas junxit, natumque nepotemque
Absentes pro se memori, rogat, ore saluent:
Supremumque vale pleno singultibus ore
Vix dixit, timuitque suæ præsagia mentis.
Ut simul imposita est pictæ Philomela carinæ,
Admotumque fretum remis, tellusque repulsa est:
Vicimus, exclamat, mecum mea vota feruntur;
Exsultatque, & vix animo sua gaudia differt
Barbarus, & nusquam lumen detorquet ab illa.
Non aliter quam cum pedibus prædator aduncis
Deposuit nido leporem Jovis ales ab alto:
Nulla fuga est capto: spectat sua præmia raptor.
Famque iter effectum est, jamque in sua littora fessis
Puppibus exierant: cum rex Pandione natam
In stabula alta trahit silvis obscura vetustis
Atque ibi pallentem, trepidamque, & cuncta timentem,
Et jam cum lacrymis ubi sit germana rogantem.
Includit: fassusque nefas, & virginem, & unam
Vi superat; frustra clamato sæpe parente,
Sæpe sorore sua, magnis super omnia divis.
Illa tremit velut agna pavens, quæ saucia cani
Ore excussa lupi, nondum sibi tuta videtur:
Utque columba suo madefactis sanguine plumis
Horret adhuc, avidosque timet, quibus hæserat, ungues.
Mox ubi mens rediit, passus laniata capillos,
Lugenti similis, cæsis plangore lacertis,
Intendens palmas, O diris Barbare factis!
O crudelis! ait: Nec te mandata parentis
Cum lacrymis movere piis, nec cura sororis,
Nec mea virginitas, nec conjugalia jura?
Omnia turbasti: pellex ego facta sororis;
Tu geminus conjux, hostis mihi, debita pœna.
Quin animam hanc (ne quod facinus tibi, perfide, restet)
Eripis? Atque utinam feciſſes ante nefandos
Concubitus? vacuas habuiſſem criminis umbras.

Si

Si tamen hoc ſuperi cernunt, ſi numina divûm
Sunt aliquid, ſi non perierunt omnia mecum;
Quandocunque mihi pœnas dabis, ipſa pudore
Projecto tua facta loquar; ſi copia detur,
In populos veniam; ſi ſylvis clauſa tenebor,
Implebo ſylvas, & conſcia ſaxa movebo.
Audiet hoc æther, & ſi deus ullus in illo eſt.
Talibus ira feri poſtquam commota tyranni,
Nec minor hac metus eſt; cauſa ſtimulatus utraque,
Quo fuit accinctus, vagina liberat enſem:
Arreptamque coma, flexis poſt terga lacertis.
Vincla pati cogit: jugulum Philomela parabat,
Spemque ſuæ mortis viſo conceperat enſe.
Ille indignantem, & nomen patris uſque vocantem
Luctantemque loqui, comprenſam forcipe linguam
Abſtulit enſe ferox: radix micat ultima linguæ.
Ipſa jacet, terræque tremens immurmurat atræ:
Utque ſalire ſolet mutilatæ cauda colubræ,
Palpitat, & moriens dominæ veſtigia quærit.
Hoc quoque poſt facinus (vix auſim credere) fertur
Sæpe ſua lacerum repetiſſe libidine corpus.
Suſtinet ad Prognen poſt talia facta reverti,
Conjuge quæ viſo germanam quærit: at ille
Dat gemitus fictos, commentaque funera narrat,
Et lacrymæ fecere fidem: velamina Progne
Diripit ex humeris auro ſulgentia Ityo,
Induiturque atras veſtes, & inane ſepulcrum
Conſtituit, falſiſque piacula manibus infert,
Et luget non ſic lugenda fata ſororis.
Signa deus bis ſex acto luſtraverat anno.
Quid faciat Philomela? Fugam cuſtodia claudit:
Structa rigent ſolido ſtabulorum mœnia ſaxo:
Os mutum facti caret indice. Grande doloris
Ingenium eſt miſeriſque venit ſolertia rebus.
Stamina barbarica ſuſpendit candida tela,
Purpureaſque notas filis intexuit albis,
Indicium ſceleris; perfectaque tradidit uni,

Utque

Utque ferat dominæ, geſtu rogat: illa rogata
Pertulit ad Prognen, nec ſcit quid tradat in illis.
Evolvit veſtes ſævi matrona tyranni,
Fortunæque ſuæ carmen miſerabile legit,
Et (mirum potuiſſe) filet; dolor ora repreſſit;
Verbaque quærenti ſatis indignantia linguæ
Defuerant: nec flere vacat; ſed faſque nefaſque
Confuſura ruit, pœnæque in imagine tota eſt.
Tempus erat, quo ſacra ſolent Trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus: nox conſcia ſacri.
Nocte ſonat Rhodope tinnitibus ærib acuti:
Nocte ſua eſt egreſſa domo regina, deique
Ritibus inſtruitur, furialiaque accipit arma.
Vite caput tegitur, lateri cervina ſiniſtro
Vellera dependent, humero levis incubat haſta.
Concita per ſylvas turba comitante ſuarum,
Terribilis Progne, furiiſque agitata doloris,
Bacche, tuas ſimulat. Venit ad ſtabula avia tandem,
Exululatque, cuvæque ſonat, portaſque refringit,
Germanamque rapit, raptæque inſignia Bacchi
Induit, & vultus hedcrarum frondibus abdit,
Attonitamque trahens intra ſua mœnia ducit.
Ut ſenſit tetigiſſe domum Philomela nefandam,
Horruit infelix, totoque expalluit ore.
Nacta locum Progne, ſacrorum pignora demit,
Oraque develat miſeræ pudibunda ſororis;
Amplexumque petit. Sed non attollere contra
Suſtinet hæc oculos, pellex ſibi viſa ſororis:
Dejectoque in humum vultu jurare volenti,
Teſtarique deos, per vim ſibi dedecus illud
Illatum, pro voce manus fuit: ardet, & iram
Non capit ipſa ſuam Progne? fletumque ſororis
Corripiens, Non eſt lacrymis hoc, inquit, agendum,
Sed ferro; ſeu, ſi quid habes quod vincere ferrum
Poſſit: in omne nefas ego me, germana, paravi.
Aut ego cum facibus regalia tecta cremabo,
Artificem medijs immittam Tereа flammis;

Aut

Aut linguam, atque oculos, & quæ tibi membra pudorem
Abſtulerant, ferro rapiam; aut per vulnera mille
Sontem animam expellam. Magnum eſt, quodcunq; paravi:
Quid ſit, adhuc dubito. Peragit dum talia Progne,
Ad matrem veniebat Itys: quid poſſit, ab illo
Admonita eſt: oculiſque tuens immittibus, Ah! quam
Es ſimilis patri! dixit: nec plura locuta.
Triſte parat facinus, tacitaque exæſtuat ira.
Ut tamen acceſſit natus, matrique ſalutem
Attulit, & parvis adduxit colla lacertis,
Miſtaque blanditiis puerilibus oſcula junxit;
Mota quidem eſt genitrix, infractaque conſtitit ira,
Invitique oculi lacrymis maduere coactis.
Sed ſimul ex nimia mentem pictate labare
Senſit, ab hoc iterum eſt ad vultus verſa ſororis:
Inque vicem ſpectans ambos; Cur admovet, inquit,
Alter blanditias? rapta filet altera lingua?
Quam vocat hic matrem, cur non vocat illa ſororem;
Cui ſis nupta vide, Pandione nata, marito.
Degeneras: ſcelus eſt pietas in conjuge Tereo.
Nec mora: traxit Ityn veluti Gangetica cervæ
Lactentem fœtum per ſylvas tigris opacas.
Utque domus altæ partem tenuere remotam,
Tendentemque manus, & jam ſua fata videntem,
Et, Mater, Mater, clamantem, & colla petentem
Enſe ferit Progne, lateri qua pectus adhæret.
Nec vultum vertit: ſatis illi ad fata vel unum
Vulnus erat: jugulum ferro Philomela reſolvit;
Vivaque adhuc, animæque aliquid retinentia membra
Dilaniat: Pars inde cavis exſultat ahenis;
Pars verubus ſtridet: manant penetralia tabo.
His adhibet conjux ignarum Terea menſis:
Et patrii moris ſacrum mentita, quod uni
Fas ſit adire viro, comites famuloſque removit.
Ipſe ſedens ſolio Tereus ſublimis avito,
Veſcitur, inque ſuam ſua viſcera congerit alvum.
Tantaque nox animi eſt, Ityn huc accerſite, dixit.

Dissimulare nequit crudelia gaudia Progne;
Famque suæ cupiens exsistere nuntia cladis,
Intus habes quod poscis, ait. Circumspicit ille,
Atque ubi sit, quærit. Quærenti iterumque vocanti:
Sicut erat sparsis furiali cæde capillis,
Prosiluit, tyrannoque caput Philomela cruentum
Misit in ora patris: nec tempore maluit ullo
Posse loqui, & meritis testari gaudia dictis.
Thracius ingenti mensas clamore repellit,
Vipereasque ciet stygia de valle sorores:
Et modo, si posset, reserato pectore, diras
Egerere inde dapes, demersaque viscera gestit:
Flet modo, seque vocat busti miserabile nati:
Nunc sequitur nudo genitas Pandione ferro:
Corpora Cecropidum pennis pendere putares.
Pendebant pennis: quarum petit altera sylvas.
Altera tecta subit; neque adhuc de pectore cædis
Excessere notæ signataque sanguine pluma est.
Ille dolore suo, pœnæque cupidine velox,
Vertitur in volucrem, cui stant in vertice cristæ.
Prominet immodicum pro longo cuspide rostrum.
Nomen Epops volucri; facies armata videtur.
Hic dolor ante diem, longæque extrema senectæ
Tempora, Tartareas Pandiona misit ad umbras.
Sceptra loci, rerumq; capit moderamen Erichtheus:
Fustitia dubium est validisne potentior armis.
Quatuor ille quidem juvenes, totidemque creârat
Fœmineæ sortis: sed erat par forma duarum.
E quibus Æolides Cephalus te conjuge felix
Procri fuit. Boreæ Tereus Thraceique nocebant,
Dilectaque diu caruit dea Orithyia,
Dum rogat, & precibus mavult quam viribus uti.
Ast ubi blanditiis agitur nihil; horridus ira,
Quæ solita est illi, nimiumque domestica, vento,
Et merito aixit: Quid enim mea tela reliqui,
Sævitiam, & vires, iramque animosque minaces;
Admovique preces, quarum me dedecet usus?

Apta

Apta mihi vis est: hac tristia nubila pello,
Hac freta concutio, nodosaque robora verto,
Induroque nives, & terras grandine pulso,
Idem ego cum fratres cœlo sum tactus aperto,
(Nam mihi campus is est) tanto molimine luctor,
Ut medio nostris concursibus insonet æther,
Exsiliantque cavis elisi nubibus ignes.
Idem ego, cum subii convexa foramina terræ,
Suppositique ferox imis mea terga cavernis,
Sollicito manes, totumque tremoribus orbem.
Hac (pe debueram thalamos petiisse: socerque
Non orandus erat mihi, sed faciendus Erichthcus.
Hæc Boreas, aut his non inferiora locutus,
Excussit pennas; quarum jactatibus omnis
Aspirata est tellus, latumque perhorruit æquor.
Pulvereamque trahens per summa cacumina pallam,
Verrit humum, pavidamque metu caligine tectus
Orithyiam adamans fulvis complectitur alis.
Dum volat, arserunt agitati fortius ignes:
Nec prius aërii cursus suppressit habenas,
Quam Ciconum tenuit populos & mœnia raptor.
Illic & gelidi conjux Actæa tyranni.
Et genitrix facta est; partuque enixa gemellos,
Cætera qui matris, pennas genitoris habebant.
Non tamen has memorant una cum corpore natas.
Barbaque dum rutilis aberat subnixa capillis,
Implumes Calaisque puer Zetesque fuerunt,
Mox pariter pennæ ritu cœpere volucrum
Cingere utrumque latus, pariter flavescere malæ.
Ergo ubi concessit tempus puerile juventæ,
Vellera cum Minyis nitido radiantia villo,
Per mare non notum prima petiere carina.

P. Ovidii Naſonis

METAMORPHOSEωN

Liber VII.

JAmque fretum Minyæ Pegaſaa puppe ſecabant,
Perpetuaque trahens inopem ſub nocte ſenectam,
Viſu erat Phineus; juveneſque Aquilone creati
Virgineas volucres miſeri ſenis ore fugarant;
Multaque perpeſſi claro ſub Iaſone, tandem
Contigerant rapidas limoſi Phaſidos undas.
Dumque adeunt regem, Phryxeaque vellera poſcunt,
Voxque datur Minyis magnorum horrenda laborum:
Concipit interea validos Æetias ignes:
Et luctata diu, poſtquam ratione furorem
Vincere non poterat, Fruſtra, Medea, repugnas;
Neſcio quis deus obſtat, ait, mirumque quid hoc eſt,
Aut aliquid certe ſimile huic, quod amare vocatur.
Nam cur juſſa patris nimium mihi dura videntur?
Sunt quoque dura nimis. Cur quem modo denique vidi,
Ne pereat, timeo? quæ tanti cauſa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas,
Si potes, infelix Si poſſem, ſanior eſſem,
Sed trahit invitam nova vis: aliudque Cupido,
Mens aliud ſuadet. Video meliora, proboque:
Deteriora ſequor. Quid in hoſpite regia virgo
Ureris; & thalamos alieni concipis orbis?
Hæc quoque terra poteſt quod ames dare. Vivat, an ille
Occidat, in Diis eſt: vivat tamen? idque precari

Vel

Vel ſine amore licet: quid enim commiſit Iaſon?
Quem, niſi crudelem, non tangat Iaſonis ætas,
Et genus, & virtus? quem non, ut cætera deſint,
Forma movere poteſt? Certe mea pectora movit.
At niſi opem tulero, taurorum afflabitur ore;
Concurretque ſuæ ſegeti, tellure creatis
Hoſtibus; aut avido dabitur fera præda draconi.
Hoc ego ſi patiar, tum me de tigride natam,
Tum ferrum, & ſcopulos geſtare in corde fatebor.
Cur non & ſpecto pereuntem, oculoſque videndo
Conſceleno? cur non tauros exhortor in illum?
Terrigenaſque feros, inſopitumque draconem?
Dii meliora velint! Quanquam non iſta precanda,
Sed facienda mihi: prodamne ego regna parentis?
Atque ope neſcio quis ſervabitur advena noſtra:
Ut, per me ſoſpes, ſine me det lintea ventis?
Virque ſit alterius? pœne Medea relinquar?
Si facere hoc, aliamve poteſt præponere nobis;
Occidat ingratus. Sed non is vultus in illo;
Non ea nobilitas animo eſt, ea gratia formæ,
Ut timeam fraudem, meritique oblivia noſtri:
Et dabit ante fidem, cogamque in fœdera teſtes
Eſſe deos Quid tuta times? accingere, & omnem
Pelle moram. Tibi ſe ſemper debebit Iaſon,
Te face ſolenni jungit ſibi: perque Pelaſgas
Servatrix urbes matrum celebrabere turba.
Ergo ego germanam, fratremque, patremque, deoſque,
Et natale ſolum venis ablata relinquam?
Nempe pater ſævus, nempe eſt mea barbara tellus,
Frater adhuc infans: ſtant mecum vota ſororis.
Maximus intra me deus eſt. Non magna relinquam,
Magna ſequar; Titulum ſervatæ puppis Achivæ;
Notitiamque loci melioris; & oppida, quorum
Hic quoque fama viget; cultuſque, arteſque, virorum:
Quemque ego cum rebus quas totus poſſidet orbis,
Æſonidem, mutaſſe velim; quo conjuge felix,
Et diis chara ferar, & vertice ſydera tangam.

Quid quod neſcio qui mediis occurrere in undis
Dicuntur montes? ratibuſque inimica Charybdis,
Nunc ſorbere fretum, nunc reddere; cinctaque ſævis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Nempe tenens quod amo, gremioque in Iaſonis hærens,
Per freta longa ferar. Nihil illum amplexa timebo:
Aut, ſi quid metuam, metuam de conjuge ſolo.
Conjugium nunc putas? Specioſaque nomina culpæ
Imponis, Medea, tuæ? Quin aſpice quantum
Aggrediare nefas; & dum licet, effuge crimen.
Dixit: & ante oculos rectum, pietaſque pudorque
Conſtiterant; & victa dabat jam terga cupido.
Ibat ad antiquas Hecates Perſeïdos aras,
Quas nemus umbroſum, ſecretaque ſylva tegebat:
Et jam fractus erat, pulſuſque reſederat ardor;
Cum videt Æſoniden, exſtinctaque flamma reluxit,
Erubuere genæ, totoque recanduit ore.
Ut ſolet à ventis alimenta reſumere, quæque
Parva ſubinducta latuit ſcintilla favilla,
Creſcere, & in veteres agitata reſurgere vires:
Sic jam lenis amor quem jam languere putares,
Ut vidit juvenem, ſpecie præſentis inarſit.
Et caſu, ſolito formoſior Æſone natus
Illa luce fuit: poſſes ignoſcere amanti.
Spectat: & in vultu, veluti tum denique viſo,
Lumina fixa tenet: nec ſe mortalia demens
Ora videre putat, nec ſe declinat ab illo
Ut vero cœpitque loqui, dextramque prehendit
Hoſpes, & auxilium ſummiſſa voce rogavit,
Promiſitque torum; lacrymis ait illa profuſis,
Quid facium video, nec me ignorantia veri
Decipiet: ſed amor: ſervabere munere noſtro:
Servatus promiſſa dato. Per ſacra triformis
Illic Deæ lucoque ſoret quod numen in illo,
Perque patrem ſocevi cernentem cuncta futuri,
Eventuſque ſuos, & tanta pericula jurat.
Creditus accepit cantatas protinus herbas,

Edi-

Edidicitque usum, lætusque in tecta recessit.
Postera depulerat stellas Aurora micantes:
Conveniunt populi sacrum Mavortis in arvum,
Consistuntque jugis: medio rex ipse resedit
Agmine purpureus, sceptroque insignis eburno.
Ecce! adamantæis Vulcanum naribus efflant
Æripedes tauri; tactæque vaporibus herbæ
Ardent: utque solent pleni resonare camini,
Aut ubi terrena silices fornace soluti
Concipiunt ignem liquidarum aspergine aquarum;
Pectora sic intus clausas volventia flammas,
Gutturaque usta sonant. Tamen illis Æsone natus
Obvius it. Vertêre truces venientis ad ora
Terribiles vultus, præfixaque cornua ferro;
Pulvereumque solum pede pulsavere bisulco,
Fumificisque locum mugitibus implevere.
Dirigucre metu subito Minyæ: ille nec ullos
Sensit anhelatus (tantum medicamina possunt)
Pendulaque audaci mulcet palearia dextra,
Suppositosque jugo pondus gravè cogit aratri
Ducere, & insuetum ferro proscindere campum.
Mirantur Colchi: Minyæ clamoribus augent,
Adjiciuntque animos: galea tum sumit abena
Vipereos dentes, & aratos spargit in agros.
Semina mollit humus validoque prætincta veneno;
Et crescunt, fiuntque sati nova corpora dentes.
Utque hominis speciem materna sumit in alvo,
Perque suos intus numeros componitur infans,
Nec nisi maturus communes exit in auras:
Sic ubi visceribus gravidæ telluris imago
Effecta est hominis, fœto consurgit in arvo;
Quodque magis mirum est, simul edita concutit arma.
Quos ubi viderunt præacutæ cuspidis hastas
In caput Æmonii juvenis torquere parantes,
Demisere metu vultumque animumque Pelasgi.
Ipsa quoque extimuit, quæ tutum fecerat illum:
Utque peti vidit juvenem tot ab hostibus unum,

Palluit, & ſubito ſine ſanguine frigida ſedit.
Neve parum valeant à ſe data gramina, carmen
Auxiliare canit, ſecretaſque advocat artes.
Ille gravem medios ſilicem jaculatus in hoſtes,
A ſe depulſum Martem convertit in ipſos.
Terrigenæ pereunt per mutua vulnera fratres,
Civilique cadunt acie. Gratantur Achivi,
Victoremque tenent, avidiſque amplexibus hærent.
Tu quoque victorem complecti, barbara, velles:
Obſtitit incepto pudor. At complexa fuiſſes:
Sed te, ne faceres, tenuit reverentia famæ.
Quod licet, affectu tacito lætaris, agiſque
Carminibus grates, & diis autoribus horum.
Pervigilem ſupereſt herbis ſopire draconem,
Qui criſta, linguiſque tribus præſignis, & uncis
Dentibus horrendus, cuſtos erat arboris aureæ.
Hunc poſtquam ſparſit Lethæi gramine ſucci,
Verbaque ter dixit placidos facientia ſomnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina ſiſtunt,
Somnus in ignotos oculos advenit; & auro
Heros Æſonius potitur, ſpolioque ſuperbus,
Muneris autorem ſecum ſpolia altera portans.
Victor Iolchiachos tetigit cum conjuge portus,
Æmoniæ matres pro natis dona receptis,
Grandævique ferunt patres; congeſtaque flamma
Thura liquefaciunt; indutaque cornibus aurum
Victima vota facit: ſed abeſt gratantibus Æſon,
Jam propior letho, feſſuſque ſenilibus annis.
Tunc ſic Æſonides; O cui debere ſalutem
Confiteor, conjux, quamquam mihi cuncta dediſti,
Exceſſitque fidem meritorum ſumma tuorum:
Si tamen hoc poſſunt, (quid enim non carmina poſſunt?)
Deme meis annis, & demptos adde parenti.
Nec tenuit lacrymas. Mota eſt pietate rogantis,
Diſſimilemque animum ſubiit pater Æſona relictus.
Non tamen affectus tales confeſſa, Quod, inquit,
Excidit ore tuo, conjux, ſcelus? Ergo ego cuiquam

Poſſe

Posse tuæ videor spatium transcribere vitæ?
Non sinat hoc Hecate, nec tu petis æqua: sed isto,
Quod petis, experiar majus dare munus, Iason.
Arte mea soceri longum tentabimus ævum.
Non annis revocare tuis: modo diva triformis
Adjuvet, & præsens ingentibus adnuat ausis.
Tres aberant noctes, ut cornua tota coïrent,
Efficerentque orbem: postquam plenissima fulsit,
Et solida terras spectavit imagine Luna:
Egreditur tectis, vestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos;
Fertque vagos mediæ per muta silentia noctis
Incomitata gradus. Homines, volucresque, feraque
Solverat alta quies: nullo cum murmure serpens,
Sopito similis, nullo cum murmure serpit;
Immotæque silent frondes, silet humidus aër.
Sydera sola micant: ad quæ sua brachia tendens,
Ter se convertit, ter sumptis flumine crinem
Irroravit aquis, ternis & hiatibus ora
Solvit; & in dura summisso poplite terra,
Nox, ait, arcanis fidissima, quæque diurnis
Aurea cum Luna succeditis ignibus astra,
Tuque tricorps Hecate, quæ cœptis conscia nostris,
Adjutrixque venis, cantusque arteque magorum,
Quæque magos Tellus pollentibus instruis herbis,
Auræque, & venti, montesque, amnesque, lacusque,
Diique omnes nemorum, diique omnes noctis, adeste:
Quorum ope, cum volui, ripis mirantibus amnes
In fontes redïere suos; concussaque fisto,
Stantia concutio cantu freta; nubila pello.
Nubilaque induco; ventos abigoque, vocoque:
Vipereas rumpo verbis & carmine fauces;
Vivaque saxa, sua convulsaque robora terra,
Et sylvas moveo; jubeoque tremiscere montes,
Et mugire solum, manesque exire sepulcris.
Te quoque, Luna, traho; quamvis temerata labores
Æra tuos minuant: currus quoque carmine nostro

Pallent,

Pallent, ac pallet noſtris Aurora venenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetaſtis, & unco
Haud patiens oneris collum preſſiſtis aratro.
Vos ſerpentigenis in ſe fera bella dediſtis,
Cuſtodemque rudem ſomno ſopiſtis, & aurum
Vindice decepto Graias miſiſtis in urbes.
Nunc opus eſt ſuccis, per quos renovata ſenectus
In florem redeat, primoſque recolligat annos.
Et dabitis: neque enim micuerunt ſydera fruſtra,
Nec fruſtra volucrum tractus cervice draconum
Currus adeſt: aderat demiſſus ab æthere currus.
Quo ſimul aſcendit, frænataque colla draconum
Permulſit, manibuſque leves agitavit habenas;
Sublimis rapitur, ſubjectaque Theſſala Tempe
Deſpicit, & certis regionibus applicat angues.
Et quas Oſſa tulit, quas altus Pelion herbas,
Othryſque, & Pindus, & Pindo major Olympus,
Perſpicit; & placitas partim radice revellit,
Partim ſuccidit curvamine falcis ahenæ.
Multa quoque Apidani placuerunt graminaribus,
Multa quoque Amphryſi; nec eras immunis Enipeus:
Nec non Penēus, nec non Sperchiades undæ
Contribuere aliquid, juncoſaque littora Bœbes.
Carpſit & Euboïca vivax Anthedone gramen,
Nondum vulgatum mutato corpore Glauci.
Nona dies illam curru, penniſque draconum,
Nonaque nox omnes luſtrantem viderat agros,
Cum rediit: nec erant tacti niſi odore dracones;
Et tamen annoſæ pellem poſuere ſenectæ.
Conſtitit adveniens citra limenque foreſque,
Et tantum cœlo tegitur, refugitque viriles
Contactus, ſtatuitque aras de cæſpite binas;
Dextriore Hecates, at læva parte Juventæ.
Has ubi verbenis, ſylvaque incinxit agreſti;
Haud procul egeſta ſcrobibus tellure duabus
Sacra facit: cultroſque in guttura velleris atri
Conjicit, & patulas perfundit ſanguine foſſas.

Tum

Tum ſuper invergens tepidi carchesia lactis,
Alteraque invergens liquidi carchesia mellis,
Verba simul fundit, terrenaque numina poscit,
Umbrarumque rogat rapta cum conjuge regem,
Ne properent artus anima fraudare senili.
Quos ubi placavit precibusque & murmure longo,
Æsonis effœtum proferri corpus ad aras
Jussit: & in plenos resolutum carmine somnos
Exanimi similem stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Æsonidem procul hinc jubet ire ministros;
Et monet arcanis oculos removere prophanos.
Diffugiunt jussi: sparsis Medea capillis
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras:
Multifidasque faces in fossa sanguinis atra
Tingit, & infectas geminis accendit in aris;
Terque senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.
Interea valido positum medicamen aheno
Fervet, & exsultat, spumisque tumentibus albet.
Illic Æmonia radices valle resectas,
Seminaque & flores, & succos incoquit atros.
Adjicit extremo lapides oriente petitos,
Et quas Oceani refluum mare lavit arenas.
Addidit exceptas Lunæ de nocte pruinas,
Et strigis infames ipsis cum carnibus alas,
Irque virum soliti vultus mutare ferinos
Ambigui prosecta lupi: nec defuit illi
Squamea Cinyphii tenuis membrana chelydri,
Vivaciſque jecur cervi: quibus insuper addit
Ora caputque novem cornicis secula passæ.
His & mille aliis postquam sine nomine rebus
Propositum instruxit mortali barbara munus;
Arenti ramo jampridem mitis olivæ
Omnia confudit, summisque immiscuit ima.
Ecce! vetus calido versatus stipes aheno
Fit viridis primo: nec longo tempore frondes
Induit, & subito gravidis oneratur olivis.
At quacunque cavo spumas ejecit aheno

Ignis

Ignis, & in terram gutta cecidere calentes,
Vernat humus, floreſque & mollia pabula ſurgunt.
Quæ ſimul ac vidit, ſtricto Medea recludit
Enſe ſenis jugulum; veteremque exire cruorem
Paſſa, replet ſuccis: quos poſtquam combibit Æſon,
Aut ore exceptos, aut vulnere; barba, comæque,
Canitie poſita, nigrum rapuere colorem.
Pulſa fugit macies: abeunt pallorque, ſituſque:
Adjectæque cavæ ſupplentur corpore rugæ:
Membraque luxuriant. Æſon miratur, & olim
Ante quater denos hunc ſe reminiſcitur annos;
Diſſimilemque animum ſubiit, ætate relicta.
Viderat ex alto tanti miracula monſtri
Liber: & admonitus juvenes nutricibus annos
Poſſe ſuis reddi, capit hoc à Colchide munus.
Neve doli ceſſent, odium cum conjuge falſum
Phaſias adſimulat, Peliæque ad limina ſupplex
Confugit: atq; illam (quoniam gravis ipſe ſenecta eſt)
Excipiunt natæ: quas tempore callida parvo
Colchis amicitiæ fallacis imagine cepit.
Dúmque referi inter meritorum maxima, demptos
Æſonis eſſe ſitus, atque hac in parte moratur;
Spes eſt virginibus Pelia ſubjecta creatis,
Arte ſuum parili revireſcere poſſe parentem.
Idque petunt juvenes, pretium ſine fine paciſci.
Illa brevi ſpatio ſilet, & dubitare videtur,
Suſpenditque animos, ficta gravitate, rogantum.
Mox ubi pollicita eſt, Quo ſit fiducia major
Muneris hujus, ait, qui veſtri maximus ævo eſt
Dux gregis inter oves, agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effœtus laniger annis
Attrahitur, flexo circum cava tempora cornu
Cujus ut Æmonio marcentia guttura cultro
Fodit, & exiguo maculavit ſanguine ferrum,
Membra ſimul pecudis, validoſque venefica ſuccos
Mergit in ære cavo: minuunt ea corporis artus,
Cornuaque exurunt, nec non cum cornibus annos

Et

Et tener auditur medio balatus aheno.
Nec mora: balatum mirantibus, exsilit agnus;
Lasciviteque fuga, lactantiaque ubera quærit.
Obstupuere sata Pelia: promissaque postquam
Exhibuere fidem, tum vero impensius instant.
Ter juga Phœbus equis in Ibero flumine mersis
Dempserat, & quarta radiantia nocte micabant
Sidera, cum rapido fallax Æetias igni
Imponit purum laticem, & sine viribus herbas.
Famque neci similis, resoluto corpore, regem,
Et cum rege suos custodes somnus habebat,
Quem dederat cantus, magicæque potentia lingua.
Intrarant jussæ cum Colchide limina natæ,
Ambierantque torum: Quid nunc dubitatis, inertes?
Stringite, ait, gladios; veteremque haurite cruorem,
Ut repleam vacuas juvenili sanguine venas.
In manibus vestris vita est, ætasque parentis.
Si pietas ulla est, nec spes agitatis inanes,
Officium præstate patri, telisque senectam
Exigite, & saniem conjecto emittite ferro.
His, ut quæque pia est, hortatibus impia prima est;
Et, ne sit scelerata, facit scelus: haud tamen ictus
Ulla suos spectare potest, oculosque reflectunt,
Cæcaque dant sævis aversæ vulnera dextris.
Ille cruore fluens subito tamen allevat artus,
Semilacerque toro tentat consurgere; & inter
Tot medios gladios pallentia brachia tendens,
Quid facitis, natæ? quis vos in fata parentis
Armat, ait? Cecidere illis animique, manusque;
Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
Abstulit, & calidis laniatum mersit in undis.
Quæ nisi pennatis serpentibus isset in auras,
Non exempta foret pœnæ: fugit aëra, superque
Pelion umbrosum, Philyræaque tecta, superque
Othryn, & eventu veteris loca nota Cerambi.
Hic ope nympharum sublatus in æëra pennis,
Cum gravis infuso tectus foret obruta ponto,

Deu-

Deucalioneas effugit inobrutus undas.
Æoliam Pitanen à læva parte relinquit,
Factaque de ſaxo longi ſimulacra draconis:
Idæumque nemus, quo, nati furta, juvencum
Occuluit Liber falſi ſub imagine cervi:
Quaque pater Coryti parva tumulatus arena eſt.
Et quos Mera novo latratu terruit agres:
Eurypylique urbem, qua Coæ cornua matres
Geſſerunt, tunc cum diſcederet Herculis agmen:
Phœbæamque Rhodon, & Ialyſios Telchinas;
Quorum oculos ipſo mutantes omnia viſu
Jupiter exoſus, fraternis ſubdidit undis.
Tranſit & antiquæ Carthæïa mœnia Cææ,
Qua pater Alcidamas placidam de corpore natæ
Miraturus erat naſci potuiſſe columbam.
Inde lacus Hyrics videt, & Cycneïa Tempe
Quæ ſubitus celebravit olor: nam Phyllius illic
Imperio pueri, volucreſque, ferumque leonem
Tradiderat domitos: taurum quoque vincere juſſas
Viſerat: & ſtricto toties iratus amori,
Præmia poſcenti taurum ſuprema negavit.
Ille indignatus, Cupies dare, dixit: & alto
Deſiluit ſaxo: cunctis ceci liſſe putabant.
Factus olor niveis pendebat in aëre pennis.
At genitrix Hyrie ſervatum neſcia, flendo
Delicuit; ſtagnumque ſuo de nomine fecit.
Adjacet his Pleuron: in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum vulnera Combe.
Inde Calaureæ Latoïdos aſpicit arva,
In volucrem verſi cum conjuge conſcia regis.
Dextera Cyllene eſt: in qua cum matre Manephron
Concubiturus erat ſævarum more ferarum.
Cephyſon procul hinc deflentem fata nepotis
Reſpicit in tumidam Phocen ab Apolline verſi;
Eumelique domum lugentis in aëre natam.
Tandem vipereis Ephyren Pirenida pennis,
Contigit: hic ævo veteres mortalia primo

Corpora

Corpora vulgarunt pluvialibus edita fungis.
Sed postquam Colchis arsit nova nupta venenis,
Flagrantemque domum regis male vidit: utroque
Sanguine natorum perfunditur impius ensis;
Ultaque se male mater, Iasonis effugit arma.
Hinc Titaniacis ablata draconibus intrat
Palladias arces, quæ te, justissime Phineu,
Teque, senex Peripha, pariter videre volantes,
Innexamque novis neptem Polyphemonis alis.
Excipit hanc Ægeus, facto damnandus in uno.
Nec satis hospitium est, thalami quoque fœdere jungit.
Famque aderat Theseus proles ignota parenti,
Qui virtute sua bimarem pacaverat Isthmon.
Hujus in exitium miscet Medea quod olim
Attulerat secum Scythicis aconiton ab oris.
Illud Echidnææ memorant è dentibus ortum
Esse canis. Specus est tenebroso cæcus hiatu,
Et via declivis, per quam Tirynthius heros
Restantem, contraque diem, radiosque micantes
Obliquantem oculos, nexis adamante catenis
Cerberon attraxit: rabida qui concita ira
Implevit pariter ternis latratibus auras,
Et sparsit virides spumis albentibus agros.
Has concrescere putant, nactasque alimenta feraces
Fœcundique soli, vires cepisse nocendi.
Quæ quia nascuntur dura vivacia caute,
Agrestes aconita vocant. Ea conjugis æstu
Ipse parens Ægeus nato porrexit, ut hosti,
Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra:
Cum pater in capulo gladii cognovit eburno
Signa sui generis, facinusque excussit ab ore.
Effugit illa necem nebulis per carmina motis.
At genitor, quanquam lætatur sospite nato,
Attonitus tamen est geniti discrimine parvo
Committi potuisse nefas: fovet ignibus aram.
Muneribusque deos implet; feriuntque secures
Colla torosa boum vinctorum cornua vittis.

Nullus

Nullus Erechthidis fertur celebratior illa
Illuxisse dies: agitant convivia patres,
Et medium vulgus: nec non & carmina, vino
Ingenium faciente, canunt. Te, maxime Theseu,
Mirata est Marathon Cretai sanguine tauri.
Quodque suam securus arat Gremyona colonus.
Munus, opusque tuum est. Tellus Epidauria per te
Clavigeram vidit Vulcani occumbere prolem:
Vidit & immitem Cephisias ora Procrusten:
Cercyonis lethum vidit Cerealis Eleusis.
Occidit ille Scinis, magnis male viribus usus;
Qui poterat curvare trabes, & agebat ab alto
Ad terram late sparsuras corpora pinus.
Tutus ad Alcathoën Lelegeia mœnia limes
Composito Scirone patet; sparsisque latronis
Terra negat sedem, sedem negat ossibus unda;
Quæ jactata diu fertur durasse vetustas
In scopulos: scopulis nomen Scironis inhæret:
Si titulos annosque tuos numerare velimus,
Facta prement anni. Pro te, fortissime, vota
Publica suscipimus: Bacchi tibi sumimus haustus.
Consonat assensu populi, precibusque faventum
Regia: nec tota tristis locus ullus in urbe est
Nec tamen (usque adeo nulla est sincera voluptas.
Sollicitumque aliquid lætis intervenit) Ægeus
Gaudia percepit nato secura recepto.
Bella parat Minos: qui quanquam milite, quanquam
Classe valet; patria tamen est firmissima ira,
Androgeique necem justis ulciscitur armis.
Ante tamen bello vires acquirit amicas:
Quaque patent aditus volucri freta classe pererrat.
Hinc Anaphen sibi jungit, & Astypalæia regna:
Promissis Anaphen, regna Astypalæia bello.
Hinc humilem Myconen, cretosaque rura Cimoli,
Florentem Cythnon, Scyron, planamque Seriphon,
Marmoreamque Paron, quamque impia prodidit Arne
Sithonis, accepto, quod avara popposcerat, auro.

Mutata

Mutata eſt in avem, quæ nunc quoque diligit aurum;
Nigra pedes, nigris velata monedula pennis.
At non Oliaros, Didymeque, & Tenos, & Andros,
Et Gyaros, nitidæque ſerax Peparethos olivæ,
Gnoſſiacas juvêre rates: latere inde ſiniſtro
Oenopiam Minos petit Æacidëia regna.
Oenopiam veteres appellavêre: ſed ipſe
Æacus Æginam genitricis nomine dixit.
Turba ruit, tantæque virum cognoſcere famæ
Expetit; occurrunt illi, Telamonque, minorque
Quam Telamon Pelcus, & proles tertia Phocus.
Ipſe quoque egreditur tardus gravitate ſenili
Æacus, &, quæ ſit veniendi cauſa, requirit.
Admonitus patrii luctus ſuſpirat: & illi
Dicta refert rector populorum talia centum:
Arma juves oro pro nato ſumpta; piæque
Pars ſis militiæ: tumulo ſolatia poſco.
Huic Aſopiades, Petis irrita, dixit, & urbi
Non facienda meæ: neque enim conjunctior ulla
Cecropidis hac eſt tellus: ea fœdera nobis.
Triſtis abit; ſtabuntque tibi tua fœdera magno,
Dixit: & utilius bellum putat eſſe minari,
Quam gerere, atque ſuas ibi præconſumere vires.
Claſſis ab Oenopiis etiam nunc Lyctia muris
Spectari poterat: cum pleno concita velo
Attica puppis adeſt, & portus intrat amicos,
Quæ Cephalum, patriæque ſimul mandata ferebat.
Æacidæ longo juvenes pòſt tempore viſum
Agnovere tamen Cephalum, dextraſque dedêre,
Inque patris duxêre domum. Spectabilis heros,
Et veteris retinens etiam nunc pignora formæ,
Ingreditur, ramumque tenens popularis olivæ,
Et dextra lævaque duos ætate minores,
Major habet, Clyton, & Buten, Pallante creatos.
Poſtquam congreſſi, primi ſua verba tulerunt
Cecropidæ. Cephalus peragit mandata, rogatque
Auxilium; fœduſque refert, & jura parentum:

Imperiumque peti totius Achaïdos addit.
Sic ubi mandatam juvit facundia cauſam:
Æacus, in capulo regni nitente ſiniſtra,
NE petite auxilium, ſed ſumite, dixit, Athenæ
Nec dubiæ vires: quas hæc habet inſula, veſtras
Ducite, & omnis eat rerum ſtatus iſte mearum
Robora non deſunt: ſuperat mihi miles & hoſti,
Gratia diis, felix & inexcuſabile tempus.
Immo ita ſit Cephalus, creſcat tua civibus opto
Urbs, ait: adveniens equidem modo gaudia cepi,
Cum tam pulchra mihi, tam par ætate juventus
Obvia proceſſit: multos tamen inde requiro,
Quos quondam vidi veſtra prius urbe receptus.
Æacus ingemuit, triſtique ita voce locutus:
FLEBILE principium melior fortuna ſecuta eſt.
Hanc utinam vobis poſſem memorare! ſine ullo
Ordine nunc repetam: neu longa ambage morer vos,
Oſſa cinisque jacent, memori quos mente requiris.
Et quota pars illi rerum perière mearum!
Dira lues populis ira Junonis iniquæ
Incidit exoſa dictas à pellice terras.
DUM viſum eſt mortale malum, tantæque latebat
Cauſa nocens cladis, PUGNATUM eſt arte medendi.
EXITIUM ſuperabat opem, quæ victa jacebat.
Principio cœlum ſpiſſa caligine terras
Preſſit, & ignavos incluſit nubibus æſtus;
Dumque quater plenis explevit cornibus orbem,
Luna, quater plenum tenuata retexuit orbem,
Lethiferis calidi ſpirarunt æſtibus Auſtri.
Conſtat & in fontes vitium veniſſe, lacuſque,
Milliaque incultos ſerpentum multa per agros
Erraſſe, atque ſuis fluvios temeraſſe venenis.
Strage canum primo, volucrumque ovium que, boumque,
Inque feris ſubiti deprenſa potentia morbi eſt.
Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, medioque recumbere ſulco.
Lanigeris gregibus, balatus dentibus ægros,

Sponte

Sponte ſua lanæque cadunt, & corpora tabent.
Acer equus quondam, magnæque in pulvere famæ,
Degenerat: palmæ veterumque oblitus honorum,
Ad præſepe gemit morbo moriturus incerti.
Non aper iraſci meminit, nec fidere curſu
Cerva, nec armentis incurrere fortibus urſi.
OMNIA languor habet: ſylvis, agriſque, viiſque,
Corpora fœda jacent: vitiantur odoribus auræ.
Mira loquor. Non illa canes, avidæque volucres,
Non cani tetigêre lupi: dilapſa liqueſcunt,
Afflatuque nocent, & agunt contagia latè.
Pervenit ad miſeros damno graviore colonos
Peſtis, & in magnæ dominatur mœnibus urbis.
Viſcera torrentur primo, flammiſque fatiſcunt:
Indicium rubor eſt, & ductus anhelitus igni.
Aſpera lingua tumet, tepidiſque arentia ventis
Ora patent, auraque graves captantur hiatu.
Non ſtratum, non ulla pati velamina poſſunt;
Dura ſed in terra ponunt præcordia: nec fit
Corpus humo gelidum, ſed humus de corpore fervet.
Nec moderator adeſt: inque ipſos ſæva medentes
Erumpit clades, obſuntque auctoribus artes.
Quò propior quiſque eſt, ſervitque fidelius ægro.
In partem lethi citius venit: atque SALUTIS
Spes abiit; finemque videns in funere morbi.
Indulgent animis; & nulla, quid utile, cura eſt:
Utile enim nihil eſt. Paſſim, poſitoque pudore,
Fontibus & fluviis puteiſque capacibus hærent,
NEC ſitis eſt extincta prius quam vita, bibendo.
Inde graves morbo nequeunt conſurgere, & ipſis
Immoriuntur aquis: aliquis tamen hauſit & illas.
Tantaque ſunt miſeris inviſi tædia lecti;
Proſiliunt: aut, ſi prohibent conſiſtere vires,
Corpora devolvunt in humum; fugiuntque penates
Quiſque ſuos: ſua cuique domus funeſta videtur:
Et, quia cauſa latet, locus eſt in crimine notus.
Semianimes errare viis, dum ſtare valebant,

Aſpiceres; flentes alios, terraque jacentes,
Laſſaque verſantes ſupremo lumina motu.
Membraque pendentis tendunt ad ſidera cœli,
Hic, illic, ubi mors deprenderat, exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit? aut quid debuit eſſe?
Ut vitam odiſſem & cuperem pars eſſe meorum.
Quo ſe cunque acies oculorum flexerat, illic
Vulgus erat ſtratum: veluti cum putria motis
Poma cadunt ramis, agitataque ilice glandes.
Templa vides contra gradibus ſublimia longis:
Jupiter illa tenet. Quis non altaribus illis
Irrita thura dedit; quoties pro conjuge conjux,
Pro nato genitor dum verba precantia dixit,
Non exoratis animam finivit in aris?
Inque manu thuris pars inconſumpta reperta eſt?
Admoti quoties templis, dum vota ſacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua virum.
Haud expectato ceciderunt vulnere tauri?
Ipſe ego ſacra Jovi pro me, patriaque, tribuſque
Cum facerem natis; mugitus victima diros
Edidit, & ſubito collapſa ſine ictibus ullis,
Exiguo tinxit ſubjecta ſanguine cultros.
Fibra quoque ægra notas veri, monituſque deorum
Perdiderat: triſtes penetrant ad viſcera morbi.
Ante ſacros vidi projecta cadavera poſtes:
Ante ipſas, quo mors foret invidioſior, aras.
Pars animam laqueo claudunt, mortiſque timorem
Morte fugant, ultroque vocant venientia fata.
Corpora miſſa neci nullis de more feruntur.
Funeribus, neque enim capiebant funera portæ.
Aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
Indotata rogos — & jam reverentia nulla eſt;
Deque rogis pugnant, alieniſque ignibus ardent.
Qui lacryment, deſunt; indefletæque vagantur
Natorum, matrumque animæ, juvenumque, ſenumque.
Nec locus in tumulos, nec ſufficit arbor in ignes.
Aut ejus tanto miſerarum turbine rerum,

Juppiter

Iuppiter ô, dixi, ſi te non falſa loquuntur
Iſſe ſub amplexus Æginæ Aſopidos olim,
Nec te, magne pater, noſtrî pudet eſſe parentem:
Aut mihi redde meos, aut me quoque conde ſepulcro.
Ille notam fulgore dedit, tonitruque ſecundo;
Accipio, ſinique iſta precor felicia mentis
Signa tuæ, dixit, quæ das mihi pignoris omen,
Forte fuit juxta patulis rariſſima ramis
Sacra Jovi quercus de ſemine Dodonæo:
Hic nos frugilegas aſpeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes,
Rugoſoque ſuum ſervantes cortice callem.
Dum numerum miror, Totidem, pater optime, dixi,
Tu mihi da cives, & inania mœnia ſupple.
Intremuit, ramiſque ſonum ſine flamine motis
Alta dedit quercus. Pavido mihi membra timore
Horruerant, ſtabantque comæ: tamen oſcula terræ,
Roboribuſque dedi: nec me ſperare fatebar.
Sperabam tamen, atque animo mea vota fovebam.
Nox ſubit, & curis exercita corpora ſomnus
Occupat: ante oculos eadem mihi quercus adeſſe,
Et ramos totidem, totidemque animalia ramis
Ferre ſuis viſa eſt, pariterque tremiſcere motu,
Graniferumque agmen ſubjectis ſpargere in arvis;
Creſcere quod ſubito majus majuſque videtur,
Ac ſe tollere humo, rectoque aſſiſtere trunco.
Et maciem, numerumque pedum, nigrumque colorem
Ponere, & humanam membris inducere formam.
Somnus abit: damno vigilans mea viſa, querorque
In ſuperis opis eſſe nihil: ſed in ædibus ingens
Murmur erat, voceſque hominum exaudire videbar
Jam mihi deſuetas. Dum ſuſpicor has quoque ſomni
Eſſe, venit Telamon properus, foribuſque reclusis,
Speque, fideque, pater, dixit, majora videbis.
Egredere, Egredior: qualeſque in imagine ſomni
Viſus eram vidiſſe viros, ex ordine tales
Aſpicio, noſcoque. Adeunt, regemque ſalutant.

Vota Jovi ſolvo, populiſque recentibus urbem
Partior, & vacuos priſcis cultoribus agros:
Myrmidonaſque voco, nec origine nomina fraudo.
Corpora vidiſti: mores, quos ante gerebant,
Nunc quoque habent. Parcum genus eſt, patiensq; laborum,
Quæſitique tenax, & quod quæſita reſervet.
Hi te ad bella pares annis animiſque ſequentur,
Cum primum, qui te feliciter attulit, Eurus
(Eurus enim attulerat) fuerit mutatus in Auſtros.
Talibus atque aliis longum ſermonibus illi
Implevere diem. Lucis pars optima menſæ
Eſt data: nox ſomnis. Jubar aureus extulerat Sol:
Flabat adhuc Eurus, redituraque vela tenebat.
Ad Cephalum Pallante ſati, cui grandior atas;
Ad regem Cephalus, ſimul & Pallante creati
Conveniunt: ſed adhuc regem ſopor altus habebat.
Excipit Æacides illos in limine Phocus:
Nam Telamon fraterque viros ad bella parabant.
Phocus in interius ſpatium, pulchroſque receſſus
Cecropidas duxit, cum queis ſimul ipſe reſedit.
Aſpicit Æoliden, ignota ex arbore factum
Ferre manu jaculum, cujus fuit aurea cuſpis.
Pauca prius mediis ſermonibus ille locutus,
Sum nemorum ſtudioſus, ait, cædiſque ferinæ.
Qua tamen è ſylva teneas baſtile reciſum,
Jamdudum dubito: certè ſi fraxinus eſſet,
Fulva colore foret; ſi cornus, nodus ineſſet.
Unde ſit ignoro: ſed non formoſius iſto
Viderunt oculi telum jaculabile noſtri.
Excipit Actæis è fratribus alter, & Usum
Majorem ſpecie mirabere, dixit, in iſto;
Conſequitur quodcunque petit: fortunaque miſſum
Non regit; & revolat nullo referente cruentum.
Tum vero juvenis Nereïus omnia quærit:
Cur ſit, & unde datum, quis tanti muneris autor.
Qui petit ille refert, & cætera nota pudore,
Qua tulerit mercede, ſilet; tactuſque dolore

Con-

Conjugis amiſſæ, lacrymis ita fatur obortis :
Hoc me, nata Dea (quis poſſet credere?) telum
Flere facit, facietque diu ſi vivere nobis
Fata diu dederint : hoc me cum conjuge chara
Perdidit : hoc utinam caruiſſem munere ſemper.
Procris erat, ſi forte magis perverit ad aures
Orithyia tuas, magnæ ſoror Orithyiæ.
Si faciem, moreſque velis conferre duarum,
Dignior iſta rapi : Pater hanc mihi junxit Erechtheus :
Hanc mihi junxit amor. Felix dicebar, eramque.
Non ita Dis viſum eſt : at nunc quoquo forſitan eſſem.
Alter agebatur poſt ſacra jugalia menſis ;
Cum me cornigeris tendentem retia cervis,
Vertice de ſummo ſemper-florentis Hymetti
Lutea mane videt pulſis Aurora tenebris ;
Invitumque rapit. Liceat mihi vera referre
Pace Dea ; quod ſit roſeo ſpectabilis ore,
Quod teneat lucis, teneat confinia noctis,
Nectareis quod alatur aquis. Ego Procrin amabam :
Pectore Procris erat, Procris mihi ſemper in ore.
Sacra teri, coituſque novos, thalamoſque recentes,
Primaque deſerti referebam fœdera lecti.
Mota Dea eſt ; & Siſte tuas, ingrate, querelas :
Procrin habe, dixit : quod ſi mea provida mens eſt,
Non habuiſſe voles : meque illi irata remiſit
Dum redeo, mecumque Deæ memorata retracto,
Eſſe metus cœpit, ne jura jugalia conjux
Non bene ſervaſſet. Facies ætaſque jubebant
Credere adulterium ; prohibebant credere mores.
Sed tamen adfueram ; ſed & hæc erat unde redibam,
Criminis exemplum ; ſed cuncta timemus amantes.
Quærere quod doleam ſtatuo doniſque pudicam
Sollicitare fidem : favet huic Aurora timori,
Immutatque meam (videor ſenſiſſe) figuram.
Palladiaſque ineo non cognoſcendus Athenas,
Ingrediorque domum. Culpa domus ipſa carebat,
Caſtaque ſigna dabat, dominoque erat anxia rapto.

Vix aditus, per mille dolos, ad Erechthida factus.
Ut vidi, obstupui, meditataque pene reliqui
Tentamenta fide: male me, quin vera faterer,
Continui: male, quin, ut oportuit, oscula ferrem.
Tristis erat; sed nulla tamen formosior illâ
Esse potest tristi; desiderioque dolebat
Conjugis erepti. Tu collige, qualis in illa,
Phoce, decor fuerit, quam sic dolor ipse decebat.
Quid referam, quoties tentamina nostra pudici
Reppulerint mores? quoties, Ego, dixerit, uni
Servor, ubicunque est; uni mea gaudia servo?
Cui non ista fide satis experientia sano
Magna foret? Non sum contentus, & in mea pugno
Vulnera: dum censu dare me promitto, loquendo,
Muneraque augendo, tandem dubitare coegi.
Exclamo, Mala pectora detego; fictus adulter
Veras eram conjux: me, perfida, teste teneris.
Illa nihil: tacito tantummodo victa pudore
Insidiosa malo cum conjuge limina fugit;
Offensaque mei genus omne perosa virorum,
Montibus errabat, studiis operata Dianæ.
Tum mihi deserto violentior ignis ad ossa
Pervenit: orabam veniam, & peccasse fatebar,
Et potuisse datis simili succumbere culpæ
Me quoque muneribus, si munera tanta darentur.
Hæc mihi confesso læsum prius ulta pudorem
Redditur, & dulces concorditer exigit annos.
Dat mihi præterea, tanquam si parva dedisset
Dona, canem munus: quem cum sua traderet illi
Cynthia, Currendo superabit, dixerat, omnes.
Dat simul & jaculum, manibus quod cernis, habere.
Muneris alterius quæ sit fortuna requiris;
Accipe mirandum: novitate movebere facti.
Carmina Naïades non intellecta priorum
Solvunt ingeniis: & præcipitata jacebat
Immemor ambagum vates obscura suarum,
Scilicet alma Themis; nec talia liquit inulta.

Protinus

Protinus Aoniis immissa est bellua Thebis;
Cessit & exitio multis; pecorumque, suoque.
Ruricolæ pavere feram. Vicina juventus
Venimus & latos indagine cinximus agros.
Illa levi velox superabat retia saltu:
Summaque transibat positarum lina plagarum.
Copula detrahitur canibus: quos illa sequentes
Effugit & cœtum non segnior alite ludit.
Poscor & ipse meum consensu Lælapa magno,
(Muneris hoc nomen). Famdudum vincula pugnat
Exuere ipse sibi, colloque morantia tendit.
Vix bene missus erat; nec jam poteramus, ubi esset
Scire: pedum calidus vestigia pulvis habebat:
Ipse oculis ereptus erat. Non ocyor illo
Hasta, nec excussæ contorto verbere glandes,
Nec Gortyniaco calamus levis exit ab arcu.
Collis apex mediis subjectis imminet arvis:
Tollor in hunc, capioque novi spectacula cursus;
Quo modo deprendi, modo se subducere ab ipso
Vulnere visa fera est; nec limite callida recto,
In spatiumque fugit, sed decipit ora sequentis;
Et regit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.
Imminet hic, sequiturque parem: similisque tenenti
Non tenet, & vanos exercet in aëre morsus.
Ad jaculi vertebar opem: quod dextera librat
Dum mea, dum digitos amentis addere tento,
Lumina deflexi, revocataque rursus eodem
Rettuleram: & medio (mirum) duo marmora campo
Aspicio; fugere hoc, illud latrare putares,
Scilicet invictos ambos certamine cursus
Esse Deus voluit; si quis Deus adfuit illis.
Hactenus: & tacuit. Faciloquod crimen in ipso est?
Phocus ait. Faculi sic crimina reddidit ille.
Gaudia principium nostri sunt, Phoce, doloris:
Illa prius referam. Juvat ô meminisse beati
Temporis, Æacide, quo primos rite per annos
Conjuge cram felix, felix erat illa marito.

Mutua

Mutua cura duos, & amor ſocialis habebat.
Nec Jovis illa meo thalamos præferret amori;
Nec me quæ caperet, non ſi Venus ipſa veniret,
Ulla erat: æquales urebant pectora flammæ.
Sole fere radiis feriente cacumina primis,
Venatum in ſylvas juveniliter ire ſolebam.
Nec mecum famuli, nec equi, nec naribus acres
Ire canes, nec lina ſequi nodoſa ſolebant.
Tutus eram jaculo: ſed cum ſatiata ferinæ
Dextera cædis erat, repetebam frigus, & umbram,
Et, quæ de gelidis exibat vallibus, auram.
Aura petebatur medio mihi lenis in æſtu!
Auram exſpectabam; requies erat illa laboris.
Aura, (recordor enim) venias, cantare ſolebam,
Meque juves, intreſque ſinum gratiſſima noſtros;
Utque facis, relevare velis, quibus urimur, æſtus.
Forſitan addideram (ſic me mea fata trahebant)
Blanditias plures; & Tu mihi magna voluptas,
Dicere ſum ſolitus: tu me refoveſque, foveſque;
Tu facis, ut ſylvas, ut amem loca ſola, meoque
Spiritus iſte tuus ſemper capiatur ab ore.
Vocibus ambiguis deceptam prabuit aurem
Neſcio quis; nomenque auræ tam ſæpe vocatum
Eſſe putat Nymphæ: Nympham mihi credit amari.
Criminis extemplò ficti temerarius index
Procrin adit, linguaque refert audita ſuſurra.
CREDULA res amor eſt. Subito collapſa dolore,
Ut mihi narratur, cecidit; longoque rejecta
Tempore, ſe miſeram, ſe fati dixit iniqui:
Deque fide queſta eſt, & crimine concita vano,
QUOD *nihil eſt metuit, metuit ſine corpore nomen;*
Et dolet infelix, veluti de pellice vera.
Sæpe tamen dubitat, metuitque miſerrima falli;
Indicioque fidem negat: & ſi viderit ipſa,
Damnatura ſui non eſt delicta mariti.
Poſtera depulerant auroræ lumina noctem:
Egredior, ſylvaſque peto, victorque per herbas,

Aura

Aura, veni, dixi, noſtroque medere labori.
Et ſubito gemitus inter mea verba videbar
Neſcio quos audiſſe: Veni tamen, optima, dicens,
Fronde levem rurſus ſtrepitum faciente caduca
Sum ratus eſſe feram, telumque volatile miſi.
Procris erat: medioque tenens in pectore vulnus,
Hei mihi! conclamat. Vox eſt ubi cognita fidæ
Conjugis; ad vocem præceps, amenſque cucurri.
Semianimem, & ſparſas ſædantem ſanguine veſtes,
Et ſua (me miſerum!) de vulnere dona trahentem
Invenio: corpuſque meo mihi charius ulnis
Mollibus attollo: ſciſſaque à pectore veſte
Vulnera ſæva ligo: conorque inhibere cruorem.
Ne me morte ſua ſceleratum deſeret, oro.
Viribus illa carens, & jam moribunda, coëgit
Hæc ſe pauca loqui: Per noſtri fœdera lecti,
Perque Deos ſupplex oro, ſuperoſque, meoſque,
Per ſi quid merui de te bene, perque manentem
Nunc quoque, cum pereo, cauſam mihi mortis, amorem;
Ne thalamis Auram patiare incumbere noſtris.
Dixit: & errorem tum demique nominis eſſe
Et ſenſi, & docui. Sed quid docuiſſe juvabat?
Labitur, & parvæ fugiunt cum ſanguine vires.
Dumque aliquid ſpectare poteſt, me ſpectat, & in me
Infelicem animam, noſtroque exhalat in ore.
Sed vultu meliore mori ſecura videtur.
Flentibus hæc lacrymans heros memorabat: & (ecce!)
Æacus ingreditur duplici cum prole, novoque
Milite, quem Cephalus cum fortibus accipit armis.

P. Ovidii Naſonis

METAMORPHOSEΩN

Liber VIII.

JAm nitidum retegente diem, noctiſque fugante
Tempora Lucifero, cadit Eurus, & humida ſurgunt
Nubila: dant placidi curſum redeuntibus Auſtri
Æacidis, Cephaloque; quibus feliciter acti
Ante exſpectatum portus tenuêre petitos.
Interea Minos Lelegëia littora vaſtat,
Prætentatque ſui vires Mavortis in urbe
Alcathoë, quam Niſus habet: cui ſplendidus oſtro
Inter honoratos medio de vertice canos
Crinis inhærebat, magni fiducia regni.
Sexta reſurgebant oricntis cornua Lunæ:
Et pendebat adhuc belli fortuna, diuque
INTER utrumque volat dubiis victoria pennis.
Regia turris erat vocalibus addita muris,
In quibus auratam proles Latonia fertur
Depoſuiſſe lyram: ſaxo ſonus ejus inhæſit.
Sæpe illic ſolita eſt aſcendere filia Niſi,
Et petere exiguo reſonantia ſaxa lapillo,
Tunc cum pax eſſet: bello quoque ſæpe ſolebat
Spectare ex illa rigidi certamina Martis.
Iamque mora belli procerum quoque nomina norat,
Armaque, equoſque, habituſque, Cydoneaſque pharetras,
Noverat ante alios faciem ducis Europæi;
Plus etiam, quam noſſe ſat eſt. Hac judice, Minos.

Scu

Seu caput abdiderat cristata casside pennis,
In galea formosus erat: seu sumpserat ære
Fulgentem clypeum, clypeum sumpsisse decebat:
Torserat adductis hastilia lenta lacertis,
Laudabat virgo junctam cum viribus artem:
Impositis calamis patulos sinuaverat arcus,
Sic Phœbum sumptis jurabat stare sagittis,
Cum vero faciem dempto nudaverat ære,
Purpureusque albi stratis insignia pictis
Terga premebat equi, spumantiaque ora regebat,
Vix sua, vix sane virgo Nisæa compos
Mentis erat: felix jaculum, quod tangeret ille;
Quæque manu premeret, felicia fræna vocabat.
Impetus est illi (liceat modò) ferre per agmen
Virgineos hostile gradus: est impetus illi
Turribus è summis in Gnossia mittere corpus
Castra, vel æratas hosti recludere portas,
Vel si quid Minos aliud velit. Utique sedebat
Candida Dictæi spectans tentoria regis,
Læter ait, doleamne geri lacrymabile bellum,
In dubio est. Doleo, quod Minos hostis amanti est:
Sed nisi bella forent, nunquam mihi cognitus esset.
Me tamen accepta poterat deponere bellum
Obside: me comitem, me pacis pignus haberet.
Si, quæ te peperit, talis pulcherrime regnum,
Qualis es ipse, fuit; merito Deus arsit in illa,
O egoter felix! si pennis lapsa per auras
Gnossiaci possem castris insistere regis,
Fassaque me, flammasque meas, Quâ dote, rogarem,
Vellet emi: tantum patrias ne posceret arces.
Nam PEREANT *potius sperata cubilia, quam sim*
Proditione potens: quamvis SÆPE *utile vinci*
Victoris placidi fecit clementia multis.
Justa gerit certe pro nato bella perempto:
Et CAUSAque *valet, causamque tuentibus armis.*
Ut puto, vincemur. Qui si manet exitus urbem;
Cur suus hac illi referet mea mœnia Mavors?

Et

Et non noſter amor? MELIUS ſine cæde, moraque
Impenſaque ſui poterit ſuperare cruoris,
Nam metuo certe, ne quis tua pectora, Minos,
Vulneret imprudens: quis enim tam durus, ut in te
Dirigere immitem non inſcius audeat haſtam?
Cœpta placent: & ſtat ſententia tradere mecum
Dotalem patriam, finemque imponere bello.
Verum VELLE parum eſt. Aditus cuſtodia ſervat,
Clauſtraque portarum genitor tenet: hunc ego ſolum
Infelix timeo, ſolus mea vota moratur.
Dii facerent ſine patre forem! SIBI quiſque profecto
Eſt deus: IGNAVIS precibus fortuna repugnat.
Altera jamdudum, ſuccenſa Cupidine tanto,
Perdere gauderet quodcunque obſtaret amori:
Et cur ulla foret me fortior? Ire per ignes,
Et gladios auſim: nec in hoc tamen ignibus ullis,
Aut gladiis opus eſt: opus eſt mihi crine paterno.
Ille mihi eſt auro pretioſior: illa beatam
Purpura me, vorique mei factura potentem.
Talia dicenti CURARUM maxima nutrix
Nox intervenit: tenebriſque audacia crevit.
Prima quies aderat, qua curis feſſa diurnis
Pectora ſomnus habet. Thalamos taciturna paternos
Intrat, & (heu facinus) fatali nata parentem
Crine ſuum ſpoliat; prædaque potita nefanda
Fert ſecum ſpolium ſceleris; progreſſaque porta
Per medios hoſtes, (meriti fiducia tanta eſt)
Pervenit ad regem quem ſic affata pavente eſt:
Suaſit amor facinus; proles ego regia Niſi
Scylla tibi trado patriamque, meoſque penates.
PRÆMIA nulla peto, niſi te. Cape pignus amoris
Purpureum crinem: nec me nunc tradere crinem;
Sed patrium tibi crede caput. ſceleratæque dextra
Munera porrexit. Minos porrecta refugit;
Turbatuſque novi reſpondit imagine facti;
Dii te ſummoveant, ô noſtri infamia ſecli!
Orbe ſuo telluſque tibi, pontuſque negatur:

Certe

Certe ego non patiar Iovis incunabula Creten,
Qui meus eſt orbis, tantum contingere monſtrum.
Dixit: &, ut leges captis juſtiſſimus autor
Hoſtibus impoſuit, claſſis retinacula ſolvi
Juſſit, & æratas impleri remige puppes.
Scylla freto poſtquam deductas nare carinas,
Nec præſtare ducem ſceleris ſibi præmia vidit,
Conſumptis precibus violentam tranſit in iram:
Intendenſque manus paſſis furibunda capillis,
Quò fugis, exclamat, meritorum autore relicta?
O patriæ prælate meæ, prælate parenti,
Quò fugis immitis? cujus victoria noſtrum
Et ſcelus, & meritum eſt. Nec te data munera, nec te
Noſter amor movit, nec, quod ſpes omnis in unum
Te mea congeſta eſt: Nam quò deſerta revertar?
In patriam? ſuperata jacet. ſed finge manere,
Proditione mea clauſa eſt mihi. Patris ab ora,
Quæ tibi donavi? Cives odere merentem:
Finitimi exemplum metuunt: obſtruximus orbem
Terrarum nobis, ut Crete ſola pateret.
Hanc quoque ſi prohibes, & nos, ingrate, relinquis,
Non genitrix Europa tibi eſt, ſed inhoſpita Syrtis,
Armeniæque tigres, auſtroque agitata Charybdis:
Nec Jove tu natus, nec mater imagine tauri
Luſa tua eſt: generis falſa eſt ea fabula: verum
Et ferus, & captus nullius amore juvenecæ.
Qui te progenuit, taurus fuit. Exige pœnas,
Niſe pater; gaudete malis modo prodita noſtris
Mœnia: nam, fateor, MERUI, & ſum digna perire.
Sed tamen ex illis aliquis, quos impia laſi,
Me perimat: Cur, qui viciſti crimine noſtro,
Inſequeris crimen? ſcelus hoc patriæque patriquc,
Officium tibi ſit. Te vero conjuge digna eſt,
Quæ torvum ligno decepit adultera taurum,
Diſcordemque utero fœtum tulit. Ecquid ad aures
Perveniunt mea dicta tuas? an inania venti
Verba ferunt, iidemque tuas, ingrate, carinas?

Fam

Jam jam Paſiphaën non eſt mirabile taurum
Præpoſuiſſe tibi : plus tu feritatis habebas.
Me miſeram ! properare juvat ; divulſaque remis
Unda ſonat. mecumque ſimul mea terra recedit.
Nil agis, ô fruſtra meritorum oblite meorum.
Inſequar invitum, puppimque amplexa recurvam
Per freta longa trahar. Vix dixerat : inſilit undis,
Conſequiturque ratem, faciente Cupidine vires,
Gnoſſiacæque hæret comes invidioſa carinæ.
Quam pater ut vidit, (nam jam pendebat in auras,
Et modo factus avis fulvis Haliætus in alis)
Ibat, ut hærentem roſtro laceraret adunco.
Illa metu puppim dimiſit ; & aura cadentem
Siſtinuiſſe levis, ne tangeret æquora, viſa eſt.
Pluma fuit : plumis in avem mutata vocatur
Ciris : & à tonſo eſt hoc nomen adepta capillo.
Vota Jovi Minos taurorum ſanguine centum
Solvit, ut egreſſus ratibus Curetida terram
Contigit, & ſpoliis decorata eſt regia fixis.
Creverat opprobrium generis, fœdumque patebat
Matris adulterium monſtri novitate biformis.
Deſtinat hunc Minos thalami removere pudorem,
Multiplicique domo cæcis includere tectis.
Dædalus ingenio fabræ celeberrimus artis
Ponit opus, turbatque notas, & limina flexu
Ducit in errorem variarum ambage viarum.
Non ſecus ac liquidis Phrygius Mæandrus in undis
Ludit, & ambiguo lapſu refluitque fluitque ;
Occurrenſque ſibi venturas adſpicit undas ;
Et nunc ad fontes, nunc ad mare verſus apertum,
Incertas exercet aquas : ita Dædalus implet
Innumeras errore vias ; vixque ipſe reverti
Ad limen potuit : tanta eſt fallacia tecti.
Quo poſtquam geminam tauri juvenisque figuram
Clauſit, & Actæo bis paſtum ſanguine monſtrum
Tertia ſors annis domuit repetita novenis ;
Usque ope virginea, nullis iterata priorum

Janus

Janua difficilis filo est inventa relicto:
Protinus Ægides, rapta Minoïde Dia,
Vela dedit, comitemque suam crudelis in illo
Littore destituit. Desertæ, & multa querenti,
Amplexusque, & opem Liber tulit: utque perenni
Sidere clara foret, sumptam de fronte coronam
Immisit cælo: tenues volat illa per auras.
Dumque volat, gemmæ nitidos vertuntur in ignes;
Consistuntque loco, specie remanente coronæ,
Qui medius nixique genu est, anguemque tenentis.
Dædalus interea Creten, longumque perosus
Exilium, tactusque loci natalis amore,
Clausus erat pelago. Terras licet, inquit, & undas
Obstruat; at cælum certe patet: ibimus illas.
Omnia possideat; non possidet æra Minos,
Dixit: & ignotas animum dimittit in artes,
Naturamque novat. Nam ponit in ordine pennas,
A minima cœptas, longam breviore sequente:
Ut clivo crevisse putes: sic rustica quondam
Fistula disparibus paulatim surgit avenis.
Tunc lino medias & ceris alligat imas,
Atque ita compositas parvo curvamine flectit,
Ut veras imitetur aves. Puer Icarus unà
Stabat; & ignarus sua se tractare pericla,
Ore renidenti, modo quas vaga moverat aura,
Captabat plumas! flavam modo pollice ceram
Mollibat; lusuque suo mirabile patris
Impediebat opus: postquam manus ultima cœpto
Imposita est, geminas opifex libravit in alas
Ipse suum corpus, motaque pependit in aura.
Instruit & natum: Medioque ut limite curras,
Icare, ait, moneo: ne, si demissior ibis,
Unda gravet pennas; si celsior, ignis adurat.
Inter utrumque vola. Nec te spectare Booten,
Aut Helicen jubeo strictumque Orionis ensem.
Me duce carpe viam: pariter præcepta volandi
Tradit, & ignotas humeris accommodat alas.

Inter opus, monituſque, genæ maduêre ſeniles,
Et patriæ tremuere manus: dedit oſcula nato
Non iterum repetenda ſuo; pennisque levatus
Anticè volat, comitique timet (velut ales, ab alto
Quæ teneram prolem produxit in aëra nido)
Hortaturque ſequi, damnoſaſque erudit artes:
Et movet ipſe ſuas, & nati reſpicit alas.
Hos aliquis, tremula dum captat arundine piſces,
Aut paſtor baculo, ſtivæque innixus arator,
Vidit, & obſtupuit: quique æthera carpere poſſent,
Credidit eſſe deos. Et jam Junonia læva
Parte Samos fuerat, Deloſque, Paroſque relictæ;
Dextra Lebynthos erat, fœcundaque melle Calydne:
Cum puer audaci cœpit gaudere volatu,
Deſeruitque ducem, cœlique cupidine tactus
Altius egit iter. Rapidi vicinia ſolis
Mollit odoratas, pennarum vincula, ceras.
Tabuerant ceræ: nudos quatit ille lacertos:
Remigioque carens non ullas concipit auras:
Oraque cærulea patrium clamantia nomen
Excipiuntur aqua, quæ nomen traxit ab illo.
At pater infelix, nec jam pater, Icare, dixit,
Icare, dixit, ubi es? qua te regione requiram?
Icare, dicebat: pennas conſpexit in undis:
Devovitque ſuas artes; corpuſque ſepulcro
Condidit: & tellus à nomine dicta ſepulti eſt.
Hunc miſeri tumulo ponentem corpora nati
Carrula ramoſa proſpexit ab ilice perdix,
Et plauſit pennis, teſtataque gaudia cantu eſt:
Unica tum volucris, nec viſa prioribus annis,
Factaque nuper avis, longum tibi, Dædale, crimen.
Namque huic tradiderat, fatorum ignara, docendam
Progeniem germana ſuam, natalibus actis
Bis puerum ſenis, animi ad præcepta capacis.
Ille etiam medio ſpinas in piſce notatas
Traxit in exemplum, ferroque incidit acuto
Perpetuos dentes, & ſerræ repperit uſum

Primus

Primus : & ex uno duo ferrea brachia nodo
Junxit, ut æquali ſpatio diſtantibus illis.
Altera pars ſtarct, pars altera duceret orbem.
Dædalus invidit, ſacraque ex arce Minervæ
Præcipitem miſit, lapſum mentitus : at illum,
Quæ favet ingeniis, excepit Pallas, avemque
Reddidit, & medio velavit in aëre pennis.
Sed vigor ingenii quondam velocis, in alas,
Inque pedes abiit : nomen, quod & ante, remanſit.
Non tamen hæc alte volucris ſua corpora tollit,
Nec facit in ramis altoque cacumine nidos :
Propter humum volitat, ponitque in ſepibus ova,
Antiquique memor metuit ſublimia, caſus.
Famque fatigatum tellus Ætnæa tenebat
Dædalon : & ſumptis pro ſupplice Cocalus armis
Mitis habebatur. Jam lamentabile Athenæ
Pondere deſierant Theſeia laude tributum.
Templa coronantur ; bellatricemque Minervam,
Cum Jove, diiſque vocant aliis ; quos ſanguine voto,
Muneribuſque datis, & acerris thuris honorant.
Sparſerat Argolicas nomen vaga fama per urbes
Theſeos : & populi, quos dives Achaia cepit,
Hujus opem magnis imploravere periclis.
Hujus opem Calydon, quamvis Meleagron haberet,
Sollicita ſupplex petiit prece : cauſa petendi
Suus erat, infeſtæ famulus vindexque Dianæ.
Oenea namque ferunt plenis ſucceſſibus anni
Primitias frugum Cereri, ſua vina Lyæo,
Palladios flavæ lactes libaſſe Minervæ.
Cæptus ab agricolis ſuperos pervenit ad omnes
Ambitioſus honor : ſolas ſine thure relictas
Præteritas ceſſaſſe ferunt Lateïdos aras.
Tangit & ira Deos. At non impune feremus ;
Quæque inhonoratæ, non & dicemur inultæ,
Inquit : & Oenios ultorem ſpreta per agros
Miſit aprum, quanto majores herbida tauros
Non habet Epirus ; ſed habent Sicula arva minores.

Sanguine & igne micant oculi, riget horrida cervix,
Et ſetæ denſis ſimiles haſtilibus horrent,
Stantque velut vallum, velut alta haſtilia ſetæ.
Fervida cum rauco latos ſtridore per armos
Spuma fluit; dentes æquantur dentibus Indis;
Fulmen ab ore venit; frondes afflatibus ardent.
Is modo creſcentes ſegetes proculcat in herba,
Nunc matura metit fleturi vota coloni,
Et Cererem in ſpicis intercipit: area fruſtra,
Et fruſtra exſpectant promiſſas horrea meſſes.
Sternuntur gravidi longo cum palmite fœtus,
Baccaque cum ramis ſemper-frondentis olivæ.
Sævit & in pecudes: non has paſtorve, caniſve;
Non armenta truces poſſunt defendere tauri.
Diffugiunt populi, nec ſeſe in mœnibus urbis
Eſſe putant tutos; donec Meleagros & una
Lecta manus juvenum caluêre cupidine laudis.
Tyndaridæ gemini præſtantes, cæſtibus alter,
Alter equo primaque ratis molitor Iaſon,
Et cum Pirithoo felix concordia Theſeus,
Et duo Theſtiadæ, & proles Aphareïa Lynceus,
Leucippuſque ferox, jaculoque inſignis Acaſtus,
Et velox Idas, & jam non fœmina Cæneus,
Hippothouſque Dryaſque, & cretus Amyntore Phœnix,
Actoridæque pares, & miſſus ab Elide Phyleus.
Nec Telamon aberat, magnique creator Achillis.
Cumque Phœretiade, & Hyanteo Iolao,
Impiger Eurytion, curſuque invictus Echion,
Neritiuſque Lelex Panopeus, Hyluſque, feroxque
Hippaſus, & primis etiam nunc Neſtor in annis,
Et quos Hippocoon antiquis miſit Amyclis,
Penelopeſque ſocer, cum Parrhaſio Ancæo,
Amphycideſque ſagax & adhuc à conjuge tutus
Oeclides: nemoriſque decus Tegeæa Lycei
Venit Atalantiade chœnci pulcherrima virgo.
Raſilis huic ſummam mordebat fibula veſtem;
Crinis erat ſimplex, nodum collectus in unum:

Ex

Ex humero pendens resonabat eburnea lævo
Telorum custos; arcum quoque læva tenebat.
Talis erat cultu facies, quam dicere vere
Virgineam in puero, puerilem in virgine posses.
Hanc pariter vidit, pariter Calydonius heros
Optavit venuente Deo, flammasque latentes
Hausit; & O felix, si quem dignabitur, inquit,
Ista virum! nec plura sinit tempusque pudorque
Dicere; majus opus magni certaminis urget.
Sylva frequens trabibus, quam nulla ecciderat ætas,
Incipit à plano, devexaque prospicit arva.
Quò postquam venere viri, pars retia tendunt,
Vincula pars adimunt canibus, pars pressa sequuntur
Signa pedum, cupiuntque suum reperire periclum.
Concava vallis erat, quo se demittere rivi
Assuerant pluvialis aquæ: tenet ima lacunæ
Lenta salix, ulvæque leves, juncique palustres,
Viminaque, & longæ parva sub arundine cannæ.
Hinc aper excitus medios violentus in hostes
Fertur, ut excussis elisus nubibus ignis.
Sternitur in cursu nemus & propulsa fragorem
Sylva dat: Exclamant juvenes, protentaque forti
Tela tenent dextra lato vibrantia ferro.
Ille ruit, sparsitque canes, ut quisque furenti
Obstat; & obliquo latrantes dissipat ictu.
Cuspis Echionio primum contorta lacerto
Vana fuit, truncoque dedit leve vulnus acerno,
Proxima, si nimiis mittentis viribus usa
Non foret, in tergo visa est hæsura petito.
Longius it: autor teli Pagasæus Iason.
Phœbe, ait Amphycides, si te coluique, coloque,
Da mihi, quod petitur, certo contingere telo.
Quà potuit, precibus deus adnuit. Ictus abillo est,
Sed sine vulnere, aper: ferrumque Diana volanti
Abstulerat jaculo: lignum sine acumine venit.
Ira feri motaest; nec fulmine lenius arsit:
Emicat ex oculis, spirat quoque pectore flammas.

Utque volat moles adducto concita nervo,
Cum petit aut muros, aut plenas milite turres:
In juvenes certo sic impete vulnificus ſus
Fertur; & Eupalamon, Pelagonaque dextra tuentes
Cornua proſternit; ſocii rapuere jacentes.
At non lethiferos effugit Enæſimus ictus
Hippocoontiades: trepidantem, & terga parantem
Vertere, ſucciſo liquerunt poplite nervi.
Forſitan & Pylius citra Trojana periſſet
Tempora: ſed ſumpto poſita conamine ab haſta,
Arboris inſiluit, quæ ſtabat proxima, ramis;
Deſpexitque loco tutus, quem fugerat hoſtem.
Dentibus ille ferox in querno ſtipite tritis,
Imminet exitio; fidenſque recentibus armis,
Orithyæ magni roſtro femur hauſtit adunco.
At gemini, nondum cœleſtia ſidera, fratres,
Ambo conſpicui, nive candidioribus ambo
Vectabantur equis: ambo vibrata per auras
Haſtarum tremulo quatiebant ſpicula motu.
Vulnera feciſſent, niſi ſetiger inter opacas,
Nec jaculis iſſet, nec equo loca pervia, ſylvas.
Perſequitur Telamon, ſtudioque incautus eundi
Pronus ab arborea cecidit radice retentus.
Dum levat hunc Peleus, celerem Tegeæa ſagittam
Impoſuit nervo, ſinuatoque expulit arcu.
Fixa ſub aure feri ſummum diſtrinxit arundo
Corpus, & exiguo rubefecit ſanguine ſetas.
Nec tamen illa ſui ſucceſſu latior ictus,
Quam Meleager erat. Primus vidiſſe putatur,
Et primus ſociis viſum oſtendiſſe cruorem,
Et, Meritum, dixiſſe, feres virtutis honorem.
Erubuere viri, ſeque exhortantur, & addunt
Cum clamore animos, jaciuntque ſine ordine tela.
Turba nocet jactis, & quos petit, impedit ictus.
Ecce! furens contra ſua fata bipenniſer Arcas,
Diſcite fœminei quid tela virilia præſtent
O juvenes, operique meo concedite, dixit.

Ipſe

Ipſa ſuis licet hunc Latonia protegat armis,
Invita tamen hunc perimet mea dextra Diana.
Talia magniloquo tumidus memoraverat ore.
Ancipitemque manu tollens utraque ſecurim,
Inſtiterat digitis primos ſuſpenſus in artus.
Occupat audentem, quaque eſt via proxima letho,
Summa ferus geminos direxit ad inguina dentes.
Concidit Ancæus: glomerataque ſanguine multo
Viſcera lapſa fluunt, madefactaque terra cruore eſt.
Ibat in adverſum proles Ixionis hoſtem
Pirithous, valida quatiens venabula dextra.
Cui procul Ægides, O me mihi charior, inquit;
Pars animæ conſiſte meæ: licet eminus eſſe
Fortibus: Ancæo nocuit temeraria virtus.
Dixit: & ærata torſit grave cuſpide cornu:
Cui bene librato, votique potente futuro,
Obſtitit æſculea frondoſus ab arbore ramus.
Miſit & Æſonides jaculum; quod caſus ab illo
Vertit & in mentum figit latrantis: & inter
Ilia conjectum, tellure per ilia fixum eſt.
At manus Oenidæ variat: miſſiſque duabus,
Haſta prior terra, medio ſtetit altera tergo.
Nec mora: dum ſævit, dum corpora verſat in orbem,
Stridentemque novo ſpumam cum ſanguine fundit;
Vulneris autor adeſt, hoſtemque irritat ad iram,
Splendidaque adverſos venabula condit in armos.
Gaudia teſtantur ſocii clamore ſecundo,
Victricemque ferunt dextræ conjungere dextram,
Immanemque feram multa tellure jacentem
Mirantes ſpectant: neque adhuc contingere tutum
Eſſe putant; ſed tela tamen ſua quiſque cruentat.
Ipſe pede impoſito, caput exitiabile preſſit:
Atque ita, Sume mei ſpolium, Nonacria, juris,
Dixit, & in partem venit mea gloria tecum.
Protinus exuvias rigidis horrentia ſetis
Terga dat, & magnis inſignia dentibus ora.
Illi lætitiæ eſt cum munere muneris autor.

Invidêre alii, totoque erat agmine murmur.
E quibus ingenti tendentes brachia voce,
Pone age. nec titulos intercipe, fœmina, noſtros:
Theſtiadæ clamant; nec te fiducia formæ
Decipiat, ne ſit longo tibi captus amore
Autor, & huic adimunt munus, jus muneris illi.
Non tulit; & tumida frendens Mavortius ira,
Diſcite, raptores alieni, dixit, honoris,
Factaminis quantum diſſent: hauſitque nefando
Pectora Plexippi. nil tale timentia, ferro.
Toxea, quid faciat dubium, pariterque volentem
Ulciſci fratrem, fraternaque fata timentem
Haud patitur dubitare diu: calidumque priori
Cæde recalſecit conſorti ſanguine telum.
Dona Deum templis nato victore ferebat,
Cum videt extinctos fratres Althæa referri:
Quæ, plangore dato, mœſtis clamoribus urbem
Implet, & auratas mutavit veſtibus atris.
At ſimul eſt autor necis editus, excidit omnis
Luctus, & à lacrymis in pœnæ verſus amorem eſt.
Stipes erat, quem, cum partus enixa jaceret
Theſtias, in flammam triplices poſuere ſorores:
Staminaque impreſſo fatalia pollice nentes
Tempora dixerunt eadem lignoque tibique,
O modo nate, duæ. Quo poſtquam carmine dicto
Exceſſere deæ, flagrantem mater ab igne
Eripuit ramum, ſparſitque liquentibus undis.
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis;
Servatuſque tuos, juvenis, ſervaverat annos.
Protulit hunc genitrix; tedaſque & fragmina poni
Imperat, & poſitis inimicos admovet ignes.
Tam conata quater flammis imponere ramum,
Cœpta quater tenuit: pugnat materque, ſororque;
Et diverſa trahunt unum duo nomina pectus.
Sæpe metu ſceleris pallebant ora futuri;
Sæpe ſuum fervens oculis dabat ira ruborem:
Et modo neſcio quid ſimilis crudêliminanti

Vultus

Vultus erat; modo quem miſereri credere poſſes.
Cumque ferus lacrymas animi ſiccaverat ardor,
Inveniebantur lacrymæ tamen. Utque carina,
Quam ventus, ventoque rapit contrarius æſtus,
Vim geminam ſentit, paretque incerta duobus:
Theſtias haud aliter dubiis afflictibus errat,
Inque vices ponit, poſitamque reſuſcitat iram.
Incipit eſſe tamen melior germana parente:
Et, conſanguineas ut ſanguine leniat umbras,
Impietate pia eſt: nam poſtquam peſtifer ignis
Convaluit, Rogus iſte cremet mea viſcera, dixit.
Utque manu dira lignum fatale tenebat,
Ante ſepulcrales infelix aſtitit aras,
Pœnarumque deæ triplices, furialibus, inquit,
Eumenides, ſacris vultum advertite veſtros.
Ulciſcor, facioque nefas. Mors morte pianda eſt:
In ſcelus addendum ſcelus eſt, in funera funus:
Per coacervatos pereat domus impia luctus.
An felix Oeneus nato victore fruetur?
Theſtias orbus erit? Melius lugebitis ambo.
Vos modo fraterni manes, animæque recentes,
Officium ſentite meum, magnoque parates
Accipite inferias, uteri mala pignora noſtri.
Hei mihi! Quò rapior? Fratres ignoſcite matri.
Deficiunt ad cœpta manus. Meruiſſe fatemur
Illam, cur pereat; mortis mihi diſplicet autor
Ergo impunè ferat? vivuſque, & victor, & ipſo
Succeſſu tumidus, regnum Calydonis habebit?
Vos cinis exiguus, gelidæque jacebitis umbræ?
Haud equidem patiar: pereat ſceleratus; & ille
Spemque patris, regnumque trahat, patriæque ruinam.
Mens ubi materna eſt? ubi ſunt pia vota parentum?
Et quos ſuſtinui vobis menſum quinque labores?
O utinam primis arſiſſes ignibus infans,
Idque ego paſſa forem? Vixiſti munere noſtro;
Nunc merito moriere tuo: cape præmia facti;
Biſque datum, primum partu, mox ſtipite rapto,

Redd:

Redde animam; vel me fraternis adde sepulcris.
Et cupio, & nequeo. Quid agam? Modo vulnera fratrum
Aut oculos mihi sunt, & tantæ cædis imago:
Nunc animum pietas, maternaque nomina frangunt.
Me miseram! Male vincetis; sed vincite, fratres:
Dummodo quæ dedero vobis solatia, vosque
Ipsa sequar. Dixit: dextraque aversa trementi
Funereum torrem medios conjecit in ignes.
Aut dedit, aut visus gemitus est ille dedisse
Stipes, & invitis correptus ab ignibus arsit.
Inscius atque absens flamma Meleagrus ab illa
Uritur, & cæcis torreri viscera sentit
Ignibus; ac magnos superat virtute dolores.
Quod tamen ignavo cadat, & sine sanguine letho,
Mœret, & Ancæi felicia vulnera dicit:
Grandævumque patrem, fratresque, piasque sorores,
Cum gemitu, sociamque tori vocat ore supremo:
Forsitan & matrem. Crescunt ignisque, dolorque;
Langueseuntque iterum: simul est extinctus uterque
Inque leves abiit paulatim spiritus auras,
Paulatim cana prunam velante favilla.
Alta jacet Calydon: lugent juvenesque senesque;
Vulgusque, procereseque gemunt; sciseaque capillos
Plangunt ora simul matres Calydonides! Ebeu!
Pulvere canitiem genitor, vultuseque seniles
Fœdat humi fusos, spatiosumque increpat ævum.
Nam de matre manus diri sibi conscia facti
Exegit pœnas, acto per viscera ferro.
Non, mihi si centum deus ora sonantia linguis,
Ingeniumque capax, totumque Helicona dedisset,
Tristis persequerer miserarum vota sororum.
Immemores decoris liventia pectora tundunt:
Dumque manet corpus, corpus refoventque foventque.
Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto.
Posti cinerem, cineres haustos ad pectora pressant;
Affuseque jacent tumulo; signataque saxo
Nomina complexæ, lacrymas in nomina fundunt.

Quas

Quas poſtquam Oeniæ tandem Latonia clade
Eſt ſatiata domus, prater Gorgenque, nurumque
Nobilis Alcmenæ, natis in corpora pennis
Allevat; & longas per brachia porrigit alas;
Corneaque ora facit: verſaſque per æra mittit.
Interea Theſeus ſociata parte laboris
Functus, Erechtheias Tritonidos ibat ad arces.
Clauſit iter, fecitque moras Achelous eunti
Imbre tumens. Succede meis, ait, inclyte, tectis,
Cecropide; nec te committe rapacibus undis.
Ferre trabes ſolidas, obliquaque volvere magno
Murmure ſaxa ſolent. Vidi contermina ripæ
Cum gregibus ſtabula alta trahi: nec fortibus illic
Profuit armentis, nec equis velocibus eſſe.
Multa quoque hic torrens nivibus de monte ſolutis
Corpora turbineo juvenilia vortice merſit.
Tutior eſt requies, ſolito dum flumina currant
Limite: dum tenues capiet ſuus alveus undas.
Adnuit Ægides; Utorque, Acheloë, domoque,
Conſilioque tuo, reſpondit: & uſus utroque eſt.
Pumice multicavo, nec lævibus atria tophis
Structa ſubit: molli tellus erat humida muſco,
Summa lacunabant alterno murice conchæ.
Jamque duas lucis partes Hyperione menſo,
Diſcubuere toris Theſeus, comiteſque laborum,
Hoc Ixionides, illa Trœzenius heros
Parte Lelex, raris jam ſpargens tempora canis;
Quoſque alios parili fuerat dignatus honore
Amnis Acarnanum, lætiſſimus hoſpite tanto.
Protinus oppoſitis nudæ veſtigia Nymphæ
Inſtruxere epulis menſas: dapibuſque remotis
In gemma poſuere merum. Tum maximus heros
Æquora proſpiciens oculis ſubjecta, Quis, inquit,
Ille locus? digitoque oſtendit: & inſula nomen
Quod gerit illa, doce; quanquam non una videtur.
Amnis ad hæc, Non eſt, inquit, quod, cernimus, unum.
Quinque jacent terræ, ſpatii diſcrimina fallunt.

Quoque

Quoque minus ſpretæ factum mirere Dianæ,
Naiades hæ fuerant; quæ cum bis quinque juvencos
Mactaſſent, ruriſque deos ad ſacra vocaſſent,
Immemores noſtri feſtas duxêre choreas.
Intumui; quantuſque feror, cum plurimus, unquam,
Tantus eram: pariterque animis immanis & undis,
A ſylvis ſylvas, & ab arvis arva revulſi;
Cumque loco Nymphas memores tum denique noſtri,
In freta provolvi. Fluctus noſterque mariſque
Continuam deduxit humum: pariterque revulſit
In totidem, mediis quot cernis Echinadas undis.
Ut tamen ipſe vides procul (en!) procul, una receſſit
Inſula, grata mihi. Perimelen navita dicit.
Huic ego virgineum dilectæ nomen ademi.
Quod pater Hippodamas ægrè tulit, inque profundum
Propulit è ſcopulo perituræ corpora natæ.
Excepi: nantemque ferens, O proxima terræ
Regna vagæ, dixi, ſortite, Tridentifer, undæ,
In quo deſinimus, quò ſacri currimus amnes,
Hunc ades, atque audi placidus, Neptune, precantem.
Huic ego, quam porto, nocui: ſis mitis, & æquus.
Si pater Hippodamas, aut ſi minus impius eſſet,
Debuit illius miſereri, ignoſcere nobis.
Cui quondam tellus clauſa eſt feritate paterna,
Affer opem; merſæque, precor, feritate paterna
Da, Neptune, locum: vel ſit locus ipſa licebit,
Hunc quoque complectar. Movit caput æquoreus rex:
Concuſſitque ſuis omnes aſſenſibus undas.
Extimuit Nymphe; nabat tamen: ipſe natantis
Pectora tangebam trepido ſalientia motu.
Dumque ea contrecto, totum dureſcere ſenſi
Corpus, & inducta condi præcordia terra.
Dum loquor, amplexa eſt artus nova terra natantes,
Et gravis increvit mutatis inſula membris.
Amnis ab his tacuit. Factum mirabile cunctos
Moverat. Irridet credentes, utque deorum
Spretor erat, mentiſque ferox Ixione natus,

Ficta

Ficta refers, nimiumque putas, Acheloe, potentes
Esse deos, dixit, si dant adimuntque figuras.
Obstupuêre omnes, nec talia dicta probarunt.
Ante omnesque Lelex, animo maturus & ævo,
Sic ait, Immensa est, finemque potentia cœli
Non habet; &, quicquid superi voluere, peractum est.
Quóque minus dubites, tiliæ contermina quercus
Collibus est Phrygiis, medio circundata muro.
Ipse locum vidi: nam me Pelopeia Pittheus
Misit in arva, suo quondam regnata parenti.
Haud procul hinc stagnum est, tellus habitabilis olim;
Nunc celebres mergis fulicisque palustribus undæ.
Juppiter huc specie mortali, cumque parente
Venit Atlantiades positis caduceifer alis.
Mille domos adiere, locum requiemque petentes:
Mille domos clausere seræ: tamen una recepit,
Parva quidem, stipulis & cannâ tecta palustri.
Sed pia Baucis anus, parilique ætate Philemon,
Illa sunt annis juncti juvenilibus; illâ
Consenuere casa: paupertatemque ferendo
Effecêre levem, nec iniquamente ferendam.
Nec refert dominos illic famulosne requiras:
Tota domus duo sunt; iidem parentque jubentque.
Ergo ubi cœlicolæ parvos tetigêre penates,
Summissoque humiles intrarunt vertice postes:
Membra senex posito jussit relevare sedili,
Quod super injecit textum rude sedula Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimovit, & ignes
Suscitat hesternos, foliisque, & cortice sicco
Nutrit, & ad flammas anima perduxit anili:
Multifidasque faces, ramiliaque arida tecto
Detulit, & minuit, parvæque admovit aheno.
Quodque suus conjux riguo collegerat horto,
Truncat olus foliis: furca levat ille bicorni
Sordida terga suis nigro pendentia tigno;
Servatoque diu resecat de tergore partem
Exiguam, sectamque domat ferventibus undis.

Interea

Interea medias fallunt ſermonibus horas,
Sentirique moram prohibent. Erat alveus illic
Faginеus, dura clavo ſuſpenſus ab anſa
Is tepidis impletur aquis, artuſque fovendos
Accipit. In medio torus eſt de molibus ulvis
Impoſitus lecto ſponda pedibuſque ſalignis.
Veſtibus hunc velant, quas non niſi tempore feſto
Sternere conſuerant: ſed & hæc viliſque vetuſque
Veſtis erat, lecto non indignanda ſaligno,
Accubuere Dei. Menſam ſuccincta tremenſque
Ponit anus: menſæ ſed erat pes tertius impar:
Teſta parem fecit: quæ poſtquam ſubdita clivum
Suſtulit; æquatam mentha extersêre virenti.
Ponitur hîc bicolor ſincera bacca Minervæ,
Conditaque in liquida cornua autumnalia fæce,
Intybaque, & radix, & lactis maſſa coacti,
Ovaque, non acri leviter verſata favilla:
Omnia fictilibus. Poſt hæc, cælatus eodem
Siſtitur argento crater, fabricataque fago
Pocula, quæ cava ſunt flaventibus illita ceris.
Parva mora eſt; epulaſque foci miſêre calentes:
Nec longæ rurſus referuntur vina ſenectæ:
Dantque locum menſis paulum ſeducta ſecundis.
Hic nux hic mixta eſt rugoſis carica palmis,
Prunaque, & in patulis redolentia mala caniſtris,
Et de purpureis collecta vitibus uvæ:
Candidus in medio favus eſt. ſuper omnia, vultus
Acceſſere boni: nec iners, pauperque voluntas.
Interea quoties hauſtum cratera repleri
Sponte ſua, per ſeque vident ſuccreſcere vina:
Attoniti novitate pavent, manibuſque ſupinis
Concipiunt Bauciſque preces timidiſque Philemon;
Et veniam dapibus, nulliſque paratibus orant.
Unicus anſer erat, minimæ cuſtodia villæ,
Quem diis hoſpitibus domini mactare parabant.
Ille celer penna tardos ætate fatigat,
Eluditque diu; tandemque eſt viſus ad ipſos

Con-

Confugisse deos. Superi vetuêre necari;
Diique fumum, meritasque luet vicinia pœnas
Impia, dixerunt. Vobis immunibus hujus
Esse mali dabitur: modo vestra relinquite tecta,
Ac nostros comitate gradus, & in ardua montis
Ite simul. Parent: & diis præeuntibus ambo
Membra levant baculis, tardique senilibus annis
Nituntur longo vestigia ponere clivo.
Tantum aberant summo, quantum semel ire sagitta
Missa potest; flexere oculos, & mersa palude
Cætera prospiciunt; tantum sua tecta manere.
Dumque ea mirantur, dum deflent fata suorum,
Mersa vident, quæruntque suæ pia culmina villæ:
Sola loco stabant. Dum deflent fata locorum,
Illa vetus, dominis & jam casa parva duobus,
Vertitur in templum: furcas subiere columnæ,
Stramina flavescunt, auratæque tecta videntur,
Cœlatæque fores, adopertaque marmore tellus.
Concipiunt Bauciſque preces timiduſque Philemon;
Talia cum placido Saturnius edidit ore:
Dicite, juste senex, & fœmina conjuge justo
Digna, quid optetis. Cum Baucide pauca locutus,
Judicium superis aperit commune Philemon.
Esse sacerdotes, delubraque vestra tueri
Poscimus: &, quoniam concordes egimus annos,
Auferat hora duos eadem; nec conjugis unquam
Busta meæ videam, ne sim tumulandus ab illa.
Vota fides sequitur: templi tutela fuere,
Donec vita data est. Annis ævoque soluti,
Ante gradus templi cum starent forte, locique
Narrarent casus, frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon,
Iamque super geminos crescente cacumine vultus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta; valeque,
O conjux, dixere simul; simul abdita texit
Ora frutex. Ostendit adhuc Tyaneïus illic
Incola de gemino vicinos corpore truncos.

Hæ

Hæc mihi [illegible]mi (nec erat cur fallere vellent,)
Narravere senes: equidem pendentia vidi
Serta super ramos: ponensque recen ia, dixi,
Cura deûm dii sint, & qui coluêre colantur.
Desierat: cunctosque & res, & moverat autor:
Thesea præcipue; quem facta audire volentem
Mira deum, nixus cubito Calydonius amnis
Talibus alloquitur: Sunt, ô fortissime, quorum
Forma semel mota est, & in hoc renovamine mansit.
Sunt quibus in plures jus est transire figuras;
Ut tibi, complexi terram maris incola, Proteu.
Nam modo te juvenem, modo te vidêre leonem.
Nunc violentus aper; nunc, quem tetigisse timerent,
Anguis eras; modo te faciebant cornua taurum.
Sæpe lapis poteras, arbor quoque sæpe videri.
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum
Flumen eras; interdum undis contrarius ignis.
Nec minus Autolyci conjux Erisichone nata
Furis habet: pater hujus erat, qui numina divûm
Sperneret, & nullos aris adoleret honores.
Ille etiam Cereale nemus violasse securi
Dicitur, & lucos ferro temerâsse vetustos.
Stabat in his ingens annoso robore quercus.
Una nemus vittæ medium, memoresque tabellæ,
Sertaque cingebant, voti argumenta potentis.
Sæpe sub hac Dryades festas duxere choreas;
Sæpe etiam, manibus nexis ex ordine, trunci
Circumiêre modum: mensuraque roboris ulnas
Quinque ter implebat: nec non & cætera tantum
Sylva sub hac omnis, quantum fuit herba sub illa.
Nec tamen idcirco ferrum Dryopeius illa
Abstinuit; famulosque jubet succidere sacrum
Robur: &, ut jussos cunctari vidit, ab uno
Edidit hæc rapta sceleratus verba securi:
Non dilecta deæ solum, sed & ipsa licebit,
Sit dea, jam tanget frondente cacumine terram.
Dixit: & obliquos dum telum librat in ictus,

Contremuit,

Contremuit, gemitumque dedit, decidua quercus,
Et pariter frondes, pariter palleſcere glandes
Cœpere: ac longi pallorem ducere rami.
Cujus ut in trunco fecit manus impia vulnus,
Haud aliter fluxit diſcuſſo cortice ſanguis,
Quam ſolet ante aras, ingens ubi victima taurus
Concidit, abrupta cruor è cervice profundi.
Obſtupuêre omnes: aliquiſque ex omnibus audet
Deterrere nefas, ſævamque inhibere bipennem.
Adſpicit hunc, Mentiſque piæ, cape præmia, dixit
Theſſalus, inque virum convertit ab arbore ferrum:
Detruncátque caput, repetitaque robora cædit.
Editus & medio ſonus eſt de robore talis:
Nympha ſub hoc ego ſum, Cereri gratiſſima, ligno:
Quæ tibi factorum pœnas inſtare tuorum
Vaticinor moriens, noſtri ſolatia lethi.
Perſequitur ſcelus ille ſuum: labefactáque tandem
Ictibus innumeris, adductáque funibus arbor
Corruit: & multam proſtravit pondere ſylvam.
Attonitæ Dryades damno nemorúmque, ſuóque,
Omnes germanæ Cererem cum veſtibus atris
Mœrentes adeunt, pœnamque Eryſichthonis orant.
Annuit his: capitíſque ſui pulcherrima motu,
Concuſſit gravidis oneratos meſſibus agros,
Molitúrque genus pœnæ miſerabile, ſi non
Ille ſuis eſſet nulli miſerabilis actis,
Peſtifera lacerare fame: quæ quatenus ipſi
Non adeunda Deæ (neque enim Cererémque Famémque
Fata coïre ſinunt:) montani numinis unam
Talibus agreſtem compellat Oreada dictis.
Eſt locus extremis Scythiæ glacialis in oris,
Triſte ſolum, ſterilis, ſine fruge, ſine arbore tellus:
Frigus iners, illic habitant Pallórque, Tremórque
Et jejuna Fames: ea ſe in præcordia condat
Sacrilegi ſcelerata jube: nec copia rerum
Vincat eam: ſuperetque meas certamine vires.
Néve viæ ſpatium te terreat, accipe currus;

Accipe quos frænis altè moderère dracones:
Et dedit. Illa dato ſubvecta per aëra curru,
Devenit in Scythiam, rigidique cacumina montis,
(Caucaſon appellant) ſerpentum colla levavit:
Quæſitamque Famem lapidoſo vidit in agro,
Unguibus & raris vellentem dentibus herbas;
Hirtus erat crinis, cava lumina, pallor in ore,
Labra incana ſitu, ſcabri rubigine dentes:
Dura cutis, per quam ſpectari viſcera poſſent:
Oſſa ſub incurvis extabant arida lumbis:
Ventris erat pro ventre locus: pendere putares
Pectus, & à ſpinæ tantum modo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genuumque tumebat
Orbis, & immodico prodibant tubere tali.
Hanc procul ut vidit (neque enim eſt accedere juxtà
Auſa) refert mandata Deæ: paulumque morata,
Quanquam aberat longè, quanquam modò venerat illuc,
Viſa tamen ſenſiſſe Famem; retróque dracones
Egit in Æmoniam verſis ſublimis habenis.
Dicta Fames Cereris (quamvis contraria ſemper
Illius eſt operi) peragit: perque aëra vento
Adjuſſam delata domum eſt, & protinus intrat
Sacrilegi thalamos: altóque ſopore ſolutum
(Noctis enim tempus) geminis amplectitur ulnis:
Seque viro inſpirat, fauceſque, & pectus, & ora,
Afflat, ut in vacuis peragat jejunia venis.
Functaque mandato fœcundum deſerit orbem,
Inque domos inopes, aſſuetaque vertitur antra.
Lenis adhuc ſomnus placidis Eriſichthona pennis
Mulcebat, petit ille dapes ſub imagine ſomni,
Oraque vana movet, dentemque in dente fatigat,
Exercetque cibo deluſum guttur inani,
Proque epulis tenues nequicquam devorat auras.
Ut verò eſt expulſa quies, furit ardor edendi,
Pérque avidas fauces immenſaque viſcera regnat.
Nec mora, quod pontus, quod terra, quod educat aër,
Poſcit, & appoſitis queritur jejunia menſis:

Inque

Inque epulis epulas quærit: quodque urbibus esse,
Quodque satis poterat populo, non sufficit uni:
Plusque cupit, quò plura suam demittit in alvum.
Utque fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinosque ebibit amnes:
Utque rapax ignis non unquam alimenta recusat,
Innumerasque faces cremat; &, quo copia major
Est data, plura cupit, turbaque voracior ipsa est:
Sic epulas omnes Erisichthonis ora profani
Accipiunt poscuntque simul: cibus omnis in illo
Causa cibi est, semperque locus sit inanis edendo.
Famque fame patrias altique voragine ventris
Attenuârat opes; sed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames, implacataque vigebat
Flamma gulæ: tandem demisso in viscera censu,
Filia restabat non illo digna parente.
Hanc quoque vendit inops: dominum generosa recusat:
Et vicina suas tendens super æquora palmas,
Eripe me domino qui raptæ præmia nobis
Virginitatis habes, ait. Hæc Neptunus habebat:
Quæ precc non spreta, quamvis modò visa sequenti
Esset hero: formamque novat, vultumque virilem
Induit, & vultu pisces capientibus aptos.
Hanc dominus spectans, O qui pendentia parvo
Æra cibo celas moderator arundinis, inquit,
Sic mare compositum, sic sit tibi piscis in unda
Credulus, & nullos nisi fixus sentiat hamos;
Quæ modò cum vili turbatis veste capillis
Littore in hoc steterat (nam stantem in littore vidi)
Dic ubi sit: neque enim vestigia longiùs extant.
Illa Dei munus bene cedere sensit; & à se
Se quæri gaudens, his est resecuta rogantem.
Quisquis es, ignoscas: in nullam lumina partem
Gurgite ab hoc flexi, studioque oneratus inhæsi.
Quoque minùs dubites, sic has deus æquoris artes
Adjuvet, ut nemo jamdudum littore in isto,
(Me tamen excepto) nec fœmina constitit ulla.

Credidit: & verso dominus pede pressit arenam:
Eluisque abiit; illi sui reddita forma est.
Ast ubi habere suam transformia corpora sensit,
Sæpe pater dominis Triopeïda tradit; at illa
Nunc equa, nunc ales, modo bos, modo cervus abibat;
Præbebatque avido non justa alimenta parenti.
Vix tamen illa mali postquam consumpserat omnem
Materiam, dederatque gravi nova pabula morbo,
Ipse suos artus lacero divellere morsu
Cœpit: & infelix minuendo corpus alebat.
Quid moror externis? etiam mihi sæpè novandi
Corporis, ô juvenes, numero finita potestas.
Nam modo quod nunc sum videor, modo flector in anguem,
Armenti modo dux vires in cornua sumo:
Cornua dum sumpsi, nunc pars caret altera telo
Frontis, ut ipse vides: gemitus sunt verba secuti.

P. Ovidii Nasonis

METAMORPHOSEON

Liber IX.

Quæ gemitus, truncæque Deo Neptunius heros
Causa rogat frontis; cum sic Calydonius amnis
Cœpit inornatos redimitus arundine crines.
Triste petis munus: Quis enim sua prælia victus
Commemorare velit? referam tamen ordine; nec tam
Turpe fuit vinci, quàm contendisse decorum est:
Magnique dat nobis tantus solatia victor.
Nomine si qua suo tandem pervenit ad aures

Delanira

Deianira tuus; quondam pulcherrima virgo,
Multorúmque fuit ſpes invidioſa procorum.
Cum quibus ut ſoceri domus eſt intrata petiti,
Accipe me generum, dixi, Parthaone nate.
Dixit & Alcides, alii ceſſere duobus.
Ille Jovem ſocerum dare ſe, famamque laborum,
Et ſuperata ſua referebat juſſa novercæ.
Contrà ego, Turpe Deum mortali cedere, dixi:
(Nondum erat ille Deus) dominum me cernis aquarum
Curſibus obliquis inter tua regna fluentem.
Nec gener externis hoſpes tibi miſſus ab oris,
Sed popularis ero. & rerum pars una tuarum,
Tantùm ne noceat, quòd me nec regia Juno
Odit, & omnis abeſt juſſorum pœna laborum.
Nam quod te jactas Alcmena matre creatum,
Juppiter aut falſus pater eſt, aut crimine verus.
Matris adulterio patrem petis: elige, fictum
Eſſe Jovem malis, an te per dedecus ortum.
Talia dicentem jamdudum lumine torvo
Spectat: & accenſæ non fortiter imperat iræ;
Verbaque tot reddit: Melior mihi dextera linguâ eſt:
Dummodo pugnando ſuperem, tu vince loquendo:
Congrediturque ferox: puduit modo magna locutum
Cedere; rejeci viridem de corpore veſtem:
Brachiaque oppoſui, tenuſque à pectore vanas
In ſtatione manus, & pugnæ membra paravi.
Ille cavis hauſto ſpargit me pulvere palmis;
Inque vicem fulvæ tactu flaveſcit arenæ:
Et modo cervicem, modò crura micantia captat;
Aut captare putes: omníque à parte laceſſit.
Me mea defendit gravitas; fruſtraque petebar;
Haud ſecus ac moles, quam magno murmure fluctus
Oppugnant, manet ille, ſuoque eſt pondere tuta.
Digredimur paulum; rurſuſque ad bella coimus,
Inque gradu ſtetimus, certi non cedere; eratque
Cum pede pes junctus: totoque ego pectore pronus,
Et digitos digitis, & frontem fronte petebam,

Non aliter vidi fortes concurrere tauros,
Cum pretium pugnæ toto nitidissima saltu
Expetitur conjux: spectant armenta paventque,
Nescia quem maneat tanti victoria regni,
Ter sine profectu voluit nitentia contra
Rejicere Alcides à se mea pectora: quartò
Excutit amplexus, adductaque brachia solvit,
Impulsumque manu (certum est mihi vera fateri)
Protinus avertit: tergóque onerosus inhæsit.
Signa fides (neque enim ficta mihi gloria voce
Quæritur) impositò pressus mihi monte videbar.
Vix tamen inserui sudore fluentia multo
Brachia, vix solvi duros à corpore nexus.
Instat anhelanti, prohibetque resumere vires:
Et cervice mea potitur, tum denique tellus
Pressa genu nostro est; & arenas ore momordi.
Inferior virtute meas divertor ad artes,
Elaborque viro, longum formatus in anguem.
Qui postquam flexos sinuavi corpus in orbes,
Cumque foro movi linguam stridore bisulcam,
Risit & illudens nostras Tyrinthius artes,
Cunarum labor est angues superare mearum,
Dixit: & ut vincas alios, Acheloe, dracones,
Pars quota Lernææ serpens erit unus Echidnæ?
Vulneribus fœcunda suis erat illa: nec ullum
De centum numero caput est impune recisum,
Quin gemino cervix hærede valentior esset,
Hanc ego ramosam natis è cæde colubris,
Crescentemque malo domui, domitamque reduxi.
Quid fore te credis falsum qui versus in anguem
Arma aliena moves? quem forma precaria celat?
Dixerat: & summo digitorum vincula collo
Injicit, angebar, cœu guttura forcipe pressus,
Pollicibusque meas pugnabam evellere fauces.
Sic quoque devicto, restabat tertia tauri
Forma truci: tauro mutatus membra, rebello,
Induit ille toris à læva parte lacertos,

Admissúm-

Admiſsúmque trahens ſequitur, depreſsáque dura
Cornua figit humo, méque altâ ſternit arenâ
Nec ſatis hoc fuerat: rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit, truncaque à fronte revellit.
Naïades hoc pomis, & odoro flore repletum
Sacrârunt: divéſque meo bona copia cornu eſt.
Dixerat, & Nymphe, ritu ſuccincta Dianæ,
Una miniſtrarum ſuſis utrinque capillis
Inceſſit, totúmque tulit præ divite cornu
Autumnum, & menſas fœlicia poma ſecundas:
Lux ſubit: & primo feriente cacumina Sole
Diſcedunt juvenes: neque enim dum flumina pacem
Et placidos habeant lapſus, totæque reſidant,
Opperiuntur aquæ: Vultus Acheloos agreſtes,
Et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.
Hunc tamen ablati domuit jactura decoris:
Cætera ſoſpes habet: capitis quoque fronde ſaligná,
Aut ſuperimpoſitâ celatur arundine damnum.
At te, Neſſe ferox, ejuſdem virginis ardor
Perdiderat, volucri trajectum terga ſagittâ.
Namque novâ repetens patrios cum conjuge muros,
Venerat Eveni rapidas Jove natus ad undas:
Uberior ſolito, nimbis hyemalibus auctus,
Vorticibúſque frequens erat, atque impervius amnis.
Intrepidum pro ſe curam de conjuge agentem,
Neſſus adit, membriſque valens, ſcitúſque vadorum,
Officioque meo ripâ ſiſtetur in illa
Hæc, ait: Alcide, tu viribus utere nando.
Tradidit Aonius pavidam Calydonida Neſſo,
Pallentémque metu, fluviúmque, ipsúmque timentem,
Mox ut erat pharetraque gravis, ſpolioque leonis:
(Nam clavam, & curvos trans ripam jecerat arcus)
Quandoquidem cœpi, ſuperentur flumina, dixit.
Nec dubitat: nec quà ſit clementiſſimus amnis,
Quærit: & obſequio deferri ſpernit aquarum.
Famque tenens ripam, miſſos cùm tolleret arcus,
Conjugis agnovit vocem: Neſsóque paranti

Fallere depoſitum. Quò te, fiducia, clamat,
Vana pedum violente, rapit? Tibi Neſſe biformis,
Dicimus: exaudi nec res intercipe noſtras.
Si te nulla mei reverentia movit, at orbes
Concubitus vetitos poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies quamvis ope fidis equina,
Vulnere, non pedibus te conſequar: ultima dicta
Re probat: & miſsâ fugientia terga ſagittâ
Trajicit; exſtabat ferrum de pectore aduncum;
Quod ſimul evulſum eſt ſanguis per utrumque foramen
Emicuit, miſtus Lyrnæi tabe veneni.
Excipit hunc Neſſus, Neque enim moriemur inulti,
Secum ait, & calido velamina tincta cruore
Dat munus raptæ, velut irritamen amoris.
Longa fuit medii mora temporis: actaque magni
Herculis implerant terras odiumque novercæ,
Victor ab Oechalia Cenæo ſacra parabat
Vota Jovi cùm fama loquax pervenit ad aures
Delaniræ tuas quæ verò addere falſa
Gaudet & è minimo ſua per mendacia creſcit:
Amphitryoniaden Ioles ardore teneri.
Credit amans Veneriſque novæ perterrita famâ,
Indulſit primo lacrymis: fluxitque dolorem
Diffudit miſeranda ſuum; mox inde Quid autem
Flemus? ait, pellex lachrymis lætabitur iſtis. (dum eſt
Quæ quoniam advenit, properandum, aliquidque novan-
Dum licet, & thalamos nondum tenet altera noſtros.
Conquerar, an ſileam? repetam Calydona, morerne?
Excedam tectis? ac ſic nihil amplius obſtem?
Quid ſi me, Meleagre, tuam memorem eſſe ſororem?
(Forte paro facinus) quantumque injuria poſſit,
Fœmineúſque dolor, jugulata pellice teſter?
In curſus animus varios abit: omnibus illis
Prætulit imbutam Neſſæo ſanguine veſtem
Mittere; quæ vires defecto reddat amori;
Ignaróque Lychæ quid tradat, neſcia luctus
Ipſa ſuos tradit; blandiſque miſerrima verbis

Dona

Dona det illa viro mandat; capit inſcius heros:
Inuitúrque humeris Lernææ virus Echidnæ.
Thura dabat primis & verba precantia flammis,
Vinaque marmoreas patera fundebat in aras:
Incaluit vis illa mali: reſolutáque flammis,
Herculeos abiit latè diffuſa per artus.
Dum potuit, ſolitâ gemitum virtute repreſſit.
Victa malis poſtquam eſt patientia, reppulit aras:
Implevitque ſuis nemoroſam vocibus Oeten.
Nec mora, lethiferam conatur ſcindere veſtem,
Qua trahitur, trahit illa cutem (fœdúmque relatu)
Aut hæret membris fruſtra tentata revelli,
Aut laceros artus, & grandia detegit oſſa.
Ipſe cruor, gelido ceu quondam lamina candens
Tincta lacu, ſtridet, coquitúrque ardente veneno;
Nec modus eſt, ſorbent avidæ præcordia flammæ,
Cæruleúſque fluit toto de corpore ſudor,
Ambuſtíque ſonant nervi; cæcáque medullis
Tabe liquefactis, tollens ad ſydera palmas,
Cladibus, exclamat, ſaturnia, paſcere noſtris,
Paſcere, & hanc peſtem ſpecta crudelis ab alto;
Córque ferum ſatia; vel ſi miſerandus & hoſti,
(Hoſtis enim tibi ſum) dirís cruciatibus ægram
Inviſámque animam natámque laboribus aufer.
Mors mihi munus erit; decet hæc dare dona novercam;
Ergo ego fœdantem peregrino templa cruore
Buſirim domui? ſævóque alimenta parentis
Antæo eripui? nec me paſtoris Iberi
Forma triplex, nec forma triplex tua, Cerbere, movit?
Vóſne manus validi preſſiſtis cornua tauri?
Veſtrum opus Elis habet, veſtrum Stymphalides undæ,
Partheniúmque nemus; veſtra virtute relatus
Thermodoontiaco cælatus baltheus auro,
Pomáque ab inſomni non cuſtodita draconis?
Nec mihi Centauri potuêre reſiſtere, nec mî
Arcadiæ vaſtator aper; nec profuit Hydra
Creſcere per damnum, geminaſque reſumere vires.

Quid

Quid? quod Thracis equos humano ſanguine pingues,
Plenáque corporibus lacerís præſepia vidi,
Viſaque dejeci, dominúmque, ipsóſque peremi?
His eliſa jacet moles Nemeæa lacertis:
His Cacus, horrendum Tyberino gurgite monſtrum.
Hac cælum cervice tuli: defeſſa jubendo eſt
Sævi Jovis conjux: ego ſum indefeſſus agendo.
Sed nova peſtis adeſt: cui nec virtute reſiſti,
Nec telis, armíſque poteſt: pulmonibus errat
Ignis edax imis: pérque omnes paſcitur artus.
At valet Euryſtheus, &, ſunt qui credere poſſint
Eſſe Deos? dixit: pérque altum ſaucius Oeten
Haud aliter graditur, quam ſi venabula taurus
Corpore fixa gerat, facílique refugerit auctor.
Sæpè illum gemitus edentem, ſæpè trementem,
Sæpè retentantem totas infringere veſtes,
Sternentémque trabes, iraſcentémque videres
Montibus, aut patrio tendentem brachia cælo.
Ecce! Lycham trepidum, & latitantem rupe cavata
Aſpicit: utque dolor rabiem collegerat omnem,
Túne Licha, dixit, fatalia dona dediſti?
Túne meæ necis auctor eris? tremit ille, pavétque
Pallidus: & timidè verba excuſantia dicit.
Dicentem genibúſque manus adhibere parantem
Corripit Alcides: & térque quatérque rotatum
Mittit in Euboïcas, tormento fortiùs, undas.
Ille per aëreas pendens induruit auras.
Utque ferunt imbres gelidis concreſcere ventis,
Inde nives fieri, nivibus quoque mole rotatis,
Aſtringi, & ſpiſſa glomerari grandine corpus:
Sic illum validis jactum per inane lacertis,
Exſanguémque metu, nec quicquam humoris habentem
In rigidos verſum ſilices prior edidit ætas.
Nunc quoque in Euboïco ſcopulus brevis eminet altè
Gurgite, & humanæ ſervat veſtigia formæ:
Quem quaſi ſenſurum nautæ calcare verentur
Appellantque Lychan. At tu Jovis inclyta proles,

Arbori-

Arboribus cæsis, quas ardua gesserat Oete;
Inque pyram structis arcum pharetramque capacem,
Regnaque visuras iterum Trojana sagittas
Ferre jubes Pœante satum: quo flamma ministro est
Subdita; dumque avidis comprenditur ignibus agger:
Congeriem silvæ Nemeæo vellere summam
Sternis & imposita clavæ cervice recumbis,
Haud alio vultu, quam si conviva jaceres,
Inter plena meri redimitus pocula sertis.
Famque valens, & in omne latus diffusa sonabat;
Securosque artus, contemptoremque petebat
Flamma suum: timuêre dei pro vindice terræ.
Quos ita (sensit enim) lato Saturnius ore
Juppiter alloquitur; Nostra est timor iste voluptas,
O superi, totoque libens mihi pectore grator,
Quod memoris populi dicor rectorque paterque,
Et mea progenies vestro quoque tuta favore est.
Nam quanquam ipsius datis hoc immanibus actis,
Obligor ipsa tamen: sed enim ne pectora vano
Fida metu paveant, Oetæas spernite flammas,
Omnia qui vicit, vincet quos cernitis ignes;
Nec nisi materna Vulcanum parte potentem
Sentiet: æternum est à me quod traxit, & expers
Atque immune necis, nullaque domabile flamma;
Idque ego defunctum terra, cœlestibus oris
Accipiam, cunctisque meum lætabile factum
Dîis fore confido: si quis tamen Hercule, si quis
Forte Deo doliturus erit, data præmia nollet:
Sed meruisse dari sciet, invitusque probabit.
Assensere Dei: conjux quoque regia visa est
Cætera non duro, duro tamen ultima vultu
Dicta tulisse Jovis, seque indoluisse notatam,
Interea quodcunque fuit populabile flammæ,
Mulciber abstulerat: nec cognoscenda remansit
Herculis effigies: nec quicquam ab imagine ductum
Matris habet: tantumque Jovis vestigia servat.
Utque novus serpens posita cum pelle senecta,

Luxuriare

Luxuriare ſolet, ſquammaque niterе recenti.
Sic ubi mortales Tirynthius exuit artus,
Parte ſui meliore viget, majorque videri
Cœpit, & auguſta fieri gravitate verendus.
Quem pater omnipotens inter cava nubila raptum,
Quadrijugo curru radiantibus intulit aſtris.
Senſit Atlas pondus: neque adhuc Stheneleius iras
Solverat Euryſtheus, odiumque in prole paternum
Exercebat atrox; at longis anxia curis
Argolis Alcmene queſtus ubi ponat aniles,
Cui referat nati teſtatos orbe labores,
Cuive ſuos caſus, Iolen habet. Herculis illam
Imperio, thalamoque anim que receperat Hyllus;
Impleratque uterum generoſo ſemine: cum ſic
Incipit Alcmene: Faveant tibi numina ſaltem;
Corripiantque moras tunc, cum matura vocabis
Præpoſitam timidis parientibus Ilithyam:
Quam mihi difficilem Junonis gratia fecit.
Namque laboriferi cum jam natalis adeſſet
Herculis, & decimum premeretur ſydere ſignum
Tendebat gravitas uterum mihi, quodque ferebam
Tantum erat, ut poſſes auctorem dicere tanti
Ponderis eſſe Jovem: nec jam tolerare labores,
Ulterius poteram; quin nunc quoque frigidus artus,
Dum loquor, horror habet; parſque eſt meminiſſe doloris.
Septem ego per noctes, totidem cruciata diebus,
Feſſa malis, tendenſque ad cœlum brachia, magno
Lucinam ad nixos partus clamore vocabam.
Illa quidem venit; ſed præcorrupta, meumque
Quæ donare caput Junoni vellet iniquæ.
Utque meos audit gemitus; ſubſedit in illa
Ante fores ara; dextroque ſi poplite lævum
Preſſa genu; digitiſque inter ſe pectine junctis
Suſtinuit partus: tacita quoque carmina voce
Dixit; & inceptos tenuerunt carmina partus.
Nitor, & ingrato facio convitia demens
Vana Jovi, cupioque mori: moturaque duros

Verba

Verba queror ſilices; matres Cadmeïdes adſunt
Votaque ſuſcipiunt; exhortanturque dolentem.
Una miniſtrarum media de plebe Galanthis,
Flava comas, aderat faciendis ſtrenua juſſis
Officiis dilecta ſuis: ea ſenſit iniqua
Neſcio quid Junone geri: dumque exit; & intrat
Sæpè fores, Divam reſidentem vidit in ara
Brachiaque in genibus digitis connexa tenentem,
Et quæcunque es, ait, domina gratare; levata eſt
Argolis Alcmene, potiturque puerpera voto.
Exſiluit, junctáſque manus pavefacta remiſit
Diva potens uteri, vinclis levor ipſa remiſſis.
Numine decepto riſiſſe Galanthida fama eſt.
Ridentem, prenſamque ipſis Dea ſæva capillis
Traxit; & è terra corpus relevare volentem
Arcuit, inque pedes mutavit brachia primos.
Strenuitas antiqua manet; nec terga colorem
Amiſêre ſuum; forma eſt diverſa priori,
Qua, quia mendaci parientem juverat ore,
Ore parit; noſtraſque domos, velut ante, frequentat.
Dixit; & admonitu veteris commota miniſtræ
Ingemuit, quam ſic nurus eſt affata dolentem;
Te tamen, ô genitrix, aliena à ſanguine veſtro
Rapta movet facies; quid ſi tibi mira ſororis
Fata meæ referam? quanquam lacrymæque dolorque
Impediunt, prohibentque loqui. Fuit unica matri
(Me pater ex alia genuit) notiſſima forma
Oechalidum Dryope, quam virginitate carentem,
Vimque Dei paſſam Delphos Delonque tenentis
Excipit Andræmon, & habetur conjuge fœlix.
Eſt lacus acclivis, devexo margine formam
Littoris efficiens, ſummum myrteta coronant;
Venerat huc Dryope ſatorum neſcia; quóque
Indignere magis, Nymphis latura coronas;
Inque ſinu puerum, qui nondum impleverat annum,
Dulce ferebat onus, tepidíque ope lactis alebat.
Haud procul à ſtagno, Tyrios imitata colores,

In ſpem baccarum florebat aquatica Lotos.
Carpſerat hinc Dryope quos oblectamina nato
Porrigeret flores, & idem factura videbar
(Namque aderam): vidi guttas è flore cruentas
Decidere, & tremulo ramos horrore moveri.
Scilicet, ut refcrunt tardi nunc denique agreſtes,
Lotos in hanc Nymphæ fugiens obſcœna Priapi,
Contulerat verſos ſervato nomine vultus.
Neſcierat ſoror hoc, quæ cum perterrita retro
Iret, & oratis vellet diſcedere Nymphis
Hæſerunt radice pedes, convellere pugnat:
Nec quicquam, niſi ſumma, movet: ſuccreſcit ab imo,
Totaque paulatim lentus premit inguina cortex,
Ut vidit, conata manu laniare capillos,
Fronde manum implevit, frondes caput omne tegebant.
At puer Amphyſus (namque hoc avus Eurytus illi
Addiderat nomen) materna rigeſcere ſenſit
Ubera, nec ſequitur ducentem lactcus humor.
Spectatrix aderam fati crudelis, opemque
Non poteram tibi ferre, ſoror, quantúmque valebam,
Creſcentem truncum, ramoſque amplexa morabar,
Et, fateor, volui ſub eodem cortice condi.
Ecce! vir Andræmon, genitorque miſerrimus, adſunt,
Et quærunt Dryopen: Dryopen quærentibus illis
Oſtendi Lotos: tepido dant oſcula ligno:
Affuſique ſuæ radicibus arboris hærent.
Nil niſi jam faciem, quod non foret arbor, habebat
Chara ſoror: lacrymæ miſero de corpore factis
Irrorant foliis: ac dum licet, oraque præſtant
Vocis iter, tales effundit in aëra queſtus:
Siqua fides miſeris, hoc me per numina juro,
Non meruiſſe nefas: patior ſine crimine pœnam.
Viximus innocuæ: ſi mentiar, arida perdam,
Quas habeo frondes, & cæſa ſecuribus urar.
Hunc tamen infantem maternis demite ramis,
Et date nutrici: noſtraque ſub arbore ſ pe
Lac facitote bibat, noſtraque ſub arbore ludat.

Cúmque

Cúmque loqui poterit, matrem facitote ſalutet:
Et triſtis dicat: Latet hoc in ſtipite mater:
Stagna tamen timeat, nec carpat ab arbore flores:
Et frutices omnes corpus putet eſſe Dearum.
Chare vale conjux, & tu germana, patérque:
Et, ſiqua eſt pietas, ab acutæ vulnere falcis,
A pecoris morſu, frondes defendite noſtras.
Et quoniam mihi fas ad vos incumbere non eſt,
Erigite huc artus, & ad oſcula noſtra venite,
Dum tangi poſſum, parvúmque attollite natum.
Plura loqui nequeo: nam jam per candida mollis
Colla liber ſerpit, ſummóque cacumine condor.
Ex oculis removete manus: ſine munere veſtro
Contegit inductus morientia lumina cortex:
Deſierat ſimul ore loqui, ſimul eſſe, diuque
Corpore mutato rami caluêre recentes.
Dumque refert Iole factum miſerabile, dumque
Eurytidos lacrymas admoto pollice ſiccat
Alcmene (flet & ipſa tamen) compeſcuit omnem
Res nova triſtitiam: nam limine conſtitit alto
Penè puer, dubiaque tegens lanugine malas,
Ora reformatus primos Iolaus in annos.
Hoc illi dederat Junonia muneris Hebe.
Victa viri precibus, quæ cùm jurare pararet,
Dona tributuram poſt hunc ſe talia nulli,
Non eſt paſſa Themis: nam jam diſcordia Thebæ
Bella movent, dixi: Capaneúſque niſi ab Jove vinci
Haud poterit: fientque pares in vulnera fratres,
Subductaque ſuos manes tellure videbit
Vivus adhuc vates, ultúſque parente parentem
Natus erit facto pius & ſceleratus eodem:
Attonitúſque malis, exul mentíſque domúſque
Vultibus Eumenidum, matriſque agitabitur umbris.
Donec cum conjux fatale popoſcerit aurum,
Cognatúmque latus Phlegeïus hauſerit enſis.
Tum demum magno petet hoc Acheloïa ſupplex
Ab Jove Callirhoë: natis infantibus annos

Addat, néve necem sinat esse ultoris inultam:
Juppiter his motus, privignæ dona, nurusque
Præcipiet, facietque viros impubibus annis.
Hæc ubi faticano venturi præscia dixit
Ore Themis, vario superi sermone fremebant.
Et, Cur non aliis, eadem dare dona, liceret,
Murmur erat: queritur veteres Pallantias annos
Conjugis esse sui, queritur canescere mitem
Iasiona Ceres; repetitum Mulciber ævum
Poscit Erichthonio: Venerem quoque cura futuri
Tangit, & Anchisæ renovare paciscitur annos.
Cui studeat, Deus omnis habet: crescitque favore
Turbida seditio: donec sua Juppiter ora
Solvit: &, O nostri siqua est reverentia, dixit,
Quò ruitis? tantumne aliquis sibi posse videtur,
Fata quoque ut superet? fatis Iolaus in annos,
Quos egit rediit: fatis juvenescere debent,
Callirhoë geniti, non ambitione nec armis.
Vos etiam quòque hoc animo meliore feratis,
Me quoque fata regunt: quæ si mutare valerem.
Nec nostrum seri curvarent Æacon anni,
Perpetuumque ævi florem Rhadamanthus haberet
Cum Minoë meo: qui propter amara senectæ
Pondera despicitur: nec, quo priùs, ordine regnat.
Dicta Jovis movêre Deos: nec sustinet ullus,
Cum videat fessos Rhadamanthon, & Æacon annis,
Et Minoa queri: qui dum fuit integer ævi,
Terruerat magnas ipso quoque nomine gentes.
Tunc erat invalidus, Deïonidemque juventæ
Robore Miletum, Phœboque parente superbum
Pertimuit: credensque suis insurgere regnis,
Haud tamen est patriis arcere penatibus ausus,
Sponte fugis, Milete, tua, celerique carina
Ægeas metiris aquas; & in Aside terra
Mœnia constituis, positoris habentia nomen.
Hîc tibi, dum sequitur patriæ curvamina ripæ
Filia Mæandri toties redeuntis eodem,

Cognita

Cognita Cyanee, præſtanti corpore Nympha
Byblida cum Cauno prolem eſt enixa gemellam.
Byblis in exemplo eſt, ut ament conceſſa puellæ:
Byblis Apollinei correpta cupidine fratris,
Non ſoror ut fratrem, nec quà debebat, amavit.
Illa quidem primo nullos intelligit ignes;
Nec peccare putat, quod ſæpius oſcula jungat,
Quod ſua fraterno circundet brachia collo:
Mendacique diù pietatis fallitur umbra.
Paulatim declinat amor, viſuraque fratrem
Culta venit, nimiumque cupit formoſa videri;
Et ſiqua eſt illic formoſior, invidet illi.
Sed nondum manifeſta ſibi eſt, nullumque ſub illo
Igne facit votum, veruntamen æſtuat intus.
Jam dominum appellat, jam nomina ſanguinis odit,
Byblida jam mavult, quàm ſe vocet ille ſororem.
Spes tamen obſcœnos animo demittere non eſt
Auſa ſuo vigilans: placidâ reſoluta quiete
Sæpè videt quod amat, viſa eſt quoque jungere fratri
Corpus, & erubuit quamvis ſopita jaceret.
Somnus abit, ſilet illa diù, repetitque quietis
Ipſa ſuæ ſpeciem, dubiaque ita mente profatur.
Me miſeram tacitæ quid vult ſibi noctis imago?
Quam nolim rata ſit? Cur hæc ego ſomnia vidi?
Ille quidem eſt oculis, quamvis formoſus, iniquis;
Et placet, & poſſim, ſi non ſit frater, amari,
Et me dignus erat: verum nocet eſſe ſororem.
Dummodo tale nihil vigilans committere tentem,
Sæpè licet ſimili redeat ſub imagine ſomnus.
Teſtis abeſt ſomno, nec abeſt imitata voluptas.
Pròh, Venus, & tenerâ volucer cum matre Cupido,
Gaudia quanta tuli! quam me manifeſta libido
Contigit! ut jacui totis reſoluta medullis!
Ut meminiſſe juvat! quamvis brevis illa voluptas.
Noxque fuit præceps & cœptis invida noſtris.
O ego, ſi liceat mutato nomine jungi,
Quam bene, Caune, tuo poteram nurus eſſe parenti?

Quàm benè Caune meo poteras gener eſſe parenti?
Omnia Dii facerent eſſent communia nobis,
Præter avos! tu me vellem generoſior eſſes.
Neſcio quam facies igitur pulcherrime matrem;
Hei mihi, quæ malè ſum, quos tu, ſortita parentes:
Nil niſi frater eris; quod obeſt, id habebimus unum,
Quid mihi ſignificant ergo mea viſa? quod autem
Somnia pondus habent? an habent & ſomnia pondus?
Dii melius: Dii nempe ſuos habuêre ſorores.
Sic Saturnus Opim junctam ſibi ſanguine duxit,
Oceanus Tethyn, Junonem Rector Olympi.
Sunt Superis ſua jura; quid ad cœleſtia ritus
Exigere humanos, diverſaque fœdera, tento?
Aut noſtro vetitus de corde fugabitur ardor;
Aut, hoc ſi nequeo, peream precor ipſa, toroque
Mortua componar, poſitaque det oſcula frater.
Et tamen arbitrium quærit res iſta duorum.
Finge placere mihi: ſcelus eſſe videbitur illi.
At non Æolidæ thalamos timuêre ſororum:
Unde ſed hos novi? cur hæc exempla paravi?
Quò feror? obſcœnæ procul hinc diſcedite flammæ:
Nec, niſi quà fas eſt, germanæ frater ametur.
Si tamen ipſe meî captus prior eſſet amore,
Forſitan illius poſſem indulgere furori.
Ergo, ego quæ fueram non rejectura petentem,
Ipſa petam? poteriſne loqui? poteriſne fateri?
Coget amor; potero: vel, ſi pudor ora tenebit,
Littera celatos arcana fatebitur ignes.
Hoc placet: hæc dubiam vicit ſententia mentem.
In latus erigitur: cubitoque innixa ſiniſtro,
Viderit inſanos, inquit, fateamur amores.
Hei mihi quò labor, quem mens mea concipit ignem?
Et meditata manu componit verba trementi.
Dextra tenet ferrum, vacuam tenet altera ceram.
Incipit, & dubitat, ſcribit damnatque tabellas,
Et notat, & delet; mutat; culpatque probatque,
Inque vicem ſumptas ponit, poſitaſque reſumit.

Quid

Quid velit, ignorat: quicquid factura videtur,
Displicet: in vultu est audacia mista pudori:
Scripta Soror fuerat, visum est delere Sororem,
Verbaque correptis incidere talia ceris
Quam nisi tu dederis, non est habitura Salutem,
Hanc tibi mittit amans: pudet, ah pudet edere nomen,
Et si, quid cupiam quaeris, sine nomine vellem
Posset agi mea causa meo; nec cognita Byblis
Antè forem quàm spes votorum certa fuisset.
Esse quidem lasci poterat tibi pectoris index
Et color, & macies, & vultus, & humida sapè
Lumina, nec causa suspiria mota patenti,
Et crebri amplexus, & quae, si forte notâsti,
Oscula sentiri non esse sororia possent
Ipsa tamen, quamvis animi grave vulnus habebam,
Quamvis intus erat furor igneus, omnia feci,
(Sunt mihi Dii testes) ut tandem sanior essem;
Pugnavique diu, violenta Cupidinis arma
Effugere infelix; & plus quàm ferre puellam
Posse putes, ego dura tuli; superata fateri
Cogor, opemque tuam timidis exposcere votis.
Tu servare potes, tu perdere solus amantem.
Elige utrum facias: non hoc inimica precatur,
Sed quae, cum tibi sit junctissima, junctior esse
Expetit, & vinclo tecum propiore ligari,
Jura senes norint, & quid liceatque nefasque
Fasque sit, inquirant, legumque examina servent:
Conveniens Venus est annis temeraria nostris,
Quid liceat nescimus adhuc: & cuncta licere
Credimus: & sequimur magnorum exempla Deorum.
Nec nos aut durus pater, aut reverentia famae,
Aut timor impediet: tantum absit causa timendi.
Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.
Est mihi libertas tecum secreta loquendi;
Et damus amplexus, & jungimus oscula coràm,
Quantum est quod desit? miserere fatentis amorem,
Et non fassurae, nisi cogeret ultimus ardor:

Neve merêre meo ſubſcribi cauſa ſepulcro.
Talia nequicquam perarantem plena reliquit
Cera manum, ſummoque in margine verſus adhæſit:
Protinus impreſſa ſignat ſua crimina gemma,
Quam tinxit lacrymis: linguæ defecerat humor,
Déque ſuis unum famulis pudibunda vocavit,
Et paulum blandita, Fer has, fidiſſime, noſtro,
Dixit, & adjecit longo pòſt tempore, fratri.
Cum daret, elapſæ manibus cecidêre tabellæ:
Omine turbata eſt; miſit tamen: apta miniſter
Tempora nactus adit, traditque latentia verba.
Attonitus ſubita juvenis Mæandrius ira,
Projicit acceptas, lecta ſibi parte, tabellas.
Vixque manus retinens trepidantis ab ore miniſtri,
Dum licet, ô vetitæ ſcelerate libidinis auctor,
Effuge, ait, qui, ſi noſtrum tua fata pudorem
Non traherent tecum, pœnas mihi morte dediſſes.
Ille fugit pavidus, dominæque ferocia Cauni
Dicta refert: palles, audita, Bybli, repulſa;
Et pavet obſeſſum glaciali frigore corpus.
Mens tamen ut rediit, pariter redière furores:
Linguaque vix tales icto dedit aëre voces.
Et meritò: quid enim temeraria vulneris hujus
Indicium feci? Quid, quæ celanda fuerunt,
Tam cito commiſi properatis verba tabellis?
Ante erat ambiguis animi ſententia dictis
Prætentanda mihi, ne non ſequeretur euntem
Parte aliqua veli, qualis foret aura, notare
Debueram, tutoque mari decurrere, quæ nunc
Non exploratis implevi lintea ventis.
Nunc feror in ſcopulos igitur, ſubmerſaque toto
Obruor Oceano, nec habeni mea vela recurſus.
Quid? quod & ominibus certis prohibebar amori
Indulgere meo, tunc cum mihi ferre jubenti
Excidit, & fecit ſpes noſtras cera caducas?
Nonne velilla dies fuerat, vel tota voluntas,
Sed potius mutanda dies? Deus ipſe monebat,

Sig-

Signaque certa dabat, ſi non male ſana fuiſſem.
Et tamen ipſa loqui, nec me committere ceræ
Debueram, præſenſque meos aperire furores.
Vidiſſet lacrymas, vultus vidiſſet amantis:
Plura loqui poteram, quam quæ cepêre tabellæ.
Invito potui circundare brachia collo,
Et ſi rejicerer, potui moritura videri,
Amplectique pedes, adfuſaque poſcere vitam.
Omnia feciſſem; quorum ſi ſingula duram
Flectere non poterant, potuiſſent omnia, mentem
Forſitan & miſſi ſit quædam culpa miniſtri,
Non adiit apiè, nec legit idonea, credo,
Tempora nec patiit horamq; animumque vacantem.
Hæc nocuêre mihi, neque enim de tigride natus,
Nec rigidos ſilices, ſolidumque in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit, nec lac bibit ille leænæ:
Vincetur: repetendus erit, nec tædia cœpti
Ulla mei capiam, dum ſpiritus iſte manebit.
Nam primum, ſi facta mihi revocare liceret,
Non cœpiſſe fuit; cœpta expugnare, ſecundum eſt:
Quippe nec ille poteſt (ut jam mea vota relinquam)
Non tamen auſorum ſemper memor eſſe meorum,
Et, quia deſierim, leviter voluiſſe videbor,
Aut etiam tentâſſe illum, inſidiiſque petîſſe.
Vel certe non hoc, qui plurimus urget, & urit
Pectora noſtra, Deo, ſed victa libidine credar.
Denique jam nequeo nil commiſiſſe nefandum:
Et ſcripſi, & petii; temerata eſt noſtra voluntas.
Ut nihil adjiciam: non poſſum innoxia dici.
Quodſupereſt, multum eſt in vota, in crimina parvum.
Dixit, & (incertæ tanta eſt diſcordia mentis,)
Dum pigeat tentâſſe, libet tentare: modumque
Exit, & infelix committit ſæpè repelli.
Mox ubi finis abeſt, patriam fugit ille, nefaſque.
Inque peregrinâ ponit nova mœnia terrâ
Tum vero mœſtam tota Miletida mente
Defeciſſe ferunt; tum verò à pectore veſtem

Diripuit, planxitque ſuos furibunda lacertos.
Jamque palam eſt demens: inconceſſamque fatetur
Spem Veneris, ſine qua patriam, inviſoſque penates
Deſerit, & profugi ſequitur veſtigia fratris.
Utque tuo mota, proles Semeleïa, thyrſo
Iſmariæ celebrant repetita triennia Bacchæ:
Byblida non aliter latos ululâſſe per agros,
Bubaſides vidêre nurus; quibus illa relictis
Caras, & armiferos Lelegas, Lyciamque pererrat
Jam Cragon, & Lymiram, Xanthiq; reliquerat undas,
Quodq; Chimæra jugum medijs in partibus ignem,
Pectus & ora Lea, caudam Serpentis habebat.
Deficiunt ſylvæ, cum tu laſſata ſequendo
Concidis: & dura poſitis tellure capillis,
Bybli, jaces, frondeſque tuo premis ore caducas.
Sæpe illam Nymphæ teneris Lelegeides ulnis
Tollere conantur, ſæpè ut medeatur amori
Præcipiunt, ſurdæque adhibent ſolatia menti:
Muta jacet, virideſque ſuis tenet unguibus herbas
Byblis, & humectat lacrymarum gramina rivo.
Naiadas his venam, qua nunquam areſcere poſſet,
Suppoſuiſſe ferunt; quid enim dare majus habebant?
Protinus, ut ſecto piceæ de cortice guttæ,
Utque tenax gravida manat tellure bitumen:
Utque ſub adventum ſpirantis lene Favonî,
Sole remolleſcit, quæ frigore conſtitit, unda:
Sic lacrymis conſumpta ſuis Phœbeïa Byblis
Vertitur in fontem, qui nunc quoque vallibus illis
Nomen habet dominæ, nigraque ſub ilice manat.
Fama novi centum Cretæam forſitan urbes
Implêſſet monſtri, ſi non miracula nuper
Iphide mutato Crete propiora tuliſſet.
Proxima Gnoſſiaco nam quondam Phœſtia regno
Progenuit tellus ignotum nomine Lyctum
Ingenua de plebe virum: nec cenſus in illo
Nobilitate ſua major, ſed vita fideſque
Inculpata fuit: gravidæ qui conjugis aures

Vocibus

Vocibus hîs monuit, cum jam prope partus adeſſet.
Quæ voveam duo ſunt, minimo ut relevêre dolore,
Utque marem parias: oneroſior altera ſors eſt:
Et vires fortuna negat; quod abominor ergo,
Edita fortè tuo fuerit ſi fœmina partu,
(Invitus mando, pietas ignoſce) necetur.
Dixerat: & lachrymis vultum lavêre profuſis,
Tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur:
Sed tamen uſque ſuum vanis Telethuſa maritum
Sollicitat precibus, ne ſpem ſibi ponat in arcto.
Certa ſua eſt Lyco ſententia; jamque ferendo
Vexerat illa gravem maturo pondere ventrem:
Cùm medio noctis ſpatio, ſub imagine ſomni
Inachis ante torum, pompa comitata ſacrorum,
Aut ſtetit, aut viſa eſt; inerant lunaria fronti
Cornua cum ſpicîs nitido flaventibus auro.
Et regale decus; cum qua latrator Anubis
Sanctaque Bubaſtis, variiſque coloribus Apis,
Quiq; premit vocem, digitoque ſilentia ſuadet;
Siſtraque erant, nunquamque ſatis quæſitus Oſiris,
Plenaque ſomniferis ſerpens peregrina venenis.
Tum velut excuſſam ſomno, & manifeſta videntem
Sic affata dea eſt; Pars ô Telethuſa mearum,
Pone graves curas, mandataque falle mariti:
Nec dubita, cum te partu Lucina levârit,
Tollere quicquid erit. Dea ſum auxiliaris, opemque
Exorata fero; nec te coluiſſe querêris
Ingratum numen; monuit; thalamoque receſſit.
Læta toro ſurgit, puraſque ad ſidera ſupplex
Creſſa manus tollens, rata ſint ſua viſa precatur.
Vt dolor increvit, ſeque ipſum pondus in auras
Expulit, & nata eſt ignaro fœmina patri,
Juſſit ali mater puerum mentita; fidemque
Res habuit, neque erat facti niſi conſcia nutrix.
Vota pater ſolvit, nomenque imponit avitum;
Iphis avus fuerat; gaviſa eſt nomine mater,
Quod commune foret, nec quenquam falleret illo:

Imperceptа piâ mendacia fraude latebant.
Cultus erat pueri, facies quam ſive puellæ,
Sive deceſ puero, fieret formoſus uterque.
Tertius interа decimo ſucceſſerat annus,
Cum pater, Iphi, tibi flavam deſpondet Ianthen,
Inter Phæſtiadas quæ laudatiſſima formæ
Dote fuit virgo, Dictæo nata Theleſte.
Par ætas, par forma fuit, primaſque magiſtris
Accepêre artes, elementa ætatis ab iiſdem.
Hinc amor amborum tetigit rude pectus, & æquum
Vulnus utrique dedit, ſed erat fiducia diſpar.
Conjugium, pactæque expectant tempora tedæ,
Quemque virum putat eſſe, ſuum ſore credit Ianthe.
Iphis amat; qua poſſe frui deſperat, & auget
Hoc ipſum flammas, ardetque in virgine virgo,
Vixque tenens lacrimas, Quis me manet exitus, inquit?
Cognita quàm nulli, quam prodigioſa novæque
Cura tenet Veneris? ſi Dii mihi parcere vellent,
Perdere debuerant, ſi non & perdere vellent,
Naturale malum ſaltem & de more dediſſent.
Nec vaccam vaccæ, nec equas amor urit equarum;
Urit oves aries; ſequitur ſua fœmina cervum;
Sic & aves coeunt, interque animalia cuncta,
Fœmina fœmineo correpta Cupidine nulla eſt.
Vellem nulla forem; ne non tamen omnia Crete
Monſtra ferat, taurum dilexit filia Solis,
Fœmina nempe marem; meus eſt furieſior illo,
Si verum profitemur, amor; tamen illa ſecuta eſt
Spem veneris; tamen illa dolis, & imagine vaccæ
Paſſa bovem eſt, & erat qui deciperetur, adulter.
Huc licet ex toto ſolertia confluat orbe.
Ipſe licet revolet ceratis Dædalus alis,
Quid faciet? num me puerum de virgine doctis
Artibus efficiet? num te mutabit, Ianthe?
Quin animum firmas? teque ipſa recolligis, Iphi?
Conſiliique inopes, & ſtultos excutis ignes?
Quid ſis nata vides, niſi te quoque decipis ipſam.

Et

Et pete quod fas eſt, & ama quod fœmina debes.
Spes eſt quæ capiat, ſpes eſt quæ paſcat amantem,
Hanc tibi res adimit, non te cuſtodia charo
Arcet ab amplexu, nec cauti cura mariti;
Non patris aſperitas, nec ſe negat ipſa roganti.
Nec tamen eſt potienda tibi, nec, ut omnia fiant,
Eſſe potes felix, ut Diique hominesque laborent.
Nunc quoque votorum pars nulla eſt vana meorum:
Diique mihi facies, quicquid valuêre, dederunt.
Quod volo, vult genitor, ſocer & vult ipſe futurus,
At non vult natura, potentior omnibus iſtis,
Quæ mihi ſola nocet: venit, ecce, optabile tempus,
Luxque jugalis adeſt, & jam mea fiet Lanaſſe,
Nec mihi continget; mediis ſitiemus in undis.
Pronuba quid Juno? quid ad hæc, Hymenæa, venitis
Sacra, quibus qui ducat, abeſt; ubi nubimus ambæ?
Preſſit ab his vocem, nec lenius altera virgo
Æſtuat, utque celer venias Hymenæe precatur.
Quod petit hæc, Telethuſa timens, modò tempora differt;
Nunc ficto languore moram trahit, omina ſæpè
Viſaque cauſatur; ſed jam conſumſerat omnem
Materiam ficti, dilataque tempora tedæ
Inſtiterant, unuſque dies reſtabat; at illa
Crinalem capiti vittam natæque ſibique
Detrahit, & paſſis aram complexa capillis,
Iſi, Paretonium, Mareoticaque arva, Pharonque
Quæ colis, & ſeptem digeſtum in cornua Nilum,
Fer precor (inquit) opem, noſtroque medere timori:
Te, Dea, te quandam, tuaque hæc inſignia vidi;
Cunctaque cognovi, ſonitum, comiteſque faceſque
Siſtrorum, memorique animo tua juſſa notavi.
Quod videt hæc lucem, quod non ego punior ipſa,
Conſilium monitumque tuum eſt, miſerere duarum,
Auxilioque juva; lacrymæ ſunt verba ſecutæ.
Viſa Dea eſt moviſſe ſuas (& moverat) aras,
Et templi tremuêre fores, imitataque Lunam
Cornua fulſerunt, crepuitque ſonabile ſtrum.

Non ſecura quidem, fauſto tamen omine læta,
Mater abit templo, ſequitur comes Iphis euntem,
Quam ſolita eſt majore gradu; nec candor in ore
Permanet; & vires augentur; & acrior ipſe eſt
Vultus; & incomptis brevior menſura capillis,
Pluſque vigoris adeſt, habuit quàm fœmina; namque
Fœmina nuper eras, puer es; date munera templis:
Nec timidâ gaudete fide; dant munera templis:
Addunt & titulum, titulus breve carmen habebat:
Vota puer ſolvit, quæ fœmina voverat, Iphis.
Poſtera lux radiis totum patefecerat orbem,
Cùm Venus, & Juno, ſociuſque Hymenæus, ad ignes
Conveniunt, potiturque ſua puer Iphis Ianthe.

Pub. Ovidii

Naſonis Metamorphoſeωn.

LIBER X.

INde per immenſum, croceo velatus amictu,
Æthera digreditur, Ciconumque Hymenæus ad oras
Tendit; & Orpheiâ nequicquam voce vocatur.
Affuit ille quidem; ſed nec ſolennia verba,
Nec lætos vultus, nec felix attulit omen.
Fax quoque, quam tenuit, lacrymoſo ſtridula fumo
Uſque fuit, nulloſque invenit motibus ignes.
Exitus auſpicio gravior; nam nupta per herbas
Dum nova Naïadum turba comitata vagatur;
Occidit, in talum ſerpentis dente recepto.
Quam ſatis ad ſuperas poſtquam Rhodopeïus auras

De-

Deflevit vates, ne non tentaret & umbras,
Ad Styga Tænariâ est ausus descendere portâ;
Perque leves populos, simulacraq; functa sepulcro,
Persephonen adiit, inamœnaque regna tenentem
Umbrarum Dominum, pulsisque ad carmina nervis
Sic ait: O positi sub terra numina mundi,
In quem decidimus, quicquid mortale creamur.
Si licet, & falsi positis ambagibus oris,
Vera loqui sinitis, non huc ut opaca viderem
Tartara, descendi; nec utì villosa colubris
Terna Medusæi vincirem guttura monstri:
Causa viæ est conjux, in quam calcata venenum
Vipera diffudit, crescentesque abstulit annos.
Posse pati volui; nec me tentâsse negabo:
Vicit amor; supera Deus hic bene notus in ora est.
An sit & hic, dubito: sed & hic tamen auguror esse;
Famaque si veteris non est mentita rapinæ,
Vos quoq; junxit amor: per ego hæc loca plena timoris,
Per Chaos hoc ingens, vastique silentia regni,
Eurydices oro properata retexite fata.
Omnia debentur vobis, paulumque morati,
Serius aut citius sedem properamus ad unam;
Tendimus huc omnes; hæc est domus ultima, vosque
Humani generis longissima regna tenetis;
Hæc quoque cum justos matura peregerit annos,
Jurís erit vestri: pro munere poscimus usum.
Quod si fata negant veniam pro conjuge; certum est
Nolle redire mihi: letho gaudete duorum.
Talia dicentem, nervosque ad verba moventem
Exsangues flebant animæ: nec Tantalus undam
Captavit refugam, stupuitque Ixionis orbis,
Nec carpsêre jecur volucres, urnisque vacarunt
Belides, inque tuo sedisti, Syside, saxo.
Tum primum lacrymis victarum carmine fama est
Eumenidum maduisse genas; nec regia conjux
Sustinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Euridicenq; vocant; umbras erat illa recentes

Inter

Inter, & inceſſit paſſu de vulnere tardo,
Hanc ſimul & legem Rhodopeius accipit Orpheus,
Ne flectat retro ſua luminas donec Avernas
Exierit valles: aut irrita dona futura.
Carpitur acclivis per muta ſilentia trames
Arduus, obſcurus, caligine denſus opaca;
Nec procul abfuerant telluris margine ſummæ:
Hic, ne deficeret, metuens avidusque videndi,
Flexit amans oculos: & protinus illa relapſa eſt,
Brachiaque intendens, prendique & prendere certans,
Nil niſi cedentes infelix arripit auras.
Jamque iterum moriens non eſt de conjuge quicquam
Queſta ſuo: quid enim niſi ſe quereretur amatam
Supremumque Vale, quod jam vix auribus ille
Acciperet, dixit; revocataque rurſus eodem eſt.
Non aliter ſtupuit gemina nece conjugis Orpheus,
Quam tria qui timidus, medio portante catenas,
Colla canis vidit, quem non pavor ante reliquit,
Quam natura prior, ſaxo per corpus oborto:
Quique in ſe traxit crimen, voluitque videri
Olenus eſſe nocens; tuque ô confiſa figuræ
Infelix Lethæa tuæ junctiſſima quondam
Corpora, nunc lapides, quos humida ſuſtinet Ide.
Orantem fruſtraque iterum tranſire volentem
Portitor arcuerat: ſeptem tamen ille diebus
Squalidus in ripa, Cereris ſine munere, ſedit:
Cura dolorque animi lachrymæque alimenta fuere.
Eſſe Deos Erebi crudeles queſtus in altam
Se recipit Rhodopen, pulſumque Aquilonibus Hæmum.
Tertius æquoreis incluſum piſcibus annum
Finierat Titan: omnemque refugerat Orpheus
Fœmineam Venerem; ſeu quod male ceſſerat illi,
Sive fidem dederat; multas tamen ardor habebat
Jungere ſe vati, multæ doluêre repulſæ.
Ille etiam Thracum populis fuit auctor, amorem
In teneros transferre mares: citraq; juventam
Ætatis breve ver & primos carpere flores.

Collis

Colli erat, collemque ſuper planiſſima campi
Area, quam viridem faciebant graminis herbæ.
Umbra loco deerat, qua poſtquam parte reſedit
Diis genitus vates, & fila ſonantia movit,
Umbra loco venit; non Chaonis abfuit arbor,
Non nemus Heliadum, non frondibus eſculus altis,
Nec tiliæ molles, nec fagus, & innuba laurus,
Et Coryli fragiles, & fraxinus utilis haſtis,
Enodiſque abies, curvataque glandibus ilex,
Et platanus genialis, acerque coloribus impar;
Amnicolæque ſimul ſalices, & aquatica lotos,
Perpetuoque virens buxus, tenueſque myricæ,
Et bicolor myrtus, & baccis cærula ficus.
Vos quoque flexibiles hederæ veniſtis, & unà
Pampineæ vites, & amictæ vitibus ulmi,
Ornique & piceæ, pomoque onerata rubenti
Arbutus, & lentæ victoris præmia palmæ,
Et ſuccincta comas, hirſutaque vertice pinus,
Grata Deûm matri: ſiquidem Cybeleïus Atys
Exuit hac hominem, truncoque induruit illo.
Affuit huic turbæ metas imitata Cupreſſus,
Nunc arbor, puer ante Deo dilectus ab illo,
Qui citharam nervis, & nervis temperat arcum.
Namque ſacer Nymphis Carthæa tenentibus arva
Ingens cervus erat, lateque patentibus altas
Ipſe ſuo capiti præbebat cornibus umbras,
Cornua fulgebant auro, demiſſaque in armos
Pendebant tereti gemmata monilia collo,
Bulla ſuper frontem parvis argentea loris
Vincta movebatur, parilique ætate nitebant
Auribus è geminis circum cava tempora bacca,
Iſquæ metu vacuus, naturalique pavore
Depoſito, celebrare domos, mulcendaque colla,
Quamlibet ignotis manibus præbere ſolebat.
Sed tamen ante alios Cæa pulcherime gentis
Gratus erat. Cypariſſe, tibi; tu pabula cervum
Ad nova, tu liquidi ducebas fontis ad undas,

Tu

Tu modo texebas varios per cornua flores :
Nunc eques in tergo reſidens, huc latus & illuc
Mollia purpureis frænabas ora capiſtris.
Æſtus erat, mediuſque dies, Soliſque vapore
Concava littorei fervebant brachia Cancri.
Feſſus in herboſa poſuit ſua corpora terra
Cervus, & arborea frigus ducebat ab umbra.
Hunc puer imprudens jaculo Cypariſſus acuto
Fixit, & ut ſævo morientem vulnere vidit
Velle mori ſtatuit : Quæ non ſolatia Phœbus
Dixit ! &, ut leviter, pro materiaque doleret,
Admonuit : gemit ille tamen : munuſque ſupremum
Hoc petit à ſuperis, ut tempore lugeat omni.
Jamque per immenſos egeſto ſanguine fletus,
In viridem verti cœperunt membra colorem :
Et modo qui niveæ pendebant fronte capilli,
Horrida cæſaries fieri, ſumptoque rigore
Sidereum gracili ſpectare cacumine cœlum.
Ingemuit ; triſtiſque deus, Lugebere nobis,
Lugebiſque alios, aderiſque dolentibus, inquit.
Tale nemus vates attraxerit : inque ferarum
Concilio medius, turba volucrumque ſedebat.
Ut ſatis impulſus tentavit pollice chordas,
Et ſenſit varios, quamvis diverſa ſonarent,
Concordare modos ; hoc vocem carmine movit :
Ab Jove Muſa parens (cedunt Jovis omnia regno)
Carmina noſtra move : Jovis eſt mihi ſæpè poteſtas
Dicta : prius cecini plectro graviore Gigantes,
Sparſaque Phlegræis victricia fulmina campis.
Nunc opus eſt leviore lyra, pueroſque canamus
Dilectos ſuperis ; inconceſſiſque puellas
Ignibus attonitas meruiſſe libidine pœnam.
Rex ſuperûm, Phrygii quondam Ganimedis amore
Arſit : & inventum eſt aliquid quod Juppiter eſſe,
Quam quod erat, mallet : nulla tamen alite verti
Dignatur, niſi quæ poſſet ſua fulmina ferre.
Nec mora : percuſſo mendacibus aëre pennis

Arripit

Arripit Iliaden, qui nunc quoque pocula miſcet:
Invitaque Jovi nectar Junone miniſtrat.
Te quoque, Amyclide, poſuiſſet in æthere Phœbus
Triſtia ſi ſpatium ponendi fata dediſſent.
Quà licet, æternus tamen es, quotieſque repellit
Ver hyemem, Piſcique Aries ſuccedit aquoſo,
Tu toties creſcis, viridique inceſpite flores.
Te meus ante omnes genitor dilexit, & orbe
In medio poſiti caruerunt præſide Delphi:
Dum Deus Eurotan, immunitamque frequentat
Sparten; nec citharæ, nec ſunt in honore ſagittæ:
Immemor ipſe ſuî, non retia ferre recuſat:
Non tenuiſſe canes, non per juga montis iniqui
Ire comes, longaque alit aſſuetudine flammas:
Jamque fere medius Titan venientis & actæ
Noctis erat, ſpatioque pari diſtabat utrinque:
Corpora veſte levant; & ſucco pinguis olivæ
Splendeſcunt, latique ineunt certamina diſci.
Quem prius aërias libratum Phœbus in auras
Miſit; & oppoſitas disjecit pondere nubes.
Decidit in ſolidam longo poſt tempore terram
Pondus, & exhibuit junctam cum viribus artem.
Protinus imprudens, actuſque cupidine luſus,
Tollere Tænarides orbem properabat: at illum
Dura repercuſſo ſubjecit in aëre tellus,
In vultus, Hyacinthe, tuos: expalluit æquè,
Quam puer, ipſe Deus; collapſosque excipit artus,
Et modò te refovet, modo triſtia vulnera ſiccat;
Nunc animam admotis fugientem ſuſtinet herbis.
Nil proſunt artes: erat immedicabile vulnus:
Ut ſi quis violas rigunoque papavera in horto,
Liliaque infringat fulvis hærentia virgis,
Marcida demittant ſubito caput illa gravatum,
Nec ſe ſuſtineant, ſpectentq; cacumine terram:
Sic vultus moriens jacet; & defecta vigore
Ipſa ſibi eſt oneri cervix, humeroque recumbit.
Laberis, Oëbalide, prima fraudate juventa,

Phœbus

Phœbus ait, videoque tuum mea crimina vulnus.
Tu dolor es, facinuſque meum; mea dextera letho
Inſcribenda tuo eſt, ego ſum tibi funeris auctor.
Quæ mea culpa tamen? niſi ſi luſiſſe vocari
Culpa poteſt? niſi culpa poteſt, & amâſſe vocari?
Atque utinam pro te vitam, tecumque liceret
Reddere! quod quoniam fatali lege vetamur,
Semper eris mecum, memorique hærebis in ore.
Te lyra pulſa manu, te carmina noſtra ſonabunt,
Floſque novus ſcripto gemitus imitabere noſtros.
Tempus & illud erit, quo ſe fortiſſimus heros
Addat in hunc florem, folioque legatur eodem.
Talia dum vero memorantur Apollinis ore,
Ecce cruor, qui fuſus humi ſignaverat herbas,
Deſinit eſſe cruor, Tyrioque nitentior oſtro
Flos oritur, formamque capit, quam lilia, ſi non
Purpureus color his, argenteus eſſet in illis.
Non ſatis hoc Phœbo eſt (is enim fuit auctor honoris)
Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit, & ai ai
Flos habet inſcriptum, funeſtaque littera ducta eſt:
Nec genuiſſe pudet Sparten Hyacinthon, honorque
Durat in hoc ævi, celebrandaque more priorum
Annua prælata redeunt Hyacinthia pompa.
At ſi fortè roges fœcundam Amathunta metallis,
An genuiſſe velit Propœtidas? annuat æque,
Atque illos gemino quondam quibus aſpera cornu
Frons erat unde etiam nomen traxêre Ceraſtæ,
Ante fores horum ſtabat Jovis hoſpitis ara,
Lugubris ſceleris, quam ſi quis ſanguine tinctam
Advena vidiſſet, mactatos crederet illic
Lactentes vitulos, Amathuſiacaſque bidentes.
Hoſpes erat exſus, ſacris offenſa nefandis,
Ipſa ſuos urbes, Ophiuſiaque arva parabat
Deſerere alma Venus; ſed quid loca grata quid urbes
Peccavere meæ? quod, dixit, crimen in illis?
Exilio pœnam potius gens impia pendat,
Vel nece, vel ſi quid medium eſt mortiſque fugæque;

Idque

Idque quid eſſe poteſt, niſi verſæ pœna figuræ?
Dum dubitat, quò mutet eos; ad cornua vultum
Flexit, & admonita eſt hæc illis poſſe relinqui,
Grandiaque in torvos transformat membra juvencos.
Sunt tamen obſcœnæ Venerem Propœtides auſæ
Eſſe negare deam, pro qua ſua numinis irâ,
Corpora cum formæ primæ vulgaſſe feruntur:
Utque pudor ceſſit, ſanguiſque induruit oris
In rigidum parvo ſilicem diſcrimine verſæ.
Quas quia Pygmalion ævum per crimina agentes
Viderat, offenſus vitiis, quæ plurima menti
Fœmineæ natura dedit, ſine conjuge cœlebs
Vivebat, thalamique diu conſorte carebat,
Interea niveum mira feliciter arte
Sculpſit ebur, formámque dedit, qua fœmina naſci
Nulla poteſt; operíſque ſui concepit amorem.
Virginis eſt veræ facies, quam vivere credas,
Et, ſi non obſtet reverentia, velle moveri.
Ars adeo latet, arte ſua miratur, & haurit
Pectore Pygmalion ſimulati corporis ignes.
Sæpè manus operi tentantes admovet, an ſit
Corpus, an illud ebur, nec adhuc ebur eſſe fatetur.
Oſcula dat reddíque putat, loquiturque tenétque,
Et credit tactis digitos inſidere membris:
Et metuit preſſos veniat ne livor in artus;
Et modo blanditias adhibet, modo grata puellis
Munera fert illi conchas tereteſque lapillos,
Et parvas volucres, & flores mille colorum,
Liliaque, pictaſque pilas, & ab arbore lapſas
Heliadum lachrymas; ornat quoque veſtibus artus:
Dat digitis gemmas, dat longa monilia collo:
Aure leves bacæ, redimicula pectore pendent.
Cuncta decent, nec nuda minus formoſa videtur.
Collocat hanc ſtratis concha Sidonide tinctis,
Appellatque tori ſociam: acclinataque colla
Mollibus in plumis, tanquam ſenſura, reponit.
Feſta dies Veneris, tota celeberrima Cypro,

Venerat, & blandis indutæ cornibus aurum
Conciderant illæ nivea cervice juvencæ,
Thuraque fumabant: cum munere functus ad aras
Constitit; & timide, Si, Dii, dare cuncta potestis,
Sit conjux opto, non ausus eburnea virgo,
Dicere, Pygmalion, similis mea, dixit, eburnæ.
Sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,
Vota quid illa velint, & amici numinis omen,
Flamma ter accensa est, apicemque per aëra duxit
Ut rediit, simulacra suæ petit ille puellæ:
Incumbensque toro dedit oscula: visa tepere est.
Admovet os iterum, manibus quoque pectora tentat:
Tentatum mollescit ebur, positoque rigore
Subsedit digitis, ceditque ut Hymettia sole
Cera remollescit, tractataque pollice multas
Vertitur in facies, ipsoque fit utilis usu.
Dum stupet, & dubiè gaudet, fallique veretur,
Rursus amat, rursusque manu sua vota retractat,
Corpus erat, saliunt tentatæ pollice venæ.
Tum vero Paphius plenissima concipit heros
Verba, quibus Veneri grates agit, oraque tandem
Ore suo non falsa premit, dataque oscula virgo
Sensit & erubuit, timidumque ad lumina lumen
Attollens pariter cum cœlo vidit amantem:
Conjugio, quod fecit adest Dea: jamque coactis
Cornibus in plenum novies lunaribus orbem,
Illa Paphum genuit, de quo tenet insula nomen.
Editus hoc ille est, qui si sine prole fuisset,
Inter felices Cinyras potuisset haberi.
Dira canam: procul hinc natæ, procul este parentes;
Aut, mea si vestras mulcebunt carmina mentes,
Desit in hac mihi parte fides, nec credite factum,
Vel si credetis, facti quoque credite pœnam:
Si tamen admissum sinit hoc natura videri,
Gentibus Ismariis & nostro gratulor orbi,
Gratulor huic terræ, quòd abest regionibus illis,
Quæ tantum genuêre nefas. Sit dives amomo,

Cin-

Cinnamaque, cœstumque suam, sudataque ligno
Thura ferat. floresque alios Panchaica tellus,
Dum ferat & Myrrham: tanti nova non fuit arbor.
Ipse negat nocuisse tibi sua tela Cupido,
Myrrha, faceſque suas à crimine vindicat isto.
Stipite te Stygio, tumidisque afflavit Echidna
E tribus una soror: scelus est odisse parentem,
Hic amor est odio majus scelus, undique lecti
Te cupiunt proceres, totoque Oriente juventus
Ad thalami certamen adest; ex omnibus unum
Elige, Myrrha, virum, dum non sit in omnibus unus.
Illa quidem sentit fœdoque repugnat amori:
Et secum; Quò mente feror? quid molior, inquit?
Dii precor, & pietas, sacrataque jura parentum,
Hoc prohibete nefas, scelerique resistite nostro;
Si tamen hoc scelus est: sed enim damnare negatur
Hanc Venerem pietas: coeunt animalia nullo
Cætera delicto, nec habetur turpe juvencæ
Ferre patrem tergo: fit equo sua filia conjux,
Quasque creavit init pecudes caper, ipsaque cujus
Semine concepta est ex illo concipit ales.
Felices quibus ista licent: humana malignas
Cura dedit leges; & quod natura remittit
Invida jura negant: gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genitrix, & nata parenti
Jungitur, & pietas geminato crescit amore.
Me miseram! quod non nasci mihi contigit illic,
Fortunâq; loci lædor! quid in ista revolvor?
Spes interdictæ discedite; dignus amari
Ille, sed ut pater, est: ergo si filia magni
Non essem Cinyræ, Cinyræ concumbere possem:
Nunc quia jam meus est, non est meus; ipsaq; damno
Est mihi proximitas; aliena potentior essem:
Ire libet procul hinc, patriæque relinquere fines,
Dum scelus effugiam: retinet malus ardor amantem,
Ut præsens spectem Cinyram, tangamque, loquarque,
Osculaque admoveam, si nil conceditur ultra.

Vltra autem ſperare aliquid potes, impia virgo ?
Nec, quod confundas & jura & nomina, ſentis ?
Túne eris & matris pellex, & adultera patris ?
Túne ſoror nati ? genitrixque vocabere fratris ?
Nec metues torto crinitas angue ſorores,
Quas, facibus ſævis oculos atque ora petentes,
Noxia corda vident ? at tu dum corpore nones
Paſſa nefas, animo ne concipe, neve parentis
Concubitu vetito naturæ pollue fœdus.
Velle puta, res ipſa vetat ; pius ille, memórque
Moris : &, O, vellem ſimilis furor eſſet in illo !
Dixerat : at Cinyras, quem copia digna procorum,
Quid faciat, dubitare facit, ſcitatur ab ipſâ
Nominibus dictis, cujus velit eſſe mariti.
Illa ſilet primò, patríſque in vultibus hærens
Æſtuat, & tepido ſuffundit lumina rore.
Virginei Cinyras hæc credens eſſe timoris,
Flere vetat, ſiccatque genas, atque oſcula jungit.
Myrrha datis nimium gaudet, conſultaque qualem
Optet habere virum, Similem tibi, dixit ; at ille
Non intellectam vocem collaudat, &, Eſto
Tam pia ſemper, ait. Pietatis nomine dicto,
Demiſit vultum ſceleris ſibi conſcia virgo.
Noctis erat medium, curáſque & corpora ſomnus
Solverat ; at virgo Cinyreïa pervigil igne
Carpitur indomito, furioſaque vota retractat.
Et modò deſperat, modò vult tentare, pudetque,
Et cupit, & quid agat, non invenit. Vtque ſecuri
Saucia trabs ingens, ubi plaga noviſſima reſtat,
Quò cadat in dubio eſt, omníque à parte timetur ;
Sic animus vario labefactus vulnere, nutat
Huc levis, atque illuc, momentaque ſumit utroque.
Nec modus, & requies, niſi mors, reperitur amoris.
Mors placet : erigitur, laqueoque innectere fauces
Deſtinat, & zona ſummo de poſte revincta,
Chare vale Cinyra, cauſamque intellige mortis,
Dixit ; & aptabat pallenti vincula collo.

Murmura

Murmura verborum fidas nutricis ad aures
Perveniſſe ferunt limen ſervantis alumnæ.
Surgit anus, reſerátque fores, mortíſque paratæ
Inſtrumenta videns, ſpacio conclamat eodem,
Seque ferit, ſcindítque ſinus, ereptáque collo
Vincula dilaniat; tum denique flere vacavit,
Tum dare complexus, laqueique requirere cauſam.
Muta ſilet virgo, terrámque immota tuetur,
Et deprenſa dolet tardæ conamina mortis.
Inſtat anus, canoſque ſuos, & inania nudans
Ubera, per cunas, alimentaque prima precatur,
Ut ſibi committat quicquid dolet: illa rogantem
Averſata, gemit. Certa eſt exquirere nutrix:
Nec ſolam ſpondere fidem. Vide, inquit opemque
Me ſine ferre tibi: non eſt mea pigra ſenectus.
Seu furor eſt, habeo quod carmine ſanet & herbis:
Sive aliquis nocuit, magico luſtrabere ritu;
Ira Deûm ſive eſt, ſacris placabimus iram.
Quid rear ulteriùs? certè fortuna, domúſque
Soſpes ab incurſu eſt, vivunt genitrixque paterque.
Myrrha, patre audito, ſuſpiria duxit ab imo
Pectore; nec nutrix etiamnum concipit ullum
Mente nefas, aliquemque tamen præſentit amorem:
Propoſitique tenax, quodcunque eſt, orat ut ipſi
Indicet; & gremio lachrymantem tollit anili.
Atque ita complectens infirmis membra lacertis,
Senſimus (inquit) Amas: & in hoc mea (pone timorem)
Sedulitas erit apta tibi, nec ſentiet unquam
Hoc pater: exſiliit gremio furibunda, torumque
Ore premens, diſcede precor, miſeróque pudori
Parce, ait; inſtanti, Diſcede, aut deſine, dixit,
Quærere quid doleam: ſcelus eſt, quod ſcire laboras.
Horret anus, tremuláſque manus anníſque metuque
Tendit, & ante pedes ſupplex procumbit alumnæ:
Et modò blanditur, modò, ſi non conſcia fiat,
Terret, & indicium laquei, cœptæque minatur
Mortis, & officium commiſſo ſpondet amori.

Extulit illa caput, lachrymisque implevit obortis
Pectora nutricis; conatæque sæpè fateri,
Sæpè tenet vocem, pudibundaque vestibus ora
Texit, & O, dixit, felicem conjuge matrem!
Hactenus, & gemuit: gelidos nutricis in artus,
Ossaque (sensit enim) penetrat tremor, albaque toto
Vertice canicies rigidis stetit hirta capillis,
Multaque ut excuteret diros si posset, amores,
Addidit; at virgo scit se non falsa moneri:
Certa mori tamen est, si non potiatur amore.
Vive, ait hæc, potiere tuo, non ausa parente
Dicere, conticuit, promissaque Numine firmat.
Festa piæ Cereris celebrabant annua matres,
Illa quibus nivea velatæ corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum,
Perque novem noctes Venerem, tactusque virilis
Invetitis numerant: turba Cynerëis in illa,
Regis adest conjux, arcanaque sacra frequentat.
Ergo legitima vacuus dum conjuge lectus,
Nacta gravem vino Cinyram male sedula nutrix,
Nomine mentito veros exponit amores,
Et faciem laudat, quæsitis virginis annis;
Par, ait, est Myrrhæ: quam postquam adducere jussa est,
Utque domum rediit, Gaude mea, dixit, alumna,
Vicimus; infelix non toto pectore sensit
Lætitiam virgo, præsagaque pectora mærent,
Sed tamen & gaudet: tanta est discordia mentis.
Tempus erat quo cuncta silent, interque Triones
Flexerat obliquo plaustrum temone Bootes:
Ad facinus venit illa suum, fugit aurea cœlo
Luna, tegunt nigræ latitantia sidera nubes:
Nox caret igne suo, primus tegis, Icare, vultus,
Erigonéque pio sacrata parentis amore.
Ter pedis offensi signo est revocata, ter omen
Funereus bubo letali carmine fecit
It tamen, & tenebræ minuunt, noxque atra pudorem,
Nutriciisque manum lævâ tenet, altera motu

Cæcum

Cæcum iter explorat : thalami jam limina tangit,
Jamque fores aperit ; jam ducitur intus : at illi
Poplite succiduo genua intremuêre, fugitque
Et color, & sanguis, animusque reliquit euntem.
Quóque suo propior sceleri est, magis horret & ausi
Panitet ; & vellet non cognita posse reverti.
Cunctantem longæva manu deduxit, & alto
Admotam lecto cum traderet, Accipe, dixit,
Ista tua est, inyra; devotaque pectora junxit.
Accipit obscæno genitor sua viscera lecto ;
Virgineosque metus levat, hortaturque timentem,
Forsitan, ætatis quoque nomine, Filia dixit,
Dixit & illa, Pater, sceleri ne nomina desint.
Plena patris thalamis excedit, & impia diro
Semina fert utero, conceptaque crimina portat.
Postera nox facinus geminat ; nec finis in illa est :
Cùm tandem Cinyras avidus cognoscere amantem
Post tot concubitus, illato lumine vidit
Et scelus, & natam, verbisque dolore retentis,
Pendenti nitidum vaginâ diripit ensem :
Myrrha fugit ; tenebrisque & cæcæ munere noctis
Intercepta neci est, latosque vagata per agros
Palmiferos Arabas, Panchæaque rura reliquit ;
Perque novem erravit redeuntis cornua Lunæ.
Cum tandem terra requievit fessa Sabæa ;
Vixque uteri portabat onus, tum nescia voti,
Atque inter mortisque metus, & tædia vitæ,
Est tales complexa preces ; O si qua patetis
Numina confessis merui ; nec triste recuso
Supplicium ; sed ne violem vivosque superstes
Mortuaque extinctos, ambobus pellite regnis,
Mutatæque mihi vitamque necemque negate.
Numen confessis aliquod patet : ultima certe
Vota suos habuere Deos : nam crura loquentis
Terra supervenit ; ruptosque obliqua per ungues
Porrigitur radix, longi firmamina trunci,
Ossaque robur agunt, medullaque manent : medulla

Sanguis it in ſuccos, in magnos brachia ramos,
In parvos digiti; duratur cortice pellis,
Jamque gravem creſcens uterum præcinxerat arbor,
Pectoraque obruerat, collumque operire parabat.
Non tulit illa moram; venientique obvia ligno
Subſedit, merſitque ſuos in cortice vultus.
Quæ quanquam amiſit veteres cum corpore ſenſus,
Flet tamen & tepidæ manant ex arbore guttæ:
Eſt honor & lachrymis; ſtillataque cortice Myrrha
Nomen herile tenet, nulloque tacebitur ævo.
At malè-conceptus ſub robore creverat infans,
Quærebatque viam, qua ſe, genitrice relicta,
Exereret, media gravidus tumet arbore venter.
Tendit onus matrem, neque habent ſua verba dolores,
Nec Lucina poteſt parientis voce vocari.
Nitenti tamen eſt ſimilis; curvataque crebros
Dat gemitus arbor; lachrymiſque cadentibus humet.
Conſtitit ad ramos mitis Lucina dolentes;
Admovitque manus, & verba puerpera dixit.
Arbor agit rimas, & ſciſſo cortice, vivum
Reddit onus, vagitque puer; quem mollibus herbis
Naiades impoſitum, lacrymis unxêre parentis.
Laudaret faciem livor quoque: qualia namque
Corpora nudorum tabulæ pinguntur Amorum,
Talis erat: ſed ne faciat diſcrimina cultus,
Aut huic adde leves, aut illis deme pharetras,
Labitur occultè fallitque volatilis ætas,
Et nihil eſt annis velocius: ille ſorore
Natus, avoque ſuo, qui conditus arbore nuper,
Nuper erat genitus, modo formoſiſſimus infans,
Jam juvenis, jam vir, jam ſe formoſior ipſo eſt.
Jam placet & Veneri, matriſque ulciſcitur ignes.
Namque pharetratus dum dat puer oſcula matri,
Inſcius exſtanti diſtrinxit arundine pectus.
Læſa manu natum Deo reppulit; altius actum
Vulnus erat ſpecie, primoque refellerat ipſam.
Capta viri forma, non jam Cythereïa curat

Lit-

Littora, non alto repetit Paphon æquore cinctam,
Piſcoſamq; Gnidon gravidamq; Amathunta metallis,
Abſtinet & cœlo, cœlo præfertur Adonis:
Hunc tenet, huic comes eſt, aſſuetaq; ſemper in umbra eſt
Indulgere ſibi, formamque augere colendo,
Per juga, per ſylvas, dumos & ſaxa vagatur,
Nuda genu, veſtem ritu ſuccincta Dianæ,
Hortaturque canes, tutæque animalia prædæ,
Aut pronos lepores, aut celſum in cornua cervum,
Aut agitat damas. At fortibus abſtinet apris;
Raptoreſque lupos, armatoſque unguibus urſos
Vitat, & armenti ſaturatos cæde Leones.
Tu quoque ut hos timeas, ſi quid prodeſſe monendo
Poſſet, Adoni, monet; fortisque fugacibus eſto,
Inquit; in audaces non eſt audacia tuta.
Parce meo, juvenis, temerarius eſſe periclo.
Neve feras, quibus arma dedit natura, laceſſe:
Stet tibi ne magno tua gloria; non movet ætas,
Nec facies, nec quæ Venerem movere, Leones,
Setigeroſque ſues, oculoſque animoſque ferarum.
Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri:
Impetus eſt fulvis, & vaſta leonibus ira,
Inviſumque mihi genus eſt; quæ cauſa roganti,
Dicam, ait, & veteris monſtrum mirabile culpæ:
Sed labor inſolitus jam me laſſavit, & ecce
Opportuna ſua blanditur populus umbra,
Dátque torum ceſpes; libet hac requieſcere tecum,
Et requievit humo, preſſítque & gramen, & ipſum,
Inque ſinu juvenis poſita cervice reclivis
Sic ait; ac mediis interſerit oſcula verbis.
Forſitan audieras aliquam certamine curſus,
Veloces ſuperaſſe viros: non fabula rumor
Ille fuit; ſuperabat enim: nec dicere poſſis
Laude pedum, formæne bono præſtantior eſſet.
Scitanti Deus huic de conjuge, Conjuge, dixit,
Nil opus eſt, Atalanta, tibi; fuge conjugis uſum.
Nec tamen effugies, teque ipſa viva carebis.

Territa

Territa ſorte Dei per opacas innuba ſylvas,
Vivit, & inſtantem turbam violenta procorum
Conditione fugat. Nec ſum potienda niſi, inquit,
Victa prius curſu; pedibus contendite mecum,
Præmia veloci conjux thalamique dabuntur;
Mors pretium tardis: ea lex certaminis eſto.
Illa quidem immitis, ſed (tanta potentia formæ eſt)
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Scderat Hippomenes curſûs ſpectator iniqui:
Et, Petitur cuiquam per tanta pericula conjux?
Dixerat, ac nimios juvenum damnarat amores.
Ut faciem, & poſito corpus velamine vidit,
Quale meum, vel quale tuum, ſi fœmina fias.
Obſtupuit, tollenſque manus, Ignoſcite, dixit,
Quos modò culpavi: nondum mihi præmia nota,
Quæ peteretis erant; laudando concipit ignem,
Et, ne quis juvenum currat velociùs, optat;
Invidiamque timet; ſed, Cur certaminis hujus
Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit.
Audentes Deus ipſe juvat: dum talia ſecum
Exigit Hippomenes, paſſu volat alite virgo.
Quæ quanquam Scythica non ſegnius ire ſagitta
Aonio viſa eſt juveni, tamen ille decoris
Mirator magis eſt: curſus facit ipſe decorem.
Aura refert ablata citis talaria plantis,
Tergaque jactantur crines per eburnea, quæque
Poplitibus ſuberant picto genualia limbo,
Inque puellari corpus candore ruborem
Traxerat: haud aliter, quàm cum ſuper atria velum
Candida purpureum ſimilem dat, & inficit umbram.
Dum notat hæc hoſpes, decurſa noviſſima meta eſt,
Et tegitur feſta victrix Atalanta corona.
Dant gemitum victi, penduntque ex fœdere pœnas.
Non tamen eventu juvenum deterritus horum,
Conſtitit in medio, vultuque in virgine fixo,
Quid facilem titulum ſuperando quæris inertes?
Mecum confer, ait: ſeu me fortuna potentem

Fece-

Fecerit : à tanto non indignabere vinci,
(Namque mihi genitor Megareus, Onchestius illi ;
Est Neptunus avus, pronepos ego regis aquarum ;
Nec virtus citra genus est) seu vincar, habebis,
Hippomene victo, magnum & memorabile nomen.
Talia dicentem molli Schœneia vultu
Aspicit & dubitat superari an vincere malit.
Atque ita, Quis Deus hunc formosum (dixit iniquè
Perdere vult, caraque jubet discrimine vitæ
Conjugium petere hoc ? Non sum, me judice tanti ;
Nec formâ tangor, poteram tamen hac quoque tangi.
Sed quod adhuc puer est : non me movet ipse, sed ætas.
Quid ? quod ineſt virtus, & mens interrita lethi ?
Quid ? quòd ab æquorea numeratur origine quartus ?
Quid ? quod amat ? tantique putat connubia nostra,
Ut pereat, si me sors illi dura negârit ?
Dum licet hospes, abi thalamosque relinque cruentos ;
Conjugium crudele meum est, tibi nubere nulla
Nollet, & optari potes à sapiente puella.
Cur tamen est mihi cura tuî, tot jam ante peremptis ?
Viderit : intereat ; quoniam tot cæde procorum
Admonitus non est, agiturque in tædia vitæ.
Occidet hic igitur, voluit quia vivere mecum ?
Indignamque necem pretium patietur amoris ?
Non erit invidiæ victoria nostra ferendæ.
Sed non culpa mea est : utinam desistere velles,
Aut, quoniam es demens, utinam velocior esses.
Ah quam virgineus puerili vultus in ore est !
Ah miser Hippomene ! nollem tibi visa fuissem,
Vivere dignus eras : quod si felicior essem,
Nec mihi conjugium fata importuna negarent,
Unus eras cum quo sociare cubilia vellem.
Dixerat, utque rudis primoque cupidine tacta,
Quod facit ignorans, amat & non sentit amorem.
Jam solitos poscunt cursus, populusque paterque,
Cum me sollicita proles Neptunia voce
Invocat Hippomenes, Cytthereaque comprecor, ausis
Adsit,

Adſit, ait, noſtris, & quos dedit adjuvet ignes.
Detulit aura preces ad me non invida blandas,
Motaque ſum fateor, nec opis mora longa dabatur.
Eſt ager, indigenæ Damaſenum nomine dicunt,
Telluris Cypriæ pars optima, quam mihi priſci
Sacravere ſenes, templiſque accedere dotem
Hanc juſſere meis; medio nitet arbor in arvo
Fulva comas, fulvo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria fortè mea veniens decerpta ferebam
Aurea poma manu, nullique videnda niſi ipſi,
Hippomenen adii, docuique quis uſus in illis.
Signa tubæ dederant, cum carcere pronus uterque
Emicat, & ſummam celeri pede libat arenam.
Poſſe putes illos ſicco freta radere paſſu,
Et ſegetis canæ ſtantes percurrere ariſtas.
Adjiciunt animos juveni clamorque favorque
Verbaque dicentum, Nunc, nunc incumbere tempus,
Hippomene propera, nunc viribus utere totis,
Pelle moram, vinces: dubium, Megareius heros
Gaudeat, an virgo magis his Schœneia dictis.
O quoties cum jam poſſet tranſire, morata eſt,
Spectatoſque diu vultus invita reliquit!
Aridus à laſſo veniebat anhelitus ore,
Metaque erat longe, tum denique de tribus unum
Fœtibus arboreis proles Neptunia miſit.
Obſtupuit virgo, nitidique cupidine pomi
Declinat curſus, aurumque volubile tollit.
Præterit Hippomenes: reſonant ſpectacula plauſu.
Illa moram ſceleri ceſſataque tempora curſu
Corrigit, atque iterum juvenem poſt terga relinquit:
Et rurſus pomi jactu remorata ſecundi
Conſequitur, tranſítque virum: pars ultima curſûs
Reſtabat, Nunc, inquit, ades Dea muneris autor,
Inque latus campi, quo tardius illa rediret,
Jecit ab obliquo liquidum juveniliter aurum.
An peteret virgo viſa eſt dubitare, coëgi
Tollere, & adjeci ſublato pondera malo;

Impe-

Impediique oneris pariter gravitate moraque.
Neve meus sermo cursu sit tardior ipso,
Praterita est virgo, duxit sua præmia victor.
Dignane cui grates ageret, cui thuris honorem
Ferret, Adoni, fui? Nec grates immemor egit,
Nec mihi thura dedit, subitam convertor in iram:
Contemptuque dolens, ne sim spernenda futuris,
Exemplo caveo, meque ipsam exhortor in ambos.
Templa Deûm matri, quæ quondam clarus Echion
Fecerat ex voto, nemorosis abdita sylvis,
Transibant, & iter longum requiescere suasit.
Illic concubitus intempestiva cupido
Occupat Hippomenen, à numine concita nostro.
Luminis exigui fuerat prope templa recessus
Spelunca similis, nativo pumice tectus,
Religione sacer prisca, quò multa sacerdos
Lignea contulerat veterum simulacra Deorum.
Hunc init, & vetito temerat sacraria probro.
Sacra retorserunt oculos, turritáque mater,
An Stygia fontes, dubitavit, mergeret unda.
Pœna levis visa est: ergo modò levia fulvæ
Colla jubæ velant, digiti curvantur in ungues,
Ex humeris armi fiunt, in pectora totum
Pondus abit, summæ cauda vertuntur arenæ,
Iram vultus habet, pro verbis murmura reddunt,
Pro thalamis celebrant sylvas, aliisque timendi
Dente premunt domito Cybeleia frena leones.
Hos tu, care mihi, cumque his genus omne ferarum,
Quod non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbet,
Effuge, ne virtus tua sit damnosa duobus.
Illa quidem monuit, unctisque per aëra Cygnis
Carpit iter: sed stat monitis contraria virtus.
Forte suem latebris vestigia certa secuti
Excivêre canes, sylvisque exire parantem
Fixerat obliquo juvenis Cinyreius ictu.
Protinus excussit pando venabula rostro,
Sanguine tincta suo, trepidumq; & tuta petentem

Trux

Adſit, ait, noſtris, & quos dedit adjuvet ignes.
Detulit aura preces ad me non invida blandas,
Motaque ſum fateor, nec opis mora longa dabatur.
Eſt ager, indigenæ Damaſenum nomine dicunt,
Telluris Cypriæ pars optima, quam mihi priſci
Sacravere ſenes, templiſque accedere dotem
Hanc juſſere meis; medio nitet arbor in arvo
Fulva comas, fulvo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria fortè mea veniens decerpta ferebam
Aurea poma manu, nullique videnda niſi ipſi,
Hippomenen adii, docuique quis uſus in illis.
Signa tubæ dederant, cum carcere pronus uterque
Emicat, & ſummam celeri pede libat arenam.
Poſſe putes illos ſicco freta radere paſſu,
Et ſegetis canæ ſtantes percurrere ariſtas.
Adjiciunt animos juveni clamorque favorque
Verbaque dicentum, Nunc, nunc incumbere tempus,
Hippomene propera, nunc viribus utere totis,
Pelle moram, vinces: dubium, Megareius heros
Gaudeat, an virgo magis his Schœneia dictis.
O quoties cum jam poſſet tranſire, morata eſt,
Spectatoſque diu vultus invita reliquit!
Aridus à laſſo veniebat anhelitus ore,
Metaque erat longe, tum denique de tribus unum
Fœtibus arboreis proles Neptunia miſit.
Obſtupuit virgo, nitidique cupidine pomi
Declinat curſus, aurumque volubile tollit.
Præterit Hippomenes: reſonant ſpectacula plauſu.
Illa moram ſceleri ceſſataque tempora curſu
Corrigit, atque iterum juvenem poſt terga relinquit:
Et rurſus pomi jactu remorata ſecundi
Conſequitur, tranſítque virum: pars ultima curſûs
Reſtabat, Nunc, inquit, ades Dea muneris autor,
Inque latus campi, quo tardius illa rediret,
Jecit ab obliquo liquidum juveniliter aurum.
An peteret vigo viſa eſt dubitare, coëgi
Tollere, & adjeci ſublato pondera malo;

Impe-

Impediique oneris pariter gravitate moraque.
Neve meus ſermo curſu ſit tardior ipſo,
Præterita eſt virgo, duxit ſua præmia victor.
Dignane cui grates ageret, cui thuris honorem
Ferret, Adoni, fui? Nec grates immemor egit,
Nec mihi thura dedit, ſubitam convertor in iram:
Contemptuque dolens, ne ſim ſpernenda futuris,
Exemplo caveo, meque ipſam exhortor in ambos.
Templa Deûm matri, quæ quondam clarus Echion
Fecerat ex voto, nemoroſis abdita ſylvis,
Tranſibant, & iter longum requieſcere ſuaſit.
Illic concubitus intempeſtiva cupido
Occupat Hippomenen, à numine concita noſtro.
Luminis exigui fuerat prope templa receſſus
Spelunca ſimilis, nativo pumice tectus,
Religione ſacer priſca, quò multa ſacerdos
Lignea contulerat veterum ſimulacra Deorum.
Hunc init, & vetito temerat ſacraria probro.
Sacra retorſerunt oculos, turritáque mater,
An Stygia fontes, dubitavit, mergeret unda.
Pœna levis viſa eſt: ergo modò levia fulvæ
Colla jubæ velant, digiti curvantur in ungues,
Ex humeris armi fiunt, in pectora totum
Pondus abit, ſummæ cauda vertuntur arenæ,
Iram vultus habet, pro verbis murmura reddunt,
Pro thalamis celebrant ſylvas, aliiſque timendi
Dente premunt domito Cybeleia frena leones.
Hos tu, care mihi, cumque his genus omne ferarum,
Quod non terga fugæ, ſed pugnæ pectora præbet,
Effuge, ne virtus tua ſit damnoſa duobus.
Illa quidem monuit, unctiſque per aëra Cygnis
Carpit iter: ſed ſtat monitis contraria virtus.
Forte ſuem latebris veſtigia certa ſecuti
Excivêre canes, ſylviſque exire parantem
Fixerat obliquo juvenis Cinyreïus ictu.
Protinus excuſſit pando venabula roſtro,
Sanguine tincta ſuo, trepidumq; & tuta petentem

Trux

Trux aper insequitur; totosque sub inguine dentes
Abdidit, & fulva moribundum stravit arena
Vecta levi curru, medias Cytharea per auras
Cypron olorinis nondum pervenerat alis.
Agnovit longè gemitum morientis, & albas
Flexit aves illuc; utque æthere vidit ab alto
Exanimem, inque suo jactantem sanguine corpus
Desiliit; pariterque sinum, pariterque capillos
Rupit & indignis percussit pectora palmis:
Questaque cum fatis, &, Non tamen omnia vestri
Juris erunt, dixit; luctus monumenta manebunt
Semper, Adoni, mei, repetitaque mortis imago
Annua plangoris peraget simulamina nostri.
At cruor in florem mutabitur. An tibi quondam
Fœmineos artus in olentes vertere menthas
Persephone licuit? nobis Cinyreius heros
Invidiâ mutatus erit? Sic fata, cruorem
Nectare odorato sparsit; qui tactus ab illo
Intumuit; sicut pluvio perlucida cœlo
Surgere bulla solet: nec plena longior hora
Facta mora est, cum flos de sanguine concolor ortus,
Qualem, quæ lento celant sub cortice granum,
Punica ferre solent; brevis est tamen usus in illo:
Namque male hærentem, & nimia levitate caducum
Excutiunt iidem, qui perflant omnia, venti.

Pub.

Pub. Ovidii

Naſonis Metamorphoſeωn.

LIBER XI.

Carmine dum tali ſylvas, animoſque ferarum,
Threicius vates, & ſaxa ſequentia traxit:
Ecce! nurus Ciconum tectæ lymphata ferinis
Pectora vellêribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea percuſſis ſociantem carmina nervis.
E quibus una leves jactato crine per auras,
En, ait, en! hic eſt noſtri contemptor, & haſtam
Vatis Apollinei vocalia miſit in ora,
Quæ foliis præſuta, notam ſine vulnere fecit.
Alterius telum lapis eſt, qui miſſus in ipſo
Aere, concentu victus vociſque lyræque eſt.
Ac veluti ſupplex pro tam furialibus auſis
Ante pedes jacuit, ſed enim temeraria creſcunt
Bella, modúſque abiit, inſanaque regnat Erinnys:
Cunctaque tela forent cantu mollita, ſed ingens
Clamor & inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanaque, & plauſus & Bacchaî ululatus
Obſtrepuere ſono citharæ, tum denique ſaxa
Non exauditi rubuerunt ſanguine Vatis.
Ac primum attonitas etiamnum voce canentis
Innumeras volucres, angueſque, agmenque ferarum,
Mænades Orpheï titulum rapuêre Triumphi.
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris;
Et coeunt, ut aves ſi quando luce vagantem

Noctis

Noctis avem cernunt; ſtructoque utrinque theatro,
Ut matutina cervus perituruſ arena
Prada canum eſt, vatemq; petunt. & fronde virentes
Conjiciunt thyrſos non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,
Pars torquent ſilices; neu deſint tela furori,
Forte boves preſſo ſubigebant vomere terram:
Nec procul hinc, multo fructum ſudore parantes,
Dura lacertoſi fodiebant arva coloni:
Agmine qui viſo fugiunt, operiſque relinquunt
Arma ſui; vacuoſque jacent diſperſa per agros
Sarculaque, raſtrique graves, longique ligones.
Quæ poſtquam rapuêre feræ, cornuque minaces
Divulſere boves, ad vatis fata recurrunt,
Tendentemque manus, atque illo tempore primum
Irrita dicentem, nec quicquam voce moventem
Sacrilegæ perimunt; perque os (pro Jupiter) illud
Auditum ſaxis, intellectumque ferarum
Senſibus, in ventos anima exhalata receſſit.
Te mœſtæ volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi ſilices, tua carmina ſæpè ſecutæ
Fleverunt ſylvæ: poſitis te frondibus arbos
Tonſa comas, luxit; lachrymis quoq; flumina dicunt
Increviſſe ſuis, obſcuraq; carbaſa pullo
Naiades, & Dryades. paſſoſque habuêre capillos.
Membra jacent diverſa locis: caput Hebre, lyramque
Excipis, & (mirum) medio dum labimur amne,
Flebile neſcio quid queritur lyra, flebile lingua,
Murmurat exanimis, reſpondent flebile ripæ.
Jamque mare invectæ flumen populare relinquunt,
Et Methymnææ potiuntur littore Lesbi.
Hic ferus expoſitum peregrinis anguis arenis
Os petit, & ſparſos ſtillanti rore capillos.
Lambit, & hymniferos inhiat divellere vultus.
Tandem Phœbus adeſt, morſuſque inferre parantem
Arcet, & in lapidem rictus ſerpentis apertos
Congelat, & patulos (ut erant) indurat hiatus.

Umbra

Umbra ſubit terras, &, quæ loca viderat antè,
Cuncta recognoſcit: quærenſque per arva piorum
Invenit Eurydicen, cupidiſque amplectitur ulnis.
Hîc modò conjunctis ſpatiantur paſſibus ambo;
Nunc præcedentem ſequitur, nunc prævius anteit;
Eurydicén que ſuam jam tutò reſpicit Orpheus.
Non impune tamen ſcelus hoc finit eſſe Lyæus:
Amiſſoque dolens ſacrorum vate ſuorum,
Protinus in ſylvis matres Ædonidas omnes,
Quæ vidêre nefas, torta radice ligavit.
Quippe pedum digitos, in quantum eſt quæq; ſecuta,
Traxit, & in ſolidam detruſit acumine terram.
Utque ſuum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus ubi commiſit volucris, ſenſitque teneri,
Plangitur, ac trepidans aſtringit vincula motu:
Sic, quæcunque ſolo defixa cohæſerat harum,
Externata fugam fruſtra tentabat; at illam
Lenta tenet radix, exſultantémque cöercet,
Dúmque ubi ſint digiti, dum pes ubi quærit, & ungues,
Aſpicit in teretes lignum ſuccedere ſuras;
Et conata femur mœrenti plangere dextrâ,
Robora percuſſit, pectus quoque robora fiunt;
Robora ſunt humeri; longos quoque brachia vera
Eſſe putes ramos, & non fallêre putando.
Nec ſatis hoc Baccho eſt. Ipſos quoq; deſerit agros
Cùmque choro meliore, ſui vinēta Timoli,
Pactolónque petit: quamvis non aureus illo
Tempore, nec charis erat invidioſus arenis.
Hunc aſſueta cohors Satyri, Bacchæque frequentant;
At Silenus abeſt: titubantem anniſque, meróque,
Ruricolæ cepêre Phryges, vinctúmque coronis
Ad regem duxêre Midam, cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
Qui ſimul agnovit ſocium, comitémque ſacrorum,
Hoſpitis adventu feſtum genialiter egit
Per bis quinque dies, & junctas ordine noctes.
Et jam ſtellarum ſublime coëgerat agmen

Lucifer undecimus, Lydos cùm lætus in agros
Rex venit, & juveni Silenum reddit alumno.
Huic deus optanti gratum, sed inutile fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
Ille malè usurus donis, ait; Effice, quicquid
Corpore contigero, fulvum vertatur in aurum.
Annuit optatis, nocituráque munera solvit
Liber: & indoluit, quòd non meliora petîsset.
Lætus abit, gaudétque malo Berecynthius heros,
Pollicitique fidem tangendo singula tentat,
Vixq; sibi credens, non alta fronde virentem
Ilice detraxit virgam; virga aurea facta est:
Tollit humo saxum; saxum quoque palluit auro:
Contigit & glebam; contactu gleba potenti
Massa fit: arentes Cereris decerpsit aristas;
Aurea messis erat: demptum tenet arbore pomum;
Hesperidas donâsse putes: si postibus altis
Admovit digitos, postes radiare videntur.
Ille etiam liquidis palmas ubi laverat undis,
Unda fluens palmis Danaen eludere possit.
Vix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
Omnia: gaudenti mensas posuêre ministri
Extructas dapibus, nec tostæ frugis egentes.
Tum verò, sive ille suâ Cerealia dextrâ
Munera contigerat; Cerealia dona rigebant:
Sive dapes avidoe convellere dente parabat;
Lamina fulva dapes admoto dente nitebat.
Miscuerat puris auctorem muneris undis;
Fusile per rictus aurum fluitare videres.
Attonitus novitate mali, diversque, miserque,
Effugere optat opes, & quæ modo voverat, odit.
Copia nulla famem relevat; sitis arida guttur
Urit; & invisos meritus torquetur ob aurus.
Ad cœlumque manus, & splendida brachia tollens,
Da veniam, Lenæe pater, peccavimus, inquit:
Sed miserere, precor, speciosoque eripe damno.
Mite Deûm numen Bacchus peccâsse fatentem

Resti-

Reſtituit, ſactîque fide data munera ſolvit.
Néve malè optato maneat: circumlitus auro,
Vade, ait, ad magnis vicinum Sardibus amnem,
Pérque jugum ripæ labentibus obvius undis
Carpe viam, donec venias ad fluminis ortus,
Spumigerôque tuum fontis, quà plurimus exit,
Subde caput, corpúſque ſimul, ſimul elue crimen.
Rex juſſa ſuccedit aquæ: vis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore ceſſit in amnem.
Nunc quoque jam veteris percepto ſemine venæ
Arva rigent, auroque madidis pallentia glebis.
Ille, perſus opes, ſylváſque & rura colebat,
Panáque montanis habitantem ſemper in antris:
Pingue ſed ingenium manſit, nociturâque, ut antè,
Rurſus erant domino ſtolidæ præcordia mentis.
Nam freta proſpicions latè riget arduus alto
Tmolus in aſcenſu, clivôque extenſus utroque:
Sardibus hinc, illinc parvis finitur Hypæpis.
Pan ibi dum teneris jactat ſua carmina Nymphis,
Et leve cerata modulatur arundine carmen,
Auſus Apollineos præ ſe contemnere cantus,
Judice ſub Tmolo certamen venit ad impar.
Monte ſuo ſenior judex conſidit, & aures
Liberat arboribus: quercu coma cæſula tantùm
Cingitur, & pendent circum cava tempora glandes.
Iſque deum pecoris ſpectans, In judice, dixit,
Nulla mora eſt. Calamis agreſtibus inſonat ille,
Barbaricoque Midan (aderat nam fortè canenti)
Carmine deliniit. Poſt hunc ſacer ora retorſit
Tmolus ad os Phœbi; vultum ſua ſylva ſecuta eſt.
Ille caput flavum lauro Parnaſſide vinctus,
Verrit humum Tyrio ſaturatâ murice pallâ,
Diſtinctamque lyram gemmis, & dentibus Indis
Suſtinet à læva: tenuit manus altera plectrum.
Artificis ſtatus iſte fuit. Tum ſtamina docto
Pollice ſollicitat: quorum dulcedine captus
Pana jubet Tmolus citharæ ſummittere cannas.

Judicium, ſanctique placet ſententia montis
Omnibus: arguitur tamen, atque injuſta vocatur
Unius ſermone Midæ; nec Delius aures
Humanam ſtolidas patitur retinere figuram:
Sed trahit in ſpatium, villíſque albentibus implet,
Inſtabiléſque illas facit, & dat poſſe moveri.
Cætera ſunt hominis: partem damnatur in unam,
Induitúrque aures lentè gradientis aſelli.
Ille quidem celare cupit, turpíque pudore
Tempora purpureis tentat velare tiaris.
Sed ſolitus longos ferro reſecare capillos,
Viderat hoc famulus; qui cum nec prodere viſum
Dedecus auderet, cupiens efferre ſub auras,
Nec poſſet reticere tamen, ſecedit, humúmque
Effodit, & domini quales conſpexerit aures,
Voce refert parvâ, terræque immurmurat hauſtæ,
Indiciúmque ſuæ vocis tellure regeſtâ
Obruit, & ſcrobibus tacitus diſcedit opertis.
Creber arundinibus tremulis ibi ſurgere lucus
Cæpit, &, ut primùm pleno maturuit anno,
Prodidit agricolam: leni nam motus ab Auſtro
Obruta verba refert domiríque coarguit aures.
Ultus abit Tmolo, liquidúmque per aëra vectus
Anguſtum citra pontum Nephleïdos Helles
Laomedonteis Latoïus aſtitit arvis.
Dextera Sigæi, Rhœtei læva profundi
Ara Panomphæo vetus eſt ſacrata Tonanti.
Indè novæ primùm moliri mœnia Trojæ
Laomedonta videt, ſuſceptaque magna labore
Creſcere difficili, nec opes expoſcere parvas:
Cumque Tridentigero tumidi genitore profundi
Mortalem induitur formam, Phrygiæque tyranno
Ædificat muros, pacto pro mœnibus auro.
Stabat opus: pretium rex inficiatur, & addit
Perfidiæ cumulum, falſis perjuria verbis.
Non impunè feres, rector maris inquit: & omnes
Inclinavit aquas ad avaræ littora Trojæ,

Inqui

Inque freti formam terras convertit, opésque
Abstulit agricolis, & fluctibus obruit agros.
Pœna neque hæc satis est. Regis quoque filia monstro
Poscitur æquoreo: quam dura ad saxa revinctam
Vindicat Alcides, promissaque munera dictos
Poscit equos; tantique operis mercede negatâ,
Bis perjura capit superatæ mœnia Trojæ.
Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit:
Hesionéque data potitur. Nam conjuge Peleus
Clarus erat diva; nec avi magis ille superbit
Nomine, quàm soceri: siquidem Jovis esse nepotem
Contigit haud uni, conjux dea contigit uni.
Namque senex Thetidi Proteus *prædixerat udæ,*
Concipe: mater eris juvenis, qui fortibus armis
Acta patris vincet, majorque vocabitur illo.
Ergò, nè quicquam mundus Jove majus haberet,
Quamvis haud tepidos sub pectore senserat ignes
Jupiter, æquoreæ Thetidis connubia vitat,
Inque sua Æaciden succedere vota nepotem
Jussit, & amplexus in virginis ire marinæ.
Est sinus Æmoniæ curvos falcatus in arcus,
Brachia procurrunt; ubi si foret altior unda,
Portus erat; summis inductum est æquor arenis:
Litus habet solidum, quod nec vestigia servet,
Nec remoretur iter, nec opertum pendeat algâ.
Myrtea sylva subest bicoloribus obsita baccis,
Et specus in medio, natura factus, an arte,
Ambiguum; magis arte tamen: quò sæpe venire
Frænato Delphine sedens, Theti, nuda solebas.
Illîc te Peleus, ut somno victa jacebas,
Occupat: & quoniam precibus tentata repugnas,
Vim parat, innectens ambobus colla lacertis.
Quòd nisi venisses variatis sæpe figuris
Ad solitas artes, ausо foret ille potitus.
Sed modo tu volucris; volucrem tamen ille tenebat:
Nunc gravis arbor eras; hærebat in arbore Peleus:
Tertia forma fuit maculosæ tigridis; illa

Territus Æacides à corpore brachia ſolvit,
Iſque Deos pelagi, vino ſuper æquora fuſo,
Et pecoris fibris, & fumo thuris adorat,
Donec Carpathius medio de gurgite vates,
Æacide, dixit, thalamis potiêre petitis:
Tu modo, cùm gelido ſopita quieſcit in antro,
Ignaram laqueis, vinclóque innectite tenaci;
Nec te decipiat centum mentita figuras,
Sed preme quicquid erit, dum quod fuit antè, reformet.
Dixerat hæc Proteus: & condidit æquore vultum,
Admiſitque ſuos in verba noviſſima fluctus.
Pronus erat Titan, inclinatoque tenebat
Heſperium temone fretum, cum pulchra relicto
Nereîs ingreditur conſueta cubilia fluctu.
Vix bene virgineos Peleus invaſerat artus,
Illa novat formas, donec ſua membra teneri
Senſit, & in partes diverſas brachia tendit.
Tum demum ingemuit, Neque, ait, ſine numine vinci,
Exhibita eſtque Thetis: confeſſam amplectitur heros,
Et potitur votis, ingentíque implet Achille.
Fœlix & nato, fœlix & conjuge Peleus,
Et cui ſi demas jugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant. Fraterno ſanguine ſontem,
Expulſúmque domo patria, Trachinia tellus
Accipit: hîc regnum ſine vi, ſine cæde regebat
Lucifero genitore ſatus, patriumque nitorem
Ore ferens Ceyx, illo qui tempore mœſtus,
Diſſimiliſque ſui, fratrem lugebat ademptum.
Quò poſtquam Æacides feſſus curáque viáque,
Venit, & intravit paucis comitantibus urbem,
Quóſque greges pecorum, quæ ſecum armenta trahebat,
Haud procul à muris ſub opaca valle reliquit.
Copia cùm facta eſt adeundi tecta tyranni,
Velamenta manu prætendens ſupplice, qui ſit
Quóque ſatus memorat: tantùm ſua crimina celat,
Mentitúrque fugæ cauſam; petit urbe, vel agro,
Se juvet. Hunc contrà placito Trachinius ore

Talibus

Talibus alloquitur: Mediæ quoque commoda plebi
Noſtra patent Peleu, nec inhoſpita regna tenemus.
Adjicis huic animo monimenta potentia, clarum
Nomen avúmque Jovem. Ne tempora perde precando:
Quod petis omne feres, tuáque hæ pro parte vocato,
Qualiacunque vides: utinam meliora videres!
Et flebat. Moveat tantos quæ cauſa dolores,
Et Peleus, comitéſque rogant: quibus ille profatur;
Forſitan hanc volucrem, rapto quæ vivit, & omnes
Terret aves, ſemper pennas habuiſſe putatis.
Vir fuit: & tanta eſt animi conſtantia, quantùm
Acer erat, belloque ferox, ad vimque paratus,
Nomine Dædalion, illo genitore creatus
Qui vocat Auroram, cæloque novíſſimus exit.
Culta mihi pax eſt; pacis mihi cura tuendæ
Conjugiique fuit: fratri fera bella placebant.
Illius virtus, gentes, regéſque ſubegit,
Quæ nunc Thisbeas agitat mutata columbas.
Nata erat huic Chione, quæ dotatiſſima formâ
Mille procis placuit, bis ſeptem nubilis annis.
Fortè revertentes Phœbus, Maiáque creatus,
Ille ſuis Delphis, hic vertice Cyllenæo,
Vidêre hanc pariter, pariter traxêre calorem.
Spem Veneris differt in tempora noctis Apollo:
Non fert ille moras, virgaque movente ſoporem
Virginis os tangit. Tactu jacet illa potenti,
Vimque Dei patitur. Nox cælum ſparſerat aſtris;
Phœbus anum ſimulat, præreptaque gaudia ſumit.
Ut ſua maturus complevit tempora venter,
Alipedis de ſtirpe Dei verſuta propago
Naſcitur Autolycus, furtum ingenioſus ad omne,
Qui facere aſſuêrat (patriæ non degener artis)
Candida de nigris, & de candentibus atra.
Naſcitur è Phœbo (namque eſt enixa gemellos)
Carmine vocali clarus citharáque Philamon.
Quid peperiſſe duos, & Diis placuiſſe duobus,
Et forti genitore, & progenitore Tonante

Esse satam prodest? An obest quoque gloria multùm?
Obfuit huic certe, quæ se præferre Dianæ
Sustinuit, faciemque Deæ culpavit. At illi
Ira ferox mota est: Factísque placebimus, inquit.
Nec mora: curvavit cornu nervóque sagittam
Impulit, & meritam trajecit arundine linguam.
Lingua jacet, nec vox, tentataque verba sequuntur;
Conantémque loqui cum sanguine vita reliquit.
Quam miser amplexans ego tunc, patrióque dolorem
Corde tuli, fratrique pio solatia dixi.
Quæ pater haud aliter, quàm cautes murmura Ponti
Accipit: & natam delamentatur ademptam.
Ut verò ardentem vidit, quater impetus illi
In medio fuit ire rogos, quater indè repulsus
Concita membra fugæ mandat similísque juvenco
Spicula crabronum pressa cervice gerenti,
Quà via nulla, fugit: jam tum mihi currere visus
Plus homine est, aláque pedes sumpsisse putares,
Effugit ergò omnes, velóxque cupidine lethi
Vertice Parnassi potitur. Miseratus Apollo,
Cum se Dædalion saxo misisset ab alto,
Fecit avem, & subitis pendentem sustulit alis,
Oráque adunca dedit, curvos dedit unguibus hamos,
Virtutem antiquam, majores corpore vires.
Et nunc accipiter nulli satis æquus, in omnes
Sævit aves, aliísque dolens fit causa dolendi.
Quæ dum Lucifero genitus miracula narrat
De consorte suo, cursu festinus anhelo
Advolat armenti custos Phocæus Anetor,
Et, Peleu, Peleu, magnæ tibi nuncius adsum
Cladis, ait. Quodcunque ferat, jubet edere Peleus:
Pendet & ipse metu trepidi Trachinius oris.
Ille refert, Fessos ad littora curva juvencos
Appuleram, medio cùm sol altissimus orbe
Tantum respiceret, quantum superesse videret:
Pârsque boûm fulvis genua inclinârat arenis,
Latarémque jacens campos spectabat aquarum;

Pars

Pars gradibus tardis illuc errabat & illuc;
Nant alii, celſóque extant ſuper æquora collo.
Templa mari ſubſunt, nec marmore clara, nec auro,
Sed trabibus denſis, lucóque umbroſa vetuſto:
Nereides Nereúſque tenent. Hos navita ponti
Edidit eſſe Deos, dum retia litore ſiccat.
Juncta palus huic eſt denſis obſeſſa ſalictis,
Quam reſtagnantis fecit maris unda paludem.
Inde fragore gravi ſtrepitus loca proxima terret.
Bellua vaſta lupus, ſylvíſque paluſtribus exit
Oblitus & ſpumis, & craſſo ſanguine rictus
Fulmineos, rubra ſuffuſus lumina flamma.
Qui quanquam ſævit pariter rabiéque, faméque,
Acrior eſt rabie. Neque enim jejunia curat
Cæde boûm, dirámque famem finire; ſed omne
Vulnerat armentum, ſternítque hoſtiliter omnes.
Pars quoque de nobis funeſto ſaucia morſu,
Dum defenſamus, letho eſt data: ſanguine littus,
Undáque prima rubet, demugitæque paludes.
Sed mora damnoſa eſt, nec res dubitare remittit.
Dum ſupereſt aliquid, cuncti coeamus ad arma:
Arma capeſſamus, conjunctáque tela feramus,
Dixerat agreſtis. Nec Pelea damna movebant:
Sed memor admiſſi Nereida colligit orbam
Damna ſua inferias extincto mittere Phoco.
Induere arma viros, violentáque ſumere tela
Rex jubet Oetæus; cum queis ſimul ipſe parabat
Ire: ſed Halcyone conjux excita tumultu
Proſilit, & nondum totos ornata capillos,
Disjicit hos ipſos, collóque infuſa mariti,
Mittat ut auxilium ſine ſe, verbíſque precatur
Et lacrymis, animáſque duas ut ſervet in unâ.
Æacides illi: Pulchros, regina, piósque
Pone metus; plena eſt promiſſi gratia veſtri:
Non placet arma mihi contra nova monſtra movere;
Numen adorandum pelagi eſt. Erat ardua turris,
Arce locus ſumma, feſſis loca grata carinis.

Aſcen-

Aſcendunt illuc, ſtratoſq; in litore tauros
Cum gemitu aſpiciunt, vaſtatoremque cruento
Ore ferum, longos infectum ſanguine villos.
Inde manus tendens in aperti littora ponti,
Cæruleam Peleus Pſamathen, ut finiat iram,
Orat, opemque ferat; nec vocibus illa rogantis
Flectitur Æacidæ. Thetis hanc pro conjuge ſupplex
Accepit veniam, ſed enim irrevocatus ab acri
Cæde, lupus perſtat dulcedine ſanguinis aſper,
Donec in hærentem lacertæ cervice juvencæ
Marmore mutavit corpus, præterque colorem,
Omnia ſervabit. Lapidis color indicat illum
Jam non eſſe lupum, jam non debere timeri.
Nec tamen hâc profugum conſiſtere Pelea terra
Fata ſinunt: Magnetas adit vagus exul, & illic
Sumit ab Æmonio purgamina cædis Acaſto.
Interea fratriſque ſui fratremque ſecutus
Anxia prodigiis turbatus pectora Ceyx,
Conſulat ut ſacras hominum oblectamina ſortes,
Ad Clarium parat ire Deum; nam templa profanus
Invia cum Phlegiis faciebat Delphica Phorbas.
Conſilii tamen antè ſui fidiſſima certam
Te facit Halcyone, cui protinus intima frigus
Oſſa receperunt, buxóque ſimillimus ora
Pallor obit, lachrymíſque genæ maduêre profuſis,
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigavit,
Singultúque pias interrumpente querelas,
Quæ mea culpa tuam, dixit, chariſſime, mentem
Vertit? ubi eſt, quæ cura meî prior eſſe ſolebat?
Jam potes Halcyone ſecurus abeſſe relictâ?
Jam via longa placet? jam ſum tibi charior abſens?
At puto per terras iter eſt? tantúmque dolebo,
Non etiam metuam? curæque timore carebunt?
Æquora me terrent, & ponti triſtis imago:
Et laceras nuper tabulas in litore vidi,
Et ſæpe in tumulis ſine corpore nomina legi.
Neve tuam fallax animum fiducia tangat,

Quòd

Quòd ſocer Hippotades tibi ſit, qui carcere fortes
Contineat ventos, &, cùm velit, æquora placet:
Cùm ſemel emiſſi tenuerunt æquora venti,
Nil illis veritum eſt; incommendat que tellus
Omnis, & omne fretum eſt; cæli quoque nubila vexant,
Excutiúntque feris rutilos concurſibus ignes.
Quo magis hos novi (nam novi, & ſæpe paternâ
Parva domo vidi) magis hos reor eſſe timendos.
Quod tua ſi flecti precibus ſententia nullis,
Chare, poteſt, conjux, nimiúmque es certus eundi,
Me quoque tolle ſimul, certè jactabimur unà:
Nec, niſi quæ patiar, metuam, paritérque feremus
Quicquid erit, pariter ſuper æquora lata feremur.
Talibus Æolidis dictis lacrymiſque movetur
Sydereus conjux: neque enim minor ignis in ipſo eſt.
Sed neque propoſitos pelagi dimittere curſus,
Nec vult Halcyonen in partem adhibere perîcli;
Multaque reſpondit timidum ſolantia pectus:
Non tamen idcirco cauſam probat; addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo ſolo flexit amantem.
Longa quidem eſt nobis omnis mora: ſed tibi juro
Per patrios ignes (ſi me modò fata remittant)
Ante reverſurum quàm Luna bis impleat orbem.
His ubi promiſſis ſpes eſt admota recurſûs,
Protinus eductam navalibus æquore tingi,
Aptarique ſuis pinum jubet armamentis.
Quæ rurſus visâ, veluti præſaga futuri,
Horruit Halcyone, lacrymáſque emiſit obortas,
Amplexúſque dedit, triſtique miſerrima tandem
Ore vale, dixit, collapſáque corpore toto eſt.
At juvenes, quærente mora Ceyce, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos,
Æqualique ictu ſcindunt freta. Suſtulit illa
Humentes oculos, ſtantémque in puppe recurvâ,
Concuſſáque manu dantem ſibi ſigna maritum
Prima videt, redditque notas, ubi terra receſſit
Longiùs atque oculi nequeunt cognoſcere vultus:

Dum

Dum licet, inſequitur fugientem lumine pinum.
Hæc quoque ut haud poterat ſpatio ſummota videri,
Vela tamen ſpectat ſummo fluitantia malo.
Ut nec vela videt, vacuum petit anxia lectum,
Séque toro ponit: renovat lectúſque, locúſque
Halcyones lacrymas, & quæ pars admonet abſit.
Portubus exierant, & moverat aura rudentes:
Obvertit lateri pendentes navita remos,
Cornuáque in ſumma locat arbore, totáque malo.
Carbaſa deducit, venientéſque excipit auras.
Aut minus, aut certè medium non amplius æquor
Puppe ſecabatur, longéque erat utraque tellus:
Cum mare ſub noctem tumidis albeſcere cœpit
Fluctibus, & præceps ſpirare valentius Eurus.
Ardua jamdudum demittite cornua, rector
Clamat, & antennis totum ſubnectite velum.
Hic jubet: impediunt adverſæ juſſa procellæ,
Nec ſinit audiri vocem fragor æquoris ullam;
Sponte tamen properant, alii ſubducere remos,
Pars munire latus, pars ventis vela negare:
Egerit hic fluctus, æquórque refundit in æquor;
Hic rapit antennas, quæ dum ſine lege geruntur,
Aſpera creſcit hyems, omnîque à parte feroces
Bella gerunt venti, fretáque indignantia miſcent.
Ipſe pavet, nec ſe, quis ſit ſtatus, ipſe fatetur
Scire ratis rector, nec quid jubeátve, velitve:
Tanta mali moles, tantóque potentior arte eſt.
Quippe ſonant clamore viri, ſtridore rudentes,
Undarum incurſu gravis unda, tonitrubus æther.
Fluctibus erigitur, cælúmque æquare videtur
Pontus, & inductas aſpergine tangere nubes,
Et modò cùm fulvas ex imo vertit arenas,
Concolor eſt illis; Stygia modò nigrior undâ;
Sternitur interdum, ſpumíſque ſonantibus albet.
Ipſa quoque his agitur vicibus Trachinia puppis;
Et nunc ſublimis veluti de vertice montis
Deſpicere in valles, imúmque Acherontа, videtur:

Nunc,

Nunc, ubi demiſſum curvum circumſtetit æquor,
Suſpicere inferno ſummum de gurgite cœlum.
Sæpe dat ingentem fluctu latus icta fragorem:
Nec leviùs pulſata ſonat, quàm ferreus olim
Cùm laceras aries balliſtáve concutit arces.
Utque ſolent, ſumptis incurſu viribus, ire
Pectore in arma feri protentáque tela leones:
Sic ubi ſe ventis commiſerat unda coortis,
Ibat in arma ratis, multoq; erat altior illis.
Jámque labant cunei, ſpoliatáque tegmine cera
Rima patet, præbétque viam lethalibus undis.
Ecce! cadunt largi reſolutis nubibus imbres:
Inque fretum credas totum deſcendere cœlum;
Inque plagas cœli tumefactum ſcandere pontum.
Vela madent nimbis, & cum cœleſtibus undis
Æquoreæ miſcentur aquæ, caret ignibus æther,
Cæcáque nox premitur tenebris hyemiſq; ſuiſque.
Diſcutiunt tamen has, præbéntque micantia lumen
Fulmina, fulmineis ardeſcunt ignibus undæ.
Dat quoque jam ſaltus intra cava tecta carinæ
Fluctus, & ut miles numero præſtantior omni
Cùm ſæpe aſſiliit defenſæ mœnibus urbis,
Spe potitur tandem, laudiſque accenſus amore
Inter mille viros, murum tamen occupat unus:
Sic, ubi pulſârunt celſi latera ardua fluctus,
Vaſtiùs inſurgens, decimæ ruit impetus undæ;
Nec priùs abſiſtit feſſam oppugnare carinam,
Quàm velut in captæ deſcendat mœnia navis.
Pars igitur tentabat adhuc invadere pinum,
Pars maris intus erat: trepidant haud ſegniùs omnes,
Quàm ſolet urbs, aliis murum fodientibus extrà,
Atque aliis murum trepidare tenentibus intus.
Deficit ars; animiq; cadunt: totidemq; videntur,
Quot veniunt fluctus, ruere atq; irrumpere mortes.
Non tenet hic lacrymas; ſtupet hic; vocat ille beatos,
Funera quos maneant; hic votis numen adorat,
Bachiáque ad cœlum, quod non videt, irrita tollens

Poſcit

Poſcit opem, ſubeunt illi fratérque, parenſque;
Huic cum pignoribus domus, & quod cuiq; relictum eſt.
Halcyone Ceyca movet, Ceycis in ore
Nulla niſi Halcyone eſt; & cum deſideret unam,
Gaudet abeſſe tamen, patriæ quoque vellet ad oras
Reſpicere, inque domum ſupremos vertere vultus;
Verùm ubi ſit, neſcit: tanta vertigine pontus
Fervet, & inducta piceis è nubibus umbrâ
Omne latet cœlum, duplicataque noctis imago eſt.
Frangitur incurſu nimboſi turbinis arbor,
Frangitur & regimen, ſpoliiſq; animoſa ſuperſtes
Unda, velut victrix, ſinuataque deſpicit undas;
Nec leviùs quàm ſi quis Athon, Pindúmque revulſos
Sede ſua, totos in apertum verteret æquor,
Præcipitata cadit; paritérque & pondere & ictu,
Mergit in ima ratem: cum quâ pars magna virorum
Gurgite preſſa gravi, neque in aëra reddita, fato
Functa ſuo eſt: alii partes, & membra carinæ
Trunca tenent; tenet ipſe manu, qua ſceptra ſolebat,
Fragmina navigii Ceyx; ſocerumque, patremque
Invocat (heu!) fruſtra. Sed plurima nantis in ore
Halcyone eſt conjux: illam meminitque, refértque;
Illius ante oculos ut agant ſua corpora fluctus,
Optat, & exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat, abſentem, quoties ſinit hiſcere fluctus,
Nominat Halcyonen: ipſiſque immurmurat undis.
Ecce! ſuper medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur, & rupia merſum caput obruit undâ.
Lucifer obſcurus, nec quem cognoſcere poſſes,
Illa nocte fuit; quoniámque excedere cœlo
Non licuit, denſis texit ſua nubibus ora.
Æolis interea tantorum ignara malorum
Dinumerat noctes: & jam quas, induat ille,
Feſtinat veſtes; jam quas ubi venerit ille,
Ipſa gerat: reditúſque ſibi promittit inanes.
Omnibus illa quidem ſuperis pia thura ferebat;
Ante tamen cunctos Junonis templa colebat:

Pro-

Prôque viro, qui nullus erat, veniebat ad aras,
Utque foret ſoſpes conjux ſuus, utque rediret
Optabat, nullámque ſibi præferret: At illi
Hoc de tot votis poterat contingere ſolum.
At Dea non ultrà pro functo morte rogari
Suſtinet: átque manus funeſtas arceat aris,
Iri, meæ, dixit, fidiſſima nuncia vocis,
Viſe ſoporiferam Somni velociter aulam,
Extinctíque jube Ceycis imagine mittat
Somnia ad Halcyonen veros narrantia caſus.
Dixerat: Induitur velamine mille colorum
Iris, & arquato cœlum curvamine ſignans
Tecta petit juſſi ſub nube latentia regis.
Eſt prope Cimmerios longo ſpelunca receſſu
Mons cavus, ignavi domus & penetralia Somni,
Quo nunquam radiis oriens, mediúſve, cadenſve
Phœbus adire poteſt; nebulæ caligine miſtæ
Exhalantur humo, dubiæque crepuſcula lucis:
Non vigil ales ibi criſtati cantibus oris
Evocat Auroram, nec voce ſilentia rumpunt
Sollicitive canes, canibuſque ſagacior anſer:
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami,
Humanæve ſonum reddunt convitia linguæ,
Muta quies habitat, ſaxo tamen exit ab imo
Rivus aquæ Lethes: per quem cum murmure labens
Invitat ſomnos crepitantibus unda lapillis:
Ante fores antri fœcundà papavera florent,
Innumeræque herbæ, quarum de lacte ſoporem
Nox legit, & ſpargit per opacum humida terras.
Janua, ne verſo ſtridorem cardine reddat,
Nulla domo tota eſt, cuſtos in limine nullus,
At medio torus eſt ebeno ſublimis in antro
Plumeus, unicolor, pullo velamine tectus,
Quo cubat ipſe Deus membris languore ſolutis.
Hunc circa paſſim varias imitantia formas
Somnia vana jacent totidem, quot meſſis ariſtas,
Sylva gerit frondes, ejectat littus arenas.

Quò simul intravit, manibusque obstantia virgo
Somnia dimovit, vestis fulgore reluxit
Sacra domus, tardaque Deus gravitate jacentes,
Vix oculos tollens, iterúmque iterúmque relabens
Summaque percutiens nutanti pectora mento,
Excussit tandem sibi se, cubitóque levatus
Quid veniat (cognovit enim) scitatur: At illa,
Somne quies rerum; placidissime Somne Deorum,
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministeriis mulces, reparasque labori:
Somnia, quæ veras æquant imitamine formas,
Herculeam Thrachina jube, sub imagine regis,
Halcyonen adeant, simulacráque naufraga fingant.
Imperat hoc Juno. Postquam mandata peregit
Iris, abit; neque enim ulteriùs tolerare soporis
Vim poterat: labiq; ut somnum sensit in artus,
Effugit, & remeat, per quos modò venerat arcus.
At pater è populo natorum mille suorum
Excitat artificem, simulatorémque figuræ,
Morphea: Non illo jussos solertius alter
Exprimit incessus, vultumq; sonumq; loquendi;
Adjicit & vestes, & consuetissima cuique
Verba; sed hic solos homines imitatur. At alter
Fit fera, fit volucris, fit longo corpore serpens:
Hunc Icelon superi, mortale Phobetora vulgus
Nominat. Est etiam diversæ tertius artis
Phantasos: ille in humum, saxumq; undamq; trabemq;
Quæque vacant anima fallaciter omnia transit.
Regibus hi ducibusq; suos ostendere vultus
Nocte solent: populos alii, plebemq; pererrant
Præterit hos senior: è cunctisq; è fratribus unum
Morphea, qui peragat Thaumantidos edita, Somnus
Eligit, & rursus molli languore solutus,
Deposuitque caput, stratóque recondidit alto.
Ille volat nullos strepitus facientibus alis
Per tenebras, intraq; moræ breve tempus in urbem
Pervenit Æmoniam, positisque è corpore pennis

In

In faciem Ceycis abit, ſumptâque figurâ
Luridus, exanimi ſimilis, ſine veſtibus ullis,
Conjugis ante torum miſeræ ſtetit; unda videtur
Barba viri, madidiſque gravis fluere unda capillis.
Tum lecto incumbens, fletu ſuper ora profuſo,
Hæc ait: Agnoſcis Ceyca, miſerrima conjux?
An mea mutata eſt facies nece? reſpice, noſces,
Invenieſq; tuo pro conjuge conjugis umbram.
Nil opis, Alcyone, nobis tua vota tulerunt;
Occidimus, falsò tibi me promittere noli.
Nubilus Ægæo deprendit in æquore navem
Auſter, & ingenti jactatam flamine ſolvit,
Oraque noſtra tuum fruſtra clamantia nomen
Implêrunt fluctus: non hæc tibi nunciat auctor
Ambiguus, non iſta vagis rumoribus audis;
Ipſe ego fata tibi præſens mea naufragus edo.
Surge, age, da lacrymas, lugubriaque indue; nec me
Indeploratum ſub inania tartara mitte.
Adjicit his vocem Morpheus, quam conjugis illa
Crederet eſſe ſui, fletus quoque fundere veros
Viſus erat, geſtumque manus Ceycis habebat.
Ingemit Alcyone; lachrymas movet atq; lacertos
Per ſomnum, corpúſque petens amplectitur auras,
Exclamatque, Mane, quò te rapis? ibimus unà.
Voce ſuâ ſpecieque viri turbata ſoporem
Excutit, & primò ſe ſit circumſpicit illic,
Qui modo viſus erat, (nam, moti voce, miniſtri
Intulerant lumen,) poſtquam non invenit uſquam,
Percutit ora manu, laniatque à pectore veſtes,
Pectoraq; ipſa ferit, nec crines ſolvere curans
Scindit; & altrici quæ luctus cauſa roganti,
Nulla eſt Alcyone, nulla eſt, ait; occidit unà
Cum Ceyce ſuo, ſolantia tollite verba.
Naufragus interiit; vidi, agnoviq; manuſque
Ad diſcedentem, cupiens retinere, retendi.
Umbra fuit; ſed & umbra tamen manifeſta, virîq;
Vera mei: non ille quidem, ſi quæris, habebat

Aſſuetos vultus; nec, quo priùs, ore nitebat.
Pallentem, nudúmque & adhuc humente capillo,
Infelix vidi; ſtetit hoc miſerabilis ipſo
(Ecce!) locò: & quærit veſtigia ſiqua ſuperſint.
Hoc erat, hoc, animo quod divinante timebam,
Et nè me fugiens ventos ſequerêre, rogabam:
At certe vellem, quoniam periturus abibas,
Me quoque duxiſſes. Fuit (ah!) fuit utile tecum
Ire mihi: neque enim vitæ de tempore quicquam
Non ſimul egiſſem, nec mors diſcreta fuiſſet.
Nunc abſens perii, jactor quoque fluctibus abſens,
Et ſine me te pontus habet: crudelior ipſo
Sit mihi mens pelago, ſi vitam ducere nitar
Longiùs, & tanto pugnem ſupereſſe dolori.
Sed neque pugnabo, nec te, miſerande, relinquam:
Et tibi nunc ſaltem veniam, comes inque ſepulchro
Si non urna, tamen jungent nos littora; ſi non
Oſſibus oſſa meis, at nomen nomine tangam.
Plura dolor prohibet: verbóque intervenit omni
Plangor, & attonito gemitus à corde trahuntur.
Manè erat: egreditur tectis ad littus & illum
Mœſtâ locum repetit, de quo ſpectârat euntem.
Dúmq; moratur ibi, dúmque hinc retinacula ſolvit,
Hoc mihi diſcedens dedit oſcula littore, dixit;
Dúmque notata oculis reminiſcitur acta, fretúmque
Proſpicit; in liquida, ſpatio diſtante, tuetur
Neſcio quid quaſi corpus, aquæ; primóque quid illud
Eſſet, erat dubium: poſtquam paulum appulit unda,
Et quamvis aberat, corpus tamen eſſe liquebat.
Quis foret ignorans, quia naufragus, omine mota eſt:
Et tanquam ignoto lacrymas daret: Hem miſer, inquit,
Quiſquis es, & ſiqua eſt conjux tibi! fluctibus actus
Fit propius corpus; quod quò magis illa tuetur,
Hoc minus & minus eſt mentis; jam jamq; propinquat
Admotum terræ, jam quod cognoſcere poſſet
Cernit; erat conjux. Ille eſt exclamat, & unâ
Ora, comas, veſtem lacerat, tendenſque trementes

Ad Ceyca manus. Sic, ô Chariſſime conjux,
Sic ad me miſerande redis ? ait. Adjacet undis
Facta manu moles, quæ primas æquoris undas
Frangit, & incurſus quæ prædelaſſat aquarum.
Inſilit huc, mirúmque fuit potuiſſe ; volabat :
Percutiénſque levem modò nâtis aëra pennis,
Stringebat ſummas ales miſerabilis undas.
Dúmque volat, mœſto ſimilem, plenúmque querelæ
Ora dedêre ſonum tenui crepitantia roſtro.
Ut verò tetigit mutum & ſine ſanguine corpus,
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequicquam duro dedit oſcula roſtro.
Senſerat hæc Ceyx: an vultum motibus undæ
Tollere ſit viſus, populus dubitabat ; at ille
Senſerat : & tandem, ſuperis miſerantibus, ambo
Alite mutantur, fatis obnoxius iiſdem.
Tunc quoque manſit amor; nec conjugiale ſolutum eſt
Fœdus in alitibus : coëunt, fiúntque parentes,
Pérque dies placidos hyberno tempore ſeptem
Incubat Halcyone pendentibus æquore nidis.
Tum via tuta maris : ventos cuſtodit, & arcet
Æolus egreſſu, præſtátque nepotibus æquor.
Hos aliquis ſenior circum freta lata volantes
Spectat, & ad finem ſervatos laudat amores.
Proximus, aut idem, ſi ſors tulit, hic quoque, dixit,
Quem mare carpentem, ſubſtrictáque crura gerentem
Aſpicis, (oſtendens ſpatioſum in guttura mergum)
Regia progenies, &, ſi deſcendere ad ipſum
Ordine perpetuo quæris, ſunt hujus origo
Ilus, & Aſſaracus, raptúſque Jovi Ganimedes,
Laomedónque ſenex, Priamúſque noviſſima Trojæ
Tempora ſortitus. Frater fuit Hectoris iſte,
Qui niſi ſenſiſſet primâ nova fata juventâ
Forſitan inferius non Hectore nomen haberet :
Quamvis eſt illum proles enixa Dymantis.
Æſacon ümbroſa furtim peperiſſe ſub Idâ
Fertur Alexithoë gracili conata bicorni.

Oderat hic urbes, nitidaque remotus ab aula,
Secretos montes, & inambitiosa colebat
Rura, nec Iliacos cœtus nisi rarus adibat.
Non agreste tamen, nec inexpugnabile amori
Pectus habens, sylvas captatam sæpe per omnes
Aspicit Eperien, patria Cebrenida ripa,
Injectos humeris siccantem Sole capillos.
Visa fugit Nymphe, veluti perterrita fulvum
Cerva Lupum, longéq; lacu deprensa relicto
Accipitrem fluvialis anas; quam Tröius heros
Insequitur, celeremq; metu celer urget amore.
Ecce latens herba coluber, fugientis adunco
Dente pedem strinxit, virusq; in corpore liquit.
Cum vita suppressa fuga est: amplectitur amens
Exanimem, clamatque, Piget, piget esse secutum:
Sed non hoc timui, nec erat mihi vincere tanti.
Perdidimus miseram nos te duo; vulnus ab angue,
A me causa data est; ego sum sceleratior illo,
Qui tibi morte mea mortis solatia mittam;
Dixit, & è scopulo quem rauca subederat unda,
Decidit in pontum. Tethys miserata cadentem
Molliter excepit, nantemq; per æquora pennis
Texit, & optatæ non est data copia mortis.
Indignatur amans se invitum vivere cogi,
Obstarique animæ misera de sede volenti
Exire: utq; novas humeris assumpserat alas,
Subvolat, atq; iterum corpus super æquora mittit.
Pluma levat casus, furit Æsacus, inq; profundum
Pronus abit, letbique viam sine fine retentat.
Fecit amor maciem, longa internodia crurum,
Longa manet cervix, caput est à corpore longe:
Æquor amat, nomenque manet, quia mergitur illo.

Pub. Ovidii

Naſonis Metamorphoſeon

LIBER XII.

NEſcius aſſumptis *Priamus* pater Æſacon alis
Vivere lugebat, tumulo quoque nomen habenti
Inferias dederat, cum ſtatribus, *Hector* inanes;
Defuit officio *Paridis* præſentia triſti:
Poſt modo qui rapta longum cum conjuge bellum
Attulit in patriam, conjuratæque ſequuntur
Mille rates, gentiſque ſimul commune *Pelaſgæ*.
Nec dilata foret vindicta, niſi æquora ſævi
Invia feciſſent venti, *Bœotaque* tellus,
Aulide piſcoſa puppes tenuiſſet ituras.
Hîc patrio de more *Jovi* cum ſacra paraſſent,
Ut vetus accenſis incanduit ignibus ara,
Serpere cæruleum *Danai* vidêre *Draconem*
In platanum, cœptis quæ ſtabat proxima ſacris.
Nidus erat volucrum bis quatuor arbore ſumma;
Quas, ſimul & matrem circum ſua damna volantem,
Corripuit ſerpens, avidaque recondidit alvo.
Obſtupuêre omnes: at veri providus augur
Theſtorides, *Vincemus*, ait, *gaudete Pelaſgi*,
Troja cadet, ſed erit noſtri mora longa laboris,
Atque novem volucres in belli digerit annos.
Ille ut erat vîrides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis, & ſervat ſerpentis imagine ſaxum.
Permanet Aoniis Nereus violentus in undis,
Bellaque non transfert: & ſunt, qui parcere *Trojæ*

Neptunum credant, quia mœnia fecerat urbi;
At non Theſtorides: neque enim neſcivve, tacivve,
Sanguine virgineo placandam virginis iram
Eſſe ea. Poſtquam pietatem publica cauſa,
Réxque patrem vicit, caſtúmque datura cruorem
Flentibus ante aram ſtetit Iphigenia miniſtris,
Victa Dea eſt: nubémque oculis objecit, & inter
Officium turbámque ſacri, vocéſque precantum,
Suppoſita fertur mutâſſe Mycenida cervâ.
Ergo ubi, qua decuit, lenita eſt cæde Diana,
Et pariter Phœbes, parite maris ira receſſit:
Accipiunt ventos à tergo mille carinæ,
Multáque perpeſſa Phrygia potiuntur arenâ.
Orbe locus medio eſt inter terráſque, fretumque,
Cœleſtéſque plagas, triplicis confinia mundi,
Unde quod eſt uſquam, quamvis regionibus abſit,
Inſpicitur, penetrátque cavas vox omnis ad aures;
Fama tenet, ſummáque domum ſibi legit in arce,
Innumeróſque aditus, ac mille foramina tectis
Addidit, & nullis incluſit limina portis.
Nocte diéque patet, tota eſt ex ære ſonanti,
Tota fremit, vocéſque refert, iterátque quod audit.
Nulla quies intus, nullâque ſilentia parte;
Nec tamen eſt clamor, ſed parvæ murmura vocis:
Qualia de pelagi (ſi quis procul audiat) undis
Eſſe ſolent; qualémve ſonum, cùm Jupiter atras
Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
Atria turba tenet; veniunt leve vulgus, euntque;
Miſtaque cum veris paſſim commenta vagantur
Millia rumorum; confuſáque verba volutant.
E quibus hi vacuas implent ſermonibus aures,
Hi narrata ferunt alio: menſuraque ficti
Creſcit, & auditis aliquid novus adjicit autor.
Illîc Credulitas, illîc temerarius Error,
Vanáque Lætitia eſt, conſternatíque Timores.
Seditióque recens, dubióque autore Suſurri.
Ipſa quid in cœlo rerum, pelagóque geratur,

Et tellure videt : totúmque inquirit in orbem.
Fecerat hæc notum, Graias cum milite forti
Adventare rates : neque inexpectatus in armis
Hoſtis adeſt, prohibéntque aditus littúſque tuentur
Troës, & Hectorea primus fataliter haſtâ
Poteſilae cadit, commiſſáque prælia magno
Stant Danais : fortéſque animæ, nec cognitus Hector,
Nec Phryges exiguo, quid Achaica dextera poſſit,
Sanguine ſenſerunt, & jam igæa rubebant
Litora, jam lecto proles Neptunia vcnus
Mille viros dederat, jam curru inſtabat Achilles,
Totáque Peliacæ ſternebat cuſpidis ictu
Agmina, perq;acies aut Cycnum aut Hectora quærens,
Congreditur Cycno. Decimum dilatus in annum
Hector erat. Tum colla jugo canentia preſſos
Exhortatus equos, curſum direxit in hoſtem,
Concutiénſque ſuis vibrantia tela lacertis,
Quiſquis es, ô juvenis, dixit, Solamen habeto
Mortis, ab Æmonio quòd ſis jugulatus Achille.
Hactenus Æacides. Vocem gravis haſta ſecuta eſt :
Sed quanquam certâ nullus fuit error in haſtâ,
Nil tamen emiſſi profecit acumine ferri
Vtque hebeti pectus tantummodo contudit ictu,
Nate dea, (nam te fama prænovimus) inquit
Ille, Quid à nobis vulnus miraris abeſſe ?
(Mirabatur enim) non hæc, quam cernis, equinis
Fulva jubis caſſis, nec onus cava parma ſiniſtræ
Auxilio mihi ſunt : decor eſt quæſitus ab iſtis.
Mars quoque ob hoc capere arma ſolet. Removebitur
Tegminis officium, tamen indiſtrictus abibo. (omne
Eſt aliquid, Non eſſe ſatum Nereïde, ſed qui
Nereáque, & natas, & totum temperat æquor.
Dixit : & hæſurum clypei curvamine telum
Miſit in Æaciden, quod & æs, & proxima rupit
Terga novena boûm, decimo tamen orbe moratum eſt.
Excipit hoc heros, rurſuſque trementia forti
Tela manu torſit ; Rurſus ſine vulnere corpus

Sincerúmque fuit; nec tertia cuſpis apertum,
Et ſe præbentem valuit diſtringere Cycnum.
Haud ſecus exarſit, quàm circo taurus aperto,
Cum ſua terribili petit irritamina cornu,
Phœniceas veſtes eluſáque vulnera ſentit,
Num tamen exciderit ferrum conſiderat haſtæ,
Hærebat ligno; Manus eſt mea debilis ergo?
Quaſq; ait, ante habuit vires effudit in uno?
Nam certe valuit, vel cum Lyrneſſia primum
Mœnia diſjeci; vel cum Tenedonque, ſuoque
Ëetioneias implevi ſanguine Thebas:
Vel cum purpureus populari cæde Caycus
Fluxit, opúſq; meæ bis ſenſit Telephus haſtæ.
Hîc quoq; tot cæſis, quorum per littus acervos
Et feci, & video, valuit mea dextra, valetque.
Dixit, &, antè actis veluti malè crederet, haſtam
Miſit in adverſum Lycia de plebe Menœten:
Loricámq; ſimul ſubjectaq; pectora rupit.
Quo plangente gravem moribundo pectore terram,
Extrahit illud idem calido de vulnere telum,
Atque ait, Hæc manus eſt, hæc qua modo vicimus haſta:
Utar in hoc iiſdem, ſit in hoc precor exitus idem.
Sic fatur, Cycnumq; petit nec fraxinus errat:
Inque humero ſonuit non evitata ſiniſtro,
Inde velut muro, ſolidaque à cute repulſa eſt.
Quà tamen ictus erat, ſignatum ſanguine Cycnum
Viderat, & fruſtra fuerat gaviſus Achilles:
Vulnus erat nullum: ſanguis fuit ille Menœtæ.
Tum verò præceps curru fremebundus ab alto
Deſilit, & nitido ſecurum comminus hoſtem
Enſe petens, parmam gladio galeamque cavari
Cernit, & in duro lædi quoque corpore ferrum.
Haud tulit ulterius; gladioq; adverſa reducto
Ter quater ora viri capulo & cava tempora pulſat,
Cedentiq; ſequens inſtat, turbatq; ruitque,
Attonitoque negat requiem, pavor occupat illum,
Ante oculóſq; natant tenebræ, retroq; ferenti

Averſos

Aversos passus, medio lapis obstitit arvo,
Quem super impulsum resupino corpore Cycnum
Vi multâ vertit, terræque affixit Achilles.
Tum clypeo genibúsq; premens præcordia duris,
Vincla trahit galeæ, quæ presso subdita mento
Elidunt fauces, & respiramen, iterque
Eripiunt animæ: victum spoliare parabat.
Arma relicta videt, corpus Deus æquoris albam
Contulit in volucrem, sujus modo nomen habebat.
Hic labor, hæc requiem multorum pugna dierum
Attulit, & positis pars utraque substitit armis.
Dumq; vigil Phrygios servat custodia muros,
Et vigil Argolicas servat custodia fossas,
Festa dies aderat, quia Cycni victor Achilles
Palladа mactatæ placabat sanguine vaccæ.
Cujus ut imposuit prosecta calentibus aris,
Et Diis acceptus penetravit in æthera nidor:
Sacra tulêre suam, pars est data cætera mensis.
Discubuêre toris proceres, & corpora tosta
Carne replent, vinóque levant curasque sitimque.
Non illos Cytharæ, non illos carmina vocum,
Longáque multisoni delectat tibia buxi,
Sed noctem sermone trahunt, virtusque loquendi
Materia est, pugnas referunt hostisque suasque;
Inque vices adita atque exhausta pericula sæpe
Commemorare juvat: quid enim loqueretur Achilles?
Aut quid apud magnum potiùs loquerentur Achillem?
Proxima præcipue domito victoria Cycno
In sermone fuit: visum mirabile cunctis,
Quod juvenis corpus nullo penetrabile telo,
Invictumque à vulnere erat, ferrumq; terebat;
Hoc ipse Æacides, hoc mirabantur Achivi,
Cum sic Nestor ait, Vestro fuit unicus ævo
Contemptor ferri, nulloque forabilis ictu
Cycnus; at ipse olim patientem vulnera mille
Corpore non læso Perrhæbum Cænea vidi,
Cæneа Perrhæbum, qui, factis inclytus, Othryn

Incoluit:

Incoluit; quóque id mirum magis eſſet in illo,
Fœmina natus erat. Monſtri novitate moventur,
Quiſquis adeſt, narrétque rogant: quos inter Achilles
Dic age (nam cunctis eadem eſt audire voluntas)
O facunde ſenex, ævi prudentia noſtri
Quis fuerit Cæneus, cur in contraria verſus,
Qua tibi militia, cujus certamine pugnæ
Cognitus, à quo ſit victus, ſi victus ab ullo eſt.
Tum ſenior, Quamvis obſtet mihi tarda vetuſtas,
Multáque me fugiunt primis ſpectata ſub annis:
Plura tamen memini; nec, quæ magis hæreat, ulla
Pectore res noſtro eſt, inter bellique domúſque
Acta tot. Ac, ſi quem potuit ſpatioſa ſenectus,
Spectatorem operum multorum reddere: Vixi
Annos bis centum, nunc tertia vivitur ætas.
Clara decore fuit proles Elateïa Cænis
Theſſalidum virgo pulcherrima, pérque propinquas,
Pérque tuas urbes (tibi enim populáris, Achille)
Multorum fruſtra votis optata procorum
Tentâſſet Pelêus thalamos quoque forſitan illos:
Sed jam aut contigerant illi connubia matris
Aut fuerant promiſſa tuæ; nec Cænis in ullos
Denupſit thalamos, ſecretáque litora carpens
Æquoreæ vim paſſa Dei eſt. Ita fama ferebat.
Utque novæ Veneris Neptunus gaudia ſenſit,
Sint tua vota licet, dixit, ſecura repulſæ,
Elige quid voveas: eadem quoque fama ferebat.
Magnum, Cænis ait, facit hæc injuria votum,
Tale pati jam poſſe nihil, Da fœmina nè ſim,
Omnia præſtiteris. Graviore noviſſima dixit
Verba ſono, poterátque viri vox illa videri,
Sicut erat: nam jam voto Deus æquoris alti
Annuerat, dederátque ſuper nè ſaucius ullis
Vulneribus fieri, ferróve occumbere poſſet.
Munere lætus abit, ſtudiiſque virilibus ævum
Exigit Atracides, Peneïaque arva pererrat.
Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus:

Nubi-

Nubigenásque feros, positis ex ordine mensis,
Arboribus tecto discumbere jusserat antro.
Æmonii proceres adsunt; adsumus & ipsi:
Festáque confusa resonabat regia turbâ.
Ecce! nuunt Hymenæon, & ignibus atria fumant:
Cinctáque adest virgo matrum nurumque catervâ,
Præsignis facie Felicem diximus illâ
Conjuge Pirithoum, quòd venè fefellimus omen.
Nam ibi sævorum sævissime Centaurorum
Euryte, quàm vino pectus, tam virgine visâ
Ardet: & Ebrietas geminata libidine regnat.
Protinus eversæ turbant convivia mensæ,
Raptaturq; comis per vim nova nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen; alii, quam quisque probabat,
Aut poterat, rapiunt: capiæque erat urbis imago.
Fœmineo clamore sonat domus. Ocyùs omnes
Surgimus: & primus, Quæ te vecordia, Theseu,
Eurite, pulsat, ait, qui me vivente lacessas
Pirithoum, violásque duos ignarus in uno?
Néve ea magnanimus frustra memoraverit heros,
Summovet instantes, raptámque furentibus aufert.
Ille nihil contrà; neque enim defendere verbis
Talia facta potest: sed vindicis ora protervis
Insequitur manibus, generosáque pectora pulsat.
Fortè fuit juxtà signis extantibus asper
Antiquus crater, quem vastum vastior ipse
Sustulit Ægides, adversáque misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter, cerebrúmque, merúmque
Vulnere & ore vomens, madida resupinus arenâ
Calcitrat: ardescunt germani cæde bimembres,
Certa imque omnes uno ore, Arma, arma, loquuntur.
Vina dabant animos: & primâ pocula pugnâ
Missa volant, fragiléque cadi, curvique lebetes,
Res epulis quondam, tum bello & cædibus aptæ.
Primus Ophionides Amyclus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis: & primus ab æde
Lampadibus densum rapuit funale coruscis,

Ela-

Elatumque altè, veluti qui candida tauri
Rumpere ſacrifica molitur colla ſecuri.
Illi ſit fronti Lapithæ Celadontis, & oſſa
Non cognoſcendo confuſa reliquit in ore.
Exſiliêre oculi, disjectiſque oſſibus oris
Alta retro naris, medioque eſt fixa palato,
Hunc pede convulſo menſæ Pelleus acernæ
Stravit humi Pelades, dejecto in pectora mento,
Cumque atro miſtos ſpumantem ſanguine dentes,
Vulnere Tartareas geminato miſit ad umbras.
Proximus ut ſteterat, ſpectans altaria vultu
Fumida terribili, Cur non, ait, utimur iſtis?
Cumque ſuis Gryneus immanem ſuſtulit aram
Ignibus, & medium Lapitharum jecit in agmen,
Oppreſſitque duos Brotean, & Orion: Orio
Mater erat Mycale, quam deduxiſſe canendo
Sæpe reluctantis conſtabat cornua Lunæ.
Non impune feres, teli modo copia detur,
Dixerat Exadius, telique habet inſtar, in alta
Quæ fuerant pinu, votivi cornua cervi.
Figitur hinc duplici Gryneus in lumine, ramo
Eruiturque oculos, quorum pars cornibus hæret,
Pars fluit in barbam, concretaque ſanguine pendet.
Ecce rapit mediis flagrantem Rhœtus ab aris
Prunitium torrem, dextraque à parte Chanaxi
Tempora perfregit fulvo protecta capillo.
Correpti rapida, veluti ſeges arida, flamma
Arſerunt crines, & vulnere ſanguis inuſtus
Terribilem ſtridore ſonum dedit: ut dare ferrum
Igne rubens plerumque ſolet, quod forcipe curva,
Cum faber eduxit, lacubus demittit; at illud
Stridet & in tepida ſubmerſum ſibilat unda.
Saucius hirſutis avidum de crinibus ignem
Excutit, inque humeros limen tellure revulſum
Tollit, onus plauſtri; quod ne permittat in hoſtem,
Ipſa facit gravitas; ſocium quoque ſaxea moles
Oppreſſit ſpatio ſtantem propiore Cometen.

Gaudia

Gaudia nec retinet Rhetus : Sic comprecor, inquit,
Cætera ſit fortis caſtrorum turba tuorum,
Semicremóque novat repetitum ſtipite vulnus,
Terque quaterque, gravi junctûras verticis ictu
Rupit, & in liquido ſederunt oſſa cerebro.
Victor ad Evagrum, Coritumque, Driantaque tranſit,
E quibus ut prima tectus lanugine malas,
Procubuit Coritus ; Puero quæ gloria fuſo
Parta tibi eſt? Evagrus ait; nec dicere Rhætus
Plura ſinit, rutilaſque ferox in aperta loquentis
Condidit ora viri, perque os in pectora, flammas.
Te quoque, ſæve Drya, circum caput igne rotato
Inſequitur, ſed non in te quoque conſtitit idem
Exitus, aſſiduæ ſucceſſu cædis ovantem,
Quæ juncta eſt humero cervix, ſudc figis obuſta :
Ingemuit, duroq; ſudem vix oſſe revellit
Rhætus, & ipſe ſuo madefactus ſanguine fugit.
Fugit & Ornæus, Licidaſque, & ſaucius armo
Dexteriore Medon, & cum Piſenore Gaumas.
Quique pedum nuper certamine vicerat omnes
Mermeros, accepto tum vulnere tardiùs ibat ;
Et Pholus, & Meneleus, & Abas prædator aprorum,
Quique ſuis fruſtra bellum diſſuaſerat augur
Aſtylos : Ille etiam metuenti vulnera Neſſo,
Ne fuge, ad Herculeos, inquit, ſervaberis arcus.
At non Eurynomos, Lycidas, & Araus, & Imbreus
Effugêre necem; quos omnes dextra Dryantis
Perculit adverſos : adverſum, tu quoque quamvis
Terga fugæ dederas, vulnus, Cænëe, tuliſti.
Nam grave, reſpiciens, inter duo lumina, ferrum
Quà naris fronti committitur accipis, imæ.
In tanto fremitu cunctis ſine fine jacebat
Sopitus venis, & inexperrectus Aphypnas,
Languentique manu carcheſia miſta tenebat,
Fuſus in Oſſæe villoſis pellibus urſæ.
Quem procul ut vidit fruſtra nulla arma moventem,
Inſerit amento digitos, miſcenda, dixit,

Cum

Cum Styge vina bibes, Phorbas. Nec plura locutus,
In juvenem torsit jaculum: ferratáque collo
Fraxinus, ut casu jacuit resupinus, adacta est.
Mors caruit sensu: plenóque è gutture fluxit
Inque toros, inque ipsa niger carchesia sanguis.
Vidi ego Petræum conantem evellere terrâ
Glandiferam quercum, quam dum complexibus ambit,
Et quatit huc, illuc, labefactáque robora pulsat,
Lancea Pirithoi costis immissa Petræi
Pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi cecidisse Lycum virtute ferebant;
Pirithoi virtute Chromin: sed uterque minorem
Victori titulum, quàm Dictys, Helopsque dederunt.
Fixus Helops jaculo est, quod tempora pervia fecit,
Et missum à dextra lævam penetravit ad aurem:
Dictys ab ancipiti delapsus acumine montis,
Dum fugit instantem trepidans Ixione natum,
Decidit in præceps, & pondere corporis ornum
Ingentem fregit, suáque induit ilia fractæ.
Ultor adest Phareus, saxúmque è monte revulsum
Mittere conatur: mittentem stipite querno
Occupat Ægides, cubitique ingentia fregit
Ossa, nec ulteriùs dare corpus inutile letho
Aut vacat, aut curat, tergóque Bianoris alti
Insilit, haud solito quenquam portare nisi ipsum;
Opposuítque genu costis, prensámque sinistrâ
Cæsariem retinens, vultum, minitantiáque ora
Robore nodoso præduraque tempora fregit.
Robore Nedymnum, jaculatorémque Lycespen
Sternit, & immissâ protectum pectora barbâ
Hippason & summis exstantem Riphea sylvis,
Thereáque Æmoniis qui prensos montibus ursos
Ferre domum vivos indignantésque solebat.
Haud tulit utentem pugnæ successibus ultrà
Thesea Demoleon, solidoque revellere dumo
Annosam pinum magno molimine tentat:
Quod quia non potuit, præfractam misit in hostem.

Sed

Sed procul à telo Theſeus veniente receſſit
Palladis admonitu (credi ſic ipſe volebat)
Non tamen arbor iners cecidit: nam Crantoris alti
Abſcîdit jugulo pectúſque, humerúmque ſiniſtrum.
Armiger ille tui fuerat genitoris, Achille,
Quem Dolopum rector bello ſuperatus Amyntor
Æacidæ dederat pacis pignúſque fidémque.
Hunc procul ut fœdo dejectum vulnere Peleus
Vidit at, Inferias, juvenum gratiſſime Crantor,
Accipe, ait; validóque in Demoleonta lacerto
Fraxineam miſit mentis quoque viribus haſtam,
Quæ laterum cratem perrupit, & oſſibus hærens
Intremuit. Trahit ille manu ſine cuſpide lignum,
Id quod vix ſequitur: cuſpis pulmone retenta eſt
Ipſe dolor vires animo dabat: æger in hoſtem
Erigitur, pedibuſque virum conculcat equinis.
Excipit ille ictus galea clypeóq; ſonantes,
Defenſatq; humeros, prætentaq; ſuſtinet arma,
Perq; armos uno duo pectora perforat ictu:
Antè tamen letho dederat Phlegræon, & Hylen
Eminus; Iphinoum, collato Marte, Daninque.
Additur his Dorylas, qui tempora tecta gerebat
Pelle lupi, ſævique vicem præſtantia teli
Cornua dura boûm multo rubefacta cruore.
Huic ego (nam vires animus dabat,) Aſpice, dixi,
Quantum concedant noſtro tua cornua ferro,
Et jaculum torſi: quod cùm vitare nequiret,
Oppoſuit dextram paſſuræ vulnera fronti.
Affixa eſt cum fronte manus; fit clamor: at illum
Hærentem Peleus, & acerbo vulnere victum
(Stabat enim propior) mediam ferit enſe ſub alvum.
Proſiluit, terráque ferox ſua viſcera traxit,
Tractáq; calcavit, calcataq; rupit, & illis
Crura quoque impediit, & inani corcidit alvo.
Nec te pugnantem tua, Cyllare, forma redemit;
Simodò naturæ formam concedimus illi:
Barba erit incipiens, barbæ color aureus, aurea

Ex

Ex humeris medios coma dependebat in armos,
Gratus in ore vigor, cervix, humerique, manusque;
Pectoraque artificum laudatis proxima signis,
Ex qua parte vir est, neque equi mendosa sub illo
Deteriorque viro facies; da colla, caputque,
Castore dignus erit; sic tergum sessile, sic sunt
Pectora celsa toris, totus pice nigrior atra.
Candida cauda tamen: color est quoque cruribus albus.
Multæ illum petiêre sua de gente, sed una
Abstulit Hylonome, qua nulla decentior inter
Semiferas altis habitavit fœmina sylvis.
Hæc & blanditiis, & amando, & amare fatendo
Cyllaron una tenet, cultus quoque quantus in illis
Esse potest membris, ut sit coma pectine lævis,
Ut modò rore maris, modò se violâve, rosâve
Implicet, interdum canentia lilia gestet;
Bisque die lapsis Pegaseæ vertice sylvæ
Fontibus ora lavet, bis flumine corpora tingat;
Nec nisi quæ deceant, electarumque ferarum
Aut humero, aut lateri prætendat vellera lævo.
Par amor est illis, errant in montibus undè,
Antra simul subeunt, & tum Lapitheia tecta
Intrarunt pariter, pariter fera bella gerebant.
Auctor in incerto est; jaculum de parte sinistra
Venit; & inferius, quà collo pectora subsunt,
Cyllare, te fixit: parvo cor vulnere læsum,
Corpore cum toto post tela ducta refrixit.
Protinus Hylonome morientes excipit artus,
Impositaque manu vulnus fovet, oraque ad ora
Admovet, atque animæ fugienti obsistere tentat.
Ut videt extinctum, dictis quæ clamor ad aures
Arcuit ire meas, telo quod inhæserat illi
Incubuit, morienſque suum complexa maritum est.
Ante oculos stat & ille meos, qui sæva Leonem
Vinxerat inter se connexis vellera nodis
Phæocomes, hominemque simul protectus, equumque:
Codice qui misso, quem vix juga bina moverent

Junctæ

Juncta, Phonoleniden ſummo de vertice fregit.
Fracta volubilitas capitis latiſſima, perque os,
Perque cavas nares, oculoſq; auréſq; cerebrum
Molle fluit, veluti concretum vimine querno
Lac ſolet: útve liquor rari ſub pondere cribri
Manat, & exprimitur per denſa foramina ſuccus.
Aſt ego, dum parat hic armis nudare jacentem
(Scit tuus hoc genitor) gladium ſpoliantis in ima
Ilia demiſi. Chronius quoq; Teleboaſq;
Enſe jacent noſtro: ramum prior ille bifurcum
Geſſerat, hic jaculum; jaculo mihi vulnera fecit:
Signa vides: apparet adhuc vetus inde cicatrix.
Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti:
Tunc poteram magni, ſi non ſuperare, morari
Hectoris arma meis: illo ſed tempore nullus,
Aut puer, Hector erat; nunc me mea deficit ætas.
Quid tibi victorem gemini Periphanta Pyreti,
Amphyca quid referam? qui quadrupedrantis Oïcli
Fixit in adverſo cornum ſine cuſpide vultu?
Vecte Pelethronius Macareus in pectus adacto
Stravit Erigdupum: memini & venabula condi
Inguine Neſſeî manibus conjecta Cymeli.
Nec tu credideris tantùm cecinisſe futura
Amphiciden Mopſum: Mopſo jaculante, biformis
Occubuit, fruſtráq; loqui tentavit Odites,
Ad mentum lingua, mentóq; ad guttura fixo.
Quinq; neci Ceneus dederat, Stiphelumq; Bromumq;
Automachumq; Helimumq; ſecuriferumq; Piracmon:
Vulnera non memini, numerum, nomenq; notavi.
Provolat Æmathii ſpoliis armatus Aleſi,
Quem dederat letho membris & corpore Latreus
Maximus; huic ætas inter juvenemq; ſenemq;
Vis juvenilis erat: variabant tempora cani,
Qui clypeo, gladioq; Macedoniaq; ſariſſa
Conſpicuus, faciemq; obverſus in agmen utrumq;
Armaq; concuſſit, certumq; equitavit in orbem,
Verbaq; tot fudit vacuas animoſus in auras:

Et te, Cæni, feram? nam tu mihi fœmina semper,
Tu mihi Cænis eris; nec te natalis origo
Commovit, mentemque subit, quo præmia facto,
Quâque viri falsam speciem mercede parâris?
Quid sis nata vide, vel quid sis passa: columq;
I, cape cum calathis, & stamina pollice torque.
Bella relinque viris: jactanti talia Cæneus
Extentum cursu missa latus eruit hasta,
Quà vir equo commissus erat: furit ille dolore,
Nudáq; Phyllæi juvenis ferit ora sariſſa.
Non secus hæc resilit, quàm tecti à culmine grando:
Aut si quis parvo feriat cava tympana saxo.
Comminus aggreditur, lateriq; recondere duro
Luctatur gladium: gladio loca pervia non sunt.
Haud tamen effugies, medio jugulaberis enſe,
Quandoquidem mucro est hebes, inquit; & in latus (enſem
Obliquat, longaq; amplectitur ilia dextra.
Plaga facit gemitus in corpore marmoris ictu,
Fractáq; dissiliit percusso lamina collo.
Ut satis illæsos miranti præbuit arma,
Nunc age, ait Cæneus, nostro tua corpora ferro
Tentemus: capulóq; tenus demisit in armos
Enſem fatiferum, cæcamque in viscera movit
Versavitq; manum, vulnúsq; in vulnere fecit:
Ecce! ruunt vasto trepidi clamore bimembres,
Teláq; in hunc omnes unum mittuntq; feruntque:
Tela retusa cadunt: manet imperfossus ab omni
Inq; cruentatus Cæneus Elateïus ictu.
Fecerat attonitos nova res: Heu dedecus ingens!
Monychus exclamat, populus superamur ab uno.
Vixq; viro: quamquam ille vir est, nos segnibus alis,
Quod fuit ille, sumus: quid membra immania prosunt!
Quid geminæ vires? & quid fortissima rerum,
In nobis duplex natura animalia junxit;
Nec nos matre deâ, nec nos Ixione natos
Esse reor; qui tantus erat, Junonis ut altæ
Spem caperet: nos semimari superamur ab hoste.

Saxa

Saxa trabesq; ſuper, totoſq; involvite montes;
Vivacemq; animam miſſis elidite ſylvis:
Sylva premat fauces: & erit pro vulnere pondus.
Dixit: & inſani dejectam viribus Auſtri
Forte trabem nactus, validum conjecit in hoſtem.
Exemplumq; fuit: parvóq; in tempore nudus
Arboris Othrys erat, nec habebat Pelion umbras.
Obrutus immani cumulo ſub pondere Cæneus
Æſtuat arboreo; conjectáq; robora duris
Fert humeris, ſed enim poſtquam ſuper ora, caputque
Crevit onus, nec habet quas ducat ſpiritus auras,
Deficit interdum; modò ſe ſuper aëra fruſtra
Tollere conatur, jactaſq; evolvere ſylvas,
Interdumq; movet veluti quam cernimus (ecce!)
Ardua ſi terræ quatiatur motibus Ide.
Exitus in dubio eſt: alii ſub inania corpus
Tartara detruſum ſylvarum mole ferebant.
Abnuit Amphycides, medioq; ex aggere fulvis,
Vidit avem pennis liquidas exire ſub auras,
Quæ mihi tunc primum fuerat conſpecta volucris.
Hanc ubi luſtrantem leni ſua caſtra volatu
Mopſus & ingenti circum clamore ſonantem
Aſpexit, pariterq; animo eſt oculiſque ſecutus;
O ſalve, dixit, Lapithæ gloria gentis,
Maxime vir quondam, ſed avis nunc unica, Cæneu;
Credita res auctore ſuo eſt: dolor addidit iram,
Oppreſſúmq; ægrè tulimus tot ab hoſtibus unum:
Nec prius abſtitimus ferro exercere dolorem
Quàm data pars letho, partem fuga nóxq; removit.
Hæc inter Lapithas & ſemihomines Centauros
Prælia Tlepolemus, Pylio referente, dolorem
Præteriti Alcidæ tacito non pertulit ore:
Atq; ait: Herculeæ mirum eſt oblivia laudis
Acta tibi, ſenior certè mihi ſæpè referre
Nubigenas domitos à ſe pater ipſe ſolebat.
Triſtis ad hæc Pylius: Quid me meminiſſe malorum
Cogis? & obductos annis reſtringere luctus?

Inque tuum genitorem odium, offenſaſque fateri?
Ille quidem majora fide quoq; geſſit, & orbem
Implevit, meritis quod mallem poſſe negare.
Sed neq; Deiphobum, nec Polydamanta, nec ipſum
Hectora laudamus; quis enim laudaverit hoſtem?
Ille tuus genitor, Meſſenia mœnia quondam
Straverit, & immeritas urbes Elinq; Pylumq;
Diruit, inque meos ferrum flammaſq; penates
Impulit: utq; alios taceam, quos ille peremit,
Bis ſex Neleïdæ fuimus, conſpecta juventus;
Bis ſex Herculeis ceciderunt, me minus uno,
Viribus. Atq; alios vinci potuiſſe, ferendum eſt:
Mira Periclimeni mors eſt; cui poſſe figuras
Sumere quas vellet, rurſuſq; reponere ſumptas
Neptunus dederat, Nelæi ſanguinis auctor.
Hic ubi nequicquam eſt formas variatus in omnes,
Vertitur in faciem volucris, quæ fulmina curvis
Ferre ſolet pedibus, divûm gratiſſima regi.
Viribus uſus avis, pennis, roſtroq; reduncо,
Hamatiſq; viri laniaverat unguibus ora.
Tendit in hunc nimiùm certos Tyrinthius arcus;
Atq; inter nubes ſublimia membra ferentem
Pendentemq; ferit, lateri quà jungitur ala.
Nec grave vulnus erat: ſed rupti vulnere nervi
Deficiunt, motumq; negant vireſq; volandi.
Decidit in terram, non concipientibus auras
Infirmis pennis; & quæ levis hæſerat alæ,
Corporis affixi preſſa eſt gravitate ſagitta:
Perq; latus ſummum jugulo eſt exacta ſiniſtro.
Num videor debere tuis præconia rebus
Herculis, ô Rhodiæ ductor pulcherrime claſſis?
Nec tamen ulterius, quàm ſortia facta ſilendo,
Ulciſcar fratres, ſolida eſt mihi gratia tecum.
Hæc poſtquam dulci Neleïus edidit ore,
A ſermone ſenis repetito munere Bacchi
Surrexêre toris: nox eſt data cætera ſomno.
At deus, æquoreas qui cuſpide temperat undas,

In volucrem corpus nati Cycneïda verſum
Mente dolet patria : ſævumque peroſus Achillem,
Exercet memores, plus quàm civiliter, iras.
Jamque ferè tracto duo per quinquennia bello,
Talibus intonſum compellat Sminthea dictis :
O mihi de fratris longè cariſſime natis,
Irrita qui mecum poſuiſti mœnia Trojæ,
Ecquid ubi Aſiacas caſuras aſpicis arces,
Ingemis ? aut ecquid tot defendentia muros
Millia cæſa doles ? ecquid (ne perſequar omnes)
Hectoris umbra ſubit circum ſua Pergama tracti ?
Cum tamen ille ferox, belloq; cruentior ipſo,
Vivit adhuc, operis noſtri populator Achilles.
Det mihi ſe ; faxo, triplici quid cuſpide poſſim,
Sentiat : at, quoniam concurrere comminus hoſti
Non datur, occulta nec- opinum perde ſagitta.
Anuit atq; animo pariter patruiq; ſuoq;
Delius indulgens, nebula velatus in agmen
Pervenit Iliacum, mediaq; in cæde virorum,
Rara per ignotos ſpargentem cernit Achivos
Tela Parin ; faſſuſq; deum, quid ſpicula perdis
Sanguine plebis ait ? ſiqua eſt tibi cura tuorum,
Vertere in Æaciden, cæſoſq; ulciſcere fratres.
Dixit : & oſtendens ſternentem Troïca ferro
Corpora Peliden, arcus obvertit in illum.
Certaq; letiferâ direxit ſpicula dextrâ.
Quo Priamus gaudere ſenex poſt Hectora poſſet,
Hoc fuit : ille igitur tantorum victor, Achille,
Victus es à timido Graiæ raptore maritæ.
At ſi fœmineo fuerat tibi Marte cadendum,
Thermodoontiacâ malles cecidiſſe bipenni.
Jam timor ille Phrygum, decus, & tutela Pelaſgi
Nominis Æacides, caput inſuperabile bello
Arſerat : armârat deus idem, idemq; cremârat.
Jam cinis eſt, & de tam magno reſtat Achille
Neſcio-quid, parvam quod non bene compleat urnam :
At vivit, totum quæ, gloria, compleat orbem.

Hæc illi mensura viro respondet; & hæc est
Par tibi, Pelide; nec inania tartara sentit:
Ipse etiam, ut cujus fuerit cognoscere possis,
Bella movet clypeus, deq; armis arma feruntur,
Non ea Tydides, non audet Oïleus Ajax,
Non minor Atrides, non bello major & ævo,
Poscere; non alii: soli Telamone creato,
Laërtêque, fuit tantæ fiducia laudis.
A se Tantalides onus invidiamq; removit:
Argolicosq; duces medius considere castris
Jussit, & arbitrium litis trajecit in omnes.

Pub. Ovidii

Nasonis Metamorphoseon

LIBER XIII.

COnsedêre duces; &, vulgi stante corona,
Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Ajax
Utque erat impatiens iræ, Sigeïa torvo
Littora prospexit, classemq; in littore, vultu:
Intendensq; manus, Agimus, prob Jupiter, inquit,
Ante rates causam, & mecum confertur Ulysses?
At non Hectoreis dubitavit cedere flammis,
Quas ego sustinui, quas hac à classe fugavi.
Tutius est igitur fictis contendere verbis,
Quàm pugnare manu: sed nec mihi dicere promptum,
Nec facere est isti; quantumq; ego Marte feroci,
Inq; acie valeo, tantum valet iste loquendo.
Nec memoranda tamen vobis mea facta, Pelasgi,

Esse

Esse reor (vidistis enim;) sua narret Vlysses,
Quæ sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.
Præmia magna peti fateor, sed demit honorem
Æmulus Ajaci: non est tenuisse superbum,
Sit licèt hoc ingens, quicquid speravit Vlysses.
Ipse tulit pretium jam nunc certaminis hujus,
Qui, cum victus erit, mecum certâsse feretur,
Atq; ego, si virtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem, Telamone creatus;
Mœnia qui forti Trojana sub Hercule cepit,
Littoraq; intravit Pegasæi Colcha carinâ.
Æacus huic pater est, qui jura silentibus illic,
Reddit, ubi Æoli den saxum grave Sisyphon urget;
Æacon agnovit summus prolemq; fatetur
Jupiter esse suam: sic à Jove tertius Ajax.
Nec tamen hæc series in causam prosit, Achivi,
Si mihi cum magno non sit communis Achille.
Frater erat, fraterna peto: quid sanguine cretus
Sisyphio, furtisq; & fraude simillimus illi,
Inseris Æacidis alienæ nomina gentis?
An quod in arma prior nulloq; sub indice veni,
Arma neganda mihi? potiorq; videbitur ille,
Ultima qui cepit detrectavitq; furore
Militiam ficto; donec solertior isto,
Et sibi inutilior, timidi commenta retexit
Naupliades animi, vitataq; traxit ad arma?
Optima nunc sumat, qui sumere noluit ulla?
Nos inhonorati, & donis patruelibus orbi,
Obtulimus quia nos ad prima pericula, simus?
Atq; utinam, aut verus furor ille, aut creditus esset,
Nec comes hic Phrygias unquam venisset ad arces
Hortator scelerum: non te, Pœantia proles,
Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet:
Qui nunc (ut memorant) sylvestribus abditus antris,
Saxa moves gemitu, Laërtiadæq; precaris,
Quæ meruit: quæ (si dii sunt) non vana precaris.
Et nunc ille eadem nobis juratus in arma,

Heu, pars una ducum, quo ſucceſſore ſagittæ
Herculis utuntur, fractus morboque, fameque,
Venatúrque alitúrque avibus, volucreſque petendo
Debita Trojanis exercet ſpicula fatis.
Ille tamen vivit, quia non comitatur Ulyſſem.
Vellet & infelix Palamedes eſſe relictus:
Viveret, aut certè lethum ſine crimine haberet.
Quem, malè convicti nimiùm memor iſte furoris,
Prodere rem Danaûm finxit, fictumque probavit
Crimen, & oſtendit, quod jam præfoderat, aurum.
Ergo aut exilio vires ſubduxit Achivis,
Aut nece: ſic pugnat, ſic eſt metuendus Ulyſſes.
Qui licèt eloquio fidum quoque Neſtora vincat,
Haud tamen efficiet deſertum ut Neſtora crimen
Eſſe rear nullum; qui, cùm imploraret Ulyſſem,
Vulnere tardus equi, feſſuſq; ſenilibus annis,
Proditus à ſocio eſt: non hæc mihi crimina fingi
Scit bene Tydides, qui nomine ſæpè vocatum
Corripuit, trepidóq; fugam exprobravit amico,
Aſpiciunt oculis ſuperi mortalia juſtis.
Eneget auxilio, qui non tulit, utq; reliquit,
Sic linquendus erat; legem ſibi dixerat ipſe.
Conclamat ſocios: adſum, videoq; trementem,
Pallentemque metu, & trepidantem morte futura.
Oppoſui molem clypei, texique jacentem;
Servaviq; animam (minimum eſt hoc laudis) inertem.
Si perſtas certare, locum redeamus ad illum,
Redde hoſtes, vulnuſq; tuum, ſolitumq; timorem,
Poſt clypeumque late, & mecum contende ſub illo.
At poſtquam eripui, cui ſtandi vulnera vires
Non dederant, nullo tardatus vulnere fugit.
Hector adeſt, ſecumq; deos in prælia ducit;
Quáque ruit, non tu tantum terreris, Ulyſſe,
Sed fortes etiam; tantùm trahit ille timoris.
Hunc ego ſanguineæ ſucceſſu cædis ovantem
Eminus ingenti reſupinum pondere fudi.
Hunc ego poſcentem, cum quo concurreret, unus

Suſtinui:

Sustinui: sortemq; meam vovistis Achivi;
Et vestræ valuêre preces. Si quæritis hujus
Fortunam pugnæ, non sum superatus ab illo.
Ecce ferrunt Troes ferrumque, igneſque, fovemque
In Danaas Classes: Ubi tunc facundus Ulysses?
Nempe ego mille meo protexi pectore puppes,
Spem vestri reditûs, date pro tot navibus arma.
Quòd si vera licet mihi dicere, quæritur istis.
Quàm mihi major honos, conjunctaq; gloria nostra est:
Atque Ajax armis, non Ajaci arma perunt.
Conferat his Ithacus Rhesum, imbellemque Dolona,
Priamidenque Helenum rapta cum Pallade captum.
Luce nihil gestum est, nihil est Diomede remoto.
Si semel ista datis meritis tam vilibus arma,
Dividite, & pars sit major Diomedis in illis.
Quòd tamen hæc Ithaco! qui clam, qui semper inermis
Rem gerit, & furtis incautum decipit hostem?
Ipse nitor galeæ claro radiantis ab auro
Insidias prodet; manifestabitque latentem.
Sed neque Dulichius sub Achillis casside vertex
Pondera tanta feret, nec non onerosa gravisque
Pelias hasta potest imbellibus esse lacertis.
Nec clypeus vasti cælatus imagine mundi
Conveniet timidæ natæque ad furta sinistræ.
Debilitaturum quid te petis, improbe, munus?
Quod tibi si populi donaverit error Achivi,
Cur spolieris, erit; non, cur metuaris ab hoste:
Et fuga, qua solâ cunctos, timidissime, vincis,
Tarda futura tibi est, gestamina tanta trahenti.
Adde, quòd iste tuus, tam raro prælia passus,
Integer est clypeus: nostro, qui tela ferendo
Mille patet plagis, novus est successor habendus:
Denique quid verbis opus est? spectemur agendo:
Arma viri fortis medios mittantur in hostes,
Inde jubete peti, & referentem ornate relatis.
Finierat Telamone satus, vulgique secutum
Ultima murmur erat: donec Laërtius heros

Astitit

Aſtitit, atq; oculos paulum tellure moratos
Suſtulit ad proceres, expectatóq; reſolvit
Ora ſono: neq; abeſt facundis gratia dictis.
Si mea cum veſtris valuiſſent vota, Pelaſgi,
Non foret ambiguus tanti certaminis hæres:
Tuq; tuis armis, nos te poteremur, Achille:
Quem quoniam non æqua mihi vobiſq; negârunt
Fata (manúque ſimul veluti lacrymantia terſit
Lumina) quis magno meliùs ſuccedat Achilli,
Quam per quem magnus Danais ſucceſſit Achilles?
Huic modo ne proſit, quòd, ut eſt, hebes eſſe videtur;
Neve mihi noceat, quod vobis ſemper, Achivi,
Profuit, ingenium; mi aq; hæc facundia, ſi qua eſt,
Quæ nunc pro domino, pro vobis ſæpe locuta eſt,
Invidia careat: bona nec ſua quiſq; recuſet.
Nam genus, & proavos, & quæ non fecimus ipſi
Vix ea noſtra voco: ſed enim, quia rettulit Ajax
Eſſe Jovis pronepos, noſtri quoq; ſanguinis auctor
Jupiter eſt, totidemque gradus diſtamus ab illo:
Nam mihi Laertes pater eſt; Arceſius illi;
Jupiter huic; neq; in his quiſquam damnatus & ex
Eſt quoq; per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas: Deus eſt in utroque parente.
Sed neq; materno quod ſum generoſior ortu,
Nec mihi quod pater eſt fraterni ſanguinis inſons,
Propoſita arma peto: meritis expendite cauſam:
Dummodo, quod fratres Telamon, Peleuſq; fuerant,
Ajacis meritum non ſit: nec ſanguinis ordo,
Sed virtutis honor ſpoliis quæratur in iſtis.
At ſi proximitas primuſq; requiritur hæres,
Eſt genitor Peleus, eſt Pyrrhus filius illi,
Quis locus Ajaci? Phthiam hæc Scyronve ferunt.
Nec minùs eſt iſto Teucer patruelis Achilli;
Non petit ille tamen: num, ſi petat, auferat illa?
Ergo operum quoniam nudum certamen habetur:
Plura quidem feci, quàm quæ comprendere dictis
In promptu mihi ſit: rerum tamen ordine ducar.

Præſcio

Præscia venturi genitrix Nereïa lethi,
Dissimulat cultu natum, & deceperat omnes,
In quibus Ajacem, sumptæ fallacia vestis.
Arma ego fœmineis, animum motura virilem,
Mercibus inserui, neque adhuc projecerat heros
Virgineos habitus, cum parmam hastamque tenenti,
Nate dea, dixi, tibi se peritura reservant
Pergama; quid dubitas ingentem evertere Trojam?
Injecique manum, fortemq; ad fortia misi.
Ergo opera illius mea sunt, ego Telephon hasta
Pugnantem domui, victum, orantemque refeci.
Quòd Thebæ cecidêre, meum est; me credite Lesbon,
Me Tenedon, Chrysenque, & Cyllan, Apollinis urbes,
Et Scyron cepisse: meâ concussa putate
Procubuisse solo Lyrnessia mœnia dextrâ;
Utque alios taceam, qui sævum perdere posset
Hectora nempe dedi: per me jacet inclytus Hector.
Illis hæc armis, quibus est inventus Achilles,
Arma peto; vivo dederam, post fata reposco.
Ut dolor unius Danaos pervenit ad omnes,
Aulidaq; Euboïcam complêrunt mille carinæ;
Expectata diu, nulla, aut contraria classi
Flamina sunt; diræq; jubent Agamemnona sortes
Immeritam sævæ natam mactare Dianæ.
Denegat hoc genitor divisq; irascitur ipsis;
Atque in rege tamen pater est: ego mite parentis
Ingenium verbis ad publica commoda verti.
Nunc equidem fateor, fassoq. ignoscat Atrides,
Difficilem tenui sub iniquo judice causam.
Hunc tamen utilitas populi, fraterque, datique
Summa movet sceptri, laudem ut cum sanguine penset.
Mittor & ad matrem, quæ non hortanda, sed astu
Decipienda, fuit: quòsi Telamonius isset,
Orba suis essent etiam nunc lintea ventis.
Mittor & Iliacas audax orator ad arces.
Visaque & intrata est altæ mihi curia Trojæ:
Plenaque adhuc erat illa viris; interritus egi,

Quam

Quam mihi manâarat communis Græcia cauſam:
Accuſoq; Parin, prædamq; Helenamq; repoſco.
Et moveo Priamum, Priamoq; Antenora junctum.
At Paris, & fratres, & qui rapuêre ſub illo,
Vix tenuêre manus (ſcis hæc, Menelãe) nefandas,
Primaq; lux noſtri tecum fuit illa perîcli.
Longa referre mora eſt, quæ conſilioq; manúq;
Utiliter feci ſpacioſi tempore belli.
Poſt acies primas, urbis ſe mœnibus hoſtes
Continuêre diu, nec aperti copia Martis
Ulla fuit, decimo demum pugnavimus anno.
Quid facis interea, qui nil, niſi prœlia nôſti?
Quis tuus uſus erat? nam ſi mea facta requiris,
Hoſtibus inſidior, foſſas munimine cingo,
Conſolor ſocios, ut longi tædia belli
Mente ferant placida: doceo, quô ſimus alendi,
Armandiq; modo; mittor quò poſtulat uſus.
Ecce, Jovis monitu, deceptus imagine ſomni,
Rex jubet incæpti curam dimittere belli.
Ille poteſt auctore ſuam defendere vocem:
Non ſinat hoc Ajax, delendáq; Pergama poſcat,
Quodq; poteſt, pugnet. Cur non remoratur ituros?
Cur non arma capit? det, quod vaga turba ſequatur:
Non erat hoc nimium, nunquam niſi magna loquenti.
Quid, quod & ipſe fugit? vidi, puduitq; videre,
Cum tu terga dares, inhoneſtaque vela parares.
Nec mora: Quid facitis? Quæ vos dementia, dixi,
Concitat, ô ſocii, captam dimittere Trojam?
Quidve domum fertis decimo, niſi dedecus, anno?
Talibus atque aliis, in quæ dolor ipſe diſertum
Fecerat, averſos profugâ de claſſe reduxi.
Convocat Atrides ſocios terrore paventes;
Nec Telamoniades etiam nunc hiſcere quicquam
Audet, & auſus erat reges inceſſere dictis
Therſites, etiam per me haud impune protervus.
Erigor, & trepidos cives exhortor in hoſtes,
Amiſſámque mea virtutem voce repoſco.

Tem-

Tempore ab hoc, quodcunq; poteſt feciſſe videri
Fortiter iſte, meum eſt, qui dantem terga retraxi.
Deniq; de Danais quis te laudátve, petítve ?
At ſua Tydides mecum communicat acta.
Me probat, & ſocio ſemper confidit Ulyſſe,
Eſt aliquid, de tot Graiorum millibus unum
A Diomede legi, nec me ſors ire jubebat :
Sed tamen, & ſpreto noctiſq; hoſtiſq; perîclo.
Auſum eadem quæ nos, Phrygia de gente Dolona
Interimo; non ante tamen, quàm cuncta coëgi
Prodere, & edidici quid perfida Troja pararet.
Omnia cognôram nec quid ſpecularer, habebam,
Et jam promiſſa poteram cum laude reverti :
Haud contentus eo, petii tentoria Rheſi,
Inq; ſuis ipſum caſtris, comiteſq; peremi;
Atq; ita captivo victor, votiſq; potitus.
Ingredior curru lætos imitante triumphos.
Cujus equos pretium pro nocte poposcerat hoſtis,
Arma negate mihi : ſueritq; benignior Ajax.
Quid Lycii referam Sarpedonis agmina ferro
Devaſtata meo ? cum multo ſanguine fudi
Cœranon, Iphitidenq; Alaſtoraq; Chromiumque,
Alcandrumque, Haliumq;, Noëmonaque, Pritanimque.
Exitioque dedi cum Pheridamante Thoona,
Et Charopen, fatiſq; immitibus Eunomon actum;
Quiq; minus celebres noſtra ſub mœnibus urbis
Procubuêre manu : Sunt & mihi vulnera cives,
Ipſo pulchra loco, nec vanis credite verbis,
Aſpici te, en (veſtemq; manu diduxit) & hæc ſunt
Pectora ſemper ait, veſtris exercita rebus.
At nil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in ſocios, & habet ſine vulnere corpus.
Quid tamen hoc refert, ſi ſe pro claſſe Pelaſga
Arma tuliſſe refert, contra Troaſq; Jovemque ;
Confiteorq; tulit : neque enim benefacta malignè
Detrectare meum eſt, modò ne communia ſolus
Occupet, atq; aliquem nobis quoq; reddat honorem.

Reppulit

Reppulit Actorides, ſub imagine tutus Achillis,
Troas ab arſuris cum defenſore carinis.
Auſum etiam Hectoreis ſolum concurrere telis
Se putat, oblitus regiſque, ducíſque, meique;
Nonus in officio & prælatus munere ſortis.
Sed tamen eventus veſtræ, fortiſſime, pugnæ
Quis fuit? Hector abit, violatus vulnere nullo.
Me miſerum, quanto cogar meminiſſe dolore
Temporis illius! quo, Graiûm murus, Achilles
Procubuit; nec me lachrymæ, luctuſque, timorq;
Tardárunt, quin corpus humo ſublime referrem
His humeris; his inquam, humeris ego corpus Achillis,
Et ſimul arma tuli, quæ nunc quoque ferre laboro.
Sunt mihi, quæ valeant in talia pondera, vires:
Eſt animus certè veſtros ſenſurus honores.
Scilicet idcirco pro nato cærula mater
Ambitioſa ſuo fuit, ut celeſtia dona,
Artis opus tantæ, rudis & ſine pectore miles
Indueret? neque enim clypei cælamina novit,
Oceanum, & terras, cumq; alto ſidera cælo,
Pleïadáſq; Hyadáſq; immunémq; æquoris Arcton,
Diverſaſque urbes, nitidúmque Orionis enſem.
Poſtulat ut capiat quæ non intelligit, arma.
Quid? quòd me duri fugientem munera belli
Arguit incæpto ſervum acceſſiſſe labori?
Nec ſe magnanimo maledicere ſentit Achilli?
Si ſimulâſſe vocat crimen ſimulavimus ambo:
Si mora pro cupâ eſt, ego ſum maturior illo.
Me pia detinuit Conjux, pia Mater Achillem;
Primáque ſunt illi data tempora, cætera vobis.
Haud timeo, ſi jam nequeam defendere crimen
Cum tanto commune viro: deprenſus Ulyſſis
Ingenio tamen ille, at non Ajacis Ulyſſes.
Neve in me ſtolidæ convitia fundere linguæ
Admiremur eum, vobis quoque digna pudore
Objicit: An falſo Palamedem crimine turpe eſt
Accuſaſſe mihi? vobis damnaſſe decorum?

Sed neq; Naupliades facinus defendere tantum,
Tamq; patens valuit; nec vos audiſtis in illo
Crimina, vidiſtis, pretio quæ obiecta patebant.
Nec Pœantiaden quod habet Vulcania Lemnos,
Eſſe reus merui, crimen defendite veſtrum,
(Conſenſiſtis enim) nec me ſuaſiſſe negabo.
Vt ſe ſubtraheret bellique, viæque, laborí;
Tentaretque feros requie lenire dolores,
Paruit & vivit: non hæc ſententia tantum eſt
Fida; ſed & felix cum ſit, facit eſſe fidelem.
Quem quoniam vates delenda ad Pergama poſcunt,
Ne mandate mihi, melius Telamenius ibit,
Eloquioq; virum, morbiſq; iraq; furentem
Molliet, aut aliqua producet callidus arte.
Ante retrò Simois fluet, & ſine fronditus Ide
Stabit, & auxilium promittet Achaïa Troiæ,
Quàm, ceſſante meo pro veſtris pectore rebus,
Ajacis ſtolidi Danais ſolertia proſit.
Sis licet infeſtus ſociis, regiq; mihique,
Dure Philoctete, licet execrêre meumque
Devoueas ſine fine caput; cupiaſque dolenti
Me tibi ſorte dari, noſtrúmque haurire cruorem;
Vtque tuî mihi, ſic fiat tibi copia noſtrî:
Te tamen aggrediar, mecumque reducere nitar;
Túmque tuis potiar (faveat fortuna) ſagittis,
Quám ſum Dardanio (quem cepi) vate potitus;
Quàm reſponſa Deûm, Trojanáq; fata retexi;
Quàm rapui Phrygiæ ſignum penetrale Minervæ
Hoſtibus è mediis: & ſe mihi comparat Ajax?
Nempe capi Trojam prohibebant fata ſine illo.
Fortis ubi eſt Ajax? ubi ſunt ingentia magnî
Verba viri? cur hic metuit? cur audet Ulyſſes
Ire per excubias, & ſe committere noctî?
Perq; feros enſes, non tantum mœnia Troiæ,
Verum etiam ſummas arces intrare, ſuáq;
Eripere ede deam, raptamque efferre per hoſtes?
Quæ niſi feciſſem, fruſtra Telamone creatus

Geſtaſ-

Geſtâſſet lævâ taurorum tergora ſeptem.
Illa nocte mihi Trojæ victoria parta eſt:
Pergama tunc vici, cum vinci poſſe coegi.
Deſine Tydidem vultuq; & murmure nobis
Oſtentare meum: pars eſt ſua laudis in illo.
Nec tu, cùm ſocia clypeum pro claſſe tenebas,
Solus eras, tibi turba comes, mihi contigit unus,
Qui niſi pugnacem ſciret ſapiente minorem
Eſſe, nec indomitæ deberi præmia dextræ,
Ipſe quoque hæc peteret: peteret moderatior Oileus.
Eurypyluſq;, ferox, claróq; Andræmone natus:
Nec minus Idomeneus, patriaq; creatus eadem
Meriones: peteret majoris frater Atridæ;
Quippe manu fortes nec ſunt tibi marte ſecundi.
Conſiliis ceſſêre meis: tibi dextera bello
Utilis; ingenium eſt, quod eget moderamine noſtro.
Tu vires ſine mente geris, mihi cura futuri eſt:
Tu pugnare potes; pugnandi tempora mecum
Eligit Atrides: tu tantum corpore prodes,
Nos animo: quantoque ratem qui temperat, anteit
Remigis officium, quanto eſt dux milite major;
Tantùm ego te ſupero: nec non in corpore noſtro
Pectora ſunt potiora manu, vigor omnis in illis.
At vos, ô proceres, vigili date præmia veſtro,
Próque tot annorum curis, quas anxius egi,
Hunc titulum meritis penſandum reddite noſtris.
Jam labor in fine eſt: obſtantia fata removi;
Altaq; poſſe capi faciendo, Pergama cepi.
Per ſpes nunc ſocias, caſuraq; mœnia Troum,
Perq; deos oro, quos hoſti nuper ademi,
Per, ſi quid ſupereſt, quod ſit ſapienter agendum,
Si quid adhuc audax, ex præcipitique petendum eſt,
Si Trojæ fatis aliquid reſtare putatis
Iſte mei memores: aut ſi mihi non datis arma,
Huic date; & oſtendit ſignum fatale Minervæ.
Mota manus procerum eſt: & quid facundia poſſet
Tum patuit: fortiſq; viri tulit arma diſertus.

Hectora

Hectora qui ſolus, qui ferrum, ignémque, Jovémque
Suſtinuit toties, unam non ſuſtinet iram:
Invictúmque virum vicit dolor. Arripit enſem;
Et meus hic certè eſt: an & hunc ſibi poſcit Ulyſſes?
Hoc ait, utendum eſt in me mihi, quique cruore
Sæpe Phrygum maduit, domini nunc cæde madebit;
Ne quiſquam Ajacem poſſit ſuperare, niſi Ajax.
Dixit & in pectus, tunc demum vulnera paſſum,
Quà patuit ferro, lethalem condidit enſem.
Nec valuêre manus infixum educere telum;
Expulit ipſe cruor, rubefactáq; ſanguine tellus
Purpureum viridi genuit de ceſpite florem,
Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.
Litera communis mediis puerique viroque
Inſcripta eſt foliis; hæc nominis, illa querelæ.
Victor ad Hypſipyles patriam, clarique Thoantis
Et veterum terras infames cæde virorum,
Tranſierat: tandem portu votóq; potitus
Vela dat, ut referat Tirynthia tela ſagittas.
Quæ poſtquam ad Graios domino comitante revexit,
Impoſita eſt ſero tandem manus ultima bello:
Troja ſimul, Priamuſq; cadunt. Priameïa conjux
Perdidit infœlix hominis poſt omnia formam,
Externaſq; novo latratu terruit auras.
Longus in anguſtum quà clauditur Helleſpontus,
Ilion ardebat, neque adhuc conſederat ignis:
Exiguumq; ſenis Priami Jovis ara cruorem
Combiberat, tractiſq; comis antiſtita Phœbi
Non profecturas tendebat ad æthera palmas.
Dardanidæ matres patriorum ſigna deorum,
Dum licet amplexas ſuccenſaq; templa tenentes,
Invidioſa trahunt victores præmia Graii:
Mittitur Aſtyanax illis de turribus, unde
Pugnantem pro ſe, proavitaq; regna tuentem,
Sæpe videre patrem monſtratum à matre ſolebat.
Jamq; viam ſuadet Boreas, flatuq; ſecundo
Carbaſa mota ſonant, jubet uti navita ventis.

Troja vale, rapimur, clamant: dant oscula terræ
Troades, & patriæ fumantia tecta relinquunt.
Ultima conscendit classem miserabile visu,
In mediis Hecube natorum inventa sepulchris:
Prensantem tumulos, atque ossibus oscula dantem
Dulichiæ traxêre manus; tamen unius hausit,
Inque sinu cineres secum tulit Hectoris hausto.
Hectoris in tumulo canum de vertice crinem,
Inferias inopes, crinem, lachrymasque reliquit.

Est, ubi Troja fuit, Phrygiæ contraria tellus,
Bistoniis habitata viris: Polymnestoris illic
Regia dives erat: cui te commisit alendum
Clam, Polydore, pater, Phrygiisque removit ab armis
Consilium sapiens, sceleris nisi præmia magnas
Adjecisset opes, animi irritamen avari.
Ut cecidit fortuna Phrygum, capit impius ensem
Rex Thracum, jugulóque sui demisit alumni:
Et, tanquam tolli cum corpore crimina possent,
Exanimem scopulo subjectas misit in undas.

Littore Threicio classem religârat Atrides,
Dum mare pacatum, dum ventus mitior esset.
Hîc subitò, quantus cum viveret esse solebat,
Exit humo latè rupta, similisque minanti
Temporis illius vultum referebat Achilles,
Quo ferus injusto petiit Agamemnona ferro.
Immemoresque meî discedite, inquit, Achivi?
Obrutáque est mecum virtutis gratia nostræ?
Ne facite: utque meum non sit sine honore sepulchrum,
Placet Achillæos mactata Polyxena manes.

Dixit, & immiti sociis parentibus umbra
Rapta sinu matris, quam jam prope sola fovebat,
Fortis, & infœlix & plus quam fœmina, virgo,
Ducitur ad tumulum, diroque fit hostia busto:
Quæ memor ipsa suî, postquam crudelibus aris
Admota est, sensitque sibi fera sacra parari:
Utque Neoptolemum stantem, ferrumque tenentem,
Inque suo vidit figentem lumina vultu;

Vtque

Vtere jamdudum generoſo ſanguine, dixit :
Nulla mora eſt. Aut tu jugulo vel pectore telum
Conde meo : jugulúmque ſimul pectúſque retexit.
Scilicet haud ulli ſervire Polyxena vellem.
Haud per tale ſacrum numen placabitis ullum :
Mors tantum vellum matrem mea fallere poſſet ;
Mater obeſt, minuitq; necis mihi gaudia, quamvis
Non mea mors illi, verùm ſua vita gemenda eſt.
Vos modò, ne Stygios adeam non libera manes,
Eſte procul, ſi juſta peto ; tactúque viriles
Virgineo removete manus : acceptior illi,
Quiſquis is eſt, quem cæde meâ placare paratis,
Liber erit ſanguis. Si quos tamen ultima noſtri
Verba movent oris, Priami vos filia regis
Nunc captiva rogat : genitrici corpus inemptum
Reddite, néve auro redimat jus triſte ſepulchri,
Sed lachrymis: tunc, cùm poterat, redimebat & auro.
Dixerat: At populus lacrymas, quas illa tenebat,
Non tenet; ipſe etiam flens, invitúſq; ſacerdos
Præbita conjecto rupit præcordia ferro.
Illa ſuper terram defecto poplite labens,
Pertulit intrepidos ad fata noviſſima vultus.
Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cùm caderet, caſtíq; decus ſervare pudoris.
Troades excipiunt, deploratóſque recenſent
Priamidas, & quid dederit domus una cruoris.
Téque gemunt virgo, téque, ô modò regia conjux
Regia dicta parens, Aſiæ florentis imago,
Nunc etiam præda mala ſors quam victor Ulyſſes
Eſſe ſuam nollet, niſi quòd tamen Hectora partu
Ediderat : Dominum matri vix repperit Hector.
Quæ corpus complexa animæ tam fortis inane,
Quas toties patriæ dederat, natíſque, viróque,
Huic quoq; dat, lacrymas; lacrymas in vulnera fundit,
Oſculáque ore tegit, conſuetáque pectora plangit,
Canitiémque ſuam concreto ſanguine verrens,
Plura quidem, ſed & hæc laniato pectore dixit :

Nata, tuæ (quid enim ſupereſt?) dolor ultime matris,
Nata, jaces: videóque tuum mea vulnera pectus.
Et, ne perdiderim quenquam, ſine cæde meorum,
Tu quoque vulnus habes: at te, quia fœmina, vebat
A ferro tutam: Cecidiſti & fœmina ferro,
Totque tuos idem fratres, te perdidit idem,
Exitium Trojæ, noſtrîque orbator, Achilles.
At poſtquam cecidit Paridis Phœbique ſagittis,
Nunc certè, dixi, non eſt metuendus Achilles.
Tunc quoq; mî metuendus erat. Cinis ipſe ſepulti
In genus hoc ſævit: tumulo quoque ſenſimus hoſtem.
Æacidæ fœcunda fui: jacet Ilion ingens
Eventúque gravi finita eſt publica clades.
Sed finita, tamen ſoli mihi Pergama reſtant,
In curſúque meus dolor eſt. Modò maxima rerum,
Tot generis natíſque potens, nuribúſque, viróque,
Nunc trahor, exul, inops, tumulis avulſa meorum,
Penelopes munus, quæ me data penſa trahentem
Matribus oſtendens Ithacis, Hæc Hectoris illa eſt
Clara parens; hæc eſt, dicet, Priameïa conjux.
Póſtq; tot amiſſos, tu nunc, quæ ſola levabas
Maternos luctus, hoſtilia buſta piáſti.
Inferias hoſti peperi: Quò ferrea reſto?
Quidve moror? quò me fervas, annoſa ſenectus?
Quò, dii crudeles, niſi uti nova funera cernam,
Vivacem differtis anum? Quis poſſe putaret
Felicem Priamum poſt diruta Pergama dici?
Felix morte ſua eſt. Nec te, mea nata, peremptam
Aſpicit: & vitam pariter, regnúmque reliquit.
At puto funeribus dotabere regia virgo,
Condetúrque tuum monumentis corpus avitis:
Non hæc eſt fortuna domûs. Tibi munera matris
Contingent fletus, peregrinæq; hauſtus arenæ.
Omnia perdidimus: ſupereſt, cur vivere tempus
In breve ſuſtineam, proles gratiſſima matri,
Nunc ſolus, quondam minimus de ſtirpe virili;
Has datus Iſmario regi Polydorus in oras.

Quid

Quid moror interea crudelia vulnera lymphis
Abluere? & ſparſos immiti ſanguine vultus?
Dixit, & ad littus paſſu procedit anili,
Albentes lacerata comas: date Troades urnam,
Dixerat infelix: liquidas hauriret ut undas,
Aſpicit ejectum Polydori in littore corpus,
Factaq; Threïciis ingentia vulnera telis.
Troades exclamant; obmutuit illa dolore:
Et pariter vocem, lachrymaſq; introrſus abortas
Devorat ipſe dolor; duróque ſimillima ſaxo
Torpet, & adverſâ figit modò lumina terrâ,
Interdum torvos extollit ad æthera vultus;
Nunc poſiti ſpectat vultum, nunc vulnera nati;
Vulnera præcipuè; ſeque armat & inſtruit irâ.
Quâ ſimul exarſit, tanquam regina maneret,
Ulciſci ſtatuit; pœnaq; in imagine tota eſt.
Utq; furit catulo lactente orbata leæna,
Signáq; nacta pedum, ſequitur quem non videt hoſtem:
Sic Hecube, poſtquam cum luctu miſcuit iram,
Non oblita animorum, annorum oblita ſuorum,
Vadit ad artificem diræ Polymneſtora cædis,
Colloquiúmque petit: nam ſe monſtrare relictum
Vellè latens illi, quod nato redderet, aurum.
Credidit Odryſius, prædæque aſſuetus amore,
In ſecreta venit. Tum blando callidus ore,
Tolle moras, Hecube, dixit; da munera nato:
Omne fore illius quod das, quod & antè dediſti,
Per ſuperos juro. Spectat truculenta loquentem,
Falſáq; jurantem, tumidáque exæſtuat irâ.
Atq; ita correpto, captivarum agmina matrum
Invocat, & digitos in perfida lumina condit,
Expilátque genis oculos (facit ira valentem)
Immergítque manus, fœdatáque ſanguine ſonti
Non lumen (neq; enim ſupereſt,) loca luminis haurit.
Clade ſui Thracum gens irritata tyranni,
Troada telorum lapidúmque inceſſere jactu
Cœpit: at hæc miſſum rauco cum murmure ſaxum

Morſibus inſequitur, rictuque ad verba parato
Latravit conata loqui; locus extat, & ex re
Nomen habet: veterumq; diu memor illa malorum,
Tum quoque Sithonios ululavit mœſta per agros.
Illius Troaſque ſuos, hoſteſque Pelaſgos;
Illius fortuna deos quoque moverat omnes:
Sic omnes, ut & ipſa Jovis conjuxque ſororque
Eventus Hecubam meruiſſe negaverit illos.
Non vacat Auroræ, quanquam iiſdem faverat armis,
Gladibus & caſu Trojæque Hecubæque moveri.
Cura deam propior, luctuſque domeſticus angit
Memnonis amiſſi; Phrygiis quem lutea campis
Vidit Achillea pereuntem cuſpide mater.
Vidit; & ille color, quo matutina rubeſcunt
Tempora, palluerat; latuitque in nubibus æther.
At non impoſitos ſupremis ignibus artus
Suſtinuit ſpectare parens, ſed, crine ſoluto,
Sicut erat, magni genibus procumbere non eſt
Dedignata Jovis, lachrymiſque has addere voces;
Omnibus inferior quas ſuſtinet aureus æther,
(Nam mihi ſunt totum variſſima templa per orbem)
Diva tamen veni, non ut delubra, dieſque
Des mihi ſacrificos, caliturąſque ignibus aras:
Si tamen aſpicias quantum tibi fœmina præſtem,
Tum cum luce novâ noctis confinia ſervo,
Præmia danda putes; ſed non ea cura, neq; hic eſt
Nunc ſtatus Auroræ, meritos ut poſcat honores:
Memnonis orba mei venio, qui fortia fruſtra
Pro patruo tulit arma ſuo; primiſque ſub annis
Occidit à forti (ſic dii voluiſtis) Achille.
Da precor huic aliquem ſolatia mortis honorem,
Summe deûm rector: maternáque vulnera leni.
Jupiter annuerat; cum Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus; nigrique volumina fumi
Infecêre diem, veluti cum flumina natas
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infra.
Atra favilla volat; glomeratáque corpus in unum

Denſatur

Denſatur, faciemque capit, ſumitque colorem,
Atque animum ex igni: levitas ſua præbuit alas.
Et primò ſimilis volucri, mox vera volucris.
Inſonuit pennis: pariter ſonuêre ſorores
Innumeræ, quibus eſt eadem natalis origo.
Terque rogum luſtrant, & conſonus exit in aurat
Ter plangor: quarto ſeducunt caſtra volatu.
Tunc duo diverſa populi de parte feroces
Bella gerunt, roſtriſque & aduncis unguibus iras
Exercent; atque adverſáque pectora laſſant,
Inferiæque cadunt cineri cognata ſepulto
Corpora; ſeque viro forti meminêre creatas.
Præpetibus ſubitis nomen facit auctor; ab illo
Memnonides dictæ; cùm Sol duodena peregit
Signa, parentali morituræ morte rebellant.
Ergo aliis latrâſſe Dymantida flebile viſum eſt;
Luctibus eſt Aurora ſuis intenta, piáſque
Nunc quoque dat lachrymas, & toto rorat in orbe.
Non tamen everſam Trojæ cum mœnibus eſſe
Spem quoq; fata ſinunt; ſacra, & ſacra altera patrem
Fert humeris, venerabile onus, Cythereius heros,
De tantiſque opibus prædam pius elegit illam,
Aſcaniumque ſuum, profugâque per æquora claſſe
Fertur ab Antandro; ſceleratáque littora Thracum,
Et Polydoræo manantem ſanguine terram
Linquit, & utilibus ventis æſtúque ſecundo
Intrat Apollineam ſociis comitantibus urbem.
Hunc Anius, quo rege homines, antiſtite Phœbus
Ritè colebatur, templóque domóque recepit;
Urbémque oſtendit, delubráque nota, duáſque
Latona quondam ſtirpes pariente retentas.
Thure dato flammis, vinóque in thura profuſo,
Cæſorúmque boûm fibris de more crematis,
Regia tecta petunt; poſitiſque tapetibus altis
Munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
Tunc pius Anchiſes; O Phœbi lecte ſacerdos,
Fallor? an & natum, cùm primùm hæc mœnia vidi,

Biſq; duas natas, quantum reminiſcor, habebas?
Huic Anius, niveis circundata tempora vittis
Concutiens, & triſtis, ait; Non falleris, heros
Maxime; vidiſti natorum quinque parentem,
Quem nunc (tanta homines rerum inconſtantia verſat)
Pene vides orbum; Quod enim mihi filius abſens
Auxilium? quem dicta ſuo de nomine tellus
Andros habet, pro patre locumq; & regna tenentem:
Delius augurium dedit huic; dedit altera Liber
Fœminea ſtirpi voto majora fidéque
Munera: nam tactu natarum cuncta mearum
In ſegetem, laticemq; meri, baccamq; Minervæ,
Transformabantur: diveſque erat uſus in illis.
Hoc ubi cognovit Trojæ populator Atrides,
(Ne non ex aliqua veſtram ſenſiſſe procellam
Nos quoque parte putes) armorum viribus uſus
Abſtrahit invitas gremio genitoris; alantque
Imperat Argolicam cœleſti munere gentem:
Effugiunt quò quæque poteſt; Euboëa duabus,
Et totidem natis Andros fraterna petita eſt.
Miles adeſt; &, ni dedantur, bella minatur.
Victa meu pietas conſortia corpora pœnæ
Reddidit; & timido poſſes ignoſcere fratri.
Non hic Æneas, non, qui defenderet Andron,
Hector erat; per quos decimum durâſtis in annum,
Famq; parabantur captivis vincla lacertis.
Illæ attollentes etiamnum libera cœlo
Brachia, Bacche pater, fer opem, dixêre: tulitque
Muneris auctor opem, (ſi miro perdere more
Ferre vocatur opem) nec qua ratione figuram
Perdiderint, potui ſcire, aut nunc dicere poſſum.
Summa mali nota eſt: Pennas ſumpſêre, tuæque
Conjugis in volucres niveas abiêre columbas.

Talibus atq; aliis poſtquam convivia dictis
Implêrant, menſa, ſomnum petiêre, remota;
Cumq; die ſurgunt, adeuntq; oracula Phœbi:
Qui Jetere antiquam matrem cognatáque juſſit

Littora

Littora. Prosequitur rex, & dat munus iturîs :
Anchisæ sceptrum, chlamydem pharetramq; nepoti,
Craterem Æneæ, quem quondam miserat illi
Hospes ab Æmoniis Therses Ismenius oris.
Miserat hunc illi Therses : fabricaverat Alcon
Myleus & longo cœlaverat argumento.
Urbs erat, & septem possès ostendere portas,
Hæ pro nomine erant, &, quæ foret illa, docebant :
Ante urbem exequiæ, tumuliq; igneſq; rogiq;
Effusæq; comæ, & apertæ pectora matres
Significant luctum : Nymphæ quoque flere videntur
Siccatoſq; queri fontes : sine frondibus arbor
Nuda riget : lambunt arentia saxa capellæ :
Ecce ! facit mediis natos ab Orione Thebis,
Hanc non fœmineum jugulo dare pectus aperto,
Illam demisso per fortia pectora telo,
Propopulo cecidisse suo, pulchriſq; per urbem
Funeribus ferri, celebriq; in parte cremari :
Tum de virgineâ geminos exire favillâ,
Ne genus intereat, juvenes ; quos fama Coronas
Nominat, & cineri materno ducere pompam.
Hactenus antiquo signis fulgentibus ære
Summus in aurato crater erat asper acantho.
Nec leviora datis Trojani dona remittunt,
Dantq; sacerdoti custodem thuris acerram :
Dant pateram, claramq; auro gemmisq; coronam.
Inde recordati Teucros à sanguine Teucri
Ducere principium, Cretam tenuêre, lociq;
Ferre diu nequiêre Jovem : centumq; relictis
Urbibus Ausonios optant contingere portus.
Sævit hyems, jactatq; viros : Strophadumq; receptos
Portubus infidis exterruit ales Aëllo.
Et jam Dulichios portus, Ithacamq; Samumque,
Neritiasq; domos, regnum fallacis Ulyssei,
Prætereunt vecti : certatam lite Deorum
Ambraciam, versique vident sub imagine saxum
Judicis, Actiaco quæ nunc ab Apolline nota est.

Voca-

Vocalémque ſua terram Dodonida quercu,
Chaoniósque ſinus, ubi nati rege Moloſſo
Impia ſubjectis fugêre incendia pennis.
Proxima Phæacum felicibus obſita pomis
Rura petunt; Epiros ab his, regnatáque vati
Buthrotos Phrygio, ſimulatáque Troja tenetur.
Inde futurorum certi, quæ cuncta fideli
Priamides Helenus monitu prædixerat, intrant
Sicaniam; tribus hæc excurrit in æquora linguis,
E quibus imbriferos verſa eſt Pachynos ad Auſtros;
Mollibus expoſitum Zephyris Lilybæon; ad Arctos
Æquoris expertes ſpectat, Boreámque Peloros.
Hanc ſubeunt Teucri remis, æſtuque ſecundo,
Sub noctem potitur Zanclæâ claſſis arenâ.
Scylla latus dextrum, lævum irrequieta Charybdis
Infeſtat: vorat hæc raptas, removítque carinas;
Illa feris atram canibus ſuccingitur alvum,
Virginis ora gerens, & (ſi non omnia vates
Ficta reliquerunt) aliquo quoque tempore virgo.
Hanc multi petiêre proci, quibus illa repulſis
Ad pelagi Nymphas, pelagi gratiſſima Nymphis,
Ibat & eluſos juvenum narrabat amores.
Cui dum pectendos præbet Galatea capillos,
Talibus alloquitur referens ſuſpiria dictis;
Te tamen, ô virgo, genus haud immite virorum
Expetit; útque facis, potes his impune negare.
At mihi, cui pater eſt Nereus, quam cœrula Doris
Enixa eſt, quæ ſum turba quoque tuta ſororum,
Non niſi per luctus licuit Cyclopis amorem
Effugere: & lacrymæ vocem impedîêre loquentis.
Quas ubi marmoreo deterſit pollice virgo,
Et ſolata deam eſt: Refer, ô gratiſſima, dixit:
Neve tui cauſam tege (ſum tibi fida) doloris.
Nereis his contra reſecuta Cratëide natam eſt.

Acis erat Fauno, Nymphâque Simethide cretus,
Magna quidem patriſque ſui, matriſque voluptas,
Noſtra tamen major; nam me ſibi junxerat uni

Pulcher,

Pulcher, & actonis iterum natalibus actis
Signârat teneras dubia lanugine malas:
Hunc ego, me Cyclops nullo cum fine petebat.
Nec, si quæsieris, odium Cyclopis, amorne
Acidis, in nobis fuerit præstantior, edam.
Par utrumq; fuit: prob! quanta potentia regni
Est, Venus alma, tui? nempe ille immitis, & ipsis
Horrendus sylvis, & visus ab hospite nullo
Impunè, & magni cum diis contemptor Olympi,
Quid sit amor, sentit, nostriq; cupidine captus
Uritur, oblitus pecorum, autrorumq; suorum.
Jamq; tibi formæ, jamq; est tibi cura placendi,
Jam rigidos pectis rastris, Polypheme, capillos,
Jam libet hirsutam tibi falce recidere barbam,
Et spectare feros in aqua & componere vultus.
Cædis amor, feritásque, sitísque immensa cruoris
Cessant, & tutæ veniunt abeúntque carinæ.
Telemus interea Siculum delatus in æquor,
Telemus Eurymedes, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit: Luménque, quod unum
Fronte geris media, rapiet tibi, dixit, Ulysses.
Risit: &, O vatum stolidissime, falleris, inquit;
Altera jam rapuit. Sic frustra vera monentem
Spernit: & aut gradiens ingenti litora passu
Degravat; aut fessus sub opaca revertitur antra.
Prominet in pontum cuneatus acumine longo
Collis; utrúmque latus circumfluit æquoris unda:
Huc ferus ascendit Cyclops, mediusque resedit;
Lanigeræ pecudes nullo ducente secutæ.
Cui postquam pinus, baculi quæ præbuit usum,
Ante pedes posita est, antennis apta ferendis,
Sumptáque arundinibus compacta est fistula centum:
Senserunt toti pastoria sibila montes,
Senserunt undæ: latitans ego rupe, meíque
Acidis in gremio residens procul, auribus hausi
Talia dicta meis, auditáque verba notavi:
Candidior folio nivei, Galatea, ligustri,

Flo-

Floridior prato, longa procerior alno,
Splendidior vitro, tenero laſcivior hœdo,
Lævior aſſiduo detritis æquore conchis;
Solibus hybernis, æſtivâ gratior umbrâ;
Nobilior pomis, platano conſpectior altâ,
Lucidior glacie, maturâ dulcior uvâ,
Mollior & cygni plumis, & lacte coacto,
Et, ſi non fugias, riguo formoſior horto.
Sævior indomitis eadem Galatæa juvencis,
Durior annoſa quercu, fallacior undis,
Lentior & ſalicis virgis, & vitibus albis,
His immobilior ſcopulis, violentior amne,
Laudato pavone ſuperbior, acrior igni,
Aſperior tribulis, fœtâ truculentior urſâ,
Surdior æquoribus, calcato immitior hydro.
Et, (quod præcipuè, ſi poſſem, demere vellem)
Non tantùm cervo claris latratibus acto,
Verùm etiam ventis, volucrique fugacior aurâ.
At, benè ſi nôris, pigeat fugiſſe: moraſque
Ipſa tuas damnes, & me retinere labores.
Sunt mihi pars montis vivo pendentia ſaxo
Antra, quibus nec Sol medio ſentitur in æſtu,
Nec ſentitur hyems: ſunt poma gravantia ramos,
Sunt auro ſimiles longis in vitibus uvæ,
Sunt & purpureæ; tibi & has ſervamus, & illas.
Ipſa tuis manibus ſylveſtri nata ſub umbrâ
Mollia fraga leges: ipſa autumnalia corna,
Prunaque non ſolùm nigro liventia ſucco,
Verùm etiam generoſa, novaſq; imitantia ceras.
Nec tibi caſtaneæ, me conjunge, nec tibi deerunt
Arbutei fœtus: Omnis tibi ſerviet arbos.
Hoc pecus omne meum eſt; multæ quoq; vallibus errant,
Multas ſylva tegit, multæ ſtabulantur in antris.
Nec, ſi fortè roges, poſſem tibi dicere, quot ſint.
Pauperis eſt numerare pecus: de laudibus harum
Nil mihi crediderîs; præſens potes ipſa videre,
Ut vix ſuſtineant diſtentum cruribus uber.

Sunt

Sunt, fœtura minor, tepidis in ovilibus agni:
Sunt quoque par ætas aliis in ovilibus hœdi.
Lac mihi ſemper adeſt niveum: pars inde bibenda
Servatur; partem liquefacta coagula durant.
Nec tibi deliciæ faciles vulgataq; tantùm
Munera contingent, damæ, leporéſq; capræque,
Párque columbarum, demptúſque cacumine nidus.
Inveni geminos, qui tecum ludere poſſint,
Villoſæ catulos in ſummis montibus urſæ:
Inveni, & dixi, Dominæ ſervabimus iſtos,
Inter ſe ſimiles vix ut dignoſcere poſſis.
Jam modò cæruleo nitidum caput exere ponto,
Jam, Galatea, veni: nec munera deſpice noſtra.
Certè ego me novi, liquidæque in imagine vidi
Nuper aquæ: placuitque mihi mea forma videntî.
Aſpice ſim quantus: non eſt hoc corpore major
Jupiter in cœlo (nam vos narrare ſoletis
Neſcio-quem regnare Jovem,) coma plurima torvos
Prominet in vultus, humeroſque, ut lucus, obumbrat.
Nec, mea quod duris horrent denſiſſima ſetis
Corpora, turpe puta: Turpis ſine frondibus arbor;
Turpis equus, niſi colla jubæ flaventia velent.
Pluma tegit volucres; ovibus ſua lana decori eſt:
Barba viros hirtæque decent in corpore ſetæ.
Unum eſt in mediâ lumen mihi fronte, ſed inſtar
Ingentis clypei. Quid? Non hæc omnia magno
Sol videt è cœlo? Solis tamen unicus orbis.
Adde, quod in veſtro genitor meus æquore regnat.
Hunc tibi do ſocerum: tantùm miſerere, precéſque
Supplicis exaudi: tibi enim ſuccumbimus um.
Quique Jovem & cœlum ſperno, & penetrabile fulmen,
Nereï, te veneror: tua fulmine ſævior ira eſt.
Atque ego contemptûs eſſem patientior hujus,
Si fugeres omnes. Sed cur, Cyclope repulſo,
Acin amas? præferſque meis amplexibus Acin?
Ille tamen, placeátque ſibi, placeátque, licebit,
Quod nollem, Galatea, tibi; modò copia detur,

Sentiet

Sentiet esse mihi tanto pro corpore vires.
Viscera viva traham: divulsaq; membra per agros;
Perq; tuas spargam, si se tibi misceat, undas.
Uror enim, læsusq; exæstuat acrius ignis,
Cumq; suis videor translatam viribus Ætnam
Pectore ferre meo: Nec tu, Galatea, moveris.
Talia nequicquam questus (nam cuncta videbam)
Surgit: & ut taurus vaccâ furibundus ademptâ
Stare nequit, sylvâq; & notis saltibus errat.
Cùm ferus ignaros, nec quicquam tale timentes
Me videt, atq; Acin; Videoque, exclamat, & ista
Ultima sit faciam Veneris concordia vestræ.
Tantaque vox, quantam Cyclops iratus habere
Debuit, illa fuit. Clamore perhorruit Ætna.
Ast ego vicino pavefacta sub æquore mergor.
Terga fugæ dederat conversa Simethius heros,
Et, Fer opem, Galatea, precor; mihi ferte, parentes,
Dixerat: & vestris periturum admittite regnis.
Insequitur Cyclops, partemq; è monte revulsam
Mittit, & extremus quamvis pervenit ad illum
Angulus è saxo; totum tamen obruit Acin.
At nos, quod fieri solum per fata licebat,
Fecimus, ut vires assumeret Acis avitas.
Puniceus de mole cruor manabat: & intra
Temporis exiguum rubor evanescere cœpit,
Fitq; color primo turbati fluminis imbre,
Purgaturq; mora. Tum moles tacta dehiscit,
Vivaq; per rimas; proceráq; surgit arundo:
Osq; cavum saxi sonat exultantibus undis.
Miraq; res, Subitò media tenus extitit alvo
Incinctus juvenis flexis nova cornua cannis,
Qui, nisi quòd major, quòd toto cærulus ore est,
Acis erat; Et sic quoque erat tamen Acis in amnem
Versus, & antiquum tenuerunt flumina nomen.
Desierat Galatea loqui: cœtúq; soluto
Discedunt, placidisq; natant Nereïdes undis.
Scylla redit: neque enim medio se credere ponto

Audet,

Audet; & aut bibula ſine veſtibus errat arena,
Aut, ubi laſſata eſt, ſeductos nacta receſſus
Gurgitis, incluſâ ſua membra refrigerat undâ.
Ecce fretum ſcindens alti novus incola ponti,
Nuper in Euboïca verſis Anthedone membris
Glaucus adeſt; viſæq; cupidine virginis ardet.
Et, quæcunq; putat fugientem poſſe morari,
Verba refert; fugit illa tamen, velóxque timore
Pervenit in ſummum poſiti prope littora montis.
Ante fretum eſt ingens, apicem collectus in unum,
Longa ſub arboribus convexus ad æquora vertex.
Conſtitit hîc; & tuta loco, monſtrúmne, deúſne
Ille ſit ignorans, admiraturq; colorem,
Ceſariemq; humeros ſubjectáq; terga tegentem,
Ultimaq; excipiat quòd tortilis inguina piſcis.
Senſit; & innitens, quæ ſtabat proxima, moli,
Non ego prodigium, nec ſum fera bellua, virgo,
Sed deus, inquit, aquæ, nec majus in æquore Proteus
Jus habet, aut Triton, Athamantiadeſq; Palæmon.
Ante tamen mortalis eram: ſed ſcilicet altis
Deditus æquoribus, tantum exercebar in illis:
Nam modò ducebam ducentia retia piſces:
Nunc in mole ſedens moderabar arundine linum.
Sunt viridi prato confinia littora, quorum
Altera pars undis, pars altera cingitur herbis,
Quas neque cornigeræ morſu læſêre juvencæ,
Nec placidæ carpſiſtis oves, hirtæve capellæ.
Non apis inde tulit collectos ſedula flores:
Non data ſunt capiti genialia ſerta; nec unquam
Falciferæ ſecuêre manus; ego primus in illo
Ceſpite conſedi, dum lina madentia ſicco.
Utq; recenſerem captivos ordine piſces,
Inſuper expoſui, quos aut in retia caſus,
Aut ſua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res ſimilis fictæ: ſed quid mihi fingere prodeſt?
Gramine contacto cœpit mea præda moveri,
Et motare latus, terraque ut in æquore niti.

Dumq;

Dumq; moror, mirorq; simul, fugit omnis in undas
Turba suas, dominumq; novum, littúsq; relinquunt.
Obstupui: dubitoq; diu, causamq; requiro;
Num Deus hæc aliquis, num succus fecerit herba.
Quæ tamen has, inquam, vires habet herba? manuq;
Pabula decerpsi, decerptaque dente momordi.
Vix bene combiberant ignotos guttura succos,
Cùm subito trepidare intus præcordia sensi,
Alteriusq; rapi naturæ pectus amore.
Nec potui restare diu: Repetendáq; nunquam
Terra vale, dixi, corpusq; sub æquore mersi.
Dii maris acceptum socio dignantur honore:
Utq; mihi, quæcunque feram, mortalia demant,
Oceanum, Tethynq; rogant; ego lustror ab illis,
Et purgante nefas novies mihi carmine dicto,
Pectora fluminibus jubeor supponere centum.
Nec mora, diversis lapsi de partibus amnes,
Totáq; vertuntur supra caput æquora nostrum,
Quæ postquam redeunt, alium me corpore toto,
Ac fueram nuper, nec eundem mente recepi.
Hactenus acta tibi possum memoranda referre:
Hactenus & memini: nec mens mea cætera sensit.
Hanc ego tum primùm viridem ferrugine barbam,
Cæsariemq; meam, quam longa per æquora verro,
Ingentésq; humeros, & cærula brachia vidi,
Cruraq; pinnigero curvata novissima pisce.
Quid tamen hæc species? quid Dijs placuisse marinis?
Quid juvat esse deum? si tu non tangeris istis?
Talia dicentem, dicturum plura relinquit
Scylla deum: furit ille, irritatusq; repulsa,
Prodigiosa petit Titanidos atria Circes.

Pub.

Pub. Ovidii

Naſonis Metamorphoſeωn

LIBER XIV.

JAmque giganteis injectam faucibus Ætnam,
Arváq; Cyclopum, quid raſtra, quis uſus aratri
Neſcia, nec quicquam junctis debentia bobus,
Liquerat Euboicus tumidarum cultor aquarum:
Liquerat & Zanclen, adverſáq; mœnia Rhegi,
Navif agumq; fretum, gemino quod littore preſſum
Auſoniæ Siculæq; tenet confinia terræ.
Inde manu magna Tyrrhena per æquora vectus,
Herbiferos adiit colles, atque atria Glaucus
Sole ſatæ Circes, variarum plena ferarum.
Quàm ſimul aſpexit, dictâ acceptâque ſalute,
Diva dei miſerere precor, nam ſola levare
Tu potes hunc dixit (videar modò dignus) amorem,
Quanta ſit herbarum, Titani, potentia nulli
Quàm mihi cognitius, qui ſum mutatus ab illis?
Neve mei non nota tibi ſit cauſa furoris,
Littore in Italico, Meſſenia mœnia contra,
Scylla mihi viſa eſt, pudor eſt promiſſa, precéſque,
Blanditiáſque meas, contemptáq; verba referre.
At tu, ſive aliquod regnum eſt in carmine, carmen
Ore move ſacro: ſive expugnantior herba eſt,
Utere tentatis operoſæ viribus herbæ.
Nec medeâre mihi, ſaneſq; hæc vulnera mando;
Finéq; nil opus eſt: partem ferat illa caloris.
At Circe (neq; enim flammis habet aptius ulla

Talibus ingenium; ſeu cauſa eſt hujus in ipſa,
Seu Venus indicio facit hoc offenſa paterno)
Talia verba refert; Melius ſequêrere volentem,
Optantemq; eadem, parilíq; cupidine captam.
Dignus eras, ultrò poteras cerióque rogari:
Et, ſi ſpem dederis, mihi crede, rogaberis ultrò.
Ne dubites, adſitque tuæ fiducia formæ.
En ego, cùm dea ſim, nitidi cùm filia Solis,
Carmine cùm tantum, tantum quóque gramine, poſſim,
Ut tua ſim, voveo; ſpernentem ſperne, ſequénti
Redde vices, unóque duas ulciſcere facto.
Talia tentanti, Prius, inquit, in æquore frondes,
Glaucus, & in ſummis naſcentur montibus algæ,
Soſpite quàm Scylla noſtri mutentur amores.
Indignata Dea eſt: & lædere quatenus ipſum
Non poterat, nec vellet amans, iraſcitur illi,
Quæ ſibi prælata eſt: Veneríſque offenſa repulſâ,
Protinus horrendis infamia pabula ſuccis
Conterît, & tritis Hecateïa carmina miſcet,
Cæruláque induitur velamina, pérque ferarum
Agmen adulantum media procedit ab aulâ,
Oppoſitúmque petens contra Zancleïa ſaxa
Rhegion, ingreditur feventes æſtibus undas.
In quibus, ut ſolida ponit veſtigia terrâ,
Summaque decurrit pedibus ſuper æquora ſiccis,
Parvus erat gurges curvos ſinuatus in arcus,
Grata quies Scyllæ: quò ſe referebat ab æſtu
Et maris, & cœli, medio cùm plurimus orbe
Sol erat, & minimas à vertice fecerat umbras.
Hunc Dea prævitiat, portentificíſque venenis
Inquinat: hic preſſos latices radice nocenti
Spargit, & obſcurum verborum ambage novorum
Ter novies carmen magico demurmurat ore.
Scylla venit, mediâque tenus deſcenderat alvo,
Cum ſua fœdari latrantibus inguina monſtris
Aſpicit; ac primò non credens corporis illas
Eſſe ſui partes, refugítque, abigítque, timétque

Ora

Ora proterva canum : ſed quos fugit, attrahit unà,
Et corpus quærens femorum, crurumque, pedumque,
Cerbereos rictus pro partibus invenit illis ;
Státque canum rabies, ſubjectaque terga ferarum
Inguinibus truncis, uteróque extante coërcet.
Flevit amans Glaucus, nimiúmque h ſtiliter uſæ
Viribus herbarum fugit connubia Circes.
Scylla loco manſit : cúmque eſt data copia primùm,
In Circes odium ſocios ſpoliavit Ulyſſem.
Mox eadem Teucras fuerat merſura carinas,
Ni priùs in ſcopulum, qui nunc quoque ſaxeus exſtat,
Transformata foret : ſcopulum quoque navita vitat.
Hunc ubi Trojanæ remis, avidámque Charybdim
Evicêre rates, cùm jam prope litus adeſſent
Auſonium, Lybicas vento referuntur ad oras.
Excipit Æneam illîc animóque, domóque,
Non benè diſſidium Phrygii latura mariti
Sidonis : inque pyra ſacri ſub imagine factâ
Incubuit ferro, deceptaque decipit omnes.
Rurſus arenoſæ fugiens nova mœnia terræ
Ad ſedes Erycis, fidúmque relatus Aceſten,
Sacrificat, tumulúmque ſui genitoris honorat.
Quáſque rates Iris Junonia penè cremârat,
Solvit, & Hippotadæ regnum, terráſque calenti
Sulphure fumantes, Acheloiadúmque relinquit
Sirenum ſcopulos : orbataque præſide pinus
Inarimen, Prochytémque legit, ſterilique locatas
Colle Pithecuſas habitantum nomine dictas.
Quippe Deûm genitor fraudem & perjuria quondam
Cecropum exoſus, gentiſque admiſſa doloſæ,
In deforme viros animal mutavit, ut iidem
Diſſimiles homini poſſent, ſimiléſque videri ;
Membráque contraxit, naréſque à fronte remiſſas
Contudit, & rugis peraravit anilibus ora ;
Totáque velatos flaventi corpora villo
Miſit in has ſedes, nec non priùs abſtulit uſum
Verborum, & natæ dira in perjuria linguæ.

Posse queri tantum rauco stridore reliquit.
Hos ubi præteriit, & Parthenopeïa dextra
Mœnia deseruit, læva de parte canori
Æolidæ tumulum, & loca fœta palustribus undis,
Littora Cumarum, vivacisque antra Sybillæ
Intrat, & ut manes adeat per Averna paternos,
Orat. At illa diu vultum tellure moratum
Erexit: tandémq; deo furibunda recepto,
Magna petis dixit, vir factis maxime, cujus
Dextera per ferrum est, pietas spectata per ignes;
Pone tamen Trojane metum, potière petitis:
Elysiásq; domos, & regna novissima mundi,
Me duce, cognosces, simulacráq; chara parentis.
Invia virtuti nulla est via. Dixit, & auro
Fulgentem ramum sylva Junonis Avernæ
Monstravit, jussitq; suo divellere trunco.
Paruit Æneas: & formidabilis Orci
Vidit opes, atavósque suos, umbrámq; senilem
Magnanimi Anchisæ: didicit quoq; jura locorum,
Quæque novis essent adeunda pericula bellis.
Inde ferens lassos adverso tramite passus
Cum duce Cumæa fallit sermone laborem:
Dumq; iter horrendum per opaca crepuscula carpit,
Seu dea tu præsens, seu diis gratissima, dixit,
Numinis instar eris semper mihi, méque fatebor
Muneris esse tui; quæ me loca mortis adire,
Quæ loca me visæ voluisti evadere mortis:
Pro quibus aëreas meritis evectus ad auras,
Templa tibi statuam, tribuam tibi thuris honores.
Respicit hunc vates, & suspiratibus haustis,
Nec dea sum, dixit, nec sacri thuris honores
Humanum dignare caput; neu nescius erres,
Lux æterna mihi carituráq; fine dabatur,
Si mea virginitas Phœbo patuisset amanti.
Dum tamen hanc sperat, dum præcorrumpere donis
Me cupit: Elige, ait, virgo Cumea quid optes,
Optatis potière tuis. Ego pulveris hausti

Ostenden

Oſtendens cumulum, Quot haberet corpora pulvis,
Tot mihi natales contingere vana rogavi.
Excidit, ut peterem juvenes quoque protinus annos:
Hos tamen ille mihi dabat, æternámque jnventam,
Si venerem paterer: contempto munere Phœbi
Innuba permaneo. Sed jam felicior ætas,
Terga dedit, tremulóque gradu venit ægra ſenectus,
Quæ patienda diu eſt: nam jam mihi ſecula ſeptem
Acta vides; ſupereſt, numeros ut pulveris æquem,
Ter centum meſſes, ter centum muſta videre.
Tempus erit, cum de tanto me corpore parvam
Longa dies faciet, conſumptáque membra ſenecta,
Ad minimum redigentur onus, nec amata videbor,
Nec placuiſſe deo; Phœbus quóque forſitan ipſe
Vel non agnoſcet, vel dilexiſſe negabit.
Uſque adeò mutata ferar, nullique videnda,
Voce tamen noſcar, vocem mihi fata relinquent.
Talia, convexum per iter, memorante Sybilla,
Sedibus Euboïcam Stygiis emerſit in urbem
Troïus Æneas, ſacríſq; ex more litatis,
Littora adit nondum nutricis habentia nomen.
Hîc quoq; ſubſtiterat poſt tædia longa laborum
Neritius Macareus, comes experientis Ulyſſis.
Deſertum quondam mediis in ruptibus Ætnæ
Noſcit Achæmeniden, improviſóque repertum
Vivere miratus, Quis te caſuſve, Deúſve
Servat, Achæmenide? Cur, inquit, barbara Gaium
Prora vehit? Petitur veſtra quæ terra carina?
Talia quærenti jam non hirſutus amictu,
Jam ſuus, & ſpinis concreto tegmine nullis
Fatur Achæmenides: iterum Polyphemon, & illos
Aſpiciam fluidos humano ſanguine victus,
Hæc mihi ni potior domus eſt, Itacíque carina;
Si minus Æneam veneror genitore; nec unquam
Eſſe ſatis potero (præſtem licet omnia) gratus.
Quòd loquor & ſpiro, cœlúmque & lumina ſolis
Aſpicio (poſſumne ingratus & immemor eſſe?)

Ille dedit: quòd non anima hæc Cyclopis in ora
Venit, & ut lumen jam nunc vitale relinquam,
Ut tumulo, aut certe non illa condar in alvo.
Quid mihi tunc animi, nisi quòd timor abstulit omnem
Sensum, animúmque, fuit, cùm vos petere alta relictæ
Æquora conspexi? Volui inclamare; sed hosti
Prodere me timui: vester quoque clamor, Ulyssis
Penè rati nocuit. Vidi, cùm monte revulsum
Immanem scopulum mediis permisit in undis:
Vidi iterum, veluti tormenti viribus acta,
Vasta giganteo jaculantem saxa lacerto:
Et, nè deprimeret fluctúsve lapisve carinam,
Pertimui, jam me non esse oblitus in illâ.
Ut verò fuga vos ab acerba morte reduxit,
Ille quidem totam gemebundus obambulat Ætnam,
Præsentátque manu sylvas, & luminis orbus
Rupibus incurrat, fœdatáque brachia tabo
In mare protendens, gentem execratur Achivam,
Atque ait: O si quis referat mihi casus Ulyssem,
Aut aliquem ex sociis, in quem mea sæviat ira,
Viscera cujus edam, cujus viventia dextrâ
Membra mea laniem, cujus mihi sanguis inundet
Guttur, & elisi trepident sub dentibus artus!
Quam nullum, aut leve sit damnum mihi lucis ademptæ
Hæc & plura ferox. Me luridus occupat horror
Spectantem vultus etiamnum cæde madentes,
Crudelesque manus, & inanem luminis orbem,
Membráque, & humano concretam sanguine barbam.
Mors erat ante oculos, minimum tamen ipsa dolorem.
Et jam prensurum, jam nunc mea viscera rebar
In sua mersurum: mentí que hærebat imago
Temporis illius, quo vidi bina meorum
Ter quater affligi sociorum corpora terræ;
Cùm super ipse jacens hirsuti more leonis
Viscerâque, & carnes, cùmque albis ossa medullis,
Semianimesque artus avidam condebat in alvum.
Me tremor invasit: stabam sine sanguine mœstus,

Hæc

Mandentémque videns, ejectantemque cruentas
Ore dapes, & fruſta mero glomerata vomentem.
Talia fingebam miſero mihi fata parari:
Pérque dies latitans multos, omnémque tremiſcens
Ad ſtrepitum, mortémque timens, cupidúſque mori i,
Glande famem pellens, & miſtâ frondibus herbâ,
Solus, inops, exſpes, letho pœniſque relictus,
Hanc procul aſpexi longo poſt tempore navem,
Oravíque fugam geſtu, ad littúſque cucurri:
Et movi; Graiúmque ratis Trojana recepit.
Tu quoque pande tuos, comitum gratiſſime, caſus,
Et ducis, & turbæ, quæ tecum eſt credita ponto.
Æolon ille refert Thuſco regnare profundo,
Æolon Hippotaden cohibentem carcere ventos,
Quos bovis inclaſos tergo (memorabile munus)
Dulichium ſumpſiſſe ducem flatúque ſecundo
Lucibus îſſe novem, & terram aſpexiſſe petitam:
Proxima poſt nonam cùm ſeſe aurora moveret,
Invidia ſocios, prædæque cupidine victos,
Eſſe ratos aurum, dempſiſſe ligamina ventis,
Cum quibus îſſe retrò, per quas modò venerat undas,
Æoliique ratem portus repetîſſe tyranni
Inde Lami veterem Læſtrygonis, inquit, in urbem
Venimus: Antiphates terra regnabat in illâ.
Miſſus ad hunc ego ſum, numero comitante duorum,
Vixque fuga quæſita ſalus comitíque, mihique:
Tertius è nobis Læſtrygonis impia tinxit
Ora cruore ſuo. Fugientibus inſtat, & agmen
Concitat Antiphates: coëunt, & ſaxa, trabéſque
Conjiciunt, mergúntque viros, mergúntque carinas;
Una tamen, quæ nos, ipſumq; vehebat Ulyſſem,
Effugit. Amiſſa ſociorum parte dolentes,
Multáque conqueſti terris allabimur illis, (denda
Quas procul hinc cernis: Procul hinc (mihi crede) vi-
Inſula viſa mihi: Tuq; ô juſtiſſime Troum
Nate Dea (neque enim finito Marte vocandus
Hoſtis es, Ænea) moneo, fuge littora Circes.

Nos quoque Circæo religata in litore pinu
Antiphatæ memores, immanſuetique Cyclopis
Ire negabamus, vel tecta ignota ſubire.
Sorte ſumus lecti: ſors me, fidumque Politen,
Eurylocumque ſimul nimiiq; Elpenora vini,
Biſq; novem ſocios Circæa ad mœnia miſit.
Quæ ſimul attigimus, ſtetimuſq; in limine tecti,
Mille lupi, maſtiq; lupis urſiſque, leæque
Occurſu fecêre metum: ſed nulla timenda,
Nullaque erat noſtro facturа in corpore vulnus.
Quin etiam blandas movêre per aëra caudas,
Noſtraque adulantes comitant veſtigia, donec
Excipiunt famulæ. perque atria marmora tecta
Ad dominam ducunt. Pulchro ſedet illa receſſu
Sublimi ſolio, pallamque induta nitentem:
Inſuper aurato circumvelatur amictu
Nereïdes, Nymphæque ſimul; quæ vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila ſequentia ducunt;
Gramina diſponunt, ſparſoſque ſine ordine flores
Secernunt calathis, variaſque coloribus herbas.
Ipſa, quod hæ faciunt, opus exigit: ipſa quis uſus,
Cuique ſit in ſolio, quæ ſit concordia miſtis
Novit, & advertens penſas examinat herbas.
Hæc ubi nos vidit, dicta, acceptaque ſalute,
Diffudit vultus, & reddidit omnia votis.
Nec mora: miſceri toſti jubet hordea grani,
Mellaque, vimque meri, & cum lacte coagula paſſi,
Quique ſub hac lateant furtim dulcedine ſuccos
Adjicit. Accipimus ſacrâ data pocula dextrâ.
Quæ ſimul arenti ſitientes hauſimus ore,
Et tetigit virga ſummos Dea dira capillos.
(Et pudet, & referam) ſetis horreſcere cœpi,
Nec jam poſſe queri, pro verbis edere raucum
Murmur, & in terram toto procumbere vultu,
Oſque meum ſenſi pando occalleſcere roſtro,
Colla tumere toris, & quâ modò pocula parte
Sumpta mihi fuerant, illâ veſtigia feci.

Cùm

Cumque eadem passis (tantum medicamina possunt)
Glaudor in antra. Suis solum caruisse figurâ
Videmus Eurylochum: solus data pocula fugit,
Quæ nisi vitasset, pecoris pars una maneret
Nunc quoque setigeri: nec tantæ cladis ab illo
Certior ad Circen ultor venisset Ulysses.
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album,
Moly vocant superi, nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitisq; simul cœlestibus, intrat
Ille domum Circes, & ad insidiosa vocatus
Pocula, conantem virga mulcere capillos
Reppulit, & stricto pavidam deterruit ense.
Inde fides, dextræque datæ, thalamoque receptus
Conjugii dotem sociorum corpora poscit.
Spargimur ignotæ succis melioribus herbæ,
Percutimurque caput conversæ verbere virgæ,
Verbaque dicuntur dictis contraria verbis.
Quò magis illa canit, magis hoc tellure levati
Erigimur, setæque cadunt, bifidosque relinquit
Rima pedes: redeunt humeri, & subjuncta lacertis
Brachia sunt, flentem flentes complectimur illum,
Hæremusq; ducis collo, nec verba locuti
Ulla priora sumus, quàm nos testantia gratos.
Annua nos illîc tenuit mora; multaque præsens
Tempore tam longo vidi, multa auribus hausi:
Hoc quoque cum multis, quod clam mihi rettulit una
Quatuor è famulis ad talia sacra paratis.
Cum duce namque meo Circe dum sola moratur,
Illa mihi niveo factum de marmore signum
Ostendit juvenile, gerens in vertice picum
Æde sacra positum, multisque insigne coronis.
Quis foret, & quare sacra coleretur in æde,
Cur hanc ferret avem, quærenti, & scire volenti,
Accipe, ait, Marcareu, dominæque potentia quæ sit,
Hinc quoque disce meæ. Tu dictis adjice mentem.
Picus in Ausoniis, proles Saturnia, terris
Rex fuit, utilium bello studiosus equorum.

Formæ

Forma viro, quam cernis, erat: licet ipse decorem
Aspicias, fictáque probes ab imagine veram:
Par animus formæ: nec adhuc spectâsse per annos
Quinquennem poterat Graiam quater edere pugnam.
Ille suos Dryadas Latiis in montibus ortas
Verterat in vultus: illum fontana petebant
Numina Naïades, quas Albula, quáque Numici,
Quas Anienis aquæ, cursuq; brevissimus Almo,
Nárve tulit præceps, & opacæ Farfarus undæ,
Quæq; colunt Scythicæ stagnum nemorale Dianæ
Finitimósque lacus; spretis tamen omnibus, unam
Ille colit Nympham, quam quondam in colle Palati
Dicitur ancipiti peperisse Venilia Jano.
Hæc ubi nubilibus primùm maturuit annis,
Præpositò cunctis Laurenti tradita Pico est.
Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
Unde Canens dicta est: sylvas, & saxa movere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, volucréque vagas retinere solebat.
Quæ dum fœminea modulatur carmina voce,
Exierat tecto Laurentes Picus in agros,
Indigenas fixurus apros, tergumq; premebat
Acris equi, lævâque hastilia bina gerebat,
Phœniceam fulvo chlamydem comprensus ab auro.
Venerat in sylvas & filia Solis easdem:
Utque novas legeret fœcundis collibus herbas,
Nomine dicta suo Circæa reliquerat arva.
Quæ simul ac juvenem virgultis abdita vidit,
Obstupuit: cecidêre manu quas legerat herbæ,
Flammáque per totas visa est errare medullas.
Ut primùm valido mentem collegit ab æstu,
Quid cuperet fassura fuit. Nè posset adire,
Cursus equi fecit, circumfususq; satelles.
Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modò me novi, si non evanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit: & effigiem nullo cum corpore falsi

Finxit

Finxit apri, prætérque oculos tranſcurrere regis
Juſſit, & in denſum trabibus nemus ire videri,
Plurima quà ſylva eſt, & equo loca pervia non ſunt.
Haud mora: continuò prædæ petit inſcius umbram
Picus, equíque celer ſpumantia terga reliquit,
Spémque ſequens vanam, ſylva pedes errat in altâ.
Concipit illa preces, & verba precantia dixit,
Ignotóſque Deos ignoto carmine adorat,
Quo ſolet & niveæ vultum confundere Lunæ,
Et patrio capiti bibulas ſubtexere nubes.
Tunc quoque cantato denſatur carmine cœlum,
Et nebulas exhalat humus, cæciſque vagantur
Limitibus comites, & abeſt cuſtodia regis.
Nacta locum, tempuſque, Per, ô, tua lumina, dixit,
Quæ mea ceperunt, perq; hanc, pulcherrime, formam,
Quæ facit, ut ſupplex tibi ſim, Dea, conſule noſtris
Ignibus, & ſocerum, qui pervidet omnia, Solem
Aſpice, nec durus Titanida deſpice Circen.
Dixerat: Ille ferox ipſámque, precéſque repellit,
Et quæcunque es, ait, non ſum tuus: altera captum
Me tenet, & teneat per longum comprecor ævum,
Nec Venere externa ſocialia fœdera lædam,
Dum mihi lanigenam ſervabunt fata Canentem.
Sæpe retentatis precibus Titania fruſtra,
Non impunè feres, neque, ait, reddêre Canenti;
Læſaq; quid faciat, quid amans, quid fœmina diſces
Rebus, ait: ſed amans, & læſa, & fœmina, Circe eſt.
Tum bis ad occaſum, bis ſe convertit ad ortum,
Ter juvenem baculo tetigit, tria carmina dixit.
Ille fugit: ſed ſe ſolito velociùs ipſe
Currere miratus, pennas in corpore vidit;
Séque novam ſubitò Latiis accedere ſylvis
Indignatus avem, duro fera robora roſtro
Figit, & iratus longis dat vulnera ramis.
Purpureum chlamydis pennæ traxêre colorem:
Fibula quod fuerat, veſtémque momorderat, aurum
Pluma fit, & fulvo cervix præcingitur auro,

Nec

Nec quicquam antiquum Pico, niſi nomina, reſtat,
Interea comites clamato ſæpe per agros
Nequicquam Pico, nullâque in parte reperto,
Juveniunt Circen, (nam jam tenuaverat auras,
Paſſâque erat nebulas ventis ac ſole reſolvi)
Criminibuſq; premunt veris, regémque repoſcunt,
Vimque ferunt, ſæviſque parant inceſſere telis.
Illa nocens ſpargit virus, ſuccoſq; veneni,
Et noctem, noctiſque deos. Erebonque, Chaonque
Convocat, & longis Hecaten ululatibus orat.
Exſiluêre loco (dictu mirabile) ſylvæ
Ingemuitque ſolum, vicinaque palluit arbor,
Sparſaque ſanguineis rubuerunt pabula guttis;
Et lapides viſi mugitus edere raucos,
E latrare canes, & humus ſerpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur.
Attonitum monſtris vulgus pavet. Illa paventum
Ora venenatâ tetigit mirantia virgâ:
Cujus ab attactu variarum monſtra ferarum
In juvenes veniunt. Nulli ſua manſit imago.
Preſſerat occiduus Tarteſſia littora Phœbus,
Et fruſtra conjux oculis animoque Canentis
Expectatus erat: famuli populuſque per omnes
Diſcurrunt ſylvas, atque obvia lumina portant,
Nec ſatis eſt Nymphæ flere, & lacerare capillos,
Et dare plangorem; facit hæc tamen omnia, ſeque
Proripit, ac latos errat veſana per agros:
Sex illam noctes, totidem redeuntia Solis
Lumina viderunt inopem ſomnique cibique,
Per juga, per valles, quà ſors ducebat, euntem.
Ultimus aſpexit feſſam luctuque viaque
Tybris, & in gelida ponentem corpora ripâ.
Illic cum lacrimis ipſos modulata dolores,
Verba ſono tenui mœrens fundebat; ut olim
Carmina jam moriens canit exequialia cygnus
Luctibus extremum tenues liquefacta medullas
Tabuit, inque leves paulatim evanuit auras.

Fama

Fama tamen ſignata loco eſt; quem rite Canentem
Nomine de Nymphæ veteres dixêre coloni.
Talia multa mihi longum narrata per annum,
Viſáq; ſunt: reſides, & deſuetudine tardi,
Rurſus inire fretum, rurſus dare vela jubemur;
Ancipitéſq; vias, & iter Titania vaſtum
Dixerat, & ſævi reſtare pericula ponti.
Pertimui, fateor, nactuſq; hoc litius adhæſi.
Finierat Macareus; urnáq; Æneia nutrix
Condita, marmoreo tumulo breve carmen habebat;
Hic me Cajeta nôtæ pietatis alumnus
Ereptam Argolico, quo debuit igne, cremavit.
Solvitur herboſo religatus ab aggere funis;
Et procul inſidias, infamatæq; relinquunt
Tecta deæ, lucóſq; petunt, ubi nubilus umbra
In mare cum fulva prorumpit Tybris arena;
Faunigenæq; domo potitur, nataq; Latini.
Non ſine Marte tamen; bellum cum gente feroci
Suſcipitur; pactáq; furit pro conjuge Turnus;
Concurrit Latio Tyrrhenia tota, diuq;
Ardua ſolicitis victoria quæritur armis:
Auget uterq; ſuas externo robore vires;
Et multi Rutilos, multi Trojana tuentur
Caſtra; neq; Æneas Evandri ad mœnia fruſtra.
At Venulus fruſtra profugi Diomedis ad urbem
Venerat; ille quidem ſub Japige maxima Dauno
Mœnia condiderat, dotaliaq; arva tenebat.
Sed Venulus Turni poſtquam mandata peregit,
Auxilium petiit; vires Ætolius heros
Excuſat; nec ſe, aut ſoceri committere pugnæ
Velle ſui populos; aut quos è gente ſuorum
Armet, habere ullos; neve hæc commenta putetis
(Admonitu quanquam luctus renoventur amari)
Perpetiar memorare tamen. Poſtquam alta cremata eſt
Ilios, & Danaas paverunt Pergama flammas,
Neritiuſq; heros à virgine, virgine rapta,
Quam meruit pœnam ſolus, digeſſit in omnes;

Spar-

Spargimur, & ventis inimica per æquora rapti,
Fulmina, noctem, imbres, iram cœlique marísque,
Perpetimur Danai, cumulumq; Capharea cladis.
Neve morer referens tristes ex ordine casus,
Græcia tum potuit Priamo quoque flenda videri.
Me tamen armiferæ servatum cura Minervæ
Fluctibus eripuit: patriis sed rursus ab agris
Pellor, & antiquo memores de vulnere pœnas
Exigit alma Venus; tantósq; per alta labores
Æquora sustinui, tantos terrestribus armis,
Ut mihi felices sint illi sæpe vocati,
Quos communis hyems, importunusque Capharæus
Mersit aquis, vellemque horum pars una fuisse.
Ultima jam passi comites bellóq; fretóq;,
Deficiunt, finemq; rogant erroris. At Acmon
Fervidus ingenio, tum verò & cladibus asper,
Quid supereſt, quod jam patientia nostra recuset
Ferre, viri? dixit. Quid habet Cytherea, quod ultrà
(Velle puta) faciat; Nam dum pejora timentur,
Est locus in voto: sors autem ubi pessima rerum est,
Sub pedibus timor est; securáq; summa malorum.
Audiat ipsa licet, & quod facit, oderit omnes
Sub Diomede viros: odium tamen illius omnes
Spernimus; & magno stat magna potentia nobis.
Talibus iratam Venerem Pleuronius Acmon
Instimulat verbis, veteremq; resuscitat iram.
Dicta placent paucis: numeri majoris amici
Acmona corripimus; cui respondere volenti
Vox pariter, vociſq; via est tenuata, comæque
In plumas abeunt, plumis quoque colla teguntur,
Pectoráque & tergum, majores brachia pennas
Accipiunt, cubitique leves sinuantur in alas.
Magna pedes digitos pars occupat, oraq; cornu
Indurata rigent, finemq; in acumine ponunt.
Hunc Lycus, hunc Idus, & cum Rhetenore Nycteus
Hunc miratur Abas: & dum mirantur, eandem
Accipiunt faciem, numeruſq; ex agmine major

Subvolat,

Subvolat, & remos plauſis circumvolat alis.
Si volucrum quæ ſit dubiarum forma requiris:
Vt non Cycnorum, ſic albis proxima cycnis,
Vix equidem has ſedes, & Iapygis arida Dauni
Arva gener teneo minima cum parte meorum.
Hactenus Oenides. Venulus Calydonia regna
Peucetioſq; ſinus, Meſſapiaq; arva relinquit:
In quibus antra videt, quæ multa nubila ſylvâ,
Et levibus guttis manantia ſemicaper Pan
Nunc tenet: at quodam tenuerunt tempore Nymphæ.
Apulus has illa paſtor regione fugatas
Terruit, & primò ſubita formidine movit:
Mox ubi mens rediit, & contempſêre ſequentem,
Ad numerum mitis pedibus duxêre choreas.
Improbat has paſtor, ſaltuq; imitatus agreſti
Addidit obſcœnis convitiia ruſtica dictis:
Nec priùs obticuit, quam guttura condidit arbor;
Arbor enim eſt, ſuccoq; licet cognoſcere mores.
Quippe notam linguæ baccis oleaſter amaris
Exhibet: aſperitas verborum ceſſit in illas.
Hinc ubi legati redîre, negata ferentes
Arma Ætola ſibi, Rutili ſine viribus illis
Bella infauſta gerunt: multumque ab utraque cruoris
Parte datur. Fert (ecce!) avidas in pinea Turnus
Tecta faces: ignéſq; timent, quibus unda pepercit.
Jamq; picem & ceras, alimentáq; cætera flammæ
Muliber urebat, perq; altum ad carbaſa malum
Ibat, & incurvæ fumabant tranſtra carinæ.
Cùm memor has pinus Idæo vertice cæſas
Sancta deûm genitrix, tinnitibus æthera pulſi
Æris & inflati complevit murmure buxi:
Perq; leves domitis invecta leonibus auras,
Irrita ſacrilega jactas incendia dextrâ,
Turne, ait: Eripiam, nec me patiente cremabit
Ignis edax nemorum partes & membra meorum.
Intonuit dicente dea, tonitrúmq; ſecuti
Cum ſaliente graves ceciderunt grandine nimbi:

Aëraque,

Aëraq; & tumidum ſubitis concurſibus æquor
Aſtræi turbant, & eunt in prælia fratres.
E quibus alma parens unius viribus uſa,
Stuppea prærupit Phrygiæ retinacula puppis,
Fertq; rates pronas, medioq; ſub æquore mergit;
Robore mollito, lignóq; in corpora verſo,
In capitum facies puppes mutantur aduncæ,
In digitos abeunt, & crura natantia, remi;
Quodq; ſinus fuerat, latus eſt; mediiſq; carinæ
Subdita navigiis, ſpinæ mutatur in uſum;
Lina comæ molles, antennæ bracha fiunt,
Cærulus, ut fuerat, color eſt, quaſq; ante timebant,
Illas virgineis exercent luſibus undas
Naiades æquoreæ, ſummiſq; in montibus ortæ,
Molle fretum celebrant; nec eas ſua tangit origo.
Non tamen oblitæ quàm multa pericula ſæpè
Pertulerint pelago, jactatis ſæpe carinis
Suppoſuêre manus, niſi ſiqua vehebat Achivos.
Cladis adhuc Phrygiæ memores, odêre Pelaſgos;
Neritiaq; ratis viderunt fragmina latis
Vultibus, & lætis vidêre rigeſcere puppim
Vultibus Alcinoi, ſaxumq; increſcere ligno.
Spes erat, in Nymphas animata claſſe marinas,
Poſſe metu monſtri Rutulum deſiſtere bello.
Perſtat; habetque deos pars utraq; quodque deorum eſt
Inſtar, habent animos; nec jam dotalia regna,
Nec ſceptrum ſoceri, nec te Lavinia virgo
Sed viciſſe petunt, deponendique pudore
Bella gerunt; tandemq; Venus victricia nati
Arma videt, Turnúſq; cadit; cadit Ardea, Turno
Soſpite, dicta potens: quam poſtquam barbarus ignis
Abſtulit, & tepida patuerunt tecta favilla;
Congerie è media tum primum cognita præpes
Subvolat, & cineres plauſis everberat alis;
Et ſonus, & macies, & pallor, & omnia captam
Quæ deceant urbem, nomen quoque manſit in illa
Urbis, & ipſa ſuis deplangitur Ardea pennis.

Jam-

Jamque deos omnes ipſámque Æneïa virtus
Junonem veteres finire coëgerat iras :
Cùm, benè fundatis opibus creſcentis Iüli,
Tempeſtivus erat cœlo Cythereius heros.
Ambierátque Venus ſuperos, colloq; parentis
Circumfuſa ſui ; Nunquam mihi, dixerat, ullo
Tempore dure pater, nunc ſis mitiſſimus opto :
Æneæq; meo, qui te de ſanguine noſtro
Fecit avum, quamvis parvum, des, optime, numen ;
Dummodó des aliquod : ſatis eſt inamabile regnum
Aſpexiſſe ſemel, Stygios ſemel îſſe per amnes.
Aſſenſêre dei ; nec conjux regia vultus
Immotos tenuit, placatóq; annuit ore.
Tum pater, Eſt is, ait, cœleſti numine dignus ;
Quæque petis, pro quôque peris, cape, nata, quod optas.
Fatus erat ; gaudet, grateſque agit illa parenti :
Perque leves auras junctis invecta columbis,
Littus adit Laurens, ubi tectus arundine ſerpit
In freta flumineis vicina Numicius undis.
Hunc jubet Æneæ quæcunque obnoxia morti
Abluere, & tacito deferre ſub æquora curſu.
Corniger exequitur Veneris mandata, ſuiſque
Quicquid in Æneа fuerat mortale repurgat,
Et reſperſit aquis : pars optima reſtitit illi.
Luſtratum genitrix divino corpus odore
Unxit : & ambroſia cum dulci nectare miſta,
Contigit os ; fecitq; deum quem turba Quirini,
Nuncupat indigitem, templóq; aríſq; recepit.
Inde ſub Aſcanii ditione binominis Alba,
Réſque Latina fuit ; ſucceſſit Sylvius illi.
Quo ſatus antiquo tenuit repetita Latinus
Nomina cum ſceptro ; clarus ſubit Alba Latino :
Epitus ex illo ; poſt hunc Capetuſque, Capyſque,
Sed Capys antè fuit ; regnum Tyberinus ab illis
Cepit, & in Thuſci demerſus fluminis undis
Nomina fecit aquæ : de quo Romuluſque, feroxque
Acrota ſunt geniti ; Romulus maturior annis

Fulmineo periit imitator fulminis ictu.
Fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti
Tradit Aventino: qui, quo regnârat eodem
Monte jacet positus, tribuitq; vocabula monti.
Jamq; Palatinæ summam Proca gentis habebat:
Rege sub hoc Pomona fuit, quâ nulla Latinas
Inter Hamadryadas coluit solertiùs hortos,
Nec fuit arborei studiosior altera fœtûs:
Unde tenet nomen: non sylvas illa, nec amnes;
Rus amat, & ramos felicia poma ferentes.
Nec jaculo gravis est, sed adunca dextera falce;
Qua modò luxuriem premit, & spatiantia passim
Brachia compescit, fisso modò cortice lignum
Inserit, & succos alieno præstat alumno.
Nec sentire sitim patitur, bibulæque recurvas
Radicis fibras labentibus irrigat undis.
Hic amor, hoc studium. Veneris quoque nulla cupido est.
Vim tamen agrestûum metuens pomaria claudit
Intus, & accessus prohibet refugitque viriles.
Quod non & Satyri saltatibus apta juventus
Fecêre, & pinu præcincti cornua Panes,
Silenusque suis semper juvenilior annis,
Quique deus fures vel falce, vel inguine terret,
Ut poterentur ea? Sed enim superabat amando
Hos quoque Vertumnus, neque erat felicior illis.
O quoties habitu duri messoris aristas
Corbe tulit, veríque fuit messoris imago!
Tempora sæpe gerens fœno religata recenti,
Desectum poterat gramen versare videri.
Sæpe manu stimulos rigida portabat, ut illum
Jurâsses fessos modò disjunxisse juvencos.
Falce data frondator erat, vitisque putator.
Induerat scalas, lecturum poma putares.
Miles erat gladio, piscator arundine sumptâ.
Denique per multas aditum sibi sæpe figuras
Repperit, ut caperet spectatæ gaudia formæ.
Ille etiam pictâ redimitus tempora mitrâ

Innitens

Innitens baculo, positis per tempora canis,
Assimulavit anum, cultosque intravit in hortos,
Pomáque mirata est; Tantóque potentior, inquit,
Omnibus es Nymphis, quas continet Albula ripis,
Salve virginei flos intemerate pudoris:
Paucáque laudatæ dedit oscula, qualia nunquam
Vera dedisset anus, glebáque incurva resedit
Suspiciens pandos Autumni pondere ramos.
Ulmus erat contrà speciosa nitentibus uvis,
Quam socia postquam pariter cum vite probavit,
At si staret, ait, cœlebs sine palmite truncus,
Nil præter frondes, quare peteretur, haberet:
Hæc quoque quæ juncta vitis requiescit in ulmo
Si non juncta foret, terræ acclinata jaceret.
Tu tamen exemplo non tangeris arboris hujus,
Concubitúsque fugis, nec te conjungere curas.
Atque utinam velles, Helene non pluribus esset
Sollicitata procis, nec quæ Lapitheïa movit
Prælia, nec conjux timidi ac audacis Ulyssei.
Nunc quoque, cùm fugias, averserísque petentes,
Mille viri cupiunt, & semideique, deique,
Et quæcunque tenent Albanos numina montes.
Sed tu, si sapies, si te bene jungere, anumque
Hanc audire voles, quæ te plus omnibus illis,
Plùs quàm credis amo, vulgares rejice tedas,
Vertumnúmque tori socium tibi delige; pro quo
Me quoque pignus habe: Néque enim sibi notior ille est,
Quàm mihi, nec toto passim vagus errat in orbe,
Hæc loca magna colit nec uti pars magna procorum,
Quàm modò vidit, amat: Tu primus & ultimus illi
Ardor eris, solique suos tibi devovet annos.
Adde, quòd est juvenis, quòd naturale decoris
Munus habet, formásque aptè fingetur in omnes,
Et, quod erit jussus (jubeas licèt omnia) fiet.
Quid quòd amatis idem? quòd, quæ tibi poma coluntur
Primus habet, lætáque tenet tua muncra dextra?
Sed neque jam fœtus desiderat arbore demptos,

Nec quas hortus alit cum ſuccis mitibus herbas,
Nec quidquam niſi te, miſerere ardentis, & ipſum,
Quod petit ore meo præſentem crede precari;
Vltoreſq, deos, & pectora dura peroſam
Idaliam, memorémq; time Rhamnuſidis iram:
Quóque magis caveas, (etenim mihi multa vetuſtas
Scire dedit) referam totâ notiſſima Cypro
Facta, quibus flecti facile, & miteſcere poſſis.
Viderat à veteris generoſum ſanguine Teucri
Iphis Anaxareten humili de ſtirpe creatus:
Viderat, & teris perceperat oſſibus ignes;
Luctatuſque diu poſtquam ratione furorem
Vincere non potuit, ſupplex ad limina venit.
Et modò nutrici miſerum confeſſus amorem,
Ne ſibi dura foret per ſpes orauit alumnæ;
Et modo de multis aliqui blanditus amicis,
Sollicitâ petiit propenſum voce favorem.
Sæpe ferenda dedit blandis ſua verba tabellis,
Interdum madidas lachrymarum rore coronas
Poſtibus intendit, poſuitque in limine duro
Molle latus, triſtiſque feræ convitia fecit.
Sævior illa freto ſurgente, cadentibus hœdis
Durior, & ferro quod Noricus excoquit ignis,
Et ſaxo, quod adhuc vivum radice tenetur,
Spernit, & irridet, factiſque immitibus addit
Verba ſuperba ferox & ſpe quoq; fraudat amantem.
Non tulit impatiens longi tormenta doloris
Iphis, & ante fores hæc verba noviſſima dixit;
Vincis Anaxarete, neq; erunt tibi tædia tandem
Vlla ferenda meî; lætos molire triumphos,
Et Peana voca, nitidiq; incingere lauro.
Vincis, ait, moriorq; libens; agè, ferrea gaude.
Certe aliquid laudare meî cogeris, eritq;
Quo tibi ſim gratus, meritumq; fatebere noſtrum.
Non tamen ante mihi curam exceſſiſſe memento,
Quàm vitam; geminâq; ſimul mihi luce carendum eſt,
Nec tibi fama mei ventura eſt nuncia lethi.

Ipſe

Ipſe ego, ne dubites, adero, præſenſque videbor,
Corpore ut exanimi crudelia lumina paſcas.
Si tamen, ô ſuperi, mortalia facta videtis,
Eſte meî memores, nihil ultrà lingua precari
Suſtinet, & longo facite ut narremur in ævo:
Et, quæ dempſiſtis vitæ, date tempora famæ.
Dixit: & ad poſtes ornatos ſæpe coronis,
Humentes oculos, & pallida brachia tollens,
Cum foribus laquei religaret vincula ſummis,
Hæc tibi ſerta placent, crudelis & impia, dixit:
Inſeruit q; caput, ſed tum quoque verſus ad illam eſt:
Atque onus infelix eliſa fauce pependit.
Illa pedum motu, trepidantem, & multa gementem
Viſa dediſſe ſonum eſt, adapertaque janua factum
Prodidit: exclamant famuli, fruſtráque levatum,
(Num pater occiderat) referunt ad limina matris.
Accipit illa ſinu, complexáque frigida nati
Membra ſui, poſtquam miſerarum verba parentum
Edidit, & matrum miſerarum facta peregit:
Funera ducebat mediam lachrymoſa per urbem,
Luridaque arſuro portabat membra pheretro.
Fortè viæ vicina domus, quà flebilis ibat
Pompa, fuit, duraque ſonus plangoris ad aures
Venit Anaxaretes, quam jam deus ultor agebat,
Mota tamen, videamus, ait, miſerabile funus:
Et patulis iniit tectum ſublime feneſtris.
Vixque benè impoſitum lecto proſpexerat Iphin:
Diriguêre oculi, calidúſque à corpore ſanguis
Inducto pallore fugit: conatáq; retro
Ferre pedes, hæſit; conata avertere vultus,
Hoc quoque non potuit; paulatimque occupat artus
Quod fuit in duro jampridem corpore ſaxum.
Néve ea ficta putes, dominæ ſub imagine ſignum
Servat adhuc Salamis: Veneris quoq; nomine templum
Proſpicientis habet: quorum memor, ô mea, lentos
Pone (precor) faſtus; & amanti jungere Nymphæ.
Sic tibi nec vernum naſcentia frigus adurat

Poma, nec excutiant rapidi florentia venti.
Hæc ubi nequicquam formas deus aptus in omnes
Vidit, in juvenem rediit; & anilia demit
Instrumenta sibi, talisque apparuit illi,
Qualis ubi oppositas nitidissima solis imago
Evicit nubes, nullâque obstante reluxit;
Vimque parat; sed vi non est opus, inque figura
Capta dei nympha est, & mutua vulnera sensit.
Proximus Ausonios injusti miles Amuli
Rexit opes, Numitorque senex amissa nepotum
Munere regna capit, festisque Parilibus urbis
Mœnia conduntur; Tatius, patresque Sabini
Bella gerunt, arcisque via Tarpeia recluſa
Dignam animam pœna congestis exuit armis:
Inde sati Curibus, tacitorum more luporum,
Ore premunt voces, & corpora victa sopore
Invadunt, portasque petunt, quas obice firmo
Clauserat Iliades; unam tamen ipsa recluſit,
Nec strepitum verſo Saturnia cardine fecit.
Sola Venus portæ cecidisse repagula sensit,
Et clausura fuit, nisi quod rescindere nunquam
Diis licet acta deûm. Jano loca juncta tenebant
Naiades Ausoniæ gelido rorantia fonte;
Has rogat auxilium; nec Nymphæ justa petentem
Sustinuêre Deam, venasque & flumina fontis
Elicuêre sui; nondum tamen invia Jani
Ora patentis erant nec iter præcluserat unda;
Lurida supponunt fœcundo sulphura fonti,
Incenduntque cavas fumante bitumine venas,
Viribus his aliisque vapor penetravit ad ima
Fontis; & Alpino modo quæ certare rigori
Audebatis aquæ, non creditis ignibus ipsis.
Flammifera gemini fumant aspergine postes;
Portaque nequicquam rigidis promissa Sabinis,
Fonte fuit præstructa novo, dum Martius arma
Iniret miles, quem postquam Romulus ultrò
Obtulit, & strata est tellus Romana Sabinis

Cæ-

Corporibus, strata est q; suis, generiq; cruorem
Sanguine cum soceri permiscuit impius ensis:
Pace tamen sisti bellum, nec in ultima ferro
Decertare placet, Tatiumq; accedere regno.
Occiderat Tatius, populisq; æquata duobus,
Romule, jura dabas, posita cum casside Mavors
Talibus affatur divûmq; hominumq; parentem:
Tempus adest genitor (quoniam fundamine magno
Res Romana valet, & præside pendet ab uno)
Præmia jam promissa mihi, dignoq; nepoti
Solvere, & ablatum terris imponere cœlo.
Tu mihi, concilio quondam præsente deorum,
(Nam memoro, memoriq; animo pia verba notavi)
Unus erit, quem tu tolles ad sidera cœli,
Dixisti: rata sit verborum summa tuorum.
Annuit omnipotens, & nubibus aëra cæcis
Occuluit, tonitrúq; & fulgure terruit orbem.
Quæ sibi promissæ sensit data signa rapinæ,
Innixusq; hastæ pressos temone cruento
Impavidus conscendit equos Gradivus, & ictu
Verberis increpuit, pronúmq; per aëra lapsus
Constitit in summo nemorosi colle Palati;
Reddentémq; suo non regia jura Quiriti
Abstulit Iliaden, corpus mortale per auras
Dilapsum tenues; ut latâ plumbea fundâ
Missa solet medio glans in abescere cœlo.
Pulchra subit facies; & pulvinaribus altis
Dignior est, qualis trabeati forma Quirini;
Flebat ut amissum conjux, cùm regia Juno
Irin ad Hersiliam descendere limite curvo
Imperat, & vacuæ sua sic mandata referre.
O & de Latio, ô & de gente Sabina
Præcipuum matrona decus, dignissima tanti
Antè fuisse viri conjux, nunc esse Quirini;
Siste tuos fletus: & si tibi cura videndi
Conjugis est, duce me, lucum pete colle Quirino
Qui viret, & templum Romani regis obumbrat.

Paret: & in terram pictos delapsa per arcus,
Herſiliam juſſis compellat vocibus Iris.
Illa verecundo vix tollens lumina vultu,
O dea, (namq; mihi, nec quæ ſis dicere promptum eſt,
Et liquet eſſe deam,) duc, ô duc, inquit, & offer
Conjugis ora mihi: quem ſi modo poſſe videre
Fata ſemel dederint, cœlum accepiſſe videbor.
Nec mora: Romuleos cum virgine Thaumantea
Ingreditur colles: ibi ſydus ab æthere lapſum
Decidit in terras; à cujus lumine flagrans
Herſiliæ crinis cum ſydere ceſſit in auras.
Hanc manibus notis Romanæ conditor urbis
Excipit, & priſcum pariter cum corpore nomen
Mutat, Orámq; vocat: quæ nunc dea juncta Quirino eſt.

Pub. Ovidii

Naſonis Metamorphoſeωn

LIBER XV.

QUæritur interea quis tantæ pondera molis
Suſtineat, tantôq; queat ſuccedere regi.
Deſtinat imperio clarum prænuntia veri
Fama Numam: Non ille ſatis cognôſſe Sabinæ
Gentis habet ritus; animo majora capaci
Concipit; &, quæ ſit rerum natura requirit.
Hujus amor curæ, patria Curibúſq; relictis,
Fecit, ut Herculeï penetraret ad hoſpitis urbem.
Graia quis Italicis autor poſuiſſet in oris,
Mœnia quærenti, ſic è ſenioribus unus,

Retulit

Rettulit indigenis, veteris non inſcius ævi.
Dives ab Oceano bobus, Jove natus Iberis
Littora felici tenuiſſe Lacinia curſu
Fertur, & armento teneras errante per herbas,
Ipſe domum magni, nec inhoſpita tecta Crotonis
Intrâſſe: & requie longum relevâſſe laborem,
Atque ita diſcedens, ævo, dixiſſe, nepotum
Hîc locus urbis erit, promiſſaque vera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
Mycilus, illius diis acceptiſſimus ævi,
Hunc ſuper incumbens preſſum gravitate ſoporis
Claviger alloquitur: lapidoſas Æſaris undas
I pete diverſi, patrias agè deſere ſedes.
Et niſi paruerit, multa ac metuenda minatur.
Poſtea diſcedunt pariter ſomnuſque, deuſque,
Surgit Alemonides: tacitáq; recentia mente
Viſa refert; pugnátq; diu ſententia ſecum.
Numen abire jubet, prohibent diſcedere leges:
Pœnáq; mors poſita eſt patriam mutare volenti.
Candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
Et caput extulerat denſiſſima ſydereum nox:
Viſus adeſſe idem deus eſt, eadémque monere,
Et, niſi paruerit, plura & graviora minari.
Pertimuit, patriúmque ſimul transferre parabat
In ſedes penetrale novas: fit murmur in urbe,
Spretarúmq; agitur legum reus: utq; peracta eſt
Cauſa prior, crimenq; patet ſine teſte probatum,
Squallidus ad ſuperos tendens reus ora, manúſque,
O cujus cœlum bis ſex fecêre labores,
Fer precor, inquit, opem: nam tu mihi criminis auctor.
Mos erat antiquus, niveis, atriſq; lapillis,
His damnare reos, illis abſolvere culpa:
Tunc quoque ſic lata eſt ſententia triſtis, & omnis
Calculus immitem demittitur ater in urnam,
Quæ ſimul effudit numerandos verſa lapillos,
Omnibus è nigro color eſt mutatus in album:
Candidáque Herculeo ſententia numine facta

Solvit

Solvit Alemoniden, grates aget ille parenti
Amphitryoniadæ; ventisque faventibus æquor
Navigat Ionium, Lacedæmoniumque Tarentum
Præterit, & Sybarim, Salentinúmq; Neætum,
Thurinosq; sinus, Temesinque, & Iapigis arva.
Vixque pererratis, quæ spectant littora, terris,
Invenit Æsarei fatalia fluminis ora.
Nec procul hinc tumulum, sub quo sacrata Crotonis
Ossa tegebat humus, jussâq; ibi mœnia terrâ
Condidit; & nomen tumulati traxit in urbem.
Talia constabat certâ primordia famâ
Esse loci, positæque Italis in finibus urbis.
Vir fuit hic ortu Samius, sed fugerat unà
Et Samon, & dominos; odioq; tyrannidis exul
Sponte erat; ísque licet cœli regione remotus,
Mente deos adiit, & quæ natura negabat
Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.
Cúmque animo & vigili perspexerat omnia cura,
In medium discenda dabat, cœtúmq; silentûm,
Dictáq; mirantûm, magni primordia mundi,
Et rerum causas, & quid natura, docebat;
Quid deus, unde nives, quæ fulminis esset origo;
Jupiter, an venti, discussa nube, tonarent;
Quid quateret terras, quâ sidere lege mearent,
Et quodcunque latet, primúsq; animalia mensis
Arguit imponi; primus quóque talibus ora
Docta quidem solvit, sed non & credita verbis:
Parcite mortales dapibus temerare nefandis
Corpora; sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidáq; in vitibus uvæ;
Sunt herbæ dulces, sunt quæ mitescere flamma
Mollírique queant; nec vobis lacteus humor
Eripitur, nec mella thymi redolentia flore.
Prodiga divitias, alimentáq; mitia tellus
Suggerit, atq; epulas sine cæde & sanguine præbet.
Carne feræ sedant jejunia; nec tamen omnes,
Quippe equus, & pecudes armentáq; gramine vivunt:

At, quibus ingenium eſt immanſuetúmque ferumque
Armeniæ tygres, iracundique leones,
Cúmque lupis urſi, dapibus cum ſanguine gaudent.
Heu! quantum ſcelus eſt in viſcera viſcera condi,
Congeſtoque avidum pingueſcere corpore corpus,
Alteriuſque animantem animantis vivere letho?
Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
Terra creat, nil te niſi triſtia mandere ſævo
Vulnera dente juvat, rituſque referre Cyclopum?
Nec niſi perdideris alium, placare voracis
Et malè morati poteris jejunia ventris?
At vetus illa ætas, cui fecimus Aurea nomen,
Fœtibus arboreis & quas humus educat herbis
Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.
Tunc & aves tutæ movêre per aëra pennas,
Et lepus impavidus mediis erravit in arvis,
Nec ſua credulitas piſcem ſuſpenderat hamo.
Cuncta ſine inſidiis, nullámque timentia fraudem,
Plenáque pacis erant; poſtquam non utilis auctor
Victibus invidit, (quiſquis fuit ille deorum)
Corporeáſque dapes avidam demerſit in alvum,
Fecit iter ſceleri; primoque è cæde ferarum,
Incaluiſſe poteſt maculatum ſanguine ferrum,
(Idque ſatis fuerat) noſtrumque petentia lethum
Corpora miſſa neci ſalva pietate fatemur.
Sed quàm danda neci, tam non epulanda fuerunt.
Longiùs inde nefas abiit, & prima putatur
Hoſtia ſus meruiſſe mori, quia ſemina pando
Eruerit roſtro, ſpémque interceperit anni.
Vite caper morſa Bacchi mactatus ad aras
Ducitur ultoris; nocuit ſua culpa duobus.
Quid meruiſtis oves, placidum pecus inque tuendos
Natum homines, pleno quæ fertis in ubere nectar,
Mollia quæ nobis veſtras velamina lanas
Præbetis, vitáque magis, quàm morte, juvatis?
Quid meruêre boves, animal ſine fraude dolóque,
Innocuum, ſimplex, natum tolerare labores?

Immemor

Immemor eſt demum, nec frugum munere dignus,
Qui potuit, curvi dempto modò pondere aratri,
Ruricolam mactare ſuum: qui trita labore,
Illa quibus toties durum renovaverat arvum,
Tot dederat meſſes, percuſſit colla ſecuri.
Nec ſatis eſt, quod tale nefas committitur, ipſos
Inſcripſêre deos ſceleri, numénque ſupernum
Cæde laboriferi credunt gaudere juvenci.
Victima labe carens, & præſtantiſſima forma,
(Nam placuiſſe nocet) vittis præſignis, & auro,
Siſtitur ante aras, auditq; ignara precantem,
Imponíque ſuæ videt inter cornua fronti
Quas coluit fruges, percuſſáque ſanguine cultros
Inficit in liquida prævíſos forſitan unda.
Protinus ereptas viventi pectore fibras
Inſpiciunt, mentéſque deûm ſcrutantur in illis,
Unde fames homini vetitorum tanta ciborum eſt?
Audetis veſci, genus ô mortale? quod, oro,
Ne facite, & monitis animos advertite noſtris:
Cúmque boûm dabitis cæſorum membra palato,
Mandere vos veſtros ſcite & ſentite colonos.

Et quoniam deus ora movet, ſequar ora moventem
Rite deum; Delphoſque meos ipſumque recludam
Æthera, & auguſtæ reſerabo oracula mentis
Magna, nec ingeniis inveſtigata priorum,
Quæque diu latuêre, canam: juvat ire per alta
Aſtra, juvat, terris & inerti ſede relicta,
Nube vehi, validíq; humeris inſiſtere Atlantis:
Palantéſque homines paſſim ac rationis egentes
Deſpectare procul, trepidoſque, obitumque timentes,
Sic exhortari, ſeriémque evolvere fatî.

O genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid Styga, quid tenebras, & nomina vana timetis!
Materiem vatum, falſique pericula mundi?
Corpora ſive rogus flammâ, ſeu tabe vetuſtas
Abſtulerit, mala poſſe pati non ulla putetis.
Morte carent animæ: ſemperque priore relicta

Sedē

Sede, novis domibus vivunt, habitantque receptæ,
Ipſe ego (nam memini) Trojani tempore belli
Panthoïdes Euphobus eram; cui pectore quondam
Hæſit in adverſo gravis haſta minoris Atridæ.
Cognovi clypeum, lævæ geſtamina noſtræ,
Nuper Abantei, templo Junonis, in Argis:
Omnia mutantur, nihil interit: errat & illinc
Huc venit, hinc illuc, & quoſlibet occupat artus
Spiritus, éque feris humana in corpora tranſit,
Inque feras noſter; nec tempore deperit ullo:
Utque novis facilis ſignatur cera figuris,
Nec manet ut fuerat, nec formas ſervat eaſdem,
Sed tamen ipſa eadem eſt; animam ſic ſemper eandem
Eſſe, ſed in varias doceo migrare figuras.
Ergo ne pietas ſit victa cupidine ventris,
Parcite (vaticinor) cognatas cæde nefanda
Exturbare animas, nec ſanguine ſanguis alatur.
Et quoniam magno feror æquore, plenáque ventis
Vela dedi: Nihil eſt toto quod perſtet in orbe,
Cuncta fluunt; omníſque vagans formatur imago;
Ipſa quoque aſſiduo labuntur tempora motu,
Non ſecus ac flumen; neque enim conſiſtere flumen,
Nec levis hora, poteſt; ſed ut unda impellitur undâ
Urgeturque eadem veniens, urgétque priorem:
Tempora ſic fugiunt pariter, pariterque ſequuntur,
Et nova ſunt ſemper; nam quod fuit ante relictum eſt,
Fítque quod haud fuerat, momentáq; cuncta novantur.
Cernis & immenſas in lucem tendere noctes;
Et jubar hoc nitidum nigræ ſuccedere nocti.
Nec color eſt idem cœlo, quum laſſa quiete
Cuncta jacent media, quúmq; albo Lucifer exit
Clarus equo; rurſúſque alius, quum prævia luci
Tradendum Phœbo Pallantias inficit orbem,
Ipſe dei clypeus, terrâ quum tollitur imâ,
Mane rubet, terrâque rubet quum conditur imâ,
Candidus in ſummo eſt; melior natura quod illic
Ætheris eſt, terræq; procul contagia fugit.

Nec

Nec par, aut eadem nocturnæ forma Dianæ
Esse potest usquam: sempérque hodierna sequente,
Si crescit, minor est; major si contrahit orbem.
Quid? Non in species secedere quatuor annum
Aspicis, ætatis peragentem imitamina nostræ?
Nam tener, & lactens, pueríq; simillimus ævo
Vere novo est: tunc herba nitens, & roboris expers
Turget, & insolida est, & spe delectat agrestes.
Omnia tum florent, florúmq; coloribus almus
Ludit ager: neque adhuc virtus in frondibus ulla est.
Transit in Æstatem post ver robustior annus,
Fítque valens juvenis: neq; enim robustior ætas
Ulla, nec uberior, nec quæ magis ardeat, ulla est.
Excipit Autumnus, posito fervore juventæ,
Maturus, mitisq; inter juvenemque senémq;
Temperie medius, sparsus quoque tempora canis.
Inde senilis Hyems tremulo venit horrida passu,
Aut spoliata suos, aut, quos habet, alba capillos.
Nostra quoque ipsorum semper requieque sine ulla,
Corpora vertuntur: Nec quod fuimúsve, sumúsve
Cras erimus. Fuit illa dies, qua semina tantum
Spésq; hominum primæ, matrísque habitavimus alvo:
Artifices natura manus admovit, & angi
Corpora visceribus distentæ condita matris
Noluit, éque domo vacuas emisit in auras.
Editus in lucem jacuit sine viribus infans:
Mox quadrupes, rituque tulit sua membra ferarum,
Paulatimq; tremens, & nondum poplite firmo
Constitit, adjutisque aliquo conamine nervis;
Indè valens, veloxq; fuit, spatiúmque juventæ
Transit, &, emeritis medii quoque temporis annis,
Labitur occiduæ per iter declíve senectæ.
Subruit hæc ævi demoliturque prioris
Robora: Flétque Milo senior, cum spectat inanes
Illos, qui fuerant solidarum morte ferarum
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos.
Flet quoque, ut in speculo rugas conspexit aniles

Tyndaris,

Tyndaris, & ſecum, cur ſit bis rapta, requirit.
Tempus edax rerum, tuq; invidioſa vetuſtas
Omnia deſtruitis, vitiatáq; dentibus ævi
Paulatim lenta conſumitis omnia morte.
Hæc quoque non perſtant, quæ nos elementa vocamus:
Quáſq; vices peragant, animos adhibete, docebo.
Quatuor æternus genitalia corpora mundus
Continet: ex illis duo ſunt onerosa, ſuoque
Pondere in inferius, Tellus atque Unda, feruntur;
Et totidem gravitate carent, nulloque premente
Alta petunt, Aër, atque aëre purior Ignis.
Quæ quanquam ſpatio diſtent, tamen omnia fiunt
Ex ipſis, & in ipſa cadunt: reſolutaque tellus
In liquidas rareſcit aquas; tenuatus in auras
Aëraque humor abit; dempto quoque pondere rurſus
In ſuperos aër tenuiſſimus emicat ignes.
Inde retro redeunt, idemque retexitur ordo:
Ignis enim denſum ſpiſſatus in aëra tranſit;
Hinc in aquas; tellus glomeratâ cogitur undâ.
Nec ſpecies ſua cuique manet: rerumque novatrix
Ex aliis alias reparat natura figuras.
Nec perit in tanto quicquam (mihi credite) mundo,
Sed variat, faciemque novat: Naſciq; vocatur,
Incipere eſſe aliud, quam quod fuit antè; Moriq;
Deſinere illud idem. Cùm ſint huc forſitan illa,
Hæc tranſlata illuc: ſummâ tamen omnia conſtant.
Nil equidem durare diu ſub imagine eadem
Crediderim: ſic ad ferrum veniſtis ab auro
Secula; ſic toties verſa eſt fortuna locorum.
Vidi ego, quod fuerat quondam ſolidiſſima tellus,
Eſſe fretum; vidi factas ex æquore terras:
Et procul à pelago conchæ jacuêre marinæ;
Et vetus inventa eſt in montibus anchora ſummis;
Quódque fuit campus vallem decurſus aquarum
Fecit, & eluvie mons eſt deductus in æquor;
Eque paludoſa ſiccis humor aret arenis;
Quæque ſitim tulerant, ſtagnata palndibus hument,

Hic

Hîc fontes natura novos emiſit & illic
Clauſit; & antiquis tam multa tremoribus orbis
Flumina proſiliunt; aut exſiccata reſidunt.
Sic ubi terreno Lycus eſt epotus hiatu
Exiſtit procul hinc, alioque renaſcitur orbe;
Sic modò combibitur, tecto modò gurgite lapſus
Redditur Argolicis ingens Eraſinus in agris.
Et Myſum, capitiſque ſui, ripæque prioris
Pœnituiſſe ferunt, alia nunc ire Caicum.
Nec non Sicanias volvens Amaſenus arenas
Nunc fluit; interdum ſuppreſſis fontibus aret,
Antè bibebatur, nunc quas contingere nolis
Fundit Anigrus aquas; poſtquam (niſi vatibus omnis
Eripienda fides) illic lavêre Bimembres
Vulnera, clavigeri quæ fecerat Herculis arcus.
Quid? Non & Scythicis Hypanis de montibus ortus
Qui fuerat dulcis, ſalibus vitiatur amaris?
Fluctibus ambitæ fuerant Antiſſa, Pharoſque,
Et Phœniſſa Tyrus, quarum nunc inſula nulla eſt:
Leucada continuam veteres habuêre coloni;
Nunc freta circumeunt, Zancle quoque juncta fuiſſe
Dicitur Italiæ, donec confinia pontus
Abſtulit & media tellurem reppulit unda.
Si quæras Helicen, & Burin, Achaidas urbes,
Invenies ſub aquis & adhuc oſtendere nautæ
Inclinata ſolent cum mœnibus oppida merſis.
Eſt prope Pyttheam tumulus Trœzena, ſine ullis
Arduus arboribus, quondam planiſſima campi
Area, nunc tumulus; nam (res horrenda relatu!)
Vis fera ventorum, cæcis incluſa cavernis,
Exſpirare aliquà cupiens, luctataque fruſtra
Liberiore frui cœlo, cùm carcere rima
Nulla foret toto, nec pervia flatibus eſſet,
Extentam tumefecit humum, ceu ſpiritus oris
Tendere veſicam ſolet, aut direpta bicornis
Terga capri: tumor ille loco permanſit, & alti
Collis habet ſpeciem, longóque induruit ævo.

Plu-

Plurima cum ſubeant audita aut cognita nobis,
Pauca ſuper referam. Quid? Non & lympha figuras
Dátque, capitq; novas? Medio tua, Corniger Ammon,
Unde dies gelida eſt, ortúque obitúque caleſcit?
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum Luna receſſit in orbes.
Flumen habent Cicones quod potum ſaxea reddit
Viſcera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathys, & hinc Sybaris veſtris conterminus oris,
Electro ſimiles faciunt auróque capillos.
Quodq; magis mirum eſt, Sunt qui non corpora tantùm
Verùm animos etiam valeant mutare, liquores.
Cui non audita eſt obſcœnæ Salmacis unda?
Æthiopéſq; lacus? quos ſi quis faucibus hauſit,
Aut furit, aut patitur mirum gravitate ſoporem.
Clitorio quicunque ſitim de fonte levârit
Vina fugit, gaudétque meris abſtemius undis:
Seu vis eſt in aqua calido contraria vino,
Sive, quod indigenæ memorant, Amithaone nátus
Prœtidas attonitas poſtquam per carmen & herbas
Eripuit furiis purgamina mentis in illas
Miſit aquas, odiúmque meri permanſit in undis.
Hinc fluit effectu diſpar Linceſtius amnis:
Quem quicunque parùm moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quàm ſi mera vina bibiſſet.
Eſt lacus Arcadiæ, Phenium dixêre priores,
Ambiguis ſuſpectus aquis; quas nocte timeto:
Nocte nocent potæ; ſine noxa luce bibuntur.
Sic alios aliáſque lacus & flumina, vires
Concipiunt. Tempáſq; fuit cùm navit in undis,
Nunc ſedet Ortygie. Timuit concurſibus Argo
Undarum ſparſas Symplegadas eliſarum:
Quæ nunc immotæ perſtant, ventíſque reſiſtunt.
Nec quæ ſulphureis ardet fornacibus Ætna
Ignea ſemper erit; neque enim fuit ignea ſemper.
Nam, ſive eſt animal Tellus, & vivit, habétque
Spiramenta locis flammam exhalantia multis;

Spirandi mutare vias, quotiéſq; movetur,
Has finire poteſt, illas aperire cavernas;
Sive leves imis venti cohibentur in antris,
Saxáq; cum ſaxis, & habentem ſemina flammæ
Materiam jactant, ea concipit ictibus ignem,
Antra relinquentur ſedatis frigida ventis;
Sive bitumineæ rapiunt incendia vires,
Luteáve exiguis ardeſcunt ſulphura fumis:
Nempe ut terra cibos, alimentáq; pinguia flammæ
Non dabit, abſumptis per longum viribus ævum,
Naturæq; ſuum nutrimen deerit edaci;
Non feret illa famem, deſertáq; deſeret ignes.
Eſſe viros fama eſt in Hyperborea Pallene,
Queis ſoleant levibus velari corpora plumis,
Cum Tritoniacam novies ſubiêre paludem.
Haud equidem credo; ſparſæ quoq; membra veneno
Exercere artes Scythides memorantur eaſdem.
Siqua fides rebus tamen eſt addenda probatis,
Nonne vides quæcunq; mora fluidóque calore
Corpora tabuerint, in parva animalia verti?
I quoque dilectos mactatos obrue tauros;
(Cognita res uſu) de putri viſcere paſſim
Florilegæ naſcuntur apes, quæ more parentum
Rura colunt, operiq; favent, in ſpemq; laborant;
Preſſus humo bellator equus crabronis origo eſt.
Concava littoreo ſi demas brachia cancro,
Cætera ſupponas terræ, de parte ſepulta
Scorpius exibit, caudáque minabitur unca.
Quæque ſolent canis frondes intexere filis
Agreſtes tineæ (res obſervata colonis)
Ferali mutant cum papilione figuram.
Semina limus habet viridis generantia ranas,
Et generat truncas pedibus; mox apta natando
Crura dat; utque eadem ſint longis ſaltibus apta,
Poſterior ſuperat partes menſura priores.
Nec catulus, partu quem reddidit Urſa recenti,
Sed malè-viva caro eſt; lambendo mater in artus

Fingit,

Fingit & in formam, quantam capit ipſa, reducit.
Nonne vides, quos cera tegit ſexangula fœtus,
Melliferarum apium ſine membris corpora naſci?
Et ſeroſque pedes, ſeraſque aſſumere pennas?
Junonis volucrem, quæ cauda ſidera portat,
Armigerumq; Jovis, Cytherēidáſq; columbas,
Et genus omne avium mediis è partibus ovi
Ni ſciret fieri, quis naſci poſſe putaret?
Sunt qui, cùm clauſo putrefacta eſt ſpina ſepulchrō
Mutari credunt humanas angue medullas:
Hæc tamen ex aliis generis primordia ducunt;
Una eſt, qua reparet, ſeq; ipſa reſeminet ales:
Aſſyrii Phœnica vocant: nec fruge, nec herbis,
Sed thuris lacrymis, & ſucco vivit amomi.
Hæc ubi quinque ſuæ complevit ſecula vitæ,
Ilicis in ramis, tremuleq; cacumine palmæ,
Unguibus, & duro nidum ſibi conſtruit ore:
Quo ſimul ac caſias, ac nardi lenis ariſtas,
Quaſſaq; cum fulva ſubſtravit cinnama myrrha;
Se ſuper imponit, finitque in odoribus ævum.
Inde ferunt, totidem qui vivere debeat annos,
Corpore de patrio parvum Phœnica renaſci.
Cum dedit huic ætas vires, onerique ferendo eſt,
Ponderibus nidi ramos levat arboris altæ:
Fertq; pius cannaſq; ſuas, patriumq; ſepulchrum,
Perq; leves auras Hyperionis urbe potitus,
Ante fores ſacras Hyperionis æde reponit.
Si tamen eſt aliquid miræ novitatis in iſtis,
Alternare vices, & quæ modò fœmina tergo
Paſſa marem eſt, nunc eſſe marem miremur Hyenam.
Id quoq; quod ventis animal nutritur & aura,
Protinus aſſimilat tetigit quoſcunq; colores.
Victa racemifero Lyncas dedit India Baccho;
E quibus, ut memorant, quicquid veſica remiſit,
Vertitur in lapides, & congelat aëre tacto.
Sic & Coralium, quo primum contigit auras
Tempore, dureſcit; mollis fuit herba ſub undis.

Deſinet antè dies, & in alto Phœbus anhelos
Æquore tinget equos, quàm conſequar omnia dictis
In ſpecies tranſlata novas. Sic omnia verti
Cernimus atque alias aſſumere robora gentes,
Concidere has: ſic magna fuit cenſúque, viríſq;
Pérque decem potuit tantum dare ſanguinis annos;
Nunc humilis veteres tantummodo Troja ruinas,
Et pro divitiis tumulos oſtendit avorum.
Clara fuit Sparte, magnæ viguêre Mycenæ;
Necnon & Cecropis, necnon Amphionis arces:
Vile ſolum Sparte eſt; altæ cecidêre Mycenæ;
Oedipodioniæ quid ſunt, niſi nomina, Thebæ?
Quid Pandioniæ reſtant, niſi nomen, Athenæ?
Nunc quoq; Dardaniam fama eſt conſurgere Romam,
Appenninigenis quæ proxima Tybridis undis
Mole ſub ingenti rerum fundamina ponit.
Hæc igitur formam creſcendo mutat; & olim
Immenſi caput orbis erit: ſic dicere vates
Faticináſque ferunt ſortes; quantúmque recordor,
Dixerat Æneæ, cùm res Trojana labaret,
Priamides Helenus ſi-nti, dubióque ſalutis:
Nate Deâ, ſi nota ſatis præſagia noſtræ
Mentis habes, Non tota cadet te ſoſpite Troja.
Flamma tibi ferrúmq; dabunt iter: ibis, & unà
Pergama rapta feres; donec Trojæque, tibíque
Externum patrio contingat amicius arvum.
Urbem etiam cerno Phrygios debere nepotes
Quanta nec eſt, nec erit nec viſa prioribus annis.
Hanc alii proceres per ſecula longa potentem,
Sed dominam rerum de ſanguine natus Iüli
Efficiet: quo, cùm tellus erit uſa, fruentur
Æthereæ ſedes, cœlumque erit exitus illi.
Hæc Helenum cecinisſe Penatigero Æneæ
Mente memor refero; cognataque mœnia lætor
Creſcere, & utiliter Phrygibus viciſſe Pelaſgos.
Nè tamen oblitis ad metam tendere longè
Expatiemur equis: Cœlum, & quodcunque ſub illo eſt,

Immuta

Immutat formas ; telluſq; & quicquid in illa eſt.
Nos quoque pars mundi (quoniam non corpora ſolùm,
Verum etiam volucres animæ ſumus. inque ferinas
Poſſumus ire domos. pecudumque in pectora condi)
Corpora quæ poſſunt animas habuiſſe parentum
Aut fratrum aut aliquo junctorum fœdere nobis,
Aut hominum certè, tuta eſſe, & honeſta ſinamus :
Neve Thyeſteis cumulemus viſcera menſis.
Quàm malè conſueſcit, quàm ſe parat ille cruori
Impius humano, vituli qui guttura cultro
Rumpit, & immotas præbet mugitibus aures !
Aut qui vagitus ſimiles puerilibus hœdum
Edentem jugulare poteſt, aut alite veſci
Cui dedit ipſe cibos ! Quantum eſt quod deſit in iſtis
Ad plenum facinus ? Qui ſtranſitus inde paratur ?
Bos aret, aut mortem ſenioribus imputet annis.
Horriferum contra Boream ovis arma miniſtret,
Ubera dent ſaturæ manibus preſſanda capellæ
Retia cum pedicis, laqueoſque, arteſq; doloſas
Tollite, nec volucres viſcata fallite virgâ.
Nec formidantes cervos includite pennis.
Nec celate cibis uncos fallacibus hamos
Perdite, ſi qua nocent, verùm hæc quoq; perdite tantùm:
Ora vacent epulis, alimentaq; congrua carpant.
Talibus atque aliis inſtructo pectore dictis,
In patriam remeâſſe ferunt, ultróq; petitum
Accepiſſe Numam populi Latialis habenas :
Conjuge qui felix Nympha, ducibuſq; Camœnis,
Sacrificos docuit ritus gentémque feroci
Aſſuetam bello pacis traduxit ad artes.
Qui poſtquam ſenior regnumq; ævumq; peregit,
Extinctum Latiæque nurus, populuſq; patreſq;
Deflevêre Numam : nam conjux, urbe relicta,
Vallis Aricinæ denſis latet abdita ſylvis,
Sacraq; Oreſteæ gemitu queſtuq; Dianæ
Impedit. Ah quoties Nymphæ nemoriſque, lacuſq;
Ne faceret monitêre ; & conſolantia verba

Dixerunt! quoties flenti Theseïus heros,
Siste modum, dixit! nec enim fortuna querenda
Sola tua est; similes aliorum respice casus,
Mitiùs ista feres; utinámque exempla dolentem,
Non mea te possent relevare! Sed, & mea possunt.
Fando aliquem Hippolytum vestras si contigit aures
Credulitate patris scelerata & fraude noverca
Occubuisse neci, mirabere, vixque probabo.
Sed tamen ille ego sum; me Pasiphaëia quondam
Tentatum fruſtrà patrium temerare cubile,
Quod voluit, finxit voluisse; & crimine verso,
Indiciine metu, magis offensáne repulsæ
Arguit, immeritúmque pater projecit ab urbe,
Hostilique caput prece detestatur euntis.
Pittheiam profugo curru Trœzena petebam,
Jámque Corinthiaci carpebam littora ponti,
Cum mare surrexit, cumulusque immanis aquarum
In montis speciem curvari, & crescere visus,
Et dare mugitus, summóque cacumine findi.
Corniger hinc taurus ruptis expellitur undis,
Pectoribúsque tenus molles erectus in auras
Naribus, & patulo partem maris evomit ore.
Corda pavent comitum, mihi mens interrita mansit,
Auxiliis contenta suis; cum colla feroces
Ad freta convertunt, arrectíque auribus horrent
Quadrupedes, monstrique metu turbantur, & altis
Præcipitant currum scopulis; ego ducere vana
Frœna manu, spumis albentibus oblita, luctor,
Et retrò lentas tendo resupinus habenas.
Hic vires tamen has rabies superâsset equorum,
Ni rota perpetuum quæ circumvertitur axem,
Stipitis occursu fracta & dejecta fuisset.
Excutior curru; loríque tenentibus artus
Viscera viva trahi, nervósque in stirpe teneri,
Membra rapi partim, partim reprensa relinqui,
Ossa gravem dare fracta sonum, fessámque videres
Exhalare animam, nullásque in corpore partes,

Noscere

Noſcere quas poſſes; unúmque erat omnia vulnus.
Num potes aut audes cladi componere noſtræ,
Nympha, tuam? vidi quoque luce carentia regna;
Et lacerum fovi Phlegethontide corpus in unda
Nec, niſi Apollineæ valido medicamine prolis,
Reddita vita foret; quam poſtquam fortibus herbis,
Atque ope Pæonia, Dite indignante, recepi;
Tum mihi ne præſens angerem muneris hujus
Invidiam, denſas objecit Cynthia nubes.
Utque forem tutus, poſſémque impunè videri,
Addidit ætatem; nec cognoſcenda reliquit
Ora mihi, Creténque diu dubitavit habendam
Traderet, an Delon: Delo, Cretáque, relictis
Hic poſuit, nomenque ſimul, quod poſſit equorum
Admonuiſſe, jubet deponere; quique fuiſti
Hippolytus, dixit, nunc idem Virbius eſto.
Hoc nemus inde colo; de diîſque minoribus unus
Numine ſub dominæ lateo, atque aſſentior illi.
Non tamen Ægeriæ luctus aliena levare
Damna valent, montiſque jacens radicibus imis
Liquitur in lachrymas, donec pietate dolentis
Mota ſoror Phœbi, gelidum de corpore fontem
Fecit, & æternas artus tenuavit in undas.
At Nymphas tetigit nova res & Amazone natus
Haud aliter ſtupuit, quàm cum Tyrrhenus arator
Fatalem glebam motis aſpexit in arvis,
Sponte ſua primàm nullóque agitante moveri;
Sumere mox hominis, terræque amittere formam,
Oráque venturis aperire nocentia fatis.
Indigenæ dixêre Tagen; qui primus Hetruſcam
Edocuit gentem caſus aperire futuros.
Utque Palatinis hærentem collibus olim,
Cum ſubitò vidit frondeſcere Romulus haſtam,
Quæ radice nova, non ferro ſtabat adacto;
Et jam non telum, ſed lenti viminis arbor,
Non expectatas dabat admirantibus umbras.
Aut ſua fluminea quum vidit Cippus in unda

Cornua : vidit enim, falſamque in imagine credens
Eſſe fidem, digitis ad frontem ſæpe relatis,
Quæ vidit, tetigit : nec jam ſua lumina damnans
Reſtitit, ut victor domito veniebat ab hoſte.
Ad cœlumque oculos & eódem cornua tollens
Quicquid, ait, ſuperi, monſtro portenditur iſto,
Sue lætum eſt aliquid patriæ, populoque Quirini.
Sive minax, mihi ſit : vividique è ceſpite falcas
Placat odoratis herboſas ignibus aras,
Vináque dat pateris, mactatarumque bibentum
Quid ſibi ſignificent trepidantia conſulit exta.
Quæ ſimul aſpexit Tyrrhenæ gentis aruſpex,
Magna quidem rerum molimina vidit in illis :
Non manifeſta tamen. Cùm verò ſuſtulit acre
A pecudis fibris ad Cippi cornua lumen,
Rex ait, O ſalve ; tibi, enim, tibi, Cippe, tuiſque
Hic locus, & Latiæ parebunt cornibus arces :
Tu modò rumpe moras, portáſque intrare patentes
Adpropera. ſic fata jubent. Namque urbe receptus
Rex eris, & ſceptro tutus potiêre perenni.
Rettulit ille pedem, torvámque à mœnibus urbis
Avertens faciem, Procul, ô procul, omina, dixit,
Talia dii pellant : multóque ego juſtiùs ævum
Exul agam, quàm me videant Capitolia regem.
Dixit, & extemplò populúmque gravemque Senatum
Convocat : ante tamen capitis nova cornua fronde
Velat, & aggeribus factis à milite forti
Inſiſtit, priſcoſque deos de more precatus,
Eſt, ait, hic unus, quem vos niſi pellitis urbe,
Rex erit : is qui ſit, ſigno, non nomine dicam,
Cornua fronte gerit, quem vobis indicat augur,
Si Romam intrarit, famularia jura daturum.
Ille quidem potuit portas irrumpere apertas ;
Sed nos obſtitimus, quamvis conjunctior illo
Nemo mihi eſt : vos urbe virum prohibete, Quirites ;
Vel, ſi dignus erit, gravibus vincite catenis,
Aut finite metum fatalis morte tyranni,

Qualis

Qualia ſuccinctis, ubi trux inſibilat Eurus,
Murmura pinetis fiunt; aut qualia fluctus
Æquorei faciunt, ſi quis procul audiat illos:
Tale ſonat populus, ſed per confuſa frementis
Verba tamen vulgi vox eminet una, Quis ille eſt?
Et ſpectant frontes, prædictáque cornua quærunt.
Rurſus ad hos Cippus, Quem poſcitis, inquit, habetis;
Et demptâ capiti, populo prohibente, coronâ
Exhibuit gemino præſignia tempora cornu:
Demiſêre oculos omnes, gemitúmque dedêre:
Atque illud meritis clarum' quis credere poſſit?)
Inviti vidêre caput, nec honore carere
Ulterius paſſi, feſtam impoſuêre coronam.
At proceres, quoniam muros intrare vetaris,
Ruris honorati tantum tibi, Cippe, dedêre,
Quantum de preſſo ſubjectis bobus aratro
Complecti poſſes, ad finem lucis ab ortu:
Cornuâque auratis miram referentia formam
Poſtibus inſculpunt, longum manſura per ævum.
Pandite nunc Muſæ, præſentia numina vatum,
(Scitis enim nec vos fallit ſpatioſa vetuſtas)
Unde Coroniden circumflua Tybridis alti
Inſula Romuleæ ſacris accerſerit urbis.
Dira lues quondam Latias vitiaverat auras,
Pallidáque exſangui ſqualebant corpora morbo,
Funeribus fœſſi poſtquam mortalia cernunt
Tentamenta nihil, nihil artes poſſe medentum,
Auxilium cœleſte petunt; mediámque tenentis
Orbis humum Delphos adeunt oracula Phœbi:
Utque ſalutifera miſeris ſuccurrere rebus
Sorte velit, tantæque urbis mala finiat, orant.
Aſt locus & laurus, & quas habet ipſe pharetras,
Intremuêre ſimul, cortinaque reddidit imo,
Hanc adyto vocem pavefactaque corpora movit:
Quod petis hinc, prepiore loco Romane, petiſſes,
Et pete nunc propiore loco; nec Apolline vobis
Qui minuat luctus, opus eſt, ſed Apolline nato.

Ite

Ite bonis avibus, prolémque accerſite noſtram.
Juſſa Dei prudens poſtquam accepêre Senatus,
Quam colat, explorat juvenis Phœbeïus urbem.
Quique petant ventis Epidauria littora mittunt,
Quæ ſimul in curva miſſi tetigêre carina;
Concilium, Graióſque, patres adiêre, darentque,
Oravêre deum, qui præſens funera gentis
Finiat Auſoniæ: certas ita dicere ſortes.
Diſſidet & variat ſententia, párſque negandum
Non putat auxilium, multi retinere ſuámque
Non emittere opem, nec numina tradere, ſuadent,
Dum dubitant ſeram pepulêre crepuſcula lucem,
Umbráque telluris tenebras induxerat orbi:
Cùm deus in ſomnis opifer conſiſtere viſus
Ante tuum, Romane, torum; ſed qualis in æde
Eſſe ſolet, baculúmque tenens agreſte ſiniſtra,
Cæſariem longæ dextra deducere barbæ,
Et placido tales emittere pectore voces:
Pone metus, veniam, ſimulacraque noſtra relinquam.
Hunc modo ſerpentem, baculum qui nexibus ambit,
Perſpice, et uſque nota, viſum ut cognoſcere poſſis:
Vertar in hinc, ſed major ero, tantuſque videbor,
In quantum verti cæleſtia corpora poſſunt.
Extemplò cum voce deus, cum voce deóque
Somnus abit; ſomnique fugam lux alma ſecuta eſt.
Poſtera ſydereos Aurora fugaverat ignes;
Incerti quid agant proceres, ad templa petiti
Conveniunt operoſa Dei, quâque ipſe morari
Sede velit, ſignis cœleſtibus indicet, orant.
Vix bene deſierant, cum criſtis aureus altis
In ſerpente deus prænuntia ſibila miſit;
Adventúque ſuo, ſignúmque, aráſque, foréſque,
Marmoreumque ſolum, faſtigiáque aurea movit;
Pectoribuſque tenus mediâ ſublimis in æde
Conſtitit, atque oculos circum tulit igne micantes.
Territa turba pavet; cognovit numina caſtus
Evinctus vitta crines albente ſacerdos.

En deus eſt ! deus eſt ! animis linguiſque fauete,
Quiſquis adeſt, dixit ; ſis, ô pulcherrime, viſus
Vtiliter, populóſque juues tua ſacra colentes.
Quiſquis adeſt, viſum veneratur numen ; & omnes
Verba ſacerdotis referunt geminata, piumque
Æneadæ præſtant & voce, & mente, fauorem.
Annuit his, motiſque deus rata pignora criſtis,
Et repetita dedit vibratâ ſibila linguâ,
Tum gradibus nitidis elabitur : oráque retrò
Flectit, & antiquas abiturus reſpicit aras,
Aſſuetáſque domos, habitataque templa ſalutat ;
Inde per injectis adapertam floribus ingens
Serpit humum, flectitque ſinus, mediámque per urbem
Tendit ad incurvo munitos aggere portus.
Reſtitit hîc : agmenque ſuum, turbæque ſequentis
Officium placido viſus dimittere vultu,
Corpus in Auſonia poſuit rate : numinis illa
Senſit onus, preſſique dei gravitate carina
Æneadæ gaudent ; cæſoque in littore tauro,
Tota coronatæ ſolvunt retinacula navis.
Impulerat levis aura ratem : deus eminet altè,
Impoſitaque premens puppim cervice recurvam,
Cæruleas deſpectat aquas, modiciſque per æquor
Ionium Zephyris ſexto Pallantidos ortu
Italiam tenuit ; prætérque Lacinia templa
Nobilitata dea, Scyllæaque littora fertur.
Linquit Iapygiam, levibuſque Amphryſia remis
Saxa fugit, dextrâ prærupta Ceraunia parte,
Romechiumque legit, Caulonáque, Naritiamque,
Evincitque fretum, Siculíque anguſta Pelori,
Hippotadæque domos regis, Themecéſque metalla,
Leucoſiámque petit, tepedique rôſaria Pæſti,
Inde legit Capreas, promontoriúmque Minervæ.
Et Surrentino generoſos palmite colles,
Herculeámque urbem. Stabiáſque & in otia natam
Parthenopen, & ab hac Cumeæ templa, Sybillæ ;
Hinc calidi fontes, lentiſciferumque tenetur

Linter-

Linternum, multúmque trahens ſub gurgite arenam
Vulturnus niveíſque frequens Sinueſſa colubris,
Minturnæque graves, & quam tumulavit alumnus,
Antiphatæque domus, Thrachâſque obſeſſa palude,
Et tellus Circæa, & ſpiſſi littoris Antium.
Huc ubi veliferam nautæ advertêre carinam,
(Aſper enim jam pontus erat) Deus explicat orbes,
Pérque ſinus crebros & magna volumina labens,
Templa parentis init flavum tangentia littus.
Æquore placato patrios Epidaurius aras
Linquit, & hoſpitio juncto ſibi numinis uſus
Littoream tractu ſquammæ crepitantis arenam
Sulcat & innixus moderamine navis, in altâ
Puppe caput poſuit; donec caſtrúmque, ſacráſque
Lavinî ſedes, Tyberináque ad oſtia venit.
Huc omnes populi paſſim, matrúmque, patrúmque
Obvia turba ruit, quæque ignes Troïca ſervat
Veſta tuos: latôque Deum clamore ſalutant.
Quáque per adverſas navis cita ducitur undas,
Thura ſuper ripas, aris ex ordine factis,
Parte ab utrâque ſonant; & odorant aëra fumis,
Ictáque conjectos incalfacit hoſtia cultros.
Jámque caput rerum, Romanam intraverat urbem:
Erigitur ſerpens ſummóque acclivia malo
Colla movet. ſedéſque ſibi circumſpicit aptas.
Scinditur in geminas partes circumfluus amnis,
Inſula nomen habet, laterumq; à parte duorum
Porrigit æquales media tellure lacertos.
Huc ſe de Latia pinu Phœbeïus anguis
Contulit; & finem, ſpecie cæleſte reſumptâ,
Luctibus impoſuit, venítque ſalutifer urbi.

Hic tamen acceſſit delubris advena noſtris:
Cæſar in urbe ſua Deus eſt, quem Marte rogáque
Præcipuum, non bella magis finita triumphis,
Reſque domi geſtæ, properatáque gloria rerum
In ſydus verterè novum, ſtellamque comantem,
Quam ſua progenies. Nec enim de Cæſaris actis

Ullum

Vllum majus opus, quàm quòd pater extitit hujus.
Scilicet æquoreos plus eſt domuiſſe Britannos
Perque papyriferi ſeptemflua flumina Nili
Victrices egiſſe rates, Numidaſque rebelles,
Cinyphiúm Jubam, Mithridatæíſque tumentem
Nominibus Pontum, Populo adjeciſſe Quini,
Et multos meruiſſe, aliquos egiſſe triumphos,
Quàm tantum genuiſſe virum, quo præſide rerum
Humano generi. ſuperi, faviſtis abunde.
Nè foret hic igitur mortali ſemine cretus,
Ille Deus faciendus erat, quod ut aurea vidit
Æneæ genitrix, vidit quoque triſte parari
Pontifici lethum, & conjurata arma moveri:
Pálluit, & cunctis, & cuique erat obvia divis
Aſpice, dicebat, quantâ mihi mole parentur
Inſidiæ, quantâque caput cum fraude petatur,
Quod de Dardanio ſolum mihi reſtat Iülo.
Soláne ſemper ero injuſtis exercita curis?
Quam modò Tydidæ Calydonia vulnerat haſta?
Nunc malè defenſæ confundant mœnia Trojæ?
Quæ videam natum longis erroribus actum,
Jactarique freto, ſedeſq; intrare ſilentûm,
Belláque cum Turno gerere; aut, ſi vera fatemur,
Cum Junone magis; Quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis? Timor hîc meminiſſe priorum
Non ſinit. In me acui ſceleratos cernitis enſes!
Quos prohibete, precor, facinuſque repellite, néve
Cæde ſacerdotis flammas extinguite Veſtæ.
Talia nequicquam toto Venus anxia cœlo
Verba jacit, ſuperóſq; movet: qui rumpere quanquam
Ferrea non poſſunt veterum decreta ſororum;
Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.
Arma ferunt inter nigras crepitantia nubes,
Terribiléſq; tubas, auditáq cornua cœlo
Præmonuiſſe nefas. Solis quoque triſtis imago
Iurida ſollicitis præbebat lumina terris.
Sæpe faces viſæ mediis ardere ſub aſtris;

Sæpe

Sæpe inter nimbos gutta cecidêre cruentæ.
Cærulus & vultum ferrugine Lucifer atra
Sparsus erat: sparsi lunares sanguine currus.
Tristia mille locis Stygiis dedit omnia bubo;
Mille locis lacrymavit ebur; cantúsque feruntur
Auditi, sanctis & verba minantia lucis.
Victima nulla litat, magnósque instare tumultus
Fibra monet, cæsumq; caput reperitur in extis.
Inque foro circúmque domos, & templa deorum
Nocturnos ululâsse canes umbrásque silentum
Erravisse ferunt, motámque tremoribus urbem.
Non tamen insidias, venturáque vincere fata
Præmonitus potuêre Deûm; strictique feruntur
In templum gladii. Nec enim locus ullus in urbe
Ad facinus, diramque placet, nisi curia, cædem.
Tum verò Cytherea manu percussit utraque
Pectus, & ætherea molitur condere nube,
Qua priùs infesto Paris est ereptus Atridæ,
Et Diomedeos Æneas fugerat enses.
Talibus hanc genitor: Sola insuperabile fatum,
Nata, movere paras? Intres licet ipsa sororum
Tecta trium: cernes illîc molimine vasto
Exære, & solido rerum tabularia ferro,
Quæ neque concussum cœli, neque fulminis iram,
Nec metuunt ullas tuta atque æterna ruinas.
Invenies illîc incisa adamante perenni
Fata tui generis: legi ipse, animóque notavi,
Et referam, nè sis jam nunc ignara futuri.
Hic sua complevit, pro quo Cytherea laboras,
Tempora; perfectis, quos terræ debuit, annis.
Ut Deus accedat cœlo, templisque colatur,
Tu facies: natusq; tuus, qui nominis hæres
Impositum feret unus onus, cæsique parentis
Nos in bella suos fortissimus ultor habebit.
Illius auspiciis obsessæ mœnia pacem
Victa petent Mutinæ: Pharsalia sentiet illum,
Emathiiq; iterum madefient cæde Philippi,

Et

Et magnum Siculis nomen ſuperabitur undis:
Romaniq; ducis conjux Ægyptia teda
Non benè fiſa cadet; fruſtráque erit illa minata
Servitura ſuo Capitolia noſtra Canopo.
Quid tibi barbariem, gentéſque ab utroq; jacentes
Oceano numerem? Quodcunque habitale tellus
Suſtinet, hujus erit: pontus quoque ſerviet illi.
Pace data terris, animum ad civilia vertet
Jura ſuum, legéſque feret juſtiſſimus autor,
Exemplóque ſuo mores reget, inque futuri
Temporis ætatem venturorumq; nepotum
Proſpiciens, prolem ſancta de conjuge natam
Ferre ſimul nomenq; ſuum curaſque jubebit.
Nec, niſi cùm ſenior ſimiles æquaverit annos,
Æthereas ſedes cognatáq; ſydera tanget.
Hanc animam interea cæſo de corpore raptam
Fac jubar, ut ſemper Capitolia noſtra, forumq;
Divum ab excelſa proſpectet Iulius æde.
Vix ea fatus erat, media cùm ſede ſenatus
Conſtitit alma Venus, nulli cernenda, ſuíq;
Cæſaris eripuit membris, nec in aëra ſolvi
Paſſa recentem animam, cœleſtibus intulit aſtris.
Dumq; tulit, numen capere, atque ignoſcere ſenſit,
Emiſitq; ſimul: ſimul evolat altiùs illa,
Flammiferumq; trahens ſpatioſo limite crinem
Stella micat, natique videns benefacta, fatetur
Eſſe ſuis majora, & vinci gaudet ab illo.
Hic ſua præferri quanquam vetat acta paternis,
Libera fama tamen, nulliſq; obnoxia juſſis
Invitum præfert, unáque in parte repugnat.
Sic magnis cedit titulis Agamemnonis Atreus;
Ægea ſic Theſeus; ſic Pelea vincit Achilles:
Denique ut exemplis ipſos æquantibus utar,
Sic & Saturnus minor eſt Jove. Jupiter arces
Temperat æthereas, & mundi regna triformis;
Terra ſub Auguſto; Pater eſt & Rector utérque.
Dii, precor, Æneæ comites, quibus enſis, & ignis
Ceſſerunt,

Cesserunt: Diique indigites, genitorq; Quirine
Urbis, & invicti genitor Gradive Quirini,
Vestáque Cæsareos inter sacrata penates,
Et cum Cæsarea tu Phœbe domestice Vesta,
Quique tenes altus Tarpeias Jupiter arces,
Quósque alios vati fas appellare, piúmque est:
Tarda sit illa dies, & nostro serior ævo,
Qua caput augustum, quem temperat orbe relicto,
Accedat cœlo, faveátque precantibus absens.

PERORATIO.

Jamq; opus exegi, quod nec Jovis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.
Cùm volet illa dies, qua nil nisi corporis hujus
Jus habet, incerti spatium mihi finiat avi:
Parte tamen meliore meî super alta perennis
Astra ferar, nomenq; erit indelebile nostrum.
Quáque patet domitis Romana potentia terris,
Ore legar populi: pérque omnia secula famâ,
Si quid habent veri vatum præsagia, vivam.

FINIS.

Fund Reynolds

Collation
A-X^{8}(A$_{1}$ blank)

Ovidius Naso, Publius. Metamorphoses. 1664
Author

Rare Book Room

Call no. Gno8
J664

YALE UNIVERSITY

LIBRARY

Purchased from the

MAUDE TROWBRIDGE REYNOLDS

and

HORATIO McLEOD REYNOLDS FUND